

Sisukord

I Resolutsioonid, soovitusel ja arvamused

ARVAMUSED

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee**EMSK täiskogu 545. istungjärk, 17.7.2019–18.7.2019**

2019/C 353/01	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Plokiahel ja hajusraamatu tehnoloogia sotsiaalmajanduse täiusliku taristuna“ (omaalgatuslik arvamus)	1
2019/C 353/02	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettevõtlust ja innovatsiooni toetava ühtse turu edendamine – uute ärimudelite arendamine ühiskondlike probleemide ja ülemineku leevendamiseks“ (omaalgatuslik arvamus)	6
2019/C 353/03	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tarbijad ringmajanduses“ (omaalgatuslik arvamus)	11
2019/C 353/04	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Maksustamine digitaalmajanduses“ (omaalgatuslik arvamus)	17
2019/C 353/05	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Vastupidavam ja jätkusuutlikum Euroopa majandus“ (omaalgatuslik arvamus)	23
2019/C 353/06	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa majandus- ja rahaliidu väljakujundamise uus visioon“ (omaalgatuslik arvamus)	32
2019/C 353/07	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa poolaasta ja ühtekuuluvuspoliitika: uus, 2020. aasta järgne Euroopa strateegia“ (omaalgatuslik arvamus)	39
2019/C 353/08	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Avalike tööturuasutuste uus roll Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel“ (omaalgatuslik arvamus)	46

2019/C 353/09	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa teemade õpetamine – koolidele mõeldud töövahendi väljatöötamine“ (omaalgatuslik arvamus).....	52
2019/C 353/10	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tööstussektori seisukoht kliima- ja energiapoliitika kooskõlast“ (omaalgatuslik arvamus)	59
2019/C 353/11	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Lühikeste ja alternatiivsete toidutarneaahelate edendamine ELis: agroökoloogia roll“ (omaalgatuslik arvamus).....	65
2019/C 353/12	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Põllumajandustootja elukutse ja raskused kasumi teenimisel“ (omaalgatuslik arvamus).....	72
2019/C 353/13	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Transport, energia ja üldhuviteenused kui ELi jätkusuutliku majanduskasvu tegurid tänu digipöördele“ (omaalgatuslik arvamus)	79

III Ettevalmistavad aktid

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

EMSK täiskogu 545. istungjärk, 17.7.2019–18.7.2019

2019/C 353/14	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule ja nõukogule „Tõhusama ja demokraatlikuma otsustusprotsessi poole ELi maksupoliitika““ (COM(2019) 8 final)	90
2019/C 353/15	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ja Euroopa Investeerimispanngale „Energialiidu olukorda käsitlev neljas aruanne““ (COM(2019) 175 final)	96
2019/C 353/16	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Investeerimispanngale akusid käsitleva strateegilise tegevuskava rakendamise kohta: patareide ja akude strateegilise väärtusahela loomine Euroopas“ (COM(2019) 176 final).....	102

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

ARVAMUSED

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

EMSK TÄISKOGU 545. ISTUNGJÄRK, 17.7.2019–18.7.2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Plokiahel ja hajusraamatu tehnoloogia sotsiaalmajanduse täiusliku taristuna“

(omaalgatuslik arvamus)

(2019/C 353/01)

Raportöör: **Giuseppe GUERINI**

Täiskogu otsus	13.12.2018
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	4.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	179/1/2

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab Euroopa Komisjoni kavandatud tegevusi Euroopa plokiahela alase partnerluse arendamiseks alates ELi plokiahela vaatluskeskuse ja foorumi rajamisest.

1.2 Komitee julgustab institutsioone soodustama kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamist Euroopa plokiahela vaatluskeskuse ja partnerluse tegevusse, kuna on ilmne, et plokiahela ja uute digitaristute edukas areng ei puuduta üksnes infotehnoloogiat, vaid esindab tõelist murrangulise sotsiaalse innovatsiooni protsessi.

1.3 Komitee on seisukohal, et sotsiaalmajanduse organisatsioonid võivad aidata kaasa teadlikkuse ja arusaamise parandamisele plokiahela pakutavatest võimalustest, eelkõige seoses kultuurilise ja metoodilise lähenemisega, mis keskendub avatud ja osalusjuhtimisele eesmärgiga säilitada läbipaistvuse ja kõigi kodanike osalemise kõrge tase arengus, mida sellised uued tehnoloogiad kaasa võivad tuua.

1.4 Plokiahelatehnoloogia operatiivrakendused võivad märkimisväärselt parandada sotsiaalmajanduse organisatsioonide tegevuse tulemuslikkust selliste organisatsioonide, nende liikmete ja eeskätt lõppkasutajate huvides.

1.5 Hajusraamatu tehnoloogial põhinevad äriprojektid nõuavad tugevat juhtimisstruktuuri, mis tagab ülesannete ja kohustuste selguse ning toetab koostööd eri sidusrühmade vahel.

1.6 Komitee kutsub avaliku sektori asutusi üles tagama, et plokiahelatehnoloogia arengus järgitakse isikuandmete töötlemise ja küberturvalisuse eeskirju ning jälgitakse kodanike ja ettevõtjate andmete kogumise või väärkasutamise ohtu.

1.7 Arvestades uute tehnoloogiate tulekuga kaasnenud olulisi muutusi, soovib komitee, et kodanikele ja töötajatele tagataks piisaval tasemel kaitse sotsiaalpartnerite nõuetekohase kaasamise kaudu, eelkõige vastavalt nende ülesannete täitmise tingimustele ning seoses asjakohaste koolitus- ja ajakohastamiskavadega.

1.8 Komitee on seisukohal, et vajadus sotsiaalmajanduse ja kodanikuühiskonna organisatsioonide tõelise kaasamise järele on väga oluline, tagamaks, et uute tehnoloogiate pakutavad laialdased võimalused oleksid suunatud kasu saamisele ning juurdepääsu, läbipaistvuse ja kaasatuse kindlustamisele kõigi jaoks ning mitte üksnes nn digitaalmajanduse eliidi hüvanguks.

2. Taust ja algatuse eesmärk

2.1 See omaalgatuslik arvamus tugineb eesistujariigi Luksemburgi järeldestele, milles on esitatud üleskutse uurida uute digitehnoloogiate innovaatilist potentsiaali sotsiaalmajanduse kontekstis.

2.2 Nimetatud uute tehnoloogiate seas on esile tõusmas hajusraamatu tehnoloogia eri vormide (mida tuntakse ka plokiahela nime all ja mis võimaldavad väga huvitavate rakenduste arendamist majandus- ja sotsiaaltegevuse eri valdkondades) murranguline innovaatiline potentsiaal.

2.3 Nende tehnoloogiate teatud omadused muudavad plokiahela digitaristuks, mida sotsiaalmajanduse organisatsioonid saaksid oma eesmärkideni jõudmiseks tulusalt kasutada ning mis parandavad nimetatud organisatsioonide suutlikkust positiivse sotsiaalse mõju saavutamisel ning sotsiaalse innovatsiooni edendamisel.

2.4 Komitee julgustab institutsioone soodustama kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamist Euroopa plokiahela vaatluskeskuste tegevusse, kuna plokiahela ja uute digitaristude edukas areng ei tohi sõltuda üksnes tehnoloogilistest või IT-lahendustest ega insenerindusest või tehnilistest vahenditest, vaid seda on võimalik saavutada ainult juhul, kui oskame neid vahendeid kasutada hooandjana murrangulise sotsiaalse innovatsiooni saavutamiseks.

2.5 On kasulik meeles pidada, et hajusraamatu tehnoloogia tagab usalduse partnerite vahel, kes soovivad teha koostööd ja sertifitseerivad peamiselt tehinguid, mitte plokiahela sisu või kvaliteeti. Kuigi mõnes kõnealuse tehnoloogia optimistlikumas hinnangus on sellele antud uus usaldusväärne maine, on vaja selgelt öelda, et tehnoloogia ei saa asendada poolte lojaalsust ja usaldust.

3. Plokiahela ja hajusraamatu tehnoloogiate lühikirjeldus

3.1 Plokiahela tehnoloogia on arvutiprotokoll, mis töötati välja 1990. aastatel. Selle laiaulatuslikku kasutuselevõttu ja edu seostatakse aga siiski krüptoraha levimisega, mille hulgas on enim tuntud *bitcoin*. Kuid oleks väärt plokiahelat vaid krüptovaluutaga samastada. Tänu IT-süsteemide suureneva andmetöötlusvõimsuse ja paranevate andmekäive võimaluste kombinatsioonile, Euroopa ühenduvuse suutlikkusele ning tehisintellekti süsteemide jätkuval arengule kasvab hüppeliselt ka hajusraamatu tehnoloogia kasutamise potentsiaal mitmetes valdkondades.

3.2 Plokiahela puhul on aga tegemist koodiga, st sideprotokolliga, ja avaliku registriga, millesse kantakse maksimaalse läbipaistvuse alusel ja muutmatul kujul järjestikuliselt kõik võrgustiku osaliste vahelised tehingud.

3.3 Nimetatud registreerimisjärjestus koosneb nn plokkide kogumitest (koodi osad), mis on omavahel seotud krüpteerimisfunktsiooni kaudu, millega muudetakse iga ahelat moodustav ploki osa jälgitavaks ja mittemuudetavaks. Need omavahel liidetud ploki registreeritakse samal ajal kõikidesse seadmetesse, mille kaudu plokiahela osalised suhtlevad. Iga osaline kujutab endast ahela üht lüli, kes annab oma panuse vahetatavate andmete kinnitamise ja talletamise protsessi.

3.4 Sel viisil tehakse tehinguid horisontaalselt ja neid kinnitavad arvukad osalejad, mis muudab võimatuks olukorra, et üksik operaatoreid saab registreeringuid muuta või kustutada. See peaks muutma andmete töötlemise iga etapi turvaliseks ja tugevdama usaldust plokiahela osaliste vahel, kes hajutatud ja detsentraliseeritud kinnitamise protsessis osalevad. Plokiahel on seega digitehingute protsessi puudutava turvalisuse mõiste uue tähenduse väljaarendamisel huvitav vahend.

3.5 Sellepärast on plokkaheltehnoloogia toiminud eelkõige taristuna virtuaalvääringute haldamiseks, kuid samadel põhjustel võib see omandada ka väärtuse sotsiaalses, kultuurilises, poliitilises ja majanduslikus kontekstis. Kuid igasugune muu kasutamine füüsilises ja mitte-virtuaalses majanduses nõuab teadlikkust sellest, et hajusraamatu tehnoloogia ei taga seal viidatava sisu kvaliteeti. Teisisõnu on võimalik tõendada, et teatud toode on liikunud ahelas, mis on turvaliselt jälgitav hajusraamatu tehnoloogias, kuid ei ole võimalik öelda, et sellel tootel on olemuslikult head omadused.

3.6 Plokkiahela eri osalejad kontrollivad vahetult terve ahela üht osa ja sel viisil muutub plokkiahel deentraliseeritud süsteemiks, milles on ainult ühel osalejal raske domineerida. See suurendab turvalisust seoses rünnete ja sabotaažiga, kuna juhul, kui üht ahela lüli rünnatakse või kahjustatakse, jätkavad teised hajusraamatu lülid tegevust.

3.7 Hajusraamatus plokkiahela abil teostatavad tehingud on jälgitavad ja nähtavad kõigi osalejate jaoks, mistõttu tehakse tehinguid läbipaistvalt, ilma et sekkuks keskne asutus või kolmas pool, kes täidab kohustatud isiku või vahendaja ülesannet. Kvantarvutite arengu ja arvukate sõlmpunktide juhtimise teoreetilise võimaluse tõttu ei kao täielikult hajusraamatu tehnoloogia kontsentratsiooni või kontrollimise ega andmete kogumise ja kontsentratsiooni oht.

3.8 Need omadused võimaldavad plokkiahela tehnoloogial luua tegelikke automaatselt täitmisele pööratavaid lepinguid (nn nutilepingud), mille abil saab tehingut kohandada ja kirjendada kiiremini ja horisontaalselt. Sel viisil muudetakse sertifitseeritud põhiteave sissenõutavaks õiguseks, mis võib mõjutada paljusid sotsiaalseid, majanduslikke ja poliitilisi tavasid.

3.9 Mõelgem näiteks digivalitsuse võimalikule arengule seoses valimiste ja hääletussüsteemiga, heaolu- ja tervishoiuhüvitiste eraldamisega ning riigihangete haldamisega.

3.10 Plokkiahelat iseloomustavad märksõnad – deentraliseerumine, läbipaistvus, võrdne osalemine, usaldusväärsus ja usaldus – ühtivad suuresti peamiste organisatsiooniliste vormide tunnustega, mille alusel toimivad sotsiaalmajanduse ettevõtjad ja organisatsioonid. See kehtib seda enam siis, kui hajusraamatu tehnoloogia võrke arendatakse suure koostalitlusvõimega, mis võimaldab kasutajatel neid tehnoloogiaid kasutada ühiselt erinevate seadmete ja vahendite abil.

4. Euroopa Liit ja plokkiahel

4.1 Komitee peab õigeks ja toetab tegevust, mille juurutamisega on Euroopa Komisjon ja paljud liikmesriigid alustanud plokkiahela alase Euroopa partnerluse arendamist. Strateegiliselt on oluline tagada, et Euroopa säilitaks oma koha kõigi digitehnoloogiate arengut puudutavas rahvusvahelises konkurentsisis, julgustades ja edendades koostööd avaliku ja erasektori eri osalejate vahel eesmärgiga panna alus üleeuroopalisele plokkiahela taristule.

4.2 Samuti on Euroopa Parlament väljendanud oma arvamust nende küsimuste kohta resolutsioonides 2017/2772 (RSP) ja 2018/2085 (INI), kus palub lisaks, et komisjon toetaks hajusraamatu tehnoloogia sotsiaalse mõju hindamist.

4.3 Samavõrd oluline oli ka 1. veebruarist 2018 Euroopa plokkiahela vaatluskeskuse (*EU Blockchain Observatory and Forum*) käivitamine, mille algatas Euroopa Komisjon ja mis on juba avaldanud mitmeid temaatilisi aruandeid ⁽¹⁾.

4.4 Komitee on veendunud, et plokkaheltehnoloogia pakutavate hüvede tõelise arengu võimaldamiseks tuleb panna alus ka asjakohase eeskirjade raamistiku koostamisele, millega innustatakse ja toetatakse avaliku ja erasektori ning kodanikuühiskonna vahelist koostööd, et saavutada positiivne sotsiaalne ja kultuuriline lähenemine ning õigusnormide ühtlustamine, mis on vajalik, loomaks kõik võimalused nii avaliku kui ka erasektori teenuste ja protsesside parandamiseks.

⁽¹⁾ „Blockchain Innovation in Europe“ juulis 2018, „Blockchain e General Data Protection Regulation (GDPR)“ oktoobris 2018, „Blockchain for Government and Public Services“ detsembris 2018, „Plokkiahela laiendavus, koostalitlusvõime ja jätkusuutlikkus“ märtsis 2019, „Blockchain and Digital Identity“ mais 2019.

5. Kas plokiahel tehnoloogia ja detsentraliseeritud hajusraamat võiksid olla sotsiaalmajanduse jaoks sobivad taristud?

5.1 Kuna plokiahel tehnoloogia on oluline vahend üleilmse digitaalmajanduse kontekstis usalduse taastamiseks, võivad kõnealust tehnoloogiat kasutavad sotsiaalmajanduse organisatsioonid aidata majandust demokratiseerida, edendades digitaalse sotsiaalmajanduse levikut.

5.2 Finantskriisid on vähendanud kodanike usaldust finantsasutuste vastu. Usaldus on praeguseks muutunud puudulikuks sotsiaalseks ressursiks, mida veelgi nõrgestab ühiskonnas aina enam maad võttev mure teatud suurettevõtjate kogutud ja säilitatavate andmete turvalisuse pärast.

5.3 Sotsiaalmajanduses tegutsevad ettevõtted, mis on väga levinud, vastava piirkonnaga ning kohalike kogukondadega tugevalt seotud, võivad omada olulist osa Euroopa kodanike seas võimaluste suurema leviku toetamises. Seetõttu saavad nad positiivselt aidata kaasa sotsiaalmajanduslike ja tehnoloogiliste uuenduste vahel eetilise ja väärtuste ühtlustamise edendamisele, kohanedes ühiseid huve kajastava arengumudeliga.

5.4 Sotsiaalmajanduse organisatsioonides on võimalik rakendada plokiahel tehnoloogia arvukaid konkreetseid operatiivrakendusi.

5.5 Ühelt poolt võib välja tuua tehnoloogia, mis võimaldab tõsta läbipaistvuse ja usaldusväarsuse taset ning mida saab hõlpsasti kasutada annetuste ja fondide loomiseks kogutavate vahendite turvalisuse ja jälgitavuse tagamiseks, võimaldades näiteks abiandjal, kes rahastab teatud valitsusvälist organisatsiooni, annetatud vahendite voogu ja kasutamist kontrollida. Teisalt võib seesama valitsusväline organisatsioon soetada endale seadme, mille abil on võimalik üksikasjalikult määrata kindlaks iga kuluvoogu, tagades, et investeeritud vahendeid kasutatakse tõhusalt taotlevate eesmärkide saavutamiseks.

5.6 Plokiahel tehnoloogia kasutuselevõtuga võiksid paljud sotsiaalmajanduse organisatsioonid olulisel määral parandada osalusvalitsuse juhtimistegevuse (liikmete konsulteerimine ja hääletamisprotsess) tõhusust ning muuta need turvaliseks ja jälgitavaks, hõlbustades osalemist ja kaasatust isegi juhul, kui liikmed asuvad piirkonna äärealadel või neid on sedavõrd palju, et kõiki kokku toovate üldkoosolekute korraldamine on osutunud keeruliseks.

5.7 Paljusid kultuuriloometegevusi ja kunstilaseid koolitusi viivad ellu just sotsiaalmajanduse organisatsioonid. Hariduse ja koolituse ning kunstiliste ja intellektuaalsete etenduste ja lavastustega tegelevad ühendused ja ühistud saaksid plokiahel tehnoloogiat kasutada selleks, et autentida distantilt juhitud tegevus ning muuta seda kasutajate nõudmistele rohkem vastavaks. Kuid eeskätt saaks nimetatud tehnoloogiat kasutada intellektuaalomandi õiguste ja autoriõiguste selgemaks ja kindlamaks muutmiseks, võttes sisu edastamisel kasutusele nn nutilepingud.

5.8 Koolituse ja hariduse valdkonnas saaks plokiahelat kasutada oskuste sertifitseerimiseks, digitaalses vormingus kvalifikatsioonide ja akadeemiliste diplomite turvalisuse tagamiseks või selliste digitaalsete sertifikaatide väljastamiseks, mis kajastuvad automaatselt töötajate või õpilaste eluloo kirjeldustes.

5.9 Väga olulistena peab välja tooma rakendused, mida oleks võimalik kasutusele võtta tervishoiu-, hooldus- või sotsiaalabisektoris kas andmete ja teabe turvalise säilitamise või abi vajavate inimeste juurdepääsu tagamise ja tuvastamise eesmärgil. Kõnealustes valdkondades tegutseb ohtralt sotsiaalmajanduse organisatsioone, mis on pühendunud aktiivsele tööle kõige enam abi vajavate kodanikega, seda ka kaugemates piirkondades, kus telemeditsiini- ja kaugabisüsteemide kasutuselevõtu võimalus võib märkimisväärselt mõjutada inimeste elukvaliteeti.

5.10 Sellised tehnoloogiad nõuavad sageli oskusi ja vahendeid, mis ei ole kõigile inimestele kättesaadavad. Veelgi vähem pääsevad neile juurde kõige haavatavamad inimesed, nagu eakad, vaesed, puudega inimesed, alaealised ja tõrjutud perekonnad. Selliste elanikkonnarühmade jaoks, kellega me kõik peaksime arvestama, võivad sotsiaalmajanduse organisatsioonid olla peamiseks juurdepääsukanaliks.

5.11 Paljud põllumajandusvaldkonnas tegutsevad ühistud kaaluvad uute tehnoloogiate kasutuselevõttu, et muuta oma tooted teataval määral jälgitavaks ja tuvastatavaks, vältides sel viisil tootjaid ja tarbijaid kahjustavaid pettusi ja võltsinguid. Samuti võiks plokiahel tehnoloogia rakendamine muuta põllumajandusühistu ja selle toetajate vahelised suhted selgemaks ja läbipaistvamaks, soodustades ka teenuste maksumuse vähenemist, nagu loodusõnnetustega seotud ohtude vastu kindlustamine.

5.12 Nagu on teada, kiideti heaks plokiahela esimesed rakendused, et arendada krüptoraha ja vastastikuseid maksesüsteeme. See võib olla kasulik sotsiaalmajanduse sektoris, et hallata nii ühisrahastamise operatsioone kui ka täiendavaid maksesüsteeme, mis on vajalikud neile isikutele mikrokrediidi andmiseks, kes ei ole laenukõlblikud, või eetiliste mikroinvesteeringute võrgu haldamiseks, edendades ELi majandusahelaid.

5.13 Keskkonnaühendustel ja sotsiaalsetel ettevõtetel on oluline osa ka jäätmete vähendamise ning jäätmete liigiti kogumise ja käitlemise valdkonnas. Ka siin saab kasutada detsentraliseeritud hajusraamatute potentsiaali kodanike huvides osutatavate teenuste kvaliteedi parandamiseks.

5.14 Taastuvenergia tootmise ühistutes, mida Euroopas on juba rohkem kui 1500 ja kuhu on kaasatud üle 1000000 energiasüsteemi ümberkujundamises aktiivselt tegutseva kodaniku, on plokiahelatehnoloogia abil võimalik optimeerida jaemüügisektorit ja energiaüleminekuid.

5.15 Energiaküsimusel on plokiahelast rääkides väga suur tähtsus, kuna praegu kaasneb andmete ja plokiahelate samaaegse registreerimisega paljudesse serveritesse ja detsentraliseeritud seadmetesse märkimisväärne energiakulu, mistõttu tuleb energia kasutamist optimeerida, et plokiahelatehnoloogia kasutamine säästlikumaks muuta.

5.16 Teades, et plokiahelatehnoloogia on võimeline tooma kaasa olulisi positiivseid muutusi, on oluline siinkohal meelde tuletada, et plokiahela kaudu registreeritud andmeid ei ole võimalik muuta ja seetõttu on vajalik, et ametiasutuste ettekirjutustega tagatakse, et sellist tehnoloogiat arendatakse vastavalt eeskirjadele, millega reguleeritakse isikuandmete töötlemist (isikuandmete kaitse üldmäärus), pöörates erilist tähelepanu nn õigusele olla unustatud.

5.17 On oluline, et kõnealuseid küsimusi reguleerivad kehtivad eeskirju kohandatakse korrapäraselt, otsesel või tõlgendaval viisil, vastavalt toimuvale kiirele tehnoloogilisele arengule. Vaid sel moel hoitakse ära olukord, et plokiahelatehnoloogiaga eeldatavalt kaasnevad positiivsed muutused põrkuvad kokku muude ebasoodsate arengusuundumuste ja probleemidega.

5.18 Plokiahelatehnoloogia mõjutab oluliselt tööturgu – paljud töökohad kaovad, teised jällegi muutuvad täielikult, samas kui teatavad töökohad võivad veel alles tekkida ja edasi areneda võrreldes nende praeguse struktuuriga. Komitee peab oluliseks asjaolu, et töötajatele oleks tagatud asjakohane kaitse, pakkudes eeskätt sobivaid koolituskavasid ja aktiivse tööpoliitika vahendeid sotsiaalpartnerite kaasamise abil.

5.19 Uute digitehnoloogiate suur potentsiaal ja vajalike investeeringute kulude kõrgem määr seavad ka plokiahelatehnoloogia ohtu seoses vajalike seadmete hulgaga, mille abil oleks võimalik nimetatud tehnoloogia toimima panna. Seetõttu tuleb meeles pidada, et võrgu demokratiseerimise potentsiaali kõrval ei ole välistatud suurteks investeeringuteks suutlike üksikute osalejate või riikide poolne tehnoloogiliste andmete ja võrkude spekulatiivne domeenikrabamine. Seetõttu on oluline küsimusse riiklikult sekkuda, et toetada kõnealuste tehnoloogiate kaasavat ja juurdepääsetavat arengut.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettevõtlust ja innovatsiooni toetava ühtse turu edendamine – uute ärimudelite arendamine ühiskondlike probleemide ja ülemineku leevendamiseks“

(omaalgatuslik arvamus)

(2019/C 353/02)

Raportöör: **Giuseppe GUERINI**

Täiskogu otsus	24.1.2019
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	4.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	185/0/6

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Praeguseks on mõistetud vajadust järgida sotsiaalset turumajandust, mis arukalt uusi tehnoloogiaid kasutades võimaldaks leida lahenduse suurtele probleemidele seoses jätkusuutlikkuse, kliimamuutuste ja ebavõrdsuse vähendamisega.

1.2. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on seisukohal, et antud kontekstis võivad lisaks avaliku sektori asutustele anda oma aktiivse ja väljapaistva panuse ka ettevõtjad. Eelkõige mõeldakse kõiki selliseid realmajanduse ettevõtjaid, kes loovad konkreetset väärtust ja suurendavad tööhoivet, ilma et kasutaksid spekulatiivselt ära rahastamishoobasid.

1.3. Arvestades Euroopa tasandil eksisteerivate ärimudelite ja ettevõtlusvormide suurt hulka, on oluline, et ettevõtjaid, majandust ja siseturgu käsitlevad seadusandlikud ettepanekud ei oleks samalaadsed ja lükkaksid tagasi kõigile sama lahendust pakkuva lähenemisviisi, väärtustades selle asemel hoopis ettevõtluslikku mitmekesisust.

1.4. On väga oluline, et Euroopa institutsioonid toetaksid tehisintellekti arengut ja suurandmete korrektset kasutamist, ühelt poolt luues selleks asjakohased eeskirjad eesmärgiga tagada selliste tehnoloogiate areng üksikisiku õigusi arvestades ja teiselt poolt investeerides kooskõlastatult Euroopa avalikke ja riiklikke vahendeid eesmärgiga tagada ELi konkurentsivõime üleilmsel tasandil. Eelkõige peaksid suurandmed ja nende potentsiaal olema kättesaadavad ka väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele.

1.5. Uute tehnoloogiate, tehisintellekti ja suurandmete arenguga kaasnevad tootmisprotsessides ja üldiselt majanduses muudatused, mis puudutavad sügavuti ka tööturgu. Samal ajal on oluline, et need muutmisprotsessid toimuksid viljaka sotsiaaldialoogi raames ja neis austataks töötajate õigusi ja nende elukvaliteeti.

1.6. VKEde rahastamisele juurdepääsu parandamise meetmetega, näiteks Junckeri kava, COSME programm või tulevikus InvestEU programm, tuleks jätkuvalt toetada VKEsid ja sotsiaalseid ettevõtteid, kellel on sageli kasvuraskusi likviidsusprobleemide ja omakapitali nappuse tõttu. Aktiivselt tuleks julgustada ka Euroopa riskikapitalituru arengut.

1.7. Vajadus tagada Euroopa üha kiiremini vananeva ja järjest väiksemaarvulise rahvastiku ühtekuuluvus ja sotsiaalne võrdsus rõhutab rolli, mida sotsiaalsed ja vastastikkuse alusel tegutsevad ettevõtted võivad tulevikus omada. Seega on vaja teha rohkem tööd, et väärtustada selliste ettevõtjate rolli, kelle tegevus võimaldab inimestel organiseeruda ja teha koostööd eesmärgiga vastata pidevalt kasvavatele sotsiaalsetele vajadustele.

1.8. Komitee kinnitab veel kord, et vaja on tunnustada ja toetada tegevust, mida VKEd, pereettevõtted, sotsiaalsed ettevõtted, käsitöoettevõtted, väikekauplejad ja põllumajandustootjad viivad ellu inimeste ja kohalike kogukondade rollile keskendunud ettevõtlusvaimu edendamiseks ja levitamiseks, aidates sel viisil töötada välja ühtse kaasava turu Euroopa mudel. Lisaks võimaldavad nimetatud ettevõtted suuremal hulgal inimestel tegeleda majandus- ja ettevõtlustegevusega, soodustades sel viisil majanduslikku demokraatiat.

2. Taust ja algatuse eesmärk

2.1. Käesolevas omaalgatuslikus arvamuses tehakse Euroopa institutsioonidele ettepanek anda oma panus ühtse turu tugevdamise meetmetesse ning soodustatakse keskkonna loomist, mis oleks kohandatud selliste mitmekülgsete ettevõtlusvormide arengu võimaldamisele, mis suudaksid aidata lahendada ühiskonnas esile kerkivaid probleeme.

2.2. Praeguseks on mõistetud, kui äärmiselt vajalik on järgida sotsiaalset turumajandust, mis arukalt uusi tehnoloogiaid ära kasutades võimaldaks leida lahenduse suurtele probleemidele seoses jätkusuutlikkuse, kliimamuutuste kahjuliku mõju suurenemise, ebavõrdsuse vähendamise, demograafiliste pingete, ELi välispiiridel aset leidva tugeva rändesurve ning energiaalase üleminekuga.

2.3. Komitee on seisukohal, et lisaks avaliku sektori asutuste loomulikule panusele võivad probleemide lahendamisele kaasa aidata ka ettevõtjad. Eelmises punktis nimetatud suurte muutustega saab aga tegeleda ka iga konkreetse äritegevuse innovatiivse potentsiaali kasutuselevõtu abil. Siiski on mõned majandusarengu mudelid ja mõned ettevõtlusvormid näidanud üles suuremat võimet võtta kasutusele sotsiaalseid uuendusi, mis näivad üha enam hädavajalikena, selleks et aina jätkusuutlikum ja kaasavam majandus saaks toimida.

2.4. Komitee on seisukohal, et innovatsiooni ja uut ettevõtlust soodustava ühtse turu loomisel võib märgata olulisi sarnasusi ÜRO kestliku arengu tegevuskavaga 2030 kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks, kuna Euroopa Liidu riikides heaolu säilimise tagamiseks hädavajalikud majanduskasvu ja innovatsiooni eesmärgid peavad olema jõulised, aga samas ka jätkusuutlikud.

2.5. Viimaste aastate jooksul on komitee võtnud vastu palju konkreetseid arvamusi, mis on seotud järgmiste põhiteemadega:

— uute majandusmudelite väljatöötamine; ⁽¹⁾

— ettevõtluse eri vormid; ⁽²⁾

— digiajastu üleminekud ⁽³⁾.

2.6. Komitee on veendunud, et on mitmeid majanduse ökosüsteeme, mis vääriskid Euroopa seadusandjate tähelepanu, et toetada siseturu toimimist. ELi majandussüsteem on mitmetahuline ja hõlmab hargmaiseid ettevõtjaid, riikliku mõõtmega ettevõtjaid ja palju kohalikke ettevõtjaid. Sageli on need ettevõtted jaotatud piirkondlikeks tootmisahelateks: suurlinnapiirkondadeks, mis on suure asustihedusega linnasüsteemid, ning maapiirkondadeks ja äärealadeks, kus ei ole alati lihtne tagada sotsiaalset heaolu ja ühtekuuluvust, kui ei pühendata tähelepanu kaugemates piirkondades tehnoloogiliste uuenduste kättesaadavaks tegemisele.

2.7. Kõigil eespool nimetatud puhkudel on oluline ühendada ja integreerida eri ettevõtlusvormid, kuid igati neist keskkondadest väärrib pühendunud tähelepanu seadusandliku sekkumise ja avaliku sektori investeeringute näol. Seetõttu on oluline, et ettevõtjaid, majandust ja siseturgu käsitlevad seadusandlikud ettepanekud ja majandustegevust reguleerivad eeskirjad ei oleks täielikult ühtlustatud ja lükkaksid tagasi kõigile sama lahendust pakkuva lähenemisviisi.

3. Euroopa uue tehnoloogilise, jätkusuutliku ja kaasava majanduse suunas

3.1. Digitaalrajandust ja uusi tehnoloogiaid abiks võttes on oluline luua uued kaupade ja teenuste tootmisparadigmad, mis suudaksid muuta viisi, kuidas arendatakse Euroopa ettevõtjate tegevust.

3.2. Siinkohal on väga oluline, et Euroopa institutsioonid toetaksid asjakohaselt tehisintellekti arengut, ühelt poolt luues selleks asjakohased eeskirjad eesmärgiga tagada selle tehnoloogia areng üksikisiku õigusi arvestades ja teiselt poolt investeerides kooskõlastatult Euroopa avalikke ja riiklikke vahendeid eesmärgiga kindlustada, et mitte jääda maha sellistest osalejatest nagu USA ja Hiina.

⁽¹⁾ ELT C 81, 2.3.2018, lk 57; ELT C 75, 10.3.2017, lk 33; ELT C 75, 10.3.2017, lk 1 ja ELT C 303, 19.8.2016, lk 28.

⁽²⁾ ELT C 288, 31.8.2017, lk 20; ELT C 283, 10.8.2018, lk 1; ELT C 13, 15.1.2016, lk 8; ELT C 13; 15.1.2016, lk 152; ELT C 458, 19.12.2014, lk 14 ja ELT C 345, 13.10.2017, lk 15.

⁽³⁾ ELT C 440, 6.12.2018, lk 73; ELT C 81, 2.3.2018, lk 102; ELT C 62, 15.2.2019, lk 33; ELT C 227, 28.6.2018, lk 70; ELT C 75, 10.3.2017, lk 6 ja ELT C 62, 15.2.2019, lk 131.

3.3. Ka suurandmete kasutamine, töötlemine ja säilitamine on äärmiselt tähtsad Euroopa turu konkurentsivõime tagamises, arvestades, et andmetöötlussuutlikkus ja võimalused selliste andmete kasutamiseks majandusarengu strateegiates ja isikuteenuste osutamises üha suurenevad. Nimetatud tegevuses on aga vaja tagada, et selliste andmete töötlemisel ja arendamisel austatakse inimõigusi ja põhivabadusi ning Euroopa uut raamistikku, isikuandmete kaitse üldmäärust.

3.4. Euroopa ettevõtlus- ja majanduskeskkonda iseloomustavad selle omapärasest tulenevalt elemendid, mis soodustavad digiüleminekuga toimetulekut, moodustades justkui eduka ökosüsteemi, mis koosneb paljudest erinevatest rahvusvahelistest ja kohalikest ettevõtjatest, kellel on väljaavaateid maailmaturule minekuks. Selleks tuleb aga kiiresti panna alus ühtsele, ühendatud, sidusale ja konkurentsivõimelisele Euroopale. Positiivne kogemus selles valdkonnas on digitaalse innovatsiooni keskustega, mida võetakse kasutusele paljudes kohalikes majandussüsteemides.

3.5. Uute tehnoloogiate, tehisintellekti ja suurandmete arenguga kaasnevad tootmisprotsessides ja üldiselt majanduses suured muudatused, mis puudutavad sügavuti ka tööturгу. Mõned töökohad kaovad, teised luuakse ning kolmandates viiakse ellu põhjalikke muudatusi. On oluline, et need muutmisprotsessid toimuksid viljaka sotsiaaldialoogi raames ja neis austatakse töötajate õigusi, samuti tuleb töötajaid toetada kaitset ja täiendusõpet pakkudes.

3.6. Majanduskasvus on oluline roll veel ühel teguril – maksupoliitikal. Euroopa Komisjon on oma praeguse koosseisu ametiajal tegenud palju maksusüsteemi puudutavate teemadega. Komitee on seisukohal, et maksueeskirjade tõhusus ja nende mõistlikul tasemel ühtlustamine on peamised tegurid, mille abil siseturгу tugevdada. Lisaks peaks Euroopa tasandil järgitav maksupoliitika toetama ettevõtete kasu soodustavaid vahendeid, näiteks investeeringud teadus- ja arendustegevusse ning juurdepääs rahastusele omakapitali kujul.

3.7. Tänapäevani kannatavad Euroopa VKEd ja sotsiaalsed ettevõtted struktuuriliste probleemide ning nende kasvuks soodsate tingimuste puuduse tõttu vaatamata paljudele jõupingutustele, mida nende toetamiseks on tehtud. Lisaks kasutavad VKEd sageli keskmisel või madalal tasemel tootmistehnoloogiat, tegelevad vähem teadmismahukamate teenuste osutamisega ning neil on probleeme piiriülestele turgudele sisenemisega. Selliseid ettevõtjaid tuleb täiendavalt toetada, arvestades, et (nagu komisjon meelde tuletas) need moodustavad 99 % Euroopa ettevõtjatest ning 67 % Euroopa tööhõivest (*). Kuigi vabaturu ja konkurentsi põhimõtet peab järgima, tuleb seetõttu neid ettevõtjaid ikkagi asjakohaselt toetada tööstus- ja maksupoliitika meetmete abil, millega soodustatakse pigem ühisväärtuste loomist kui rikkuse koondamist.

3.8. Seejuures tuleks VKEde rahastamisele juurdepääsu parandamise meetmetega, näiteks Junckeri kava oma riigigarantiide süsteemiga, COSME programm või InvestEU programm, jätkuvalt toetada VKEid ja sotsiaalseid ettevõtteid. Sellega seoses tuleks jõulisemalt toetada erasektori osalust idufirmades ning VKEdes, arendades riskikapitali- ja kõrge riskiteguriga kapitali põhised Euroopa turгу, millel on endiselt hoopis teistsugused mõõtmed kui USAs. Euroopa ettevõtetesse erakapitali investeerimist soodustava poliitika vastuvõtmisega peavad kaasnema ka konkreetsed meetmed, millega soodustada andekate ja oskustega töötajate värbamist väljaspool ELi.

3.9. Maailmapanga andmetel on Euroopa Liit (°) ettevõtlustegevuse alustamise lihtsust käsitlevas üleilmses pingereas keskmisel 53. kohal ning majandustegevuse elluviimise üldise lihtsuse pingereas 29. kohal. USA-le kuulub majandustegevuse elluviimise lihtsuse pingereas seevastu 8. koht. Sellega seoses rõhutab komitee, kui oluline on toetada ja julgustada ettevõtjate tegevust kaupade ja teenuste tootmisel haldusliku lihtsustamise abil, et vähendada Euroopa ettevõtjate bürokraatiat.

3.10. Riigihankelepingute turg ulatub praegu umbes 16 %ni Euroopa sisemajanduse koguproduktist, moodustades väärtuse summas ligikaudu 1,9 triljonit eurot. 2014. aasta riigihankeid (°) ja kontsessioone (°) käsitlevates uutes direktiivides tehti ettepanek osutada riikide ametiasutuste juhitavates pakumismenetlustes suuremat tähelepanu sotsiaalsetele ja keskkonnateguritele. Komisjoni enda sõnul aga ollakse nimetatud eesmärgi saavutamisest veel kaugel. Komitee soovib komisjonil tugevdada ja tõhustada sotsiaalsete ja keskkonnategurite arvessevõtmist selles sektoris, millel on ajalooline tähtsus nii ühtse turu jaoks.

3.11. Ühelt poolt rahvusvahelisel tasandil suurenevad probleemid ja teiselt poolt vajadus tagada ühtekuuluvus ja sotsiaalne võrdsus toovad esile asjaolu, kui tähtsat osa võivad sotsiaalsed ettevõtted omada praeguses kontekstis. Seega on vaja teha rohkem tööd, tunnustamaks selliste ettevõtete olemasolu ja rolli, kus inimesed võivad sõltumatult organiseeruda eesmärgiga püüda rahuldada sotsiaalseid vajadusi.

(°) https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review_et

(°) http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_print-version.pdf

(°) ELT L 94, 28.3.2014, lk 65.

(°) ELT L 94, 28.3.2014, lk 1.

3.1.2. Väikestes ja sotsiaalsetes ettevõtetes tuleneb tegutsemisajend ja motivatsioon alati inimestest ja mitte kapitalist, sest viimane on suunatud tootlust tagavate valdkondade otsingule. Sellised inimtegevusel põhinevad ettevõtted on juurdunud kohalikesse kogukondadesse, kellega nad on kokku põimunud pikaajaliste sidemetega, panustades kohalikkude heaolusse ja sotsiaalsesse ühtekuuluvusse. Sellega seoses on oluliseks näiteks Belgia ja Rootsi⁽⁸⁾ vautserite süsteemid koduabiliste teenuste jaoks. Nende süsteemidega nähakse kasutajatele ette spetsiifilised maksusoodustused ja soodustatakse deklareerimata töö avastamist, millest saavad kasu ühelt poolt teenuste osutajad, kes on paremini kaitstud, ja teiselt poolt riikide eelarved.

3.1.3. Seotus kohalike kogukondade ja piirkonnaga on muutumas konkurentsieeliseks, kuna suurendab motivatsiooni ning loob sotsiaalset ja suhtlusalast lisaväärtust. Sel viisil leiavad sotsiaalsed ettevõtted võimaluse ettevõtlustegevuse elluviimiseks, hõlmates sellesse aina suuremal hulgal inimesi ja panustades nii kaasava arengumudeli väljatöötamisse.

3.1.4. Veel üks sotsiaalsete ettevõtete loodud oluline eelis on kindlasti see, et nad aitavad kaasa majandusliku demokraatia ülesehitamisele, kuna tagavad miljonitele inimestele võimaluse alustada majandustegevust ning luua iseendale kellestki sõltumatult töökoht vastavalt omaenda oskustele, võimekusele ja püüdlustele.

3.1.5. Sellise eesmärgi nimel tegutsevad näiteks ühistud, vastastikused ühingud, kohalike kogukondade osalusega fondid ja sotsiaalsed ettevõtted. Selliste ettevõtjate tunnustamine on tõusuteel, seda ka tänu Euroopa Komisjoni 2011. aastal käivitatud sotsiaallettevõtluse algatusele, millele võiks praegu järgneda jõulisem ja terviklikum algatus.

3.1.6. Eriliselt tuleb esile tuua piirkondlike ja kohalike panku, mis on miljonite inimeste jaoks asendamatu võimalus, kuidas rahastamisele juurde pääseda. Nimetatud pankadest rääkides tuleb märkida, et Euroopa õigusaktides sätestatud lähenemine näib siiani liiga ebasoodne ning ei ole kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, kuivõrd selle põhjal kohaldatakse samu nõudeid nii üleilmsete pankade kui ka üksnes kohaliku mõõtmega pankade suhtes, rakendades kõigile sama lahendust pakkuvat põhimõtet.

4. Euroopa ettevõtjad sotsiaalsel ja üleilmsel makromaastikul

4.1. Meil tuleb endale teadvustada, et üleilmne olukord muutub lähiaastatel märkimisväärselt, eelkõige demograafiliste arvude, tootmisvõimsuse ning riikide ja mandrite majandusliku tähtsuse poolest.

4.2. Nende muutuste käigus kaotab Euroopa oma 500 miljoni elanikuga keskse koha, olles vastakuti maailma rahvaarvuga, mis praeguselt 7,6 miljardilt tõuseb 2050. aastaks 9,8 miljardini, kusjuures nimetatud kasv on koondunud üheksasse riiki (India, Nigeeria, Kongo, Pakistan, Etioopia, Tansaania, USA, Uganda ja Indoneesia)⁽⁹⁾.

4.3. Samal ajal kasvab eakate inimeste osakaal veelgi ning nende inimeste arv, kes on 2050. aastal vanemad kui 80 eluaastat, kolmekordistub, tõustes praeguselt 137 miljonilt enam kui 425 miljoni inimesele, kes on koondunud Euroopasse, kus keskmine vanus on juba praegu umbes 40–45 aastat, samas kui nn tähtsava majandusega riikides on see 25–30 aastat.

4.4. Komitee on arvamisel, et käimasolevad suured muutused toovad kaasa vajaduse terviklikuks käsitluseks, millega kooskõlastatakse majanduspoliitika meetmed ja Euroopa reguleerimisasutuste tegevus sotsiaalse ühtekuuluvuse poliitika ja kõige haavatavamate ühiskonnarühmade kaitse meetmetega, jätmata tagaplaanile eakaid, puudega ja ebasoodsas olukorras olevaid inimesi või nõrgimaid.

4.5. Lisaks tööstuse arengukavadele ja majanduspoliitikale seisneb innovatsioonile ja ettevõtlusele avatud turu ülesehitamise probleem ühe alati kindla asjaolu väärtustamises, mida saab meie aina ebakindlamas maailmas alati usaldada – selleks on inimene.

4.6. Inimkapitali väärtustamine võib majandussüsteemis tuua kaasa kasu, näidates, et inimeste ja ettevõtete tegevus majandusvaldkonnas ei ole suunatud ainult kasumi suurendamisele. Nii võiks see tugevdada ideed, et see, mis toimib majandustegevust liikuma paneva hoovana ja soov alustada ettevõtlust ulatub palju kaugemale kui lihtsalt vajaduseni raha koguda. See ei tähenda majandusliku edu tähtsuse alahindamist, vaid selle põhjal mõeldakse väärtust teisiti.

⁽⁸⁾ <http://impact-phs.eu/national-practices/sweden-rot-rut-avdrag/>

⁽⁹⁾ ÜRO, „World Population Prospects 2017 revision“; https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf

4.7. Viimastel aastakümnetel on ettevõtjate, eeskätt digitaalmajanduse suurettevõtjate edukust hinnatud ja mõõdetud pigem seoses võimalusega luua rahalist väärtust kui seoses võimalusega luua töö kaudu väärtust ning uusi töökohti.

4.8. Lõpetuseks peab komitee vajalikuks investeerida Euroopa kodanike täiendusõppesse, et nad oleksid valmis tulema toime jätkuvate muutustega praeguses ajaloolises hetkes. Seega on eriti oluline investeerida koolitusprogrammidesse, millega toetatakse soovi alustada ettevõtlust, pakutakse juba noortele vahendeid ja oskusi ise organiseerumiseks ning antakse lisaks teadmisi, et soodustada algatusvõimet, loovust ja riskivalmidust. Samal ajal tuleb haridus- ja toetuspoliitikaga tagada, et aina eakam (millele tänapäeval viidatakse kui hõbedasele majandusele) ja väiksemaarvulisem Euroopa rahvastik võiks üleilmses kontekstis nautida head elukvaliteeti ning anda aktiivse panuse.

4.9. Iga inimest tuleb vaadelda prioriteetsena, nagu näitavad tööhõivet edendavate sotsiaalsete ettevõtete edukad kogemused, mis seisnevad nende ettevõtete saamises tugevateks ja konkurentsivõimelisteks firmadeks, kus pakutakse tööd haavatavatele ja traditsiooniliselt tööturult kõrvale tõrjutud töötajatele.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tarbijad ringmajanduses“**(omalgatuslik arvamus)**

(2019/C 353/03)

Raportöör: **Carlos TRIAS PINTÓ**

Täiskogu otsus	24.1.2019
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	4.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	200/4/9

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab strateegiliste ümberkorralduste tegemist Euroopa, riiklikul ja kohalikul tasandil, et edendada kindlameelselt uusi ringmajanduse mudeleid, tugevdades kõigi osalejate kooskõlastatust ning asetades avaliku poliitika keskmesse tarbijad.

1.2. Ringmajanduse loomisel ja ületarbimise vähendamisel saavutatakse seega vajalik intensiivsus ja tõhusus, kui tugevdatakse tarbijate osatähtsust praeguse tootmis- ja tarbimismudeli asendamises, arvestades et igapäevane tarbimine on muutuste esilekutsumisel kõige tulemuslikum.

1.3. Tuleb tagada haridus, elukestev ja iseseisev õpe ning anda tarbimisvõimaluste kohta võimalikult objektiivset teavet ja suunata tarbijad ringmajandusliku käitumise poole. Sellega seoses rõhutab komitee kohalike omavalitsuste ja tarbijaorganisatsioonide osa.

1.4. Tegevuse tulemuslikkust mõõdetakse mõjunäitajate abil, mille koostamisel lähtutakse ÜRO kestliku arengu eesmärgist nr 12 ⁽¹⁾ ja sellega seotud eesmärkidest, võimaldades luua uusi standardimisprotsesse.

1.5. Seoses teadliku tarbimise süvalaiendamise ja täiendavate teiste 16 kestliku arengu eesmärgi ja sellega seotud eesmärgid mõjuhinna- ning kestliku arengu eesmärgiga nr 17, milles käsitletakse partnerlusi, luuakse koosloomise ja jagatud vastutuse valdkonnad, suurendades nii mitmekordistavat mõju kui ka vajalikku skaleeritavust.

⁽¹⁾ <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-12-responsible-consumption-and-production.html>

1.6. Toote sotsiaalse ja keskkonna jalajälje arvutamine eri väärtusahelates võib anda tarbijale asjakohast teavet tarbimisotsuste tegemiseks digiühiskonnas. Komitee nõuab usaldusväärsete, võrreldavate ja kontrollitavate mõjunäitajate kasutamist ning rõhutab eelkõige seda, kui oluline on jälgida keemiliste materjalide kohta kasutatavaid näitajaid ja ka nende kasutamist.

1.7. Tegevusest peavad kasu saama kõik ja see ei tohi olla ühetaoline, vaid seda tuleb kohandada eri territooriumide ja tegevusvaldkondade iseärasuste järgi, kasutades selleks alt ülespoole lähenemisviisi, kus kaasatakse iga juhtumi puhul eraldi kõik asjaomased sidusrühmad. Algatused peavad olema täielikult kohaliku majanduse arengusse juurdunud ning need peavad saama institutsioonilise tagantõuke ja suurendama tarbijaorganisatsioonide mõjuvõimu.

1.8. Eeskujuga, mida Euroopa ringmajanduse eri mudelites näitab, peab käima käsikäes sellise ärikeskkonna loomisega, mis soodustab ringmajanduse kaupade ja teenuste rahvusvahelistumist, tuginedes näiteks Lõuna-Korea teedrajavatele kogemusele⁽²⁾. Nimetatud mudeleid peavad täiendama konkreetset suunised, milles käsitletakse õiglast üleminekut keskkonnasäästlikule ühiskonnale ja majandusele⁽³⁾ ning millega tagatakse kolmandate riikide oportunistlike tooteid silmas pidades võrdsed tingimused.

1.9. Reklaam ja kaubandustavad on tarbimisotsuste tegemisel väga olulised. Ettevõtete sotsiaalse vastutuse poliitika peab kindlasti toetama rohipesu (*greenwashing*) ja sotsiaalse rohipesu (*socialwashing*) tavade kaotamist. Selles kontekstis on ringmajandusele üleminekul hädavajalik tugevdada järelevalvet ja akrediteerimise institutsioonilist raamistikku.

1.10. Maksustamine ja vastutustundlikud riigihanked on toodete ja teenuste järkjärgulise standardimise raames tõhusad vahendid, et suunata ülemineku toetamiseks rahalised vahendid vastutustundlikule tootmisele ja tarbimisele. Esimesel juhul peaksid liikmesriigid kaaluma tõhusaid viise kohaldada stiimulitel põhinevat lähenemisviisi, lähenedes järkjärgult ringmajandusele orienteeritud maksustamisele, mis annab panuse Euroopa ühtsele turule, ning teisel juhul peavad kohalikud omavalitsused kehtestama nn kestlike tarnijate jaoks toetuskavad, et aidata neil tagada nende toodete piisavus ja skaleeritavus, arvestades et praeguste lepinguliste nõuete täitmisel esineb sageli puudusi.

1.11. Samuti ärgitab komitee kasutama vabatahtlikku märgistamist kui sammu minna üle kohustuslikule märgistamisele, eeldusel et see tugineb sõltumatute keskkonnasäästlikkuse skeemidele, mis on vabatahtlikud ja kontrollitud. ELi ökomärgise⁽⁴⁾ edendamine ja selle laiendamine rohkematele toodetele muudaks selle Euroopas jätkusuutlike valikute tegemisel esikaubamärgiks.

1.12. Komitee rõhutab, et ökodisaini tuleb kiiresti paremaks muuta, uurides selleks süstemaatiliselt kasuliku tööea, remondi, keemiliste koostisosade jms nõudeid, järgides sotsiaalseid kriteeriume ning edendades kohalikke tarbijavõrgustikke ning tarbimise ja tootmisega seotud tavasid.

2. Sissejuhatus ja taustteave

2.1. **Jätkusuutliku majanduskasvu ja konkurentsivõime** puhul tuleb võtta samuti arvesse kvalitatiivseid tegureid: töö- ja keskkonnavalase ärakasutamise ennetamist, õiglasi elutingimusi planeedi ressurside piires ning lõppkokkuvõttes mudelit, millega säilitatakse tasakaal majandusliku õitsengu, keskkonnaprobleemide ja sotsiaalse kaasatuse vahel⁽⁵⁾.

2.2. Ringmajandus kui inimkäitumise mudel peab olema kooskõlas looduse enda reeglitega ning säilitama ja taastama looduskapitali.

2.3. Lineaarmajanduselt ringmajandusele ülemineku kohta on juba olemas arvukalt uuringuid, ettepanekuid ja arvamusi, milles keskendutakse peamiselt tootmisele ja pööratakse väga vähe tähelepanu tarbijale, kes on ringmajandusega seotud probleemide lahendamisel keskse tähtsusega.

⁽²⁾ 2018. aastal toimunud Souli kodanikuühiskonna foorumil, kus käsitleti ELi ja Lõuna-Korea kaubanduslepingut, oli ILO konventsioonide teemalise arutelu keskmes ringmajandus.

⁽³⁾ ILO suunised „Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all“.

⁽⁴⁾ ELi ökomärgise komisjon on kooskõlas toote olemusliku metoodikaga võtnud kasutusele uued toote kasutuse ja kättesaadavusega seotud ringmajanduse näitajad.

⁽⁵⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Sibiu ja sealt edasi“ (ELT C 228, 5.7.2019, lk 37).

2.4. Esiteks on märgata väga suurt erinevust tarbijate väidete ja käitumismustrite vahel: kuigi sotsiaalsetest ja keskkonnaprobleemidest ⁽⁶⁾ ollakse teadlikud, iseloomustab nende käitumist nn odavuse otsimine ehk hinda peetakse toote või teenuse kui terviku kvaliteedist olulisemaks (mõtlemata sellele, kuidas negatiivne välismõju hinna kujunemist mõjutab).

2.5. Arvulised väärtused vähenevad seega, kui hakata tajude ja ootuste asemel rääkima tegevusest ja kohustuste võtmisest. Sellest tulenevalt ilmneb erinevus kaupade kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse vahel, kusjuures teave ja koolitus on väga olulised, et optimeerida tarbija osalemist selles protsessis.

2.6. Ringmajanduse meetmepaketis on käsitletud mitu sõnaselget viidet tarbijate käitumisele ning komitee on toetanud järgmisi ⁽⁷⁾.

2.7. Euroopa Regioonide Komitee arvamuses teemal „ELi ringmajanduse loomise tegevuskava“ ⁽⁸⁾ tõstetakse esile tarbijate käitumist ja sotsiaalseid suundumusi, rõhutades kohalike ja piirkondlike omavalitsuste väga tähtsat rolli meetmete tugevdamisel hariduse, koolituse ja kutsehariduse valdkondades, mis aitavad saada paremini aru säästvast tarbimisest, ressursside säästmisest ja jäätmetekke vältimisest ning samuti tootjate vastutusest kavandamis- ja turustamisetaappides.

2.8. Viimasena rõhutab komitee, et ringmajanduse arengut võivad samuti toetada teatavad uuenduslikud tarbimisviisid: toodete või taristu jagamine (koostöömajandus), toodete asemel teenuste tarbimine, e-platvormide kasutamine jms.

3. Ringmajandus ELi poliitikas

3.1. Lisaks regulatiivsetele ja tootmisalastele küsimustele on ELi ringmajanduse poliitika jaoks tõeline katsumus kasutada inimkapitali, mis tuleneb tarbijate igapäevaste harjumuste ja otsustega kujundatud käitumisest. Üksiktegevuste mitmekordistava mõju tekkeks on vaja tarbijate täielikku osalemist, mis on tõhus muutuste tooja.

3.2. Teatistes „ELi ringmajanduse loomise tegevuskava“ ⁽⁹⁾ jõutakse järeldusele, et „[m]iljonite tarbijate valikud võivad ringmajandust toetada, aga ka takistada.“

3.3. Leitakse, et „[s]eistes silmitsi mitmesuguste märgiste ja keskkonnaalaste väidete üleküllusega on ELi tarbijatel sageli raske eristada tooteid ja usaldada kättesaadavat teavet. Keskkonnahoidlikkust käsitlevad väited ei tarvitse alati olla kooskõlas õiguslike nõuetega usaldusväarsuse, täpsuse ja selguse kohta.“

3.4. „Hind on peamine tegur ostuotsuste tegemisel nii väärtusahelas kui ka lõpptarbijate jaoks. Seetõttu soovitatakse liikmesriikidel leida stiimuleid ja kasutada majandushoobasid (nt maksustamine), et hinnad kajastaksid paremini keskkonnamõju. Garantiaiga seotud asjaolud, nagu seaduslik garantiiaeg ning tõendamiskohustuse ümberpööramine, kaitsevad tarbijaid defektiga toodete eest ning annavad oma osa toodete vastupidavuse ja parandatavuse suurendamisele.“

3.5. Kuigi teatistes käsitletakse paljusid jätkusuutlikkuse seisukohast olulisi parameetreid, jäetakse ikkagi tähelepanuta see, kui palju toimub eri väärtusahelates tegevusi, millega antakse tarbijale teine roll.

4. ELi poliitika hetkeseis

4.1. Euroopas on juba olemas õigusraamistik vastutustundlike riigihangete ⁽¹⁰⁾ edendamiseks ning selle potentsiaal ⁽¹¹⁾ teeb sellest ühe ringmajandust edasiviiva jõu. Siiski on selle tõhusal rakendamisel raskusi, mistõttu tuleb paremini selgitada, milliseid tooteid ja teenuseid ringmajanduse osaks peetakse.

⁽⁶⁾ Eurobaromeetri eriuuring september–oktoober 2017: keskkonnakaitse on väga oluline või üsna oluline 94 % eurooplaste jaoks ja üks nende põhimuredest on jäätmete kasvav hulk. 87 % leiab, et nende roll võib olla tähtis või üsna tähtis.

⁽⁷⁾ Vt ELT C 230, 14.7.2015, lk 99; ELT C 264, 20.7.2016, lk 98; ELT C 389, 21.10.2016, lk 80; ELT C 345, 13.10.2017, lk 102; ELT C 283, 10.8.2018, lk 61 ja ELT C 367, 10.10.2018, lk 97.

⁽⁸⁾ ELT C 88, 21.3.2017, lk 83.

⁽⁹⁾ COM(2015) 614 final.

⁽¹⁰⁾ Vt direktiive 2014/23/EL, 2014/24/EL ja 2014/25/EL.

⁽¹¹⁾ Euroopa riigihanked moodustavad SKPst peaaegu 15 %.

4.2. Kuna tegu on üleminekuga, mis hõlmab eri väärtusahelate parimaid tavasid, on dünaamilisest terminoloogiast lähtudes vaja üleilmset, uutel näitajatel põhinevat standardimist, sest mitmepoolne ja rahvusvaheline majandus nõuab ühist keelt.

4.3. Euroopa Komisjoni jätkusuutliku rahastamise tegevuskavas ja jätkusuutlikute investeeringute soodustamise raamistikku käsitlevas määruses ⁽¹²⁾ nähakse ette uus sotsiaalse ja keskkonnamõju näitajate kogum, mis on ÜRO suunistega täielikult kooskõlas.

4.4. Euroopa Komisjoni vahendite toega, mida nüüd InvestEU raames tugevdatakse ja koondatakse, nähakse ette investeeringute märkimisväärne ümbersuunamine meetmetele, mis aitavad leevendada kliimamuutusi ja hoida ära loodusvarade ammendumist, eelkõige elamute renoveerimine ja maasoojuse kasutamine, ⁽¹³⁾ mis on mõlemad seotud tarbijate otsuste otsustega.

4.5. „Uus kokkulepe tarbijatega“ aitab oma tugevuste ja nõrkustega tarbijate usaldust suurendada ⁽¹⁴⁾. Komitee arvates ⁽¹⁵⁾ on tarbijatõrjuse jõustamisraamistiku paremaks muutmine ringmajanduse tasakaalustatud arengu põhitingimus.

4.6. Viimasena väärib esiletõstmist Euroopa Komisjoni ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ühisalgatus, millega loodi *Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvorm* ⁽¹⁶⁾ ehk „võrkude võrk“, mis annab võimaluse käsitleda konkreetseid probleeme ning jagada parimaid tavasid ja lahendusi. Samuti on muu hulgas oluline roll jaekaubandusfoorumil ⁽¹⁷⁾ ning ELi toidukaotuse ja toidu raiskamise platvormil ⁽¹⁸⁾.

5. Euroopa Komisjoni tulevad kohustused

5.1. Komisjon uurib ökodisaini valdkonnas tehtava töö raames konkreetseid asjakohaseid nõudeid vastupidavuse, ühiskasutust ja remonti käsitleva teabe ning varuosade kättesaadavuse kohta. Samuti hindab komisjon energiamärgisel vastupidavuse kohta teabe esitamist.

5.2. Jäätmealastes läbivaadatud ettepanekutes käsitleb komisjon uusi eeskirju, et suurendada korduskasutamist soodustavat tegevust.

5.3. Komisjon jätkab tööd, et tagada paremini materiaalsete toodete garantiid käsitlevate sätete täitmine, uurib võimalusi olukorra parandamiseks ja tegeleb valede keskkonnanahoidlikkuse alaste väidete probleemiga.

5.4. Komisjon koostab programmi „Euroopa horisont“ raames sõltumatu kontrollimiskava, et jätkata edusamme toodete enneaegse vananemisega seotud küsimuste valdkonnas ⁽¹⁹⁾.

5.5. Komisjon tugevdab keskkonnanahoidlike riigihangete rakendamist, keskendudes ringmajanduse lisamisele uutesse või läbivaadatud nõuetesse.

6. Kas me oleme tõesti ringmajandusele üle minemas?

6.1. „Jätkusuutlikkus on tulevikku vaatav protsess, [...] kusjuures valitsuste, ettevõtjate, töötajate, kodanike ja tarbijate käitumist, tegevust ja otsuseid ajendab nende majandusliku, keskkonna- ja sotsiaalse mõju vastutustundlik mõistmine.“ ⁽²⁰⁾

⁽¹²⁾ COM(2018) 353 final, mille kasseadusandjad kiitsid heaks märtsis 2019.

⁽¹³⁾ Kaasseadusandjad kiitsid 2019. aasta märtsis heaks jätkusuutlike investeeringute soodustamise raamistiku.

⁽¹⁴⁾ Euroopa Parlamendi siseturu- ja tarbijakaitsekomisjoni pettumust valmistav kokkulepe defektsete toodete kohta (veebruar 2018), millele järgnes soodsam kokkulepe: suurem kaitse veebipõhistele ostudele ning valmisolek karistada toidukaupade kvaliteedierinevuste eest (aprill 2018).

⁽¹⁵⁾ ELT C 440, 6.12.2018, lk 66.

⁽¹⁶⁾ <https://circulareconomy.europa.eu/platform/>

⁽¹⁷⁾ <http://ec.europa.eu/environment/industry/retail/about.htm>

⁽¹⁸⁾ <https://webgate.ec.europa.eu/flwp/>

⁽¹⁹⁾ Programmi „Horisont 2020“ projektis „PROMPT“ uuritakse toodete enneaegse vananemise kontrollimist ja tehakse soovitusi toote kasuliku kasutuse suurendamiseks, sh parandamine. Konsortium koosneb tarbijaorganisatsioonidest, nagu ANEC/BEUC/ICRT ja Test Achats, UFC Que Choisir, OCU, Stiftung Warentest, Consumentenbond, uurimisinstituutidest (TU Delft, Fraunhofer IZM) ja remondiettevõtetest (RUSZ, Ifixit).

⁽²⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Euroopa kodanike kuulamine kestliku tuleviku nimel (Sibiu ja seal edasi)“ (ELT C 228 5.7.2019, lk 37).

6.2. Komitee arvates keskendub EL ringmajanduses keskkonnale ja tootlikkusele, kuid pöörab vähe tähelepanu ringmajanduse sotsiaalsele aspektile ja tarbijatele, millega kaasneb oht, et liigutakse ringjalt järgmise lineaarmajanduse juurde.

6.3. Tervikliku lähenemisviisi seisukohast peab tarbija ennetav roll tähendama enam kui asümmeetrilist osalemist selles protsessis: see ei tohi piirduda linnas kodumajapidamisjäätmete ringlussevõetuga, vaid tarbijale tuleb anda võimalus sekkuda kogu protsessi jooksul.

6.4. Õnneks on meil ringmajanduse jaoks olemas asjakohased vahendid: 17 kestliku arengu eesmärki ja nendega seotud sihtmärgid ning ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 21. istungjärgu (COP 21) ⁽²¹⁾ siduvad protokollid kliimamuutuste mõju leevendamiseks, mis tagavad meile suure potentsiaaliga üldise õigusraamistiku.

6.5. Komitee rõhutab, et üleminek ringmajandusele on seda tõhusam ja seda paremini kooskõlas kestliku arengu eesmärgiga nr 12 (Vastutustundlik tootmine ja tarbimine), mida edukamalt pakkumine ja nõudlus omavahel ühendatakse – see seob ringmajanduse kindlalt asjaomase territooriumiga.

7. Komitee ettepanekud omistada tarbijatele ringmajanduse mudelites tähtsam roll

7.1. Programmi „Euroopa horisont“ raames toimuva vastutustundliku teadustegevuse ja innovatsiooniga hõlbustatakse kõigi sidusrühmade, eelkõige tarbijate ja/või nende esindajate tasakaalustatud osalemist.

7.2. Ökodesain ja ökoinnovatsioon: tarbijate aktiivset osalemist edendatakse keskkonnavalase kaasvastutuse kriteeriumi alusel, luues jagatud väärtuse loomise tavad, mida on võimalik akrediteerida ametlikult reguleeritud kvaliteedimärkide abil.

7.3. Ühtlasi innustatakse kaasama tarbijaid ettevõtete sotsiaalse vastutuse meetmete kavandamisse, katsetades tooteid või teenuseid, et neid enne turustamist ühiselt kontrollida.

7.4. Kogutakse kokku parimad ringmajanduse tavad ja antakse sõnaõigus ka tarbijatele. Suurima mitmekordistava mõjuga tavad levitatakse laialdaselt.

7.5. Vabatahtliku märgistamise stimuleerimine: teave heitkoguste vähendamise, bioloogilise mitmekesisuse säilitamise, ressursside tõhusa kasutamise või suure keskkonnamõjuga komponentide vältimise kohta, et muuta selle kasutamine kohustuslikuks. Võetakse kasutusele märgistus, millele kantakse hinnang toote vastupidavuse kohta, mis on seotud varuosade kättesaadavuse ja remondivõimalustega. Ametliku tunnustamise, maksustamise ja riigihangetega ning tarbijate avaldatava survega stimuleeritakse toote garantiiaja pikendamist.

7.6. Dokumendis „Uus kokkulepe tarbijatega“ sätestatakse hüvitusmehhanismid tarbijatele, kelle ostetud teenuste ja toodete puhul on arvestatud enneaegse vananemisega.

7.7. Jälgitakse väga lühikese kestvusajaga materjalide kasutamist (näiteks ühekordselt kasutatav plast) ⁽²²⁾ ja toodete pakendamist ⁽²³⁾. Samuti tugevdatakse tervikliku lähenemisviisi abil kontrolli keemiliste ainete üle, et ennetada ringlussevõtmisele vastutõotamist.

7.8. Tarbijale esitatav teave keskkonnanälje kohta peab olema kättesaadav, loetav ja tõene. Jälgitakse ja vajaduse korral tehakse teatavaks halvad tavad, mis seisnevad ebapiisavate empiiriliste tõenditeta väidete esitamises.

7.9. Tarbijatele suunatud teavituskampaaniad, kus keskendutakse eelkõige noortele ning mis on seotud säästvate tootmis- ja tarbimismudelitega, mis hõlmavad erinevaid suunamisstrateegiaid ja kus võetakse arvesse kultuurilisi ja kohalikule elule iseloomulikke tegureid ⁽²⁴⁾.

⁽²¹⁾ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

⁽²²⁾ ELT C 62, 15.2.2019, lk 207.

⁽²³⁾ See on tihti liigne või ei ole asjakohane, sest see sõltub turundusstrateegiast.

⁽²⁴⁾ Näiteks Lõuna-Euroopas ei suhtuta hästi sellesse, kui toit (restoranis) kaasa pakitakse.

- 7.10. Õppetöö (katkematu alates lasteaiast), kus käsitletakse väga praktiliselt kogu toote eluea meetodikat (osade tootmine, modulaarsus, vastupidavus, remontimise võimalus, korduskasutamine ja energiatõhusus).
- 7.11. Korduskasutamise, remontimise ja suure lisaväärtusega ringlussevõtu (väärindamine) tegevustega seotud tööhõiveallikate toetamine digitaalse ühtse turu strateegia raames ⁽²⁵⁾.
- 7.12. Pädevad asutused peavad tagama piisava taristu ja vahendid, et jäätmeid oleks võimalik liigiti koguda kõigis valdkondades, kus neid tekib.
- 7.13. Nende omavalitsuste, haridusasutuste, ülikoolide ja teiste institutsioonide tunnustamine, kes võtavad tarbijate ringmajanduses osalemiseks kasutusele alt ülespoole suunatud mudelitel põhinevad protokollid.
- 7.14. Uute majandusmudelite raames kogemuste arendamine ja täiendamine, seda eelkõige seoses konkreetse territooriumi koostöömajanduse ja funktsionaalse majandusega, kasutades selleks kaitstud päritolunimetusi koos erimärgisega „ringmajandusega omavalitsused“.
- 7.15. Tarbijaiühenduste rolli tugevdamine ringmajanduses tehnilise toe ja sihipäraste vahenditega.
- 7.16. Tuleb avaldada ja levitada ringmajanduses tegutsevate ettevõtete parimaid tavasid, mille tarbijaorganisatsioonid on üle kontrollinud.
- 7.17. Kohalike tarbimisvõrkude, tootvate tarbijate ja isemeisterdamise tava (*do it yourself*) edendamine.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

⁽²⁵⁾ Vt lõpparuanne ICT for Work: Digital Skills in the Workplace.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Maksustamine digitaalmajanduses“**(omalgatuslik aramus)**

(2019/C 353/04)

Raportöör: **Krister ANDERSSON**

Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik aramus
Täiskogu otsus	15.2.2018
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühitekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	2.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	167/7/7

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee peab majanduse digipööret suurepäraseks võimaluseks ning Euroopa Liidu digitaalarengu tegevuskava Euroopa Liidu keskseks poliitikaks. Kuna digiüleminek on jätkuvalt üleilmse majanduskasvu oluline soodustaja, usub komitee, et digitaalrajanduse maksustamisega seotud poliitika eesmärk peaks olema majanduskasvu ja piiriülese kaubanduse ja investeringute edendamine, mitte takistamine.

1.2. Komitee rõhutab, et vajalik on, et maksustamissüsteemides võetaks nõuetekohaselt arvesse uusi ärimudeleid. Õiglase maksusüsteemi põhimõtted – järjepidevus, prognoositavus, neutraalsus – on avaliku sektori asutuste, ettevõtjate ja tarbijate jaoks sama olulised kui varem.

1.3. Seetõttu jagab komitee Euroopa Komisjoni eesmärki ära hoida ettevõtjate agressiivset maksuplaneerimist ja liikmesriikide läbi paistmatust, et tagada ettevõtete võrdne kohtlemine ja edendada Euroopa konkurentsivõimet.

1.4. Komitee on kindlal arvamusel, et majanduse digipöörde kontekstis peavad mis tahes muutused riikide vahel kasumi maksustamisõiguste jaotamises olema ülemaailmselt kooskõlastatud, et kasutada paremini ära üleilmastumisest saadavat kasu, millega kaasneb nõuetekohane üleilmne juhtimine ja üleilmsed eeskirjad. Seepärast kiidab komitee heaks komisjoni, liikmesriikide ja OECD/G20 tiheda koostöö rahvusvahelise lahenduse väljatöötamise toetuseks, millega piiratakse rahvusvahelise topeltmaksustamise ohtu. Kui aga ei ole võimalik leida rahvusvahelist lahendust, peab EL kaaluma iseseisvalt tegutsemist.

1.5. Komitee soovib liikmesriikidel, kes loovad konkreetseid riiklikud süsteemid, otsida hoolikalt kõige tõhusamaid lahendusi, et vältida täiendavaid probleeme ja kulusid nii maksuametite kui ka ettevõtjate jaoks.

1.6. Nende müükide puhul, mille lõppsihtkoht on liikmesriik, ergutab komitee komisjoni ja liikmesriike kaaluma hoolikalt kõiki digitaalteenuste alamaksustamise kõrvaldamise võimalusi, olenemata äriühingu asukohast. Euroopa tarbijate kasutatavate platvormide kaudu osutatud teenused tuleks täielikult käibemaksusüsteemi integreerida, mis on väga oluline maksuküsimuste lahendamisel. Tuleb siiski märkida, et digitaalside kliendid, nt Facebook jt, kasutavad neid teenuseid tasuta, mis tekitab küsimusi selle kohta, kuidas saab käibemaksu mõistlikult kohaldada.

1.7. Äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi jaoks soovitatud jaotamispõhimõtteid koos selle kolme teguriga võiks kasutada lähtepunktina ja kohaldada jääkkasumi jaotamisel, kui selles meetodis OECD-s kokku lepitakse. Komitee toetab sellist lähenemisviisi.

1.8. Komitee leiab siiski, et teadus- ja arendustegevusele suunatud vahendid on olulised immateriaalse vara arendamiseks ning et riigile, kus selline tegevus toimub, tuleks selle eest maksta tasu. Seepärast soovib komitee, et äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi kolme teguri asemel kasutataks jääkkasumi jaotamiseks valemit, mis koosneb neljast tegurist. Komitee tunnustab täielikult rahvusvaheliste maksustamisõiguste arvutamise keerukust. Samal ajal on vajalik maksuõiguste vastuvõetav ja õiglane jaotamine riikide vahel.

1.9. Niivõrd, kui võrd rahvusvaheliste maksuõiguste ümberjaotamine ei ole võimalik olemasolevas siirdehindade raamistikus, toetab komitee turupõhise immateriaalse vara jääkkasumi jaotamist nelja teguri abil.

1.10. Arvestades väljaspool Euroopat asuvate turgude suuruse kasvu, eelkõige sellistes riikides nagu Hiina, India ja Brasiilia, annaks maksustamisõiguste jaotamine kogu äriühingu maksubaasi piires või kogu jääkkasumi piires mitmes liikmesriigis tulemuseks märkimisväärse maksutulude vähenemise ja see võib viia raskusteni Euroopa riikide sotsiaalsete eesmärkide saavutamisel.

1.11. Komitee leiab, et ettevõtte tulumaksu ümberjaotamisel on vaja luua mõistlik tasakaal netoeksportijatest riikide ja netoimportijatest riikide vahel, et mitte ohustada riikide sotsiaalsete ka keskkonnaalaste eesmärkide saavutamise võimalust.

1.12. Kokkulepitud muudatused rahvusvahelistes eeskirjades maksuõiguste jaotamisel riikide vahel peaksid tooma kasu kõigile liikmesriikidele ja ühtsele turule.

2. Taust

2.1. Maailma kehtivad äriühingu tulumaksu süsteemid ning maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise (BEPS) püüdlused põhinevad äriühingu tulu hindamisel, kui majandustegevuste tulemusel saadakse tulu ja luuakse väärtust. Kuid majanduse digipööre on tõstatanud küsimuse selle kohta, kas kasum on loodud ja kuidas seda jaotatakse. Digitaalteenuseid on laialt määratletuna võimalik osutada kaugelt, ilma füüsilise kohalolekuta tarbimiskohas.

2.2. Maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise projekti tulemusel on rahvusvahelises maksustamissüsteemis juba toimumas suured ümberkorraldused, mille tulemuseks on mitmesugused muutused ettevõtjate maksustamises ⁽¹⁾. Maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise projekt algatati maksubaasi kahjustavate tegevuste ja kasumi ümberpaigutamise vastu võitlemiseks, mitte selleks, et muuta riikide vahel piiriülese sissetuleku maksustamisõiguste jaotamise rahvusvahelisi standardeid ⁽²⁾.

2.3. Maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise 1. meede käsitles digitaalmajanduse väljakutseid ⁽³⁾. Kuna kokkuleppele ei jõutud selle kohta, kuidas neid uusi ärimudeleid maksustada, järgnes sellele 2018. aastal OECD/G20 maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise alase kõikehõlmava raamistiku vahearuanne ⁽⁴⁾. Selles aruandes sätestatakse kõikehõlmavas raamistikus kokku lepitud digiüleminekut käsitleva töö suund ja rahvusvahelised maksustamiseskirjad kuni 2020. aastani. Aruandes kirjeldatakse, kuidas digiüleminek mõjutab ka muid maksustamissüsteemi valdkondi, andes maksuhalduritele uued vahendid, mis parandavad maksumaksja teenuseid, tõhustades maksude kogumist ja maksudest kõrvalehoidumise tuvastamist.

2.4. 13. veebruaril 2019 andis OECD välja avaliku arutelu dokumendi digitaalmajanduse maksustamise probleemide lahendamise kohta ⁽⁵⁾. Selles esitatakse kasumi jaotamise läbivaadatud eeskirjad ja maksustatava tegevuskoha eeskirjad ning ettepanek üleilmse maksubaasi kahanemise vastase võitluse kohta.

⁽¹⁾ Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD). BEPS 2015, lõpparuanded.

⁽²⁾ Komisjoni aruande kohaselt ulatub äriühingu tulude ümberpaigutamine ja maksubaasi kahanemine ELis 50–70 miljardi euroni, mis vastab vähem kui 0,4 protsendile ELi SKP-st. SWD(2018) 81 final.

⁽³⁾ Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD). Maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise projekt, „Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy, Action 1: 2014 Deliverable“.

⁽⁴⁾ Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD). „Tax Challenges Arising from Digitalisation: Interim Report 2018 – Inclusive Framework on BEPS“, OECD/G20 maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise projekt (OECD väljaanne 16. märts 2018); OECD.

⁽⁵⁾ Avaliku arutelu dokument „Toimetulek digitaalmajanduse maksustamise probleemidega“, OECD.

2.5. OECD/kõikehõlmava raamistiku lõpparuannet oodatakse 2020. aastal. USA ja Prantsusmaa rahandusministrid on aga öelnud, et nad soovivad kiirendada kõnelusi OECD-s, et leida lahendus juba 2019. aasta jooksul ⁽⁶⁾. USA on esitanud ettepaneku, milles keskendutakse sellele, et lubada turu jurisdiktsioonidel maksustada oma jurisdiktsioonis kasutatud turundusalastest immateriaalsetest varadest saadud tulu, isegi siis, kui nende turundusalaste immateriaalsete varade väljaarendamisel tehtud investeeringud tehti teises riigis. Olemas on ka Saksamaa-Prantsusmaa ettepanek äriühingu tulumaksu miinimummäära kohta. Komitee arvamus saab anda panuse käimasolevasse arutellu.

2.6. Euroopa Komisjon on juba 2014. aastal andnud välja aruande digitaalmajanduse maksustamise kohta ⁽⁷⁾. Digitaalmajanduse maksustamise kõrgetasemeline eksperdirühm järeldas, et digitaal tehnoloogia pakub Euroopa jaoks suuri võimalusi. Euroopa võib edendada oma majanduskasvu ja tööhõive väljavaateid, kui ta realiseerib digitaalse ühtse turu ja kasutab ära Euroopa ühtse turu digitaalse potentsiaali. Eksperdirühm arutas põhjalikult põhimõtteid, millest peaks rahvusvaheline maksustamine lähtuma.

2.7. Need põhimõtted on olulised ka selle arvamusel, et digitaalvaldkonna ettevõtjate jaoks ei peaks olema maksustamise erikorda. Pigem tuleks üldeeskirju kohaldada või kohendada nii, et digitaalvaldkonna ettevõtjaid koheldaks teiste ettevõtjatega ühtemoodi.

2.8. 21. märtsil 2018 avaldatud teatistes „On aeg kehtestada ajakohane, õiglane ja tõhus digitaal majanduse maksustamise kord“ esitles komisjon oma õigusaktide paketti, mille eesmärk on ELi äriühingu tulumaksu eeskirjade ühtlustatud reform digitaal tegevuste osas. Paketis on kaks nõukogu direktiivi koos pehme õiguse soovitusel märkimisväärse digitaalse kohalolu äriühingu tulumaksuga maksustamise kohta.

2.9. Komitee võttis 12. juulil 2018 vastu arvamusel komisjoni ettepanekute kohta – „Hargmaiste ettevõtjate digitaal majandusest saadud kasumi maksustamine“ ⁽⁸⁾. Komitee arvamusel rõhutati käibelt arvestatavate maksude negatiivset mõju ja vajadust saavutada rahvusvaheline konsensus.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee peab majanduse digipöõret suurepäraseks võimaluseks ning Euroopa Liidu digitaal arengu tegevuskava Euroopa Liidu keskseks poliitikaks. Kuna digiüleminek on jätkuvalt üleilmse majanduskasvu oluline soodustaja, usub komitee, et digitaal majanduse maksustamisega seotud poliitika eesmärk peaks olema majanduskasvu ja piiriülese kaubanduse ja investeeringute edendamine, mitte takistamine.

3.2. Internet võimaldab ettevõtjatel laieneda üleilmsetel turgudel ilma märkimisväärse füüsilise kohalolekuta. See aitab eelkõige väikestel ettevõtetel ekspordida enneolematu ulatuses. Digiüleminekuga kaasneb tihti ka immateriaalsete varade, nagu intellektuaal omandi ja andmete suurenev olulisus.

3.3. Komitee rõhutab, et vajalik on, et maksustamissüsteemides võetaks nõuetekohaselt arvesse uusi ärimudeleid. Õiglase maksumissüsteemi põhimõtted – järjepidevus, prognoositavus, neutraalsus – on avaliku sektori asutuste, ettevõtjate ja tarbijate jaoks sama olulised kui varem.

3.4. Komitee peab äriühingu tulumaksu maksustamise valdkonnas väga tähtsaks võrdseid tingimusi. Viimased aastad on näidanud, et teatud ettevõtjatel on mõnes liikmesriigis õnnestunud teatud maksueeskirjadest kasu lõigata ja oma tegelik maksumäär peaaegu nullini viia. Sellesse on oma panuse andnud läbipaistvuse puudumine. Mõne sellise juhtumi puhul on tegu olnud digitaal teenuste valdkonnas tegutsevate hargmaiste ettevõtjatega.

3.5. Seetõttu jagab komitee Euroopa Komisjoni eesmärki ära hoida nii digitaalvaldkonna kui ka tavaetevõtjate agressiivset maksuplaneerimist ja mõne liikmesriigi läbipaistmatust, et tagada ettevõtete võrdne kohtlemine ja edendada Euroopa konkurentsivõimet.

⁽⁶⁾ Artikkel „US and France accelerate plans to make global tech groups pay tax. Finance ministers agree on need for international minimum corporation tax level“, Financial Times, 28. veebruar 2019.

⁽⁷⁾ Komisjoni eksperdirühma aruanne digitaal majanduse maksustamise kohta, 28. mai 2014. Rühma juhtis Portugali endine majandusminister Vítor Gaspar ja selles osales kuus eksperti kogu Euroopast, kellel oli erinev taust ja teema jaoks asjakohased eksperditeadmised.

⁽⁸⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Hargmaiste ettevõtjate digitaal majandusest saadud kasumi maksustamine“ (ELT C 367, 10.10.2018, lk 73).

3.6. Komitee on kindlal arvamusel, et mis tahes muutused riikide vahel kasumi maksustamisõiguste jaotamises peavad olema ülemaailmsed, et kasutada paremini ära üleilmastumisest saadavat kasu, millega kaasneb nõuetekohane üleilmne juhtimine ja üleilmsed eeskirjad. Seepärast kiidab komitee heaks komisjoni, liikmesriikide ja OECD/G20 tiheda koostöö rahvusvahelise lahenduse väljatöötamise toetuseks. Kui aga ei ole võimalik leida rahvusvahelist lahendust, peab EL kaaluma iseseisvalt tegutsemist.

3.7. Komitee soovib liikmesriikidel, kes loovad konkreetsed riiklikud süsteemid, otsida hoolikalt kõige tõhusamaid lahendusi, et vältida täiendavaid probleeme ja kulusid nii maksuametite kui ka ettevõtjate jaoks.

3.8. Komitee märgib, et digitaaltehnoloogial on ka potentsiaal muuta põhjalikult nõuete täitmise ja uurimisega seotud tööd. OECD näitas oma 2018. aasta aruandes, ⁽⁹⁾ kuidas digiüleminekul on juba olnud kolmekordne positiivne mõju maksuhaldusele: see on suurendanud maksukuulekust, parandanud maksumaksjate teenuseid ja vähendanud maksukuulekuse koormust.

3.9. Suurema hulga maksuhalduritele kättesaadavate kolmandate poolte andmete tõttu on võimalik automatiseerida rohkem aruandlust, säästes mõlema poole jaoks aega ja raha, ning seda võib kasutada ka teatamata jätmise, kõrvalehoidumise või pettuse vastu võitlemiseks. Mitme maksuhalduri vastu võetud andmete salvestamise tarkvara, milles märgitakse müügiandmed tehingu toimumise ajal – mida on võimalik otse maksuhalduritele esitada – on juba märkimisväärselt suurendanud mõne riigi käibemaksutuluseid.

3.10. Hinnates digitaalsektori tegelikku maksustamistaset, rõhutab komitee vajadust arvestada maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise eeskirjade jätkuvast rakendamisest tulenevate muudatustega maksukoodeksites, sest see võib tegelikult viia tulu suuremale maksustamisele ELis.

4. Võimalik edasine tegevus?

4.1. Kõigil maailma riikidel ei ole käibemaksu. Kuid ELis on see olemas kõigis riikides. Põhimõtteliselt tuleks kõigi teenuste ja kaupade tarbimise suhtes kohaldada käibemaksu, välja arvatud siis, kui see on maksubaasist selgesõnaliselt välja jäetud. Käibemaksutulud kujutab endast ELi eelarve jaoks omavahendit ja komitee leiab, et oluline on lisada digitaalteenused maksubaasi.

4.2. Nende müükide puhul, mille lõppsihtkoht on liikmesriik, ergutab komitee komisjoni ja liikmesriike kaaluma hoolikalt kõiki digitaalteenuste alamaksustamise kõrvaldamise võimalusi, olenemata äriühingu asukohast. Euroopa tarbijate kasutatavate platvormide kaudu osutatud teenused tuleks täielikult käibemaksusüsteemi integreerida. Tuleb siiski märkida, et digitaalside kliendid, nt Facebook jt, kasutavad neid teenuseid tasuta, mis tekitab küsimusi selle kohta, kuidas saab käibemaksu mõistlikult kohaldada.

4.3. Komitee märgib, et maailma praegused äriühingu tulumaksusüsteemid põhinevad igale asjaomasele jurisdiktsioonile omistatava äriühingu tulu hindamisel. Maksustamine peaks toimuma seal, kus väärtus luuakse. Võttes arvesse, et keeruline on öelda, millises väärtusahela osas kasum tekib, on vaja leida universaalsed põhimõtted, et hinnata, kus väärtus luuakse. Sellised eeskirjad on loodud OECD laiaulatusliku töö raames, mille käigus sõnastati maksupõhimõtted ja määratlused selle kohta, kuidas hinnastada kaupu ja teenuseid kontserni kuuluvate äriühingute puhul (siirdehindade alased eeskirjad).

4.4. Komitee on arvamusel, et rahvusvahelisi maksueeskirju tuleb aeg-ajalt läbi vaadata sedamööda, kuidas ärimudelid arenevad. Praegused eeskirjad on hiljuti maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise lepinguga seoses läbi vaadatud ⁽¹⁰⁾. Praegu leiab aset kõnealuste uute eeskirjade ja määratluste rakendamine. Oodatakse, et need vähendavad märkimisväärselt võimalust agressiivseks maksuplaneerimiseks ja maksubaasi kahanemiseks.

4.5. Jäakkasum (või -kahjum) võib eelkõige esineda siis, kui turustamise või tootega seotud immateriaalsetest varadest saadakse mittetavapärane kasum. Klientide nimekirjade või kogutud andmete kasutamine võib näiteks viia jääkkasumi olemasoluni. Idee ei ole üldsegi mitte uus ja seda on võimalik kasutada mitte ainult seotud poolte vahel kasumi jaotamiseks, vaid ka riikide vahel maksustamisõiguste jaotamiseks. Kuid selleks oleks vaja natuke innovatiivset mõtlemist ja maksustamisõiguste jaotamise võimaluse uurimist kooskõlas väärtuste loomisega, isegi siis kui asjaomases riigis ei ole füüsilist alalist asukohta. See on osa OECD arutelust.

4.6. Komitee märgib, et arutelu, mis käsitleb nn digitaalvaldkonna ettevõtjate maksustamist, ei ole esmajärjekorras seotud maksubaasi kahanemise ja ettevõtjate tulude ümberpaigutamise käitumisega, vaid riikide vahel maksustamisõiguste jaotamisega.

⁽⁹⁾ Tax Challenges Arising from Digitalisation – Interim Report 2018.

⁽¹⁰⁾ OECD 2015.

4.7. Jääkkasumit (või -kahjumit) võib kirjeldada kui kasumit (või kahjumit), mis registreeritakse siis, kui iga pool on saanud hüvitist oma tavapäraste maksete eest sellisel viisil, mis on kooskõlas reaalturuväärtuse põhimõttega ⁽¹¹⁾. See hõlmaks esmalt esinenud ohtude nõuetekohast turuväärtust, tootmistegurite ja täidetud funktsioonide loodud väärtust.

4.8. Müük ei oleks tavaliselt tehingus osalevatele ettevõtjatele kasumi jaotamisel otsustavaks teguriks. Kuid kui kasutakse kehtivaid rahvusvahelisi eeskirju – igale ettevõtjale kasumi jaotamine OECD siirdehindade alaste suuniste põhjal – võib jääkkasumi jaotada riikidesse, kus funktsioone ellu viiakse. Üheks selliseks funktsiooniks võib olla „müük“.

4.9. Äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi jaoks soovitatud jaotamispõhimõtteid koos selle kolme teguriga ⁽¹²⁾ võiks kasutada ja kohaldada jääkkasumi jaotamisel ⁽¹³⁾.

4.10. Küll aga võib väita, et teadus- ja arendustegevusele suunatud vahendid on olulised immateriaalse vara arendamiseks ning et riigile, kus selline tegevus toimub, tuleks selle eest maksta tasu ⁽¹⁴⁾. See nõuaks valemite, mis koosneks äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi valemis hõlmatud kolme teguri asemel neljas tegurist.

4.11. Niivõrd, kui võrd rahvusvaheliste maksuõiguste ümberjaotamine ei ole võimalik olemasolevas siirdehindade raamistikus, toetab komitee turupõhise immateriaalse vara jääkkasumi jaotamist nelja teguri abil.

4.12. Kui jääkkasum on 30 (kontserni kogukasumist, milleks on 100) ja kui tootmine jagatakse väärtuse loomise mõttes võrdselt riikide A ja B vahel, siis maksustatakse nendes riikides kummaski 35 ⁽¹⁵⁾. Kuna toodet müüakse võrdses koguses ka riigis C, siis jaotatakse jääkkasum riigi A, B ja C vahel. Riigid A ja B saavad täiendava maksubaasi suuruses 1 3/4, samas kui riigil C oleks õigus maksustada 2 1/2 ⁽¹⁶⁾.

4.13. Komitee tunnustab täielikult riikide vahel rahvusvaheliste maksustamisõiguste arvutamise keerukust. See hõlmaks jääkkasumi suuruse arvutamist ja selle osas riikide vahel kokkuleppele jõudmist. See hõlmaks ka jaotamispõhimõtete nelja teguri suuruse teadmist. Äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi muudetud valemi kasutamist võidakse näha sammuna äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi heakskiitmise suunas.

4.14. Äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi valemiga jaotatakse äriühingu maksustamisõigused riikidele, kus ei ole innovatsiooni, tootmist või ohte ja kus viiakse ellu funktsioone. Ainuüksi asjaolu, et müük toimub riigis, ilma et selles riigis toimuks muid tegevusi, oleks seetõttu maksustatav väärtus. See kujutab endast kehtivate eeskirjadega võrreldes suurt muutust. Kuid kui äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi valemite kohaldatakse ainult jääkkasumile ja mitte kogukasumile, siis tunnustatakse eksporditava riigi seaduslikku õigust säilitada osa maksustamisõigusest. Ettevõtjate ja innovatsiooni kaudu loodud väärtus võib teadus- ja arendustegevuse kulude puhul anda maksusoodustusi ja siis, kui ettevõtte muutub kasumlikuks, saaks sama riik maksutuluid.

4.15. Kui OECD kokkulepet ei saavutata, soovime Euroopa Komisjonil esitada uus ettepanek asjaomaseid äriühinguid ELis maksustada, võttes aluseks juba nende käsutuses olevad andmed, nt kogu reklaamiaeg kliendi ühendusaja kestel.

⁽¹¹⁾ Määratluse leiate siit: siirdehindade ELi kontekstis.

⁽¹²⁾ Nõukogu direktiiv äriühingu tulumaksu ühtse maksubaasi kohta (COM(2016) 0685 final – C8-0472/2016 – 2016/0337(CNS)). „Kolme teguri valik tuleneb vajadusest kajastada nii tootmise olukorda (pakkumise poolt, mida mõeldakse varades ja/või tööjõu töötasudes) kui ka nõudluse olukorda (müügist sihtkohani), et majandustegevust nõuetekohaselt kirjeldada. Müük moodustab ühe kolmandiku, palk ühe kuuendiku, töötajate arv ühe kuuendiku ja varad ühe kolmandiku. Kaalude summa võrdub ühega, nii et liikmesriikide vahel jagatakse 100 % äriühingu tulumaksu ühtsest konsolideeritud maksubaasist. Liikmesriigid võivad seejärel kohaldada riiklikke äriühingu maksumäärasid oma vastavatele maksustatava baasi osadele.“ SWD(2016) 341 final

⁽¹³⁾ Võib märkida, et sotsialettevõtted, näiteks teatavad kohaliku kogukonnaga seotud ühistud, jagavad otsesemal viisil loodud väärtust ning seetõttu ei pruugi jaotamispõhimõtteid olla nende suhtes vahetult kohaldatavad.

⁽¹⁴⁾ Kui head taristut ja piisaval hulgal teadus- ja arendustegevuse stiimuleid pakkuvad riigid ei saa äriühingu tulumaksust saadava tulu õiglast osa, väheneksid või isegi kaoksid nende stiimulid luua soodne investeerimiskeskond.

⁽¹⁵⁾ Tavapärane kasum oleks 70.

⁽¹⁶⁾ Pärast reaalturuväärtusele vastavat hüvitist on järelejäänud kasum 30. Kui lisada äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi valemi ettepanekusse teadus- ja arendustegevus (R – „research“), siis jaotamispõhimõtte teguriteks on kapital (K – „capital“), tööjõud (L – „labour“) ja müük (S – „sales“). Neil on võrdne kaal (iga puhul 1/4). Kolme riigi puhul tuleb kaaluda 12 komponenti. Aga riigil C on vaid üks komponent – müük. Ülejäänud 11 komponenti jaotatakse võrdselt riigi A ja B vahel, st 5 1/2 mõlema puhul ($5,5/12 * 30$) = 1 3/4. Riigi C maksubaas on $(1/12 * 30) = 2 1/2$. Riigi A ja B puhul on täiendav maksubaas suuruses 1 3/4 K puhul 3 3/4, L puhul 3 3/4 ja R puhul 3 3/4 (kokku 7 1/2 K puhul, 7 1/2 L puhul ja 7 1/2 R puhul) ja 2 1/2 mõlema jaoks S puhul. S jaoks eraldatud koguarv on samuti 7 1/2.

4.16. Arvestades väljaspool Euroopat asuvate turgude suuruse kasvu, eelkõige sellistes riikides nagu Hiina, India ja Brasiilia, annaks maksustamisõiguste jaotamine kogu äriühingu maksubaasi piires või isegi kogu jääkkasumi⁽¹⁷⁾ piires paljudes liikmesriikides tulemuseks märkimisväärse maksutulude vähenemise ja see võib viia raskusteni Euroopa riikide sotsiaalsete eesmärkide saavutamisel.

4.17. Konsultatsiooniettevõtte Copenhagen Economics uuringu kohaselt võivad netoeksportijatest riigid kaotada märkimisväärselt äriühingu maksutulu, kui osa tulust maksustatakse seal, kus kaupu müüakse ja teenuseid osutatakse⁽¹⁸⁾. Konservatiivne hinnang viitab sellele, et 18–21 % praegusest äriühingu maksubaasist Põhjamaades tulenes 2017. aastal välismaistest jääkkasumitest. Saksamaa jaoks on osakaal hinnanguliselt 17 protsenti. Kui turunduslaste immateriaalsete varade lähenemisviis kasutusele võetakse, siis jaotatakse suur osa sellest äriühingu tulumaksust saadavast tulust muude riikide vahel.

4.18. Komitee leiab, et äriühingu tulumaksu ümberjaotamisel on vaja luua mõistlik tasakaal netoeksportijates riikide ja netoimportijates riikide vahel.

4.19. Kui Euroopa ettevõtjaid maksustatakse eelkõige seal, kus nad oma tooteid müüvad, võiksid nad struktureerida oma äritegevust sellisel viisil, et kulutused leiaksid aset müügiga samas riigis. Selle protsessi tulemuseks võib olla investeeringute ja töökohtade liikumine suurtesse tarbijariikidesse nagu Hiina ja India, mis tekitab täiendavat saamata jäänud tulu liikmesriikides. Sellist arengut tuleb vältida Euroopa konkurentsivõime tagamise kaudu.

4.20. Komitee rõhutab vajadust üleilmse kokkuleppe järele ja mis tahes uue korra või eeskirjade rakendamise järele, mis käsitleksid riikide vahel maksustamisõiguste jaotamist. Nende tingimuste puudumise tulemuseks oleks topeltemaksustamine ja seetõttu vähenenud investeeringute ja töökohtade arv.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

⁽¹⁷⁾ Kui kogu maksubaas põhineks ainult müügil, siis antaks eespool kirjeldatud näites esitatud riigile C maksubaas 25. Kui ainult jääkkasumit jaotatakse müügikomponendi põhjal, oleks vastav maksubaas riigi C jaoks 7,5.

⁽¹⁸⁾ „Future Taxation of Company profits – What to do with Intangibles?“, Sigurd Naess-Schmidt, Palle Sørensen, Benjamin Barner Christiansen, Vincenzo Zurzolo, Charlotta Zienau, Jonas Juul Henriksen ja Joshua Brown, Copenhagen Economics, 19. veebruar 2019.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Vastupidavam ja jätkusuutlikum Euroopa majandus“**(omaalgatuslik arvamus)**

(2019/C 353/05)

Raportöör: **Javier DOZ ORRIT**

Täiskogu otsus	24.1.2019
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	majandus- ja rahaliidu, majandusliku ja sotsiaalse ühitekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	2.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	169/4/6

Preambul

Kõnealune arvamus on osa komitee paketist, mis koosneb kahest paralleelselt koostamisel olevast arvamusest: „Vastupidavam ja jätkusuutlikum Euroopa majandus“ ja „Euroopa majandus- ja rahaliidu väljakujundamise uus visioon“. See pakett on ette nähtud otseseks panuseks 2019. aastal ametisse astuva Euroopa Parlamendi ja Euroopa Komisjoni uue koosseisu majanduse valdkonna tegevuskavasse. On selge vajadus uue Euroopa majandustrateegia järele: on vaja positiivset narratiivi ELi majanduse tulevaseks arenguks laiemas maailmas, mis aitaks suurendada ELi vastupanuvõimet majanduslikele šokkidele ning suurendaks selle majandusmudeli majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnaalast jätkusuutlikkust, andes kõigile eurooplastele tagasi eneseseisu, stabiilsuse ja ühise jõukuse. Tuginedes viimastel aastatel tehtud edusammudele, võib see strateegia olla aluseks majanduslikule, eelarvelisele, finantsalasele, sotsiaalsele ja poliitilisele integratsioonile, mis on vajalik Euroopa majandus- ja rahaliidu eesmärkide saavutamiseks.

1. Järeldused ja soovitus

1.1. Euroopa integratsioon on teelahkmel. Üks kogemus hiljutisest pikaajalisest majanduskriisist ja sügavatest sotsiaalsetest armidest, mida see mitmes liikmesriigis jättis, on see, et liikmesriikide ja piirkondade vahelise majandusliku ja sotsiaalse lähenemise puudumine ohustab Euroopa projekti poliitilist jätkusuutlikkust ja kõiki eeliseid, mida see on Euroopa kodanikele andnud.

1.2. Arvestades inimtekkelisi kliimamuutusi ja planeedi taluvuspiiride mitmekordset ületamist, tuleb meie tootmis- ja tarbimis-mudelid põhjalikult ümber kujundada. Kooskõlas ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 21. istungjärgul (COP 21) vastu võetud Pariisi kokkuleppe ja ÜRO kestliku arengu eesmärkidega on EL seadnud eesmärgi saavutada 2050. aastaks kliima-neutraalne majandus. Sellega toimetulekuks on vaja terviklikku ja sidusat poliitilist raamistikku.

1.3. Majandusliku ja tööturu vastupanuvõime arendamine ühes majandusliku, sotsiaalse, keskkonnaalase ja institutsioonilise jätkusuutlikkusega peaks olema peamine suunav poliitika, mis soodustab kliimaneutraalsele majandusele – st majandusele, milles kasvuhoonegaaside heide ja neeldumine on tasakaalus – üleminekul ülespoole suunatud ühtlustamist ja õiglust, ohjeldades samal ajal digiüleminekust ja demograafilistest muutustest tulenevaid probleeme.

1.4. Majanduslikku, tööturu ja sotsiaalsed vastupanuvõimet suurendava majanduspoliitika võimaldamiseks tuleks jätkata ja tõhustada majandus- ja rahaliidu institutsioonilise ülesehituse tugevdamist. Edasi tuleks liikuda – isegi kui seda tehakse vaid sammasaaval – euroala tasandil fiskaalvõimekuse loomisega, praeguste eelarve-eeskirjade reformiga, et säilitada avaliku sektori investeeritud majanduslanguse ajal, ühise turvalise vara loomisega ning pangandus- ja kapitaliturgude liide väljakujundamisega. Lisaks tuleks edendada meetmeid liikmesriikidevahelise ebaõiglase maksukonkurentsi vältimiseks.

1.5. Sotsiaalse haavatavuse vähendamiseks ja seega vastupanuvõime suurendamiseks tuleb võtta tõhusaid Euroopa ja riigi tasandi meetmeid, et muuta praegust suundumust, kus nii võimalused kui ka tulemused on muutumas ebavõrdsemaks.

1.6. Kui 2050. aastaks soovitakse saavutada ELi CO₂-neutraalse majanduse eesmärk, tuleb välja töötada ja rakendada õiglase ülemineku mõiste. See hõlmab ka kliimapoliitika mõju jagamist võrdselt ja tööturu üleminekute juhtimist tulevikku vaatavalt ning sotsiaalpartnerite täielikul osalusel. Jätkusuutlik majandus peaks ühendama kõik kolm jätkusuutlikkuse mõõdet: majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnamõõde.

1.7. Liikmesriigid peaksid tegema algatusi Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamiseks, esitades seadusandlikke algatusi riigi tasandil ja tagades asjakohase rahastamise. EL peaks osalema rahalise panuse andmises järgmise mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 raames.

1.8. Euroopa majanduse konkurentsivõime tugevdamine, st Euroopa võime parandada oma tootlikkust ja elustandardeid jätkuvalt, muutudes samal ajal kliimaneutraalseks, eelkõige teadusuuringute, arendustegevuse ja tööjõu arvukamate ja paremate oskuste abil, peaks toimuma koos kõnealuste algatustega.

1.9. Kokkulepe eelseisva mitmeaastase finantsraamistiku suuruse ja vormi kohta peaks kajastama vastupidavuse ja jätkusuutliku majanduse arendamise vältimatuid nõudeid.

1.10. Arvestades vastupidava ja jätkusuutliku majanduse eri tahkude omavahelist seotust, tuleks sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna esindusorganisatsioonide osalemine poliitika kujundamisel ja rakendustsüklites seada ametlikule alusele ning tugevdada seda vajaduse korral riigi ja Euroopa tasandil.

1.11. Euroopa institutsioonid ja liikmesriigid peaksid koostama Euroopa poolaasta, mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 ning muude õigus- ja haldusvahendite kaudu ühtse tegevusprogrammi, et edendada ja tugevdada peamisi tegureid, mis edendavad majanduslikku vastupanuvõimet kogu ELis ja liikmesriikide lähenemist nende tegurite mõistes.

2. Vastupidavam ja jätkusuutlikum Euroopa majandus

2.1. Suurem vastupidavus (majanduslikele) šokkidele on eesmärk, mis on muutunud ELi ja eriti euroala (majandus)poliitilistes aruteludes tähtsaks teemaks. Eelkõige on selle põhjus püsivad majanduslikud, sotsiaalsed ja poliitilised haavad, mille hiljutine majandus- ja finantskriis on mitmes ELi liikmesriigis jätnud, aga ka aimdus väga häirivast mõjust, mida neljas tööstusrevolutsioon, vältimatu vajadus võidelda kliimamuutuste vastu ja püsida planeedi suutlikkuse piirides Euroopa majandussüsteemidele ja ühiskondadele prognooside kohaselt tekitab.

2.1.1. Majandus- ja rahaliidu kontekstis määratleb Euroopa Komisjon majanduslikku vastupanuvõimet riigi võimena taluda šokki ja taastada pärast majanduslangust kiiresti oma potentsiaalne [majanduskasv] ⁽¹⁾.

2.1.2. Viie juhi aruandes ja komisjoni valges raamatus majandus- ja rahaliidu süvendamise kohta sedastatakse, et euroala liikmesriigid peaksid lähenema, seades eesmärgiks vastupanuvõimelisemad majanduslikud ja sotsiaalsed struktuurid, mis peaksid ennetama majanduslikke šokke, millel on märkimisväärne ja püsiv mõju sissetulekule ja tööhõivele, et suuta vähendada majanduse kõikumisi, eelkõige sügavaid ja ulatuslikke majanduslangusi.

2.1.3. Tuleb siiski märkida, et kuigi majanduse elujõuline taastumine tähendab šoki püsiva häiriva mõju vältimist või sellega tõhusalt toimetulemist, ei pea majandus, arvestades nii muutuste tsüklilist kui ka struktuurilist olemust, alati šokieelse olukorra juurde (või kasvule) tagasi pöörduma. Näiteks peaks neljanda tööstusrevolutsiooni tulek ja üleminek kliimaneutraalsele majandusele tooma väidetavalt kaasa teistsugused majandusmudelid. Tähtis on see, et poliitilised institutsioonid ja sotsiaalvaldkonna osalejad oleksid valmis muutustele reageerima, nende tagajärgi aimama ja ümberkujundamisprotsessi suunama.

(1) Euroopa Komisjon, märgukiri eurorühmale: majanduslik vastupanuvõime majandus- ja rahaliidus, 13. september 2017.

2.1.4. Majanduslikult vastupanuvõimelistel majandussüsteemidel võivad olla erinevad omadused. Need võivad olla teatavat liiki (nt makromajanduslike või rahanduslike) šokkide suhtes vähe haavatavad. Kui šokid neid tabavadki, võivad vastupidavad majandussüsteemid nende mõju pehmenada, minimeerides šokkide mõju toodangule ja tööhõivele, ja/või suudavad neist kohanemise teel kiiresti taastuda. Vastupidavuse suurendamiseks võib kasutada eri liiki poliitilisi sekkumismeetmeid ja nende kombinatsioone: eelkõige ettevalmistus-, ennetus-, kaitse-, (muutuste) edendamise ja ümberkujundamise meetmeid. Suur valitsemissektori võla suhe SKPsse võib tekitada probleeme seoses vastupanuvõimega. Esiteks võib sellest tuleneda haavatavus šokkide suhtes ja teiseks võib see piirata liikmesriikide võimet tulla toime negatiivsete šokkidega.

2.1.5. Majanduslikku vastupanuvõimet on võimalik saavutada mitmel viisil, mis avaldavad väga erinevat mõju ühiskonna eri rühmade heaolule. Töötajate heaolu sõltub suuresti sellest, kui stabiilne, turvaline ja võrdselt jaotunud on nende sissetulek ja tööhõivevõimalused. Seepärast tuleks soodustada poliitikat, mis edendab nii majanduslikku kui ka tööturu vastupanuvõimet, kusjuures tööturu vastupanuvõimet määratletakse tööturu suutlikkusena taluda majanduslikku šokki töötajate heaolu võimalikult vähe kahjustades. Ebakindla ja ebatüüpilise töö osakaalu suurenemine kogutööhõive loomisel on siiski ilmne meeldetuletus, et majanduslik ja tööturu vastupanuvõime ei pruugi kattuda. Tööhõive kvaliteet mõjutab vastupanuvõimet, nii haavatavust ja vastupidavust kui ka taastatavust.

2.2. ELi poliitiline eesmärk on jätkusuutliku Euroopa majanduse loomine. Vastavalt Junckeri komisjoni pikaajalisele strateegilisele visioonile jõuda aastaks 2050 „jõuka, nüüdisaegse, konkurentsivõimelise ja kliimanutraalse ELi majanduseni“, mille alus on muu hulgas ÜRO kestliku arengu eesmärgid, peaks *jätkusuutlik majandus* olema selline, mis ühendab kõik kolm mõõdet ehk majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnaalase jätkusuutlikkuse mõõdet.

2.2.1. Majandusliku jätkusuutlikkuse üldine määratlus on majanduse võime toetada määramata aja jooksul kindlat majandusliku tootmise taset. See on seotud suure makromajandusliku tasakaalustamatuse vältimisega. Selle keskmes on ELi majanduspoliitika protsess, eelkõige Euroopa poolaasta, kus need kaks mõistet – „jätkusuutlik majandus“ ja „majanduslik jätkusuutlikkus“ – sageli samastatakse, et saavutada viimati nimetatud mõõde, kajastamata seejuures täielikult jätkusuutliku majanduse laiemat tähendust. Näiteks märgitakse komisjoni aruteludokumendis „Euroopa kestliku arengu saavutamine aastaks 2030“: „Määrava tähtsusega on usaldusväärsed eelarved ja tänapäevane majandus: usaldusväärse eelarvepoliitika ja struktuurireformide suunas tehtud edusammud on vähendanud võlatasemeid ja stimuleerinud töökohtade loomist“⁽²⁾.

2.2.2. Kriis ja selle poliitiline ohjeldamine on põhjustanud sotsiaalse ühtekuuluvuse taandarengu, millel on halvad poliitilised tagajärjed. Sotsiaalne jätkusuutlikkus on ohus võimaluste ja tulemuste kasvava ebavõrdsuse tõttu, mida võib täheldada paljudes Euroopa riikides ja teistes arenenud riikides, aga ka kogu maailmas. Osa ühiskonnast on jäetud maha. Suurem ebavõrdsus tähendab ka suuremat haavatavust šokkide suhtes, takistades vastupidavuse paranemist. Majanduslikku jätkusuutlikkust pärsib ka jõukuse ebavõrdne jaotumine, sest see vähendab varade reinvesteeringite tulusust ja ühiskonna toimimise tõhusust. Nende ebavõrdsuse tekkepõhjuste lahendamata jätmine on arvukatel juhtudel seotud paljudes riikides täheldatud poliitilise reaktsiooniga traditsiooniliste erakondade ja nende ELi pooldava tegevuskava vastu.

2.2.3. Sotsiaalne jätkusuutlikkus seisab paratamatult vastamisi neljandast tööstusrevolutsioonist põhjustatud lisarvega ning muudatustega, mida see toob kaasa töö ja heaolu valdkonnas Euroopas ja mujal.

2.2.4. Loodusvarade ja keskkonnanressursside hoolimatu kulutamise tõttu ületab praegune tootmis- ja tarbimismudel planeedi suutlikkuse piiride mitut mõõdet (kliimamuutused, bioloogiline mitmekesisus, ookeanid, reostus jne) ning on eksistentsiaalne oht tulevastele põlvkondadele.

2.2.5. Sotsiaalselt jätkusuutlik ja keskkonnasäästlik areng tähendaks seega püsivust „inimkonna jaoks ohutus ja õiglases ruumis“,⁽³⁾ pakkudes kõigile ühiskonnaliikmetele sobivat sotsiaalset alust ja püsides samal ajal planeedi suutlikkuse piirides. Selleks on vaja praegune tootmis- ja tarbimismudel (nn kasvumudel) jätkusuutliku kasvu⁽⁴⁾ alusel põhjalikult läbi vaadata. Selle visiooniga tagatakse eeldused Euroopa majanduse struktuurseks nihkeks, mis edendab kestlikku arengut ja tööhõivet.

⁽²⁾ Aruteludokument „Euroopa kestliku arengu saavutamine aastaks 2030“, Euroopa Komisjon (2019).

⁽³⁾ Raworth (2017).

⁽⁴⁾ ELT C 228, 5.7.2019, lk 37.

2.2.6. Eespool öeldut arvesse võttes ja kooskõlas komitee arvamusega NAT/542 ⁽⁵⁾ tähendab jätkusuutlik majanduskasv seda, et kasv ei tohiks põhineda ainult kvantiteedil, vaid ka – ja tegelikult isegi rohkem – kvaliteedil, mis tähendab kasvu, mis i) põhineb puhtal energial ja vastutustundlikul materjalikasutusel, eksploateerimata keskkonda ja tööjõudu, ii) põhineb sissetuleku suletud vool, mis ringleb leibkondade, ettevõtjate, pankade, valitsuse ja kaubanduse vahel, lahendades finantsvaldkonna killustatusest tingitud praegused kitsaskohad ning toimides sotsiaalselt ja ökoloogiliselt, iii) tagab õiglased elamistingimused, rahuldades kõigi vajadused planeedi võimaluste piires, iv) võtab arvesse ka hooldajate – peamiselt naiste – tasustamata tööd ning v) tagab, et majanduskasvu ei mõõdata mitte ainult iga-aastase rahavooga, vaid ka rikkuse varude ja nende jagunemisega.

Kõik need tunnused on praegusest mudelist sisuliselt puudu.

2.3. Jätkusuutlikul majandusel on omadused, mis soodustavad vastupidavust niivõrd, kuivõrd majanduslik jätkusuutlikkus vähendab makromajandusliku ja rahalise tasakaalustamatusega seotud riske.

2.4. Üleminek jätkusuutlikule majandusele, milles on ühendatud majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnaalane jätkusuutlikkus, eeldab kahtlemata kaugeleulatuvaid muutusi, mida võib iseloomustada tugeva ja pikaajalise, kuid ka prognoositud šokina. Vastupidavus sellele ülemineku eeldab meetmeid, mis hõlbustavad ja edendavad majanduse, ühiskonna ja üksikisikute uue mudeliga kohanemise võimet. Selles mõttes soodustab vastupidavus õiglast üleminekut jätkusuutlikule majandusele.

2.5. Jätkusuutlikkuse integreeritud ja terviklikus kontseptsioonis ja poliitikaraamistikus tuleb arvesse võtta veel kahte põhisundumust, mis kujundavad Euroopa majanduse ja tööturu tulevikku: vananev ühiskond ja demograafilised muutused ning muutuvad globaliseerumise mudelid, mis hõlmavad lisaks mitmepoolsuse vähenemisele ka tugevamaid rändevooge.

2.6. Euroopa riikide tulemuslikkus oli viimase kriisi ajal vastupanuvõime seisukohast väga erinev. Kriisi majanduslik ja sotsiaalne mõju erines liikmesriigiti. Pääaegu kõikides liikmesriikides vähenes SKP olulisel määral, mitmes liikmesriigis põhjustas majanduslangus paljude töökohtade kadu lühemaks või pikemaks ajaks. Et saada suurest majanduslangusest õpetlikke kogemusi, mis aitaksid tugevdada Euroopa majanduse vastupanuvõimet ja jätkusuutlikkust, on tarvis analüüsida haavatavuse ja taastumissuutlikkuse struktuurilisi tegureid koos sel ajal kohaldatud poliitikaga (äärmuslik kokkuhoid 2010. aastast ja valikuline paindlikkus 2014. aastast). Analüüsimiseks tuleb kasutada nii majanduslikke muutujaid kui ka sotsiaalseid ja keskkonnanäitajaid.

3. Kaks suurt üleminekut

3.1. Üleminek rohelinele ja kliimanetraalsele majandusele

3.1.1. Üleminek rohelinele ja vähese CO₂-heitega majandusele Euroopas on kooskõlas kahe järgmise rahvusvahelise raamistiku: Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kestliku arengu eesmärkidega ja ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 21. istungjärgul (COP21) vastu võetud Pariisi kokkuleppega. Kestliku arengu eesmärgid on terviklik ülemaailmne tegevuskava. ELi liikmesriigid on hakanud rahvusvahelisi kestliku arengu eesmäärke riiklikesse jätkusuutlikkuse strateegiatesse ja eesmärkidesse üle võtma. Eelkõige määratletakse jagatud vastutuse põhimõttele tuginevad strateegilised eesmärgid kestliku arengu eesmärgis nr 7 (tagada taskukohane, usaldusväärne, säästev ja kaasaegne energia kõikidele), kestliku arengu eesmärgis nr 12 (säästev tarbimine ja tootmine) ja kestliku arengu eesmärgis nr 13 (kliimameetmed).

3.1.2. Pariisi kokkuleppele allkirjutanute riiklikult kindlaksmääratud panustega seati strateegilised eesmärgid riigi tasandil. Katowices toimunud ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste 24. konverentsil (COP24) tehtud esimene ülemaailmne kokkuvõtte näitab, et kliimapoliitika eesmäärke tuleb kindlasti veelgi suurendada.

3.1.3. 2018. aasta novembris avaldas Euroopa Komisjon oma pikaajalise visiooni „Puhas planeet kõigi jaoks. Euroopa pikaajaline strateegiline visioon, et jõuda jõuka, nüüdisaegse, konkurentsivõimelise ja kliimanetraalse majanduseni“. Selle põhjal võtab EL vastu ja esitab oma kliimapoliitika kohustused ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonile (UNFCCC) 2020. aasta alguseks, nagu on nõutud Pariisi kokkuleppes, ning liit peaks võtma arvesse järgmisi asjaolusid.

3.1.4. Majanduse keskkonnasäästlikumaks muutmine eeldab makromajandusliku, tööstusliku, valdkondliku ja tööpoliitika ühtset riigipõhist kombinatsiooni. Eesmärk on luua inimväärseid töökohti kogu tarneahelas, pakkudes ulatuslikke töövõimalusi.

3.1.5. Kestlikku arengut tuleb käsitleda kõigis poliitikavaldkondades sidusalt. Selline poliitikaraamistik nõuab institutsioonilisi kokkuleppeid, et tagada kõigi asjaomaste sidusrühmade osalemine kõigil tasanditel, tuginedes osaliselt omandivormide tasakaalustatud valikule (avalik ja erasektor, kogukonnad ja ühistud). Samuti tuleb Euroopa tasandil kooskõlastada liikmesriikide koordineeritud riiklikke poliitikasuundi, mis tagavad ulatusliku lähenemise. Majandusmudeli muutusest tulenevat mõju tööhõivele tuleb käsitleda õiglase ülemineku alusel, mis muudetakse tegelikkuseks riigi ja Euroopa tasandil ühendava sotsiaalse ja kodanikuühiskonna dialoogi kaudu.

⁽⁵⁾ ELT C 143, 22.5.2012, lk 39.

3.2. Üleminek digimajandusele

3.2.1. Digiüleminekul ja automatiseerimisel on majandusele ja ühiskonnale tõenäoliselt nii hea kui ka halb mõju. Ühelt poolt on neil oluline tootlikkuse suurendamise potentsiaal, eriti teenindussektoris, kus see on tavaliselt väike, ja võimalus detsentraliseerida uuendustegevus äärepoolsematesse piirkondadesse.

3.2.2. Teisalt võimaldavad need töötajaid ümber paigutada, eriti rutiinsete mittekognitiivsete ülesannete puhul. Kuigi minevikus toimunud tehnoloogilised revolutsioonid ei ole kunagi toonud kaasa püsivalt suurt tööpuudust, sest vanad kaotatud töökohad on asendatud uutega, ei ole üleminek ilma kohanemismeetmeteta tõenäoliselt sujuv ega valut.

3.2.3. Haridusvaldkonna avalik poliitika võib reformida haridussüsteeme, et need annaksid koolilõpetajatele oskused, mis suurendavad nende kaitset tehnoloogilise nihke vastu ja võimaldavad neil tööturul tulusalt osalemiseks oma karjääri jooksul paremini kohaneda.

3.2.4. Ka võib avaliku poliitikaga juhtida tehnoloogilisi edusamme suundades, mis vähendavad nende halba mõju tööhõivele.

4. Mõningad vastupidava ja jätkusuutliku majandusmudeli alused ja selle saavutamiseks vajalik poliitiline strateegia

4.1. Tööturu ja sotsiaalse vastupidavusega kooskõlas oleva majandusliku vastupanuvõime loomiseks tuleb olenevalt majanduse ees seisvate probleemide suuruselt ja kestusest võtta asjakohaselt kasutusele mitu ettevalmistus-, ennetus-, kaitse-, (muutuse) edendamise ja ümberkujundamise vahendit.

4.2. Majandus- ja rahaliidu puhul tuleks vältida riskide kuhjumist, sest viimase kriisi ajal ilmnes, et need võivad tekitada suuri häireid. Selle saavutamiseks on olnud samm õiges suunas makromajandusliku tasakaalustamatuse menetlus. Siiski on endiselt palju ebakõla viisis, kuidas võideldakse eri liiki tasakaalustamatuse vastu (nt jooksevkonto puudujääk võrreldes ülejäägiga), ning strateegia ei anna siduvaid kohandamise soovitusi, eriti liikmesriikidele, kus jooksevkonto ülejääk on liiga suur. Seepärast tuleb strateegiat kohandada.

4.2.1. Samamoodi tuleks vältida inflatsiooni ja nominaalpalkade suuri erinevusi. Euroala koordineerimise tarvilik rusikareegel peaks olema, et nominaalpalk kasvab kooskõlas Euroopa Keskpanga inflatsiooniprognoozi ja sektorite tootlikkuse kasvu määra summa. Lähenedamise edendamiseks peaks tööstuspoliitika soodustama tootlikkuse kasvu vaesemates liikmesriikides. Selline areng võib leevendada ka euroala liikmesriikide nominaalset erinevust, suurendades seega rahapoliitika tõhusust.

4.3. Tööjõu vastupanuvõimega kokkusobiv majanduslik vastupanuvõime eeldaks ka, et selle asemel et jätta kogu šokkidega kohanemise koormus tööturu kanda, oleks makromajanduspoliitikas ja eriti eelarvepoliitikas tegevusvõimalusi olla piisavalt aktiivne, võitlemaks šokkide, eriti majanduslanguse mõjuga, mis puudutab mõnda liikmesriiki rohkem kui teisi. Euroala tasandil fiskaalvõimekuse loomine oleks kõige tõhusam viis seda teha, kuigi tulemusi annaks ka see, kui jätta riiklikule eelarvepoliitikale suurem tegevusalatus. Eelarvepoliitika, millega suudetakse rohkem stabiliseerida riikide majandust täieliku tööhõive tasandil, lihtsustaks ka jätkusuutlike eelarvepuhvide loomist.

4.4. Automaatsete stabilisaatorite ja sotsiaalkaitsesüsteemide nõuetekohane toimimine on tegurid, mis tugevdavad majanduslikku vastupanuvõimet. Et liikmesriikide tegevus oleks kooskõlas riigi rahanduse jätkusuutlikkusega, peavad nende maksusüsteemid pakkuma piisavalt vahendeid. Vastupidavuse oluline tegur on ka usaldusväärne maksustamine.

4.5. Investeeringuid ja innovatsiooni soodustav ärikeskkond, finantsturgude nõuetekohane toimimine ja parem finantsriskide jagamise suutlikkus suurendavad majanduse vastupanuvõimet. Kooskõlas oma varasema arvamusega „Uuenduslike ja suure kasvupotentsiaaliga ettevõtete edendamine“⁽⁶⁾ leiab komitee, et nende tegurite tugevdamiseks tuleb edendada poliitikat. Seepärast on ta toetanud komisjoni algatusi pangaliidu ja kapitaliturgude liidu kohta. Komitee läheb aga kaugemale ja leiab, et jätkusuutlikkuse kontseptsiooni tuleks arvesse võtta ka finantsüsteemis, nagu on väljendatud komitee arvamuses komisjoni jätkusuutliku majanduskasvu rahastamise tegevuskava kohta⁽⁷⁾.

⁽⁶⁾ ELT C 75, 10.3.2017, lk 6.

⁽⁷⁾ ELT C 62, 15.2.2019, lk 73.

4.6. Nende üleminekute õigluse peaks tagama ka poliitika, mis hõlbustab üleminekut digimajandusele ning kliimanetraalsele ja keskkonناسäästlikule mudelile. Õiglase üleminek ei tohiks olla kliima- või digiüleminekupoliitika n-õ lisand, vaid kestliku arengu poliitikaraamistiku lahutamatu osa. Õiglase ülemineku poliitika peaks olema keskendatud kliimapoliitika meetmete kahjuliku (väheneva) jaotusliku mõju korrigeerimisele (kui mõju tekitab väiksema sissetulekuga rühmadele suurema suhtelise koormuse). Selles tuleks keskenduda tööturu üleminekute aktiivsele juhtimisele ja tegeleda ka regionaalarengu küsimustega (nt majanduslikult haavatavad piirkonnad, mis sõltuvad tugevalt energiamahukatest tööstusharudest).

4.6.1. Õiglasel üleminekul on kaks peamist mõõdet: tulemused (uus tööhõive- ja sotsiaalne olukord vähese CO₂-heitega majanduses) ja protsess (kuidas eesmärgini jõutakse). Tulemuseks peaks olema kõigile inimväärne töö kaasavas ühiskonnas ja vaesuse kaotamine. Eesmärgini jõudmine peaks põhinema juhitud üleminekul, millega kaasneb sisuline sotsiaaldialoog kõigil tasanditel, tagamaks, et koormuse jagamine on õiglane ja kedagi ei jäeta maha.

4.7. Et meie majandusmudel kujundataks peatsete probleemide lahendamiseks ümber õiglaselt, peavad vastupidavuse tugevdamise strateegiate keskmes olema investeerimisstrateegiad, sealhulgas riiklikud investeeringud oskustesse ja haridussüsteemidesse, või üldisemalt rääkides sotsiaalsed investeeringud ning investeeringud keskkonناسäästlikkust edendavatesse tehnoloogiatesse.

4.7.1. Digiülemineku mõjuga toimetulekuks on vaja arendada oskusi ja suutlikkust, mis võimaldavad inimestel täita mitterutiinseid kognitiivseid ülesandeid, samuti võimalust oskuste uuendamiseks kogu elu jooksul. Arvestades, et olemasolev (ja suurenev) ebavõrdsus määrab suurel määral üliõpilaste akadeemilise tulemuslikkuse, on oluline viia ellu sotsiaalseid investeerimisstrateegiaid, et kedagi ei jäetaks maha.

4.7.2. Nii avaliku kui ka erasektori investeeringuid tulevikus kliimanetraalsesse majandusse tuleb suurendada, et saavutada ELi uuendatud heitkoguste vähendamise eesmärgid aastaks 2030, ning selleks, et saavutada 2050. aastaks Pariisi kokkuleppe eesmärkidele vastav CO₂-neutraalsus, on vaja põhjalikku muutust, nagu tõdetakse Euroopa Komisjoni teatises (COM(2018) 773 final). EL 27 investeeringud taastuvenergiasse olid 2017. aastal vaid 50 % tasemest, mis saavutati 2011. aastal, ja ka 30 % vähem kui 2016. aastal⁽⁸⁾. Püsivalt väheaktiivne investeerimine taastuvatesse energiaallikatesse Euroopas on vastuolus ka jätkuvalt suurte fossiilkütuste toetustega liikmesriikides. Probleem ei ole mitte ainult vähene investeerimine: halvasti jaotatakse ka olemasolevaid ressursse. Nende negatiivsete suundumuste ümberpööramiseks on vaja selgeid poliitilisi eesmärgi ja sidusamat poliitikaraamistikku. Igal juhul peavad fossiilkütuste ajastu lõpuga Euroopas kaasnema vajalikud investeeringud, mis tagavad siin töötajate kaitse, uute töökohtade loomise ja kohaliku arengu toetamise. Üleminekuprotsessid tuleb sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega läbi rääkida ning need peavad olema seotud läbipaistvuse ja tõhusa teabevahetuse poliitikaga.

4.8. Konkurentsivõime praegused tõlgendused on keskendatud kulupõhisele tõlgendamisele, peamiselt tööjõukuludele, kuid nendes käsitletakse ka energiakulusid. Konkurentsivõime säilitamisel pööratakse tähelepanu tavalisel tööjõu ühikukulude muutmisele. Konkurentsivõime kvaliteedi näitajad (töövõime, ressursitõhusus ja energiatõhusus) peaksid muutuma olulisemaks ja neid peaksid arvesse võtma ka riiklikud tootlikkuse komiteed.

4.9. Ühe olulise eesmärgina tuleb süvalaiendada Euroopa makromajandusliku juhtimise mehhanismi. Selleks tuleb võtta terviklik ja integreeriv lähenemisviis jätkusuutliku majanduse kontseptsioonile, mis hõlmab sotsiaalsed ja keskkonnanäitajad Euroopa poolaasta protsessi ning tugevdab seega nii vastupidavust kui ka jätkusuutlikkust.

5. Juhtimisvahendid ja majanduspoliitika ELi ja liikmesriikide tasandil, et saavutada vastupidavam ja jätkusuutlikum majandus

5.1. Investeeringute, eriti avaliku sektori investeeringute tähtsus peatsete üleminekuprotsessidega kohanemise soodustamisel ning eelarvepoliitika tähtsus šokkide leevendamisel tähendab, et ELi ja liikmesriikide tasandil tuleb selleks eelarvepoliitikas kindlasti võimalusi ette näha. EL peaks seadma endale eesmärgi jõuda lühikese ajaga kriisieelse investeeringute tasemeni. See tähendaks investeeringute puudujäägi kaotamist ja seega investeeringute suurendamist kahe kuni kolme SKP protsendipunkti võrra ehk umbes 300 miljardit eurot aastas EL 28 liikmesriigis⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ Frankfurt School-UNEP-BNEF (2018).

⁽⁹⁾ How to close the European investment gap? (Kuidas kaotada Euroopa investeeringute puudujääk?), Michael Dauderstädt, Friedrich Ebert Stiftung.

5.2. Tulude tugevdamiseks ja piisavate eelarvevahendite tagamiseks ELis ja liikmesriikides tuleb teha suuremaid jõupingutusi maksupettuse, maksustamise vältimise, rahapesu, maksuparadiiside ja liikmesriikide ebaõiglase maksukonkurentsi vastu. Ilma et see piiraks innovatsiooni toetamist, peaksid liikmesriigid leppima kokku ELi tasandi meetmete kooskõlastamises, et survestada digivaldkonna suurettevõtjaid maksma õiglast osa maksudest igale liikmesriigile, kus nad kasumit teenivad.

5.3. ELi majanduse juhtimise süsteemi, sealhulgas majandus- ja rahaliidu ülesehitust, tuleb parandada, et vältida majanduskasvu pidurdumist ja riikide eelarvepoliitika koormamist ülesannetega, mida see ei saa ega pea täitma.

5.4. Kõige soovitam variant oleks piisavalt suure eelarveõimekuse loomine euroalal, et tagada šokkide korral stabiliseerimine, mis näib praegu siiski takerdunud olevat.

5.5. Prioriteetide seas peaks tähtsal kohal olema ka riiklike investeeringute kaitsmise võimalus riigi tasandil, eriti majanduslanguse ajal. Ilma et see piiraks riigi rahanduse jätkusuutlikkuse säilitamist, võiks praeguseid ELi eelarve-eeskirju muuta või tõlgendada nii, et eelarvepuudujäägi arvutamisest jäetakse välja avaliku sektori investeeringud, eelkõige sotsiaalsed investeeringud ja investeeringud keskkonnaprojektidesse ⁽¹⁰⁾.

5.6. Pangandusliit tuleb välja kujundada Euroopa hoiuste tagamise skeemi ja ühtse kriisilahendusmehhanismi ühise eelarvepõhise kaitsekorra loomisega. Komitee kordab oma muret takistuste pärast, mida paljud valitsused seavad nende kahe projekti elluviimise teele, mis on olulised finantsstabiilsuse ja lõppkokkuvõttes euroalal tehtavate erasektori investeeringute kaitsmiseks ning on sedasi seotud vastupidavuse suurendamisega.

5.7. Tuleks luua ühine turvaline vara, edendada kapitaliturgude liitu, vähendades sellega finantsvaldkonna killustatust, toetada rahapoliitika potentsiaali ja leevendada pankade ja riikide vastastikust sõltuvust, asendades riigivõlakirjad pankade bilansis. Viimati nimetatut sillutaks teed ka vajalikele, kuid seni poliitiliselt keerukatele reformidele, mis süvendavad märkimisväärselt majandus- ja rahaliitu. Euroalasse mittekuuluvad riigid saaksid osaleda ühise turvalise vara programmis. Rahandusametused ja Euroopa majanduspoliitika eest vastutavad asutused peaksid võtma arvesse oma olukorda, et tagada kogu Euroopa finantsüsteemi vastupidavus.

5.8. Euroopa poolaasta peaks hõlmama märgatavamalt ja sidusamalt vastupidavuse arengut, et suurendada ülespoole suunatud lähenemist ja jätkusuutlikkust kõigis etappides, alates iga-aastasest majanduskasvu analüüsist (mis võiks muutuda iga-aastaseks majanduskasvu ja jätkusuutlikkuse analüüsiks) kuni riiklike reformikavade ja riigipõhiste soovituseni.

5.9. Palju on tegureid, mis mõjutavad majanduslikku vastupanuvõimet ning on majandus- ja rahaliidu toimimise seisukohalt olulised. Euroopa poolaasta, mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 ning muude õigus- ja haldusvahendite kaudu peaksid Euroopa institutsioonid ja liikmesriigid koostama ühtse tegevusprogrammi, et edendada ja tugevdada peamisi tegureid, mis edendavad majanduslikku vastupanuvõimet kogu ELis ja liikmesriikide omavahelist lähenemist nende tegurite mõttes.

5.10. Kokkuvõtteks leiab komitee, et tegevusprogrammi tuleks peamiste vastupanuvõime teguritena lisada järgmised meetmed:

- a) tugevdada finantsstabiilsust: suurendada Euroopa stabiilsusmehhanismi (ESM) finantssuutlikkust, edendada maksude ühtlustamist hõlmavat Euroopa maksupoliitikat, hõlbustada liikmesriikide eelarvepiisavust ja luua maksupettusega võitlemiseks tõhusad mehhanismid;
- b) kujundada välja rahaliit, laiendades Euroopa Keskpanga eesmärke, luues võlainstrumentide emiteerimise suutlikkusega ühise Euroopa riigikassa, parandades euroala juhtimist ja muutes selle demokraatlikumaks;
- c) suurendada Euroopa riikide majanduse tootlikkust, keskendudes sellistele põhiteguritele nagu investeeringud (avalik ja erasektor), teadusuuringud, arendustegevus, haridus ja kutseõpe, ärijuhtimise parandamine ja töötajate osalemine;

⁽¹⁰⁾ ELT C 262, 25.7.2018, lk 28 ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroala majanduspoliitika“, ELT C 159, 10.5.2019, lk 49.

- d) tööturud ja tööhõive kvaliteet: tugevdada kollektiivlääbirääkimisi ja sotsiaaldialoogi, tagada, et automaatsed stabilisaatorid toimiks tõhusalt ning kavandada rohkem ja paremini aktiivset tööhõivepoliitikat. Euroopa töötuskindlustuse loomine, mis täiendab riiklikke kindlustusi, oleks üleeuroopalise majandusliku vastupanu võime suurendamise vahend, mis tugevdaks ka liidus ühtekuuluvust. Palume Euroopa institutsioonidel uurida selle rahastamist mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 raames;
- e) edendada sotsiaalset ühtekuuluvust ja arenemist kaasavama ühiskonna loomiseks, kohaldades Euroopa sotsiaalset sammast, kasutades selleks asjakohast rahastamist, ning
- f) soodustada äriinvesteeringute jaoks soodsa keskkonna loomist ja parandada ettevõtete rahastamist, kujundada kiiresti välja kapitaliturgude liit ja pangandusliit, sealhulgas Euroopa hoiuste tagamise skeem.

5.11. Euroopa Keskpank koos enamiku teiste maailma suurte keskpankadega peab tõenäoliselt jätkama oma ebaharilikku rahapoliitikat seni, kuni inflatsiooniootused jäävad alla sihttaseme. Samuti peaks keskpank kaaluma rohelistesse ja digiülemineku projektidesse tehtavate investeeringute otserahastamist.

5.12. Tulevane mitmeaastane finantsraamistik peaks kajastama vastupidava ja jätkusuutliku majanduse arendamise eesmärki. Komisjoni ettepanek mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 kohta ei võimalda piisavaid vahendeid järgmiste vastupanuvõime tegurite tugevdamiseks: investeeringud ja uus investeeringute stabiliseerimise funktsioon; ühtekuuluvuspoliitika, mis soodustab liikmesriikide majanduslikku ja sotsiaalset lähenemist; sotsiaalse ühtekuuluvuse sisepoliitika, mis on sätestatud Euroopa sotsiaalõiguste sambas, ning käesolevas arvamuses soovitatud õiglased üleminekud. Komitee kordab oma arvamuses 2020. aasta järgse mitmeaastase finantsraamistiku kohta ⁽¹⁾ esitatud taotlust, et järgmise mitmeaastase finantsraamistiku rahalised vahendid küündiksid 1,3 %ni EL 27 kogurahvatulust. Euroopa Komisjoni mitmeaastase finantsraamistiku ettepanekus kavandatud ühtekuuluvuspoliitika rahastamise vähendamine – 10 % võrreldes praeguse mitmeaastase finantsraamistikuga – tundub eriti vastuvõetamatu, arvestades vajadust tugevdada vastupidavust ja jätkusuutlikkust suurendavaid peamisi poliitikavaldkondi.

5.12.1. Selleks et hõlbustada üleminekut jätkusuutlikule majandusele, peaksid olema kättesaadavad sihtotstarbelised rahalised vahendid (nt õiglase ülemineku fond), mis on kooskõlas Euroopa Parlamendi 2018. aasta ettepanekuga luua selline fond, millele eraldatakse 4,8 miljardit eurot.

5.12.2. ELi struktuuri- ja ühtekuuluvuspoliitika tuleks integreerida jätkusuutliku majanduse paradigmaga. Kuigi kliimamuutuste leevendamine (ja nendega kohanemine) on Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide rahastamisprioriteet, toetavad seda eesmärki peamiselt toetused taastuvenergiale ja energiatõhususele. Kliimaneutraalsele majandusele ülemineku toetamise mõttes ei ole seda veel üldiselt integreeritud ning puuduvad *õiglasele üleminekule* pühendatud prioriteedid.

5.12.3. Komitee väljendab muret, et fossiilkütuste energiaprojektide rahastamine Euroopa Investeerimispannga ja Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi (EFSD) kaudu on suurem kui puhta energia rahastamine. Kuigi gaasitaristust rahastatakse nn sildenergia jaoks, on vaja kohaldada rangemaid heitkoguste vähendamise eesmäärke.

5.12.4. ELi ja liikmesriikide toetuspoliitika peab olema kooskõlas eesmärgiga saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalsus. Kõik toetused sellisele majanduslikule tegevusele, mis seda eesmärki mõjutavad või kahjustavad keskkonda muul viisil, tuleks võimalikult kiiresti kõrvaldada.

5.13. Arvestades vastupidavama ja jätkusuutlikuma majanduse ülesehitamiseks vajalike meetmete ja jõupingutuste ulatust, on sotsiaalpartnerite ja muude kodanikuühiskonda esindavate organisatsioonide aktiivne osalemine hädavajalik, et kujundada õiglase ülemineku viisid ja vastupidavuse saavutamise võimalused. Töötajate osaluse ja töökohtadel demokraatia tugevdamine võiks aidata kaasa suuremale kohanemisvõimele ja vastupidavusele tööstuses. See on vastupanuvõimet mõjutav tegur, mis tugevdab omakorda muid äriühingute ja majanduse toimimisega positiivses seoses olevaid tegureid: tootlikkust, innovatsioonisuutlikkust, tööhõive kvaliteeti jne. Ka töötajate ühistud võivad näidata ettevõtetes kindlalt toimiva demokraatia eeskujuna, mis põhineb ühistel huvidel ja solidaarsusel ning seotusel kohaliku piirkonnaga.

⁽¹⁾ ELT C 440, 6.12.2018, lk 106.

5.1.3.1. Teisest küljest on töötajate osalus ülioluline edukal rohelisele majandusele üleminekul ja digiüleminekul. Töötajate osaluse ja ettevõtetes toimiva demokraatia olemasolevaid vahendeid tuleb kasutada. Sotsiaalpartnerid ja ELi institutsioonid peavad tagama, et sellised vahendid on olemas kõigis ELi liikmesriikides ja et nad järgiksid õiglast üleminekut edendavaid sotsiaaldialoogimenetlusi. Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 2015. aasta õiglase ülemineku suunised ⁽¹²⁾ pakuvad valitsustele ja sotsiaalpartneritele praktilisi vahendeid selle ümberkujundamisprotsessi juhtimisel.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

⁽¹²⁾ Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa majandus- ja rahaliidu väljakujundamise uus visioon“**(omalgatuslik arvamus)**

(2019/C 353/06)

Raportöör: **Judith VORBACH**

Täiskogu otsus	24.1.2019
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühitekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	2.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	159/2/9

Preambul

Kõnealune arvamus on osa komitee paketest, mis koosneb kahest paralleelselt koostamisel olevast arvamusest: „Vastupidavam ja jätkusuutlikum Euroopa majandus“ ja „Euroopa majandus- ja rahaliidu väljakujundamise uus visioon“. See pakett on mõeldud otsese panusena 2019. aastal ametisse astuva Euroopa Parlamendi ja Euroopa Komisjoni uue koosseisu majanduspoliitika tegevuskavasse. Me vajame selgelt uut Euroopa majandusstrateegiat: vaja on positiivset narratiivi ELi majanduse tulevaseks arenguks laiemas maailmas, mis aitaks suurendada ELi vastupanuvõimet majanduslikele šokkidele ning suurendaks selle majandusmudeli majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnamaalast jätkusuutlikkust, andes sellega kõigile eurooplastele tagasi enesearvust, stabiilsuse ja ühise heaolu. Tuginedes viimastel aastatel tehtud edusammudele, võib see strateegia panna aluse majanduslikule, eelarvelisele, finantsalasele, sotsiaalsele ja poliitilisele integratsioonile, mis on vajalik Euroopa majandus- ja rahaliidu eesmärkide saavutamiseks.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee avaldas arvamuse majandus- ja rahaliidu väljakujundamise kohta juba ka 2014. aastal. Nimetatud arvamuses jaotati see rahandus- ja finantssambaks, majandussambaks, sotsiaalsambaks ja poliitiliseks sambaks. Iga sambakohta kohta koostati ka täiendavad arvamused. Käesolevas arvamuses säilitatakse nelja samba struktuur, et anda ülevaade majandus- ja rahaliidu edusammudest ja puudustest ning esitada lõpuks soovitude loetelu uuele komisjonile ja Euroopa Parlamendile tugeva, kaasava ja vastupidava rahaliidu loomiseks. Kokkuvõttes kutsub komitee Euroopa Liidu institutsioone ja riikide valitsusi üles astuma majandus- ja rahaliidu reformi raames oluliselt sihiteadlikumaid samme, et saavutada paremini integreeritud, demokraatlikum ja sotsiaalselt arenenum liit.

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Kuigi majandus- ja rahaliidu väljakujundamise teel on juba tehtud olulisi edusamme, vajavad kõik selle neli tugisammast veel märkimisväärsed täiendusi. Seejuures tuleb pöörata suurt tähelepanu tasakaalule, sest ühe või mitme samba hooletussejätmine võib kaasa tuua ohtliku tasakaalustamatuse. Samuti tuleb alati silmas pidada kliimamuutuste põhjustatud probleeme. Sammaste vahel on ka vastasmõju. Näiteks aitab majandussamba sotsiaalne ülesehitamine tugevdada ka sotsiaalset sammast ja vastupidi. Mõned konkreetset meetmed võib liigitada mitme samba alla.

1.2. Kuigi majandus- ja rahaliidu väljakujundamine on pakiline küsimus, takistavad edasisi edusamme liikmesriikide vahel poliitilise suuna üle käivad vaidlused. Majanduse süngeid konjunktuurseid väljavaateid täiendavad geopoliitiline ebakindlus ja kavandatud Brexit. Suuri probleeme põhjustavad ka erinevused liikmesriikide vahel, sisetulekute ja vara ebavõrdne jaotus, kliimakriis ning ennustatavad demograafilised arengud.

1.3. Vastupidavus kriisidele on majandus- ja rahaliidu väljakujundamise vajalik, kuid mitte piisav tingimus. Selleks on vaja ka positiivset visiooni, nagu on sätestatud Euroopa Liidu lepingu artiklis 3. Praeguses situatsioonis soovib komitee järgmisi prioriteete: jätkusuutlik ja kaasav majanduskasv, ebavõrdsuse vähendamine, ülespoole suunatud lähenemine, tootlikkuse kasvu ja konkurentsivõime tagamine kooskõlas strateegia „Euroopa 2020“ eesmärkidega, soodne ettevõtlus- ja investeerimiskeskond, kvaliteetsed töökohad ja piisav töötasu, võitlus vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu, riigi rahanduse stabiilsus ja jätkusuutlikkus, stabiilne finantssektor ning 2030. aasta kestliku arengu ja kliimamuutusi käsitleva Pariisi kokkuleppe eesmärkide saavutamine.

1.4. Komitee üksikasjalikud soovitused majandus- ja rahaliidu sammaste kohta on järgmised:

1.4.1. stabiilne rahandus- ja finantssammas kui üldise majandusarengu alus

- Euroopa Keskpank: selle stabiliseeriva rolli tugevdamine ja sõltumatuse säilitamine;
- jõulised meetmed pangandus- ja kapitaliturgude liidu väljakujundamiseks järgmiste prioriteetide kohaselt: stabiliseerimine usalduse loomiseks, tõhus reguleerimine, riskide jagamise ja riskide vähendamise tasakaalustamine, et vältida riigi rahanduse uut koorumust kriisi korral, reguleerimise sotsiaalsete tagajärgede arvestamine, kliimaeesmärkide kaasamine ja tarbijakaitse;
- pangandusliit: ühtse kriisilahendusmehhanismi kindlustamine ja Euroopa hoiuste tagamise skeemi rakendamine, arutelu jätkamine struktuurireformi ja varipanganduse üle;
- kapitaliturgude liit: prioriteetide seadmine, iseäranis järelevalve parandamine, ELi reitinguagentuuri loomine, turvaline vara (Safe Asset), ühtlustamismeetmed maksejõuetust käsitlevate eeskirjade valdkonnas;
- euro rahvusvahelise rolli tugevdamine stabiilse, majanduslikult tugeva ja sotsiaalselt tasakaalustatud majandus- ja rahaliidu alusel;

1.4.2. tugev majandussammas kui heaolu ja sotsiaalse progressi alus

- majandussamba tugevdamine riikidevahelise tasakaalustamise ning majanduskasvu, tootlikkuse ja konkurentsivõime edendamiseks;
- pakkumise ja nõudluse osas võetavate meetmete tasakaal, mis praegu tähendab nõudlusepoole edendamist sotsiaalnäitajate tulemustabeli ulatuslikuma kasutamise kaudu Euroopa poolaasta raames, tariifisüsteemide ja sotsiaalpartnerite autonoomia tugevdamine, Euroopa Tööjõuameti kiire rakendamine ja investeerimise kuldreegli rakendamine viisidel, mis ei ohusta keskpikka finants- ja eelarvestabiilsust;
- euroala fiskaalvõimekuse loomine, mida rahastatakse ühisest võlainstrumendist ja väljamaksete sidumine majandusliku ja sotsiaalse struktuuri tugevdamisega. Siin esitatud ettepanekuid tuleb pidada kõigest esimesteks sammudeks;
- ebaausa maksukonkurentsi piiramise ning maksudest kõrvalehoidumise ja maksustamise vältimise takistamise meetmed;

1.4.3. sotsiaalsamba kui sotsiaalse ja ühiskondliku edu aluse rakendamine

- sotsiaalsed miinimumnõuded liikmesriikides, mis tagavad kõrge kaitsetaseme;
- püüded saavutada õiglane tasakaal usaldusväärse majandusliku aluse ja tugeva sotsiaalse mõõtmega vahel;
- ELi rahandusministri ametikoha üle peetava arutelu laiendamise samaväärse ametikoha loomiseks ELi sotsiaal- ja tööküsimuste käsitlemiseks;

1.4.4. poliitiline sammas kui demokraatia, solidaarsuse ja ühtsuse alus

- Euroopa Parlamendi, sotsiaalpartnerite ja muude kodanikuühiskonna organisatsioonide ulatuslikum kaasamine peamiste sotsiaal- ja majanduspoliitiliste otsuste langetamisse;

- solidaarne ja kooskõlastatud tegevus kui heaolu ja rahu alus ELis ning ELi poliitilise ja majandusliku tähtsuse alus ülemaailmses kontekstis;
- seni euroalasse mittekuuluvate ELi riikide kiire ühinemine sellega.

2. Majandus- ja rahaliidu väljakujundamine – saavutused, probleemid ja eesmärgid

2.1. Majandus- ja rahaliidu väljakujundamise teel on juba tehtud olulisi edusamme, nii et praegu on sellel olemas märkimisväärne ühine õigustik. 2015. aastal esitati viie juhi aruandes kaugeleulatuvad plaanid majandus- ja rahaliidu süvendamiseks. 2019. aastal väljendas komisjon oma seisukohta dokumendis „Deepening Europe’s Economic Monetary Union: Taking stock four years after the Five Presidents’ Report“, (1) milles ta teeb kokkuvõtte senistest edusammudest ja nõuab liikmesriikidel täiendavaid meetmeid. Komitee toetab seda nõudmist. Nii finants- kui ka majandussamba, aga ka sotsiaal- ja demokraatliku samba vallas on vaja veel palju ära teha. Komitee juhib iseäranis tähelepanu vajadusele saavutada tasakaal kõigi valdkondade vahel, mis on omavahel ka mitmel viisil seotud.

2.2. Kuigi euro säilitamine on kõigi liikmesriikide ühine huvi, takistavad majandus- ja rahaliidu edasisist süvendamist riikide vahel poliitilise suuna üle käivad vaidlused. See väljendub konfliktis, mille ühel pool on riskide jagamine, mis hõlmab piiriüleseid tehinguid või ühist vastutust. Teisel pool on riskide vähendamise lähenemisviis, mille puhul on kohanemissurve riiklikul vastutusel ja majanduslik vastupanuvõime tuleb saavutada struktuurilise ümberkujundamise kaudu. Sellele lahknevusele keskendumisest siiski ei piisa, sest erinevad ka parteipoliitilised ja kodanikuühiskonna vaatenurgad. Majandus- ja rahaliidu väljakujundamine eeldab siiski erinevate huvide ja seisukohtade ülest arusaama sellest, et solidaarsus ja kompromissivalmidus on hädavajalik alus Euroopa ühisele heale tulevikule.

2.3. Praegused majanduslikud raamtingimused kujutavad endast väljakutset. Pärast pikka kriisiperioodi hoogustus majandus- ja rahaliidu majandustegevus taas alates 2014. aastast, aeglustus aga siiski uuesti 2018. aasta teisel poolel. Seda tingisid mitmed tegurid, nagu kaubanduse ja majandusarengu üleilmne aeglustumine, lahendamata kaubanduskonfliktid ja ka sisemise ebakindluse tegurid, nagu kavandatud Brexit. Euroalal oli majandusdünaamika aeglustumine välisnõudlusest sõltumise ning riigi- ja sektoripõhiste tegurite tõttu veelgi ulatuslikum. Tagasihoidlik majandusareng ELis arvatavasti jätkub (?). Tuleviku väljakutsete hulka kuuluvad kliimakriis, tehnoloogilised muutused, proteksionism, küberrünnakud ning digitaalne ja krüptoraha. Euroopa strateegia ja poliitilise analüüsi süsteemi hiljutises aruandes jõutakse järeldusele, et ülemaailmne temperatuuri tõus, millega kaasneb muu hulgas märkimisväärne tootlikkuse langus, on praegu kõige pakilisem poliitiline probleem, millel on märkimisväärne majanduslik ja rahaline mõju (?).

2.4. Ehkki EL tervikuna on tänu võrdlemisi suurele sisemajanduse koguproduktile (nii üldsummas kui ka elaniku kohta) ning tööhõive määra suurenemine viimastel aastatel ülemaailmses võrdluses suhteliselt jõukas, mõjub sotsiaalne ebavõrdsus piirkondade ja liikmesriikide vahel ning ühiskonnas ühtekuuluvusele endiselt koormavalt (?). 22 % ELi kodanikest elab vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus. Mitmes Lõuna-Euroopa riigis on keskmine reaalpalk 2019. aastal madalam kui see oli 2009. aastal, mis suurendab veelgi sotsiaal-majandusliku heaolu tasemete reaalselt erinevust (?). Paljudes kohtades valitseb endiselt ka märkimisväärne sooline palgalõhe ning suur osa tööealisest elanikkonnast kannatab palgavaesuse või töötuse all. Kodumajapidamiste isiklikuks tarbeks kasutatava netovara jaotuse osas järeldeb Euroopa Keskpank, et euroalal valitseb suur tasakaalustamatus. Nii kuulub 51,2 % netovarast kõige rikkamale 10 %-le elanikkonnast (?). See loob ohtlikult soodsa pinnase sotsiaalsetele pingetele ja vaenu õhutavatele jõududele.

2.5. Suurem vastupanuvõime kriisidele on vajalik, kuid sellest ei piisa. Majandus- ja rahaliidu lõpuleviimine eeldab positiivset visiooni, nagu on sätestatud Euroopa Liidu lepingu artiklis 3. Muu hulgas räägitakse selles artiklis konkurentsivõimelise sotsiaalse turumajanduse edendamisest, mille eesmärk on saavutada täielik tööhõive ja sotsiaalne progress, ning keskkonnakaitsest. Praeguses olukorras soovib komitee seada järgmised eesmärgid: jätkusuutlik ja kaasav majanduskasv, sotsiaalse ja majandusliku ebavõrdsuse vähendamine, ülespoole sunnatud lähenemine, tootlikkuse kasvu ja konkurentsivõime tagamine kooskõlas strateegia „Euroopa 2020“ eesmärkidega, mis hõlmavad ka SKPd täiendavaid eesmärgi, (?) soodne ettevõtlus- ja investeerimiskeskond, kvaliteetsed töökohad ja piisav töötasu, võitlus vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu, riigi rahanduse stabiilsus ja jätkusuutlikkus, stabiilne finantssektor ning 2030. aasta kestliku arengu ja kliimamuutusi käsitleva Pariisi kokkuleppe eesmärkide saavutamine. Komitee viitab ka omaalgatuslikule arvamusele „Vastupidavam ja jätkusuutlikum Euroopa majandus“.

(1) https://ec.europa.eu/info/publications/deepening-emu-taking-stock-four-years-after-five-presidents-report_en

(2) https://ec.europa.eu/info/publications/european-economic-forecast-spring-2019_en

(3) ESPAS „Global Trends to 2030, Challenges and Choices for Europe“ (Ülemaailmsed arengusuunad 2030, Euroopa probleemid ja valikud), aprill 2019, <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/node/1362>

(4) https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_et.pdf

(5) ETUC „Benchmarking Working Europe 2019“ (Euroopa tööealise elanikkonna võrdlusuuring 2019).

(6) Euroopa Keskpank „The Household Finance and Consumption Survey: results from the Second wave“ (Leibkonna eelarve ja tarbimise uuring: teise laine tulemused), nr 18 / detsember 2016.

(7) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus, ELT C 177, 18.5.2016, lk 35.

3. Rahandus- ja finantssammast – majandusarengu alus

3.1. Komitee rõhutab Euroopa Keskpannga stabiliseeriva rolli tähtsust kriisilukorras. Nii rahustas turge juba ainuüksi keskpanga presidendi teadaanne, et vajaduse korral ostetakse valitsuse võlakirju (rahapoliitiliste otsetehingute programm). Inflatsioonieesmärgi saavutamiseks 2015. aastast sisse viidud kvantitatiivse lõdvendamise programm tõi kaasa intressimäärade edasise langemise, mis lihtsustas juurdepääsu likviidsetele vahenditele. Asjaolu, et pangad hoiustavad praegu rahalisi vahendeid Euroopa Keskpangas, isegi kui sellega kaasnevad negatiivsed intressimäärad, osutab vajadusele süvendada majandus- ja rahaliidu majandussammast. Lisaks soovib komitee kinnistada Euroopa Keskpannga kui viimase instantsi laenuandja rolli. Euroopa Keskpannga sõltumatus tuleb säilitada.

3.2. Euroopa Keskpannga uuringu⁽⁸⁾ kohaselt täidab majandus- ja rahaliidu finantssektor oma finantseerimisfunktsiooni väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEd) jaoks rahuldavalt. Praegu nimetavad väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad peamise probleemina kvalifitseeritud töötajate ja kogenud juhtide kättesaadavust, samuti raskusi klientide leidmisel, samas kui rahastamisele juurdepääsu puudumist peetakse väikeseks probleemiks. See puudutab rohkem mõningate riikide ettevõtjaid, kuid ka seal on näha pinget vähenemist. Uuringus käsitletakse valimit, mis koosneb 11020 euroala ettevõtjast, millest 91 %-l on vähem kui 250 töötajat. Komitee rõhutab stabiilse rahastamisbaasi tähtsust ka suurettevõtjate jaoks.

3.3. Komitee kutsub ELi institutsioone tungivalt üles püüdlema järjekindlalt pangandus- ja kapitaliturgude liidu väljakujundamise poole ning panema sellega aluse finantskriisi täielikule ületamisele ning sellise vastupidava majandus- ja rahaliidu loomisele, kus usaldus on täielikult taastatud. Oluline on leida tasakaal riskijagamise ja riskide vähendamise vahel, et muuta kriisi korral mõju riigi rahandusele võimalikult väikeseks, olgu riigi või ühenduse tasandil. Finantsstabiilsuse reguleerimisel peab tõhusus olema tähtsam kui keerukus. Arvesse tuleb võtta ka reguleerimise sotsiaalseid tagajärgi ning ka tarbijakaitse peab olema olulisel kohal.

3.3.1. Pangalaenu kaudu rahastamise osakaal võrreldes omakapitali kaudu rahastamisega on ELis oluliselt suurem kui USAs. Komitee pooldab rahastamisallikate mitmekesistamist ja seega suuremat riskijagamist, mis tähendab omakapitali kaudu rahastamise ulatuslikumat kasutamist ELis.

3.4. Komitee võtab teadmiseks pangandusliidu edusammud ning tõstab esile komisjoni positiivset rolli. Hoolimata erinevatest teadetest ei ole liikmesriigid siiani jõudnud ühisele otsusele Euroopa stabiilsusmehhanismi kasutamises ühtse kriisilahenduskorra kaitsemeetmena. Liikmesriigid on korduvalt lükanud tagasi ka edasised meetmed pakilisel vajaliku Euroopa hoiuste tagamise skeemi rakendamise suunas.

3.4.1. Komitee peab Euroopa hoiuste tagamise skeemi konkreetset ajakava hilinenuks⁽⁹⁾. Seoses Euroopa stabiilsusmehhanismi kasutamisega ühtse kriisilahenduskorra kaitsemeetmena soovib komitee ühtlasi tugevdada ühtset kriisilahenduskorda, vähendada viivislaenu osakaalu sotsiaalselt jätkusuutlikul viisil ning kehtestada omavahendite ja kõlblike kohustuste ranged miinimumnõuded⁽¹⁰⁾. Lisaks tuleb pangandusliidu raames süstemaatiliselt jätkata rahapesuvastaste meetmetega⁽¹¹⁾. Arutelu panganduse struktuurireformi üle tuleks jätkata eesmärgiga vähendada riske vastuvõetava tasemeni. Komitee toetab ka suurema tähelepanu pööramist varipanganduse reguleerimise vajadusele.

3.4.2. Komitee kordab oma varasemat nõudmist, et pangandusliidu sammaste täiustamine ja tugevdamine peaks käima käsikäes kestliku arengu ja kliimamuutusi käsitleva Pariisi kokkuleppe eesmärkide täitmisega. Mis puudutab kapitalinõudeid, siis tuleks toetada keskkonnahoidlike investeeringute ja erinevate, mittekeerukate, kaasavate pikaajaliste laenu sooduskohetlemist, eriti kui need on seotud energiatõhususe, taastuvenergia ja muu sarnasega.

3.5. Kapitaliturgude liidu väljakujundamine aitab leevendada šokke ja edendada ettevõtjate investeringuid, suurendades sel viisil nende konkurentsivõimet⁽¹²⁾. Erinevalt pangandusliidust, mis põhineb täpselt määratletud sammastel, hõlmab kapitaliturgude liit märkimisväärset hulka erinevaid algatusi, nagu finantsinstrumentide turgude direktiiv, makseteenuste direktiiv või üleeuroopaline personaalne pensionitoode. Lõplikku üldhinnangut on raske anda, kuid Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib järgmisi põhimõtteid: esiteks on vaja keskenduda peamistele projektidele. Esmatähtsaks tuleks pidada järelevalve parandamist. Samuti peaks komisjon taas algatama arutelu ELi reitinguagentuuri loomise üle. Turvalise vara kohta ootab komitee huviga komisjoni ettepanekut. Teiseks tuleks töötada maksejõuetust käsitlevate eeskirjade ja äriühingute maksustamise ühtlustamise suunas. Sellega seoses tervitab komitee samme äriühingu tulumaksu ühtse maksubaasi suunas. Seejuures tuleb edendada ka vastavaid meetmeid ebaausa maksukonkurentsi vastu võitlemiseks.

⁽⁸⁾ Euroopa Keskpank „Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area“ (Ülevaade euroala ettevõtjate juurdepääsustrahastamisele), aprill–september 2018, november 2018

⁽⁹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus, ELT C 237, 6.7.2018, lk 46.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Stabiilsusmehhanismi reformi tingimused, 4.12.2018.

⁽¹¹⁾ Euroühma aruanne juhtidele majandus- ja rahaliidu süvendamise kohta, 4.12.2018.

⁽¹²⁾ Kapitaliturgude liit „EC contribution to the European Council“ (Euroopa Komisjoni panus Euroopa Ülemkogule. Kapitaliturgude liit) (21.–22. märts 2019).

3.6. Komitee peab kiiduväärseks euro rahvusvahelise rolli tugevdamise algatust, mis on hetkel USA dollari järel tähtsusele teine valuuta. Selleks soovib Euroopa Komisjon kujundada lõplikult välja majandus- ja rahaliidu ning pangandus- ja kapitaliturgude liidu, samuti viia ellu täiendavaid algatusi finantssektoris ning suurendada euro kasutamist energia-, tooraine- ja transpordisektoris, ning leiab, et EL peab strateegilistes ja majandusküsimustes rääkima ühel häälel. Komitee ei pea neid meetmeid siiski piisavalt kaugeleulatuvaks. Sotsiaalne ühtekuuluvus, ülespoole suunatud majanduslik lähenemine ning konkurentsivõime tugevdamine ja innovatsiooni edendamine on samuti kiire arengu ja seega ka euro tugevama rahvusvahelise rolli hädavajalikud alused. Komitee viitab oma arvamusele „Euro rahvusvahelise rolli tugevdamine“.

4. Majandussammas – heaolu ja sotsiaalse arengu alus

4.1. Euroopa Keskpannga rahapoliitika toimib võrdselt kõigi euroala riikide jaoks, samas kui ajal, millal väliskaubanduse tasakaalustamatus võib kinnistuda, on riigid majandustsükli erinevates etappides ja šokkidele ebavõrdselt vastupidavad. Samal ajal ei ole euroala riikide käsutuses riikide raha- ja vahetuskursipoliitika vahendeid. Seepärast on vaja laiendada majanduslikku sammast, et edendada investeringuid jätkusuutlikku majanduskasvu, tarbijanõudlust ning tootlikkust ja konkurentsivõimet. Selleks on vaja tasakaalu pakkumise ja nõudluse poole meetmete vahel. Komisjon ootab 2019. aastaks ja pärast seda eratarbimisest ja investeringutest tulenevat positiivset mõju majanduskasvule ⁽¹³⁾. Komitee soovib seda hoogu veelgi tugevdada.

4.2. Makromajanduslikus ühtlustamises täidab olulist rolli Euroopa poolaasta. Komitee tunneb heameelt komisjoni kavatsuse üle võtta suuremal määral arvesse Euroopa sotsiaalõiguste sambas ette nähtud sotsiaalnäitajate tulemustabelit. Sotsiaalkindlustus suurendab usaldust rahaliselt turvalise tuleviku vastu ja avaldab positiivset mõju kogunõudlusele. Komitee soovib kasutada Euroopa poolaastat ka ettepanekutes selliste täiendavate vastupidavuskriteeriumide kasutamiseks, mis on suunatud sotsiaalse ebavõrdsuse kaotamiseks ja kliimamuutuste vastu võitlemiseks.

4.3. Piisav ostujõud põhineb hästi tasustatud töökohtadel. Teisest küljest takistab seda tõsiasi, et reaalpalgad kasvavad keskmiselt aeglasemalt kui tootlikkus ⁽¹⁴⁾. Seepärast soovib komitee tugevdada tariifisüsteeme ja sotsiaalpartnerite autonoomiat. Ausa konkurentsi tagamiseks tuleb kehtivaid miinimumnõudeid kohaldada kõigile töötajatele. Lisaks tuleks uurida ELi tasemel kättesaadavate vahendite ja raamistiku määratlemise võimalusi liikmesriikide toetamiseks ja juhendamiseks nende püüdlustes arendada miinimumsissetulekusüsteeme. Kavandatud Euroopa Tööjõuameti kiire tööerakendamine on oluline samm ebaausa konkurentsi vastu võitlemisel.

4.4. Investeerimine sotsiaaleluruumidesse, haridusse, teadustegevusse, digiteerimisse, kliimameetmetesse, säästvasse liikuvusse ja taastuvenergiasse ei ole mitte ainult majanduslik stiimul ja oluline konjunktuuripoliitika vahend, vaid tagab ka tulevase heaolu ja konkurentsivõime jaoks vajaliku tootmisvõimsuse ⁽¹⁵⁾. Ehkki Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond (EFIS) kujutab endast sammu õiges suunas, on jätkuvalt vaja veel palju ära teha. Näiteks on avaliku sektori investeeringute netosumma protsendina SKPst euroalal nullilähedane. Oluline samm on fiskaalpoliitilise juhtimise parandamine.

4.5. Selleks leidub võimalusi esmaseid õigusakte muutmata. Nimelt tuuakse Euroopa Liidu toimimise lepingus ELi majanduspoliitika peamise eesmärgina välja hinnastabiilsus. See eesmärk tuleb siiski saavutada tasakaalustatud majanduskasvu ja konkurentsivõimelise sotsiaalse turumajanduse alusel, mille eesmärk on täielik tööhõive ja sotsiaalne progress, samuti keskkonnakaitse kõrge tase ja keskkonna kvaliteedi parandamine. Selliselt väljendatud majanduspoliitiline lähenemisviis võimaldab kaaluda nii pakkumise kui ka nõudlusega seotud komponente, nii et stabiilsuspakt on ka kasvupakt. Selleks aga, et kindlustada liikmesriikide vahel nn vastutusest vabastamise klausel, on raamistikku eelarvepakti ning esimese ja teise majanduse juhtimise paketiga taas rangemaks muudetud. Sellele tuginedes soovib komitee rakendada riiklike investeeringute kuldreeglit viisidel, mis ei ohusta keskpikka finants- ja eelarvestabiilsust ⁽¹⁶⁾. See aitaks tagada tulevikku suunatud avaliku sektori investeeringute säilitamise vajalikul tasemel kooskõlas puudu jäägieeskirjadega.

⁽¹³⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/european-economic-forecast-spring-2019_en

⁽¹⁴⁾ Euroopa Komisjon, iga-aastane majanduskasvu analüüs 2019.

⁽¹⁵⁾ IMF direct, 2014; OECD Economic Outlook, juuni 2016.

⁽¹⁶⁾ Truger, Achim (2018): Fiskalpolitik in der EWU. Reform des Stabilitäts- und Wachstumspakts nicht vergessen! [Fiscal Policy in the EMU. Don't forget reform of the Stability and Growth Pact!] WISO direkt, Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn.

4.6. Majandus- ja rahaliidu väljakujundamiseks on vaja ühist euroala fiskaalvõimekust. Komitee pooldab ELi ühist euroala eelarvet, mida on võimalik rahastada ühisest võlainstrumendist. Lisaks tuleks uuesti üles võtta arutelu selle üle, kas nimetada ametisse ELi rahandus- ja majandusminister, ⁽¹⁷⁾ kes peaks vastutama ka Euroopa Parlamendi ees. Komitee rõhutab, et väljamaksed peavad olema seotud majandusliku ja sotsiaalse struktuuri tugevdamisega. Vaja on mõiste „struktuurireformid“ määratlust selles kontekstis. Mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 ⁽¹⁸⁾ raames võetavate meetmete puhul tuleb selgitada seost struktuurifondide ja investeerimisfondidega.

4.6.1. Komisjon teeb mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 raames ettepaneku Euroopa investeringute stabiliseerimise vahendi kohta, mida rakendatakse riigipõhiste šokkide korral. 30 miljardi euro suurune kavandatud eelarve ei ole aga stabiliseeriva mõju saavutamiseks kaugeltki piisav. Lisaks peab komitee kahetsusväärseks, et 2018. aasta detsembris toimunud euroala tippkohtumisel ei käsitletud stabiliseerimiskomponenti sellises vormis. Seevastu teatati, et lepitakse kokku lähenemise ja konkurentsivõime jaoks mõeldud eelarvevahendi tunnustes ⁽¹⁹⁾. Komisjon tegi sellekohase üleskutse enne euroala tippkohtumist 2019. aasta juunis ja rõhutas oma valmisolekut esitada uus õigusakti ettepanek ⁽²⁰⁾. Komitee peab seda võimalikuks sisenemiseks Euroopa eelarvesse ja kontrollib selle kavandatud instrumendi majanduslikku ja sotsiaalset mõju.

4.6.2. Majandus- ja rahaliidu fiskaalvõimekuse teise vormina on viitena kasutatud töötus(edasi)kindlustust, mille rahastamine võib olla alaliselt tagatud veel määratletavate kriteeriumide alusel. Majandusliku šoki korral oleks sellega võimalik leevendada kriisi negatiivset mõju. Lisaks on vaja tugevdada riiklikke automaatseid stabilisaatoreid, näiteks riiklikke töötuskindlustussüsteeme. Komitee on seisukohal, et riikliku töötuskindlustuse jaoks piisavate põhimõtete loomise ideed tuleb jätkata. See võiks kaasa tuua elamis- ja töötingimuste reaalse paranemise ning tugevdaks ka riiklikke automaatseid stabilisaatoreid.

4.6.3. Kavas on muuta ka Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamislepingut ja komisjon on kutsunud riigipäid ja valitsusjuhte üles seda tegema. Lisaks ühtse kriisilahendusfondi ühisele kaitsemeetmele tuleks selle käigus teha kohandusi ka ennetava finantsabi valdkonnas ning tagada asjakohane tingimuslikkus. Samuti nähakse ette Euroopa stabiilsusmehhanismi ja komisjoni koostöö uus kord ⁽²¹⁾. Komitee hoiatab ennetava finantsabi rangemate eeltingimuste eest, mis kahjustaks antud vahendi stabiliseerivat iseloomu.

4.7. Samuti ei tohi majandus- ja rahaliidu väljakujundamisel varju jätta maksupoliitikat. Kogu ELis võib saamata maksudest tulenev kahju olla 825 miljardit eurot aastas ⁽²²⁾. Näiteks maksubaasi kahanemine ja kasumi ümberpaigutamine ELis hargmaiste ettevõtjate poolt on hinnanguliselt 50–70 miljardit eurot ehk 0,3 % ELi SKPst enne ühtsete maksustamise vältimise vastaste meetmete jõustumist ⁽²³⁾. Maksudest kõrvalehoidumine on siiski endiselt oluline probleem, millega tuleb tegeleda. Samal ajal on Euroopa tööjõu maksukoormus ja sotsiaalkindlustusmaksed maailmas kõige suuremad. Agressiivse maksuplaneerimise ja maksudest kõrvalehoidmise vastu võitlemisega ja sellise erikorra kaotamisega valitsuste ja maksuametite poolt, ⁽²⁴⁾ mida võiks pidada maksuparadiisiks, saaks vältida maksukahju ja luua laiemat alust avaliku sektori investeringuteks sotsiaalse taristu arendamiseks ja kliimamuutuste leevendamiseks, samuti reaalmajanduse ja finantssektori jätkusuutlikuks stabiliseerimiseks.

4.7.1. Komitee viitab suure huviga komisjoni teatisele, milles käsitletakse Euroopa Liidu lepingu artikli 48 lõikes 7 sätestatud sillaklaudit kohaldamist muu hulgas ka maksupoliitikas. See võimaldaks viia läbi reformi kvalifitseeritud hääleteenamusega otsustamisele üleminekuks. Lisaks tuleb järjepidevalt edendada algatusi maksupettuste vastu võitlemiseks ja ebaausa konkurentsi vähendamiseks äriühingu tulumaksu valdkonnas. Komitee viitab siin oma arvamusele teemal „Ühtse turu ohud ja takistused“ ⁽²⁵⁾. Komitee peab kiiduväärseks ettepanekut, et mitmeaastase finantsraamistiku raames tuleks teatavad maksud suunata otse ELi eelarvesse, et suurendada omavahendeid.

5. Sotsiaalsamma – sotsiaalse ja ühiskondliku edu alus

5.1. Rahandus-, finants- ja majanduspoliitika samba jätkusuutlik ülesehitus tugevdab ka majandus- ja rahaliidu sotsiaalset alust. Eelmistes punktides käsitleti ka sotsiaalse samba tugevdamise mitut elementi. Näiteks sotsiaalnäitajate tulemustabeli integreerimine Euroopa poolaastasse tähendaks, et selliseid kriteeriume nagu miinimumsissetuleku või -palga ülespoole lähenemine ja (noorte) tööpuuduse vähendamine tuleb tlevikus tugevdada.

⁽¹⁷⁾ COM(2017) 823 final.

⁽¹⁸⁾ COM(2018) 321 final.

⁽¹⁹⁾ Euroala tippkohtumise avaldus, 14. detsember 2018.

⁽²⁰⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/deepening-emu-taking-stock-four-years-after-five-presidents-report_en

⁽²¹⁾ Euroopa Stabiilsusmehhanismi reformi tingimused, 4.12.2018.

⁽²²⁾ A report for the Socialists and Democrats Group in the European Parliament by Richard Murphy (Richard Murphy aruanne sotsiaaldemokraatide ja demokraatide fraktsioonile Euroopa Parlamendis) <http://www.taxresearch.org.uk/Documents/EUTaxGapJan19.pdf>

⁽²³⁾ EMSK arvamus ECO/491 - Maksustamine – kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamine, veel avaldamata.

⁽²⁴⁾ Komisjoni otsus SA.38375 (Lxb/Fiat Finance), SA.38374 (NL/Starbucks), SA 38373 (IRL/Apple), SA 38944 (Lxb/Fiat Finance).

⁽²⁵⁾ ELT C 125, 21.4.2017, lk 8 (punkt 3.6 „Maksupoliitika“).

5.2. Komitee on seisukohal, et sotsiaalsete miinimumnõuete parandamine ja rakendamine liikmesriikides ühtse Euroopa raamistiku alusel ja kõrgel kaitsetasemel võib anda olulise panuse ülespoole suunatud sotsiaalsesse lähenemisse. Komitee soovib rõhutada, et selline ülespoole suunatud sotsiaalne lähenemine elu- ja tööttingimuste parandamiseks peaks põhinema jätkusuutlikul majanduskasvul, kvaliteetsetel töökohtadel ja konkurentsivõimelisel ettevõtluskeskkonnal ning seda saaks parandada õiglase tasakaalu saavutamisega tugeva majandusliku aluse ja tugeva sotsiaalse mõõtme vahel.

5.3. Vajalik on tasakaal sotsiaal- ja finantsküsimumuste vahel. Nii näiteks tuleks arutelu Euroopa majandus- ja rahandusministri ametikoha üle täiendada aruteluga piisavate vahenditega varustatud töö- ja sotsiaalküsimumuste voliniku ametikohast, kes oleks muu hulgas vastutav Euroopa sotsiaalõiguste samba järelevalve eest.

6. Poliitiline samm – demokraatia, solidaarsuse ja ühtsuse alus

6.1. Kasvav majanduslik ebavõrdsus, heaolu vähenemine ja negatiivsed tulevikuväljavaated võivad tulevikus mängida olulist rolli selles, kuidas kodanikuühiskond ELi hindab. Ülejäänud kolme samba tugevdamine vastavalt ülalkirjeldatud ettepanekutele on komitee arvates seega oluline ja vajalik eeltingimus ka poliitilise samba stabiliseerimisele. See on otsustav, et suurendada kodanike usaldust ELi vastu.

6.2. Kahjuks ei ole Euroopa poolaastasse, ülemäärase eelarvepuudujäägi menetlusse või Euroopa stabiilsusmehhanismi meetmesse piisaval määral kaasatud ei Euroopa Parlamenti ega sotsiaalpartnereid. Ka see osutub sisemiste tõmbejõudude katalüsaatoriks, sest hinnangul selle kohta, kas riik rikub näiteks puudujäägi kriteeriume või milliseid struktuurireforme tuleb rakendada, on jaotus- ja sotsiaalpoliitilised tagajärjed. Komitee palub tungivalt kaasata kesksete majandus- ja sotsiaalpoliitika otsuste langetamisse täiel määral Euroopa Parlamenti, aga ka riikide parlamente, sotsiaalpartnereid ja teisi kodanikuühiskonna organisatioone. See on ainus viis tagada, et lisaks rahvusriikide huvidele leiavad asjakohast kajastamist ka erinevad parteipoliitilised ja kodanikuühiskonna seisukohad.

6.3. Praegu on euroala liikmed vaid 19 ELi liikmesriiki 28st. Rahaliidu väljakujundamiseks on aga vaja vastu võtta ka need riigid, kes ei ole veel euroala liikmed. See peaks toimuma võimalikult kiiresti, kusjuures ka riigid ise peaksid astuma otsustavaid samme. Ka enamus euroala-väliste ELi liikmesriikide kodanikke on seisukohal, et ühisrahal oleks positiivne majanduslik mõju ⁽²⁶⁾.

6.4. Komitee tuletab meelde ühise lähenemise ja ELi liikmesriikide ühtse käitumise olulist rolli ka geopoliitilises kontekstis. Solidaarsus, kompromisside tegemise suutlikkus ja ühine tegevussuund on ELi jõukuse ja rahu, samuti selle rahvusvahelise tähtsuse ja konkurentsivõime alus. Eriti kehtib see sotsiaal- ja majanduspoliitika kujundamise kohta. Seepärast kutsub Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee nõukogu ja komisjoni üles esitama majandus- ja rahaliidu süvendamiseks kõrgete eesmärkidega tegevuskava. See loob turvalisust ja usaldust ning paneb aluse ELi positiivsele majanduslikule ja sotsiaalsele tulevikule.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

⁽²⁶⁾ <https://agenceurope.eu/en/bulletin/article/12271/23>

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa poolaasta ja ühtekuuluvuspoliitika: uus, 2020. aasta järgne Euroopa strateegia“

(omaalgatuslik arvamus)

(2019/C 353/07)

Raportöör: **Etele BARÁTH**

Kaasraportöör: **Petr ZAHRADNÍK**

Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2
Täiskogu otsus	20.2.2019
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	2.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	154/1/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Eelseisev uus poliitika- ja finantsperiood pakub ELile võimaluse näidata sihikindlust, parandada tulemusi ja kasutada maksimaalselt ära uued võimalused. Kestliku, konkurentsivõimelise, kaitsva ja õiglase Euroopa jaoks on vaja 2030. aasta strateegiat, mis sisaldaks uut hoogu, oleks ambitsioonikam ja dünaamilisem.

1.1.1. Euroopa poolaasta kehtestamine ja praktiline rakendamine kriisi hakul oli hiljutise ELi majanduspoliitika juhtimise valdkonna üks suuremaid õppetunde ja ka saavutusi. See majanduspoliitika uutmoodi koordineerimine hõlmab põhjalikku seiret ja analüüsi, kooskõlastatud praktilist juhtimist ning mitmesuguseid piiranguid ja karistusi, (1) mis on tihedalt seotud liikmesriikide majandustulemustega. Euroopa poolaasta märgatavad tulemused peaksid olema rangem distsipliin, suurem vastutus ja selgem keskendumine strateegilistele põhiküsimustele. Seega saaks seda kasutada usaldusväärse platvormina uute ühtekuuluvuspoliitika meetmete jaoks.

1.2. Poolaasta protsess täiendab ühtekuuluvuspoliitika vahendite süsteemi, mida on kasutatud juba mitmeid aastakümneid. Euroopa poolaasta ja ELi ühtekuuluvuspoliitika (ning võib-olla ka enamiku mitmeaastase finantsraamistiku programmide) vahelised seosed sisaldavad tohutut potentsiaali, mida saaks kasutada ELi majanduspoliitika koordineerimise ja juhtimise parandamiseks. See on märk paremast valitsemisest ja tulemuslikkusest põhinevast lähenemisviisist. Kõnealusel teemal on nii ratsionaalne ja tehnokraatlik kui ka poliitiline taust (võttes arvesse Euroopa Parlamendi valimisi, pädevusvaldkondade jagunemist riigi ja ELi tasandil vahel, alt üles ja ülalt alla lähenemisviisi haldamist ning nende vahelise tasakaalu saavutamist). Tänu menetluse koordineerivale olemusele koondab see strateegiliste majandus-, sotsiaal- ja keskkonnanäesmärkide ja poliitiliste prioriteetide täitmise ning tagab lühi- ja pikaajaliste ülesannete koostoime.

(1) „Ühissätete määrus aastateks 2021–2027“, COM(2018)375 final.

1.3. Tänu poolaasta üha laienevale praktilisele kasutamisele ja enesereguleerimise kontseptsioonile on see tegelikult ainus toimiv struktuur, mis on varustatud mitmeotstarbelise mehhanismiga, millega on võimalik mõõta riigipõhiste soovituste tuginedes väga erinevate menetluste koostoimet ja ligikaudu kolmekümne kahe Euroopa poliitika kohaldamist. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (edaspidi „komitee“) usub poolaasta protsessi ning teeb ettepaneku, et majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaeesmärkide täitmise kooskõlastamisel peaks olema võimalik rakendada stiimuleid ning diferentseeritud, põhjendatud ja hoolikalt kaalutud karisusi⁽²⁾ tasakaalustatumalt, mõõtes võimaluse korral pikaajaliste eesmärkide saavutamisel tehtud lühiajalisi edusamme.

1.4. Komitee tunnistab kahetsusega, et vaatamata selgelt määratletud ja mitmest etapist (iga-aastased majanduskasvu analüüsid, riigipõhised soovitused, riiklikud reformikavad, partnerlusleping) koosnevale menetlusele on lepingute täitmise tase väga erinev, olenedes iga riigi makromajandusliku arengu hetkeseisust. Mitmeaastase poliitika elluviimine on üldiselt kesine (40–50 %). Väärrib märkimist, et kõige kehvemini täidetavate kohustuste hulgas on sotsiaalpoliitika eesmärgid, sh palgad ja palgakujundus, tervishoid ja pikaajaline hooldus, haridus, kooolitus, elukestev õpe ning kvaliteetsed töökohad (eelkõige noortele).

1.5. Komitee märgib, et Euroopa poolaasta protsessi tõhustamine peaks olema majanduspoliitika koordineerimise tähtsaim element, aga seejuures ei tohi unustada poolaasta esialgseid eesmärke. See tõhusam protsess aitaks viia lõpule stabiilsus- ja lähenemisprogrammid ning võiks muutuda sihipärase investeerimise menetluse koordineerimise keskseks elemendiks, aidata edendada reformide elluviimist, hinnata majandustulemuste ja ühtekuuluvuspoliitika tasakaalu ning täita ka sotsiaalseid eesmärke. Põhiküsimused hõlmavad Euroopa sotsiaalõiguste samba elluviimist, kestlikku tööhõivet, Euroopa poolaasta raames loodud sotsiaalsete miinimumstandardite kehtestamist liikmesriikides ühise Euroopa raamistiku alusel ning ka ambitsioonikamaid kliimaeesmärke ja bioloogilise mitmekesisuse paremat kaitsmist.

1.6. Komitee arvab, et Euroopas jätkusuutliku majanduskasvu saavutamiseks, mis oleks sotsiaalselt ja keskkonnaalasel elujõuline, on vaja uurida põhjalikumalt ja kasutada tõhusalt ära kohalikke ressursse. Uus, 2030. aasta Euroopa strateegia peab looma teostatava silla kohalike, piirkondlike ja riiklike eesmärkide ning paremini ühendatud Euroopa eesmärkide vahel.

1.7. Komitee arvates võiks Euroopa fondide (ühtekuuluvusfondid, InvestEU fond jne) tõhusam koordineerimine aidata lihtsamalt ligi meelitada erainvesteeringuid ja soodustada eraosalust. Tootlikkuse ja erainvesteeringute suurendamiseks tuleb parandada investeerimiskeskonda, võttes loomulikult arvesse asjaomaste liikmesriikide maksukorraldust. Parimal juhul võiks parem investeerimiskeskond tugevdada sidemeid Euroopa juhtimise ja eri tüüpi omandite vahel.

1.8. Komitee teeb ettepaneku, et ELi 2030. aasta strateegia alusel uuendatavas Euroopa juhtimise süsteemis tuleks keskenduda rohkem tulemustele ja seada vähem prioriteete, lihtsustades haldusprotseduure ja tuginedes enam kodanikuühiskonna mõistmisele ja sellega koostöö tegemisele. Kõik see peab käima käsikäes seire- ja hindamissüsteemide arendamisega. Üks oluline viis Euroopa juhtimise tõhustamiseks on edendada mitmetasandilist avalikku haldust ja laiendada osalemisvõimalusi.

1.9. Komitee peab leidma uuesti määratletud koha Euroopa poliitika ja strateegiate ettevalmistamisel ja elluviimisel ning võtma Euroopa juhtimises uue ja kindlama positsiooni eesmärgiga täita kindlat rolli kodanikuühiskonna reaalsustaju ja tulevikuplaanide vahendamisel. Komitee püüab jõuda parema mõistmiseni, süvendades korrapärast ja struktuurset dialoogi sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonnaga.

1.10. Komitee peab õppima paremini tundma ja enam kasutama uusi teabesüsteeme, sh kodanikuühiskonnaga seotud digitaal- ja sotsiaalvõrgustikke. Komitee suudab selle eesmärgi täita, kui ta kaasatakse poolaasta protsessi ja omandab vilumuse talle laekuva teabe töötlemisel.

1.11. Komitee rõhutab, et praegu takistab Euroopa arengut enim muu hulgas vähene tegelik ja järjepidev suhtlus majandus- ja sotsiaalpartnerite ning Euroopa juhtimises osalejate vahel. Ka siinkohal on vaja mõista, kuidas toimub komitee suhete süsteem.

1.12. Komitee usub, et hinnates järjepidevalt keerukate eesmärkide täitmist, kasutades ulatuslikke partnerluslepinguid, luues tõelise kodanikuühiskonna toetuse ja hinnates Euroopa Liidu üldist keskkonda, on poolaasta abil võimalik keskenduda tulevikus kriisiohu vähendamisele ning kestliku, mõtteka ja vajadusi arvestava majandus- ja sotsiaalkeskonna loomisele.

⁽²⁾ Euroopa Komisjoni ja üksikute liikmesriikide vahelised partnerluslepingud. Neis esitatakse riiklike ametiasutuste kavad selle kohta, kuidas on kavas kasutada Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide vahendeid.

2. Üldised ja konkreetsed märkused

2.1. Euroopa on jõudnud pöördepunkti

2.1.1. Euroopa on jõudnud uude pöördepunkti. Sügavast majanduskriisist on möödunud kümme aastat ja ehkki Euroopa on sellist jõuliselt taastunud, elame me siiski poliitiliselt ja ühiskondlikult ebastabiilses olukorras ning ka üle maailma levib uus ebakindlus. Euroopa poolaasta kehtestamine ja praktiline rakendamine kriisi hakul oli hiljutise ELi majanduspoliitika juhtimise valdkonna üks suuremaid õppetunde ja ka saavutusi. See majanduspoliitika uut moodi koordineerimine hõlmab põhjalikku seiret ja analüüsi, kooskõlastatud praktilist juhtimist ning mitmesuguseid piiranguid ja karistusi, mis on tihedalt seotud liikmesriikide majandustulemustega. Euroopa poolaasta märgatavad tulemused peaksid olema rangem distsipliin, suurem vastutus ja selgem keskendumine strateegilistele põhiküsimustele. Seega saaks seda kasutada usaldusväärse platvormina uute ühtekuuluvuspoliitika meetmete jaoks.

2.1.2. Praegu, kui algamas on Euroopa juhtimise uus poliitiline viieaastane tsükkel ja Euroopa koordineeritud arengu rahastamise uus seitsmeaastane periood ning kiiresti läheneb aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia „Euroopa 2020“ lõpp, peab EL mõtestama ümber juhtimise süsteemid, kuna need peavad eeloleva kümne aasta jooksul tuginema uuele terviklikule rakendusstrateegiale, näidates suunda kestliku tuleviku suunas.

2.1.3. Idee, et uue mitmetasandilise ja mitme osalejaga juhtimise eduka rakendamise üks tähtsamaid tingimusi on majandus- ja sotsiaalpartnerite takistusteta osalemine otsustamise ja rakendamise protsessis on leidnud laiaulatuslikku toetust ⁽³⁾.

2.1.4. Õppides lisaväärtusest, mida on andnud tugeva partnerluse põhimõtte ühtekuuluvuspoliitikas, tuleb komitee meelde mitmetasandilise valitsemise olulisust. See parandab kodanikuühiskonna organisatsioonide ja teiste sidusrühmade struktuurset osalemist fondide kasutamise kavandamise, rakendamise, hindamise ja seire protsessis, sama peaks kehtima ka makromajandusliku programmitöö suhtes kõigis liikmesriikides.

2.1.5. Selleks rõhutab komitee vajadust luua ELi struktuurifondide partnerluslepingule sarnane ühine Euroopa raamistik, mis tagab sotsiaalpartnerite ja üldiselt kodanikuühiskonna tugeva ja sisulise osalemise ELi poolaasta kujundamise ja rakendamise kõigis etappides. See hõlmab liikmesriikide asutuste suuremat vastutust ning poliitikameetmete ja soovitude tõhusamat ja mõistlikumat kasutamist.

2.1.6. Euroopa taassünd peab tuginema samale järjepidevusele, mis on aluseks Euroopa väärtustele, nagu vabadus, turvalisus, õiglus, õigusriigi põhimõtted ja inimõigused nagu ka kestliku arengu kriteeriumitele vastavale pidevale uuendamisele.

2.2. Poolaasta ja selle keerukus

2.2.1. Euroopa Komisjon on teinud viimase kümne aasta kestel suuri ja pealtnäha edukaid jõupingutusi selleks, et luua mitmetasandiline toimiv majanduse juhtimise süsteem – Euroopa poolaasta. Poolaasta sisaldab erinevaid poliitikasuundi ja strateegiaid, mis hõlmavad sektoripõhiseid ja horisontaalseid küsimusi kõikides majandus-, sotsiaal- ja keskkonnavaldkondades. Selle uue protsessiga ületas Euroopa Komisjon vana avatud koordineerimise meetodi süsteemi.

2.2.2. Poolaastat on viimase paari aasta kestel tugevdatud ja täiendatud ning strateegia „Euroopa 2020“ olulised sotsiaal- ja keskkonnamõjud on seotud otseselt ühtekuuluvuspoliitika soovitustega ⁽⁴⁾. Majanduse juhtimise, ühtekuuluvuspoliitika rakendamise ja Euroopa arengu uue kontseptsiooni vahel on tugev ühenduslüli – Euroopa investeerimiskava ⁽⁵⁾.

2.2.3. Komitee on kaitsnud mitmes arvamuses struktuurireforme, millega parandatakse tootlikkuse kasvu, töökohtade kvaliteeti, töökohakindlust ja sotsiaalkaitset, soosides samas investeringuid ja tugevdades kollektiivläbirääkimisi, mis tuginevad sotsiaalpartnerite iseseisvusele ja sotsiaaldialoogile ⁽⁶⁾. Komitee usub samuti, et reformide tugiprogrammi ja Euroopa poolaasta vaheline seos võib olla veelgi tugevam ja otsesem kui kavandatavas määruse ettepanekus ette nähtud ⁽⁷⁾.

⁽³⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Ühissätete määrus 2021–2027“, ELT C 62, 15.2.2019, lk 83; Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Ühtekuuluvuspoliitika tulevik“, ELT C 228, 5.7.2019, lk 50.

⁽⁴⁾ Euroopa poolaasta 2019: teatis riigiaruannete kohta, COM(2019) 150 final.

⁽⁵⁾ Euroopa investeerimiskava ja InvestEU programm (2021–2027).

⁽⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Mitmeaastane finantsraamistik pärast 2020. aastat“, ELT C 440, 6.12.2018, lk 106.

⁽⁷⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Reformide tugiprogramm“, ELT C 62, 15.2.2019, lk 121.

2.3. **Euroopa kestlik tulevik**

2.3.1. Euroopa Komisjon avaldas selle aasta algul aruteludokumendi Euroopa kestliku tuleviku kohta, millega sillutatakse teed 2030. aastani järgitava tervikliku rakendusstrateegia koostamiseks. Dokumendis sätestatakse, millises suunas tuleks edasi arendada ELi kestliku arengu visiooni ning keskendumise sektoripõhisele poliitikale pärast 2020. aastat, valmistudes samas kestliku arengu eesmärkide pikaajaliseks täitmiseks. Komitee nõuab Euroopa poolaastasse ambitsioonikamate kliimaeesmärkide integreerimist, sest poolaastas käsitletakse suhteliselt tagasihoidlikult kliimamuutuste ohtu ja ELi edusamme Pariisi eesmärkide täitmisel⁽⁸⁾. Lisaks on komitee korduvalt soovitanud kliimamuutustest mõjutatud maailmas parandada bioloogilise mitmekesisuse ja eluks vajalike ressurside kaitset⁽⁹⁾.

2.3.2. Aruteludokumendis esitatakse kolm stsenaariumi arutelu ergutamiseks ELis kestliku arengu eesmärkide järelmeetmete üle:

— ELi kestliku arengu üldstrateegia, millest EL ja liikmesriigid oma tegevuses juhivad;

— komisjon integreerib strateegiad ka edaspidi kõikidesse ELi asjaomastesse poliitikavaldkondadesse, kuid ei kohusta liikmesriike tegutsema;

— suurem rõhk välistegevusele ja samas praeguste kestlikkuse valdkonna püüdluste konsolideerimine ELi tasandil.

2.3.3. Kahe esimese stsenaariumi arukal lisamisel Euroopa poolaastasse peaks olema otsustav roll ELi eelarvete ja nende rahastamise raamistike (nt ELi struktuuri- ja investeerimisfondide) rakendamisel, kasutades maksimaalselt ära uue mitmeaastase finantsraamistiku paindlikkust ja tagades ühtekuuluvuspoliitika ja muude poliitikavaldkondade tugevad sidemed.

2.3.4. Kaaluda võiks poolaasta protsessi täiendamist uue osalusmudeliga ja sellele tulemuslikuma ja tõhusama rolli andmist liidu arendamisel.

2.3.5. Asjakohaselt rahastatud ELi investeerimiskava ja ELi ühtekuuluvuspoliitika võivad mõlemad kooskõlas riigipõhiste soovitustega sellele kaasa aidata. See tähendab piisava paindlikkuse võimaldamist stabiilsuse ja kasvu pakti raames. Nagu varasemas arvamuses väidetud, tähendab see ka ühtekuuluvuspoliitika piisavat rahastamist ELi eelarvest⁽¹⁰⁾.

2.4. **Ühtekuuluvuspoliitika ja Euroopa poolaasta protsess**

2.4.1. Mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 määrusi käsitlevate ettepanekute kogumis (sisaldab koondettepanekut ja ka sektoripõhiste määruste ettepanekuid) on esitatud mitu uut elementi, mille abil oleks võimalik parandada ELi majanduspoliitika kooskõlastamist ja toimimist ning ühtekuuluvuspoliitika meetmete tõhusust⁽¹¹⁾. Üks olulisemaid elemente on ühtekuuluvuspoliitika ja Euroopa poolaasta protsessi ning mitme kaasneva meetme selge seose kindlaksmääramine⁽¹²⁾.

2.4.2. Teisest küljest on määruste ettepanekud jäetud üsna avatuks, et oleks piisavalt võimalusi kasutada selle probleemi praktiliseks lahendamiseks leidlikkust ja loovust. Käesolevast arvamusest võiks leida mõne mõtte, kuidas seda teha. Kõigepealt võiks ühtekuuluvuspoliitikat ja Euroopa poolaastat pidada teineteisega seotuks, sest neil on tihedaid omavahelisi seoseid ja suur potentsiaal parandada praegust olukorda.

2.4.3. Ühtekuuluvuspoliitika investeringud ja sekkumismeetmed oleksid võinud olla suunatud valdavalt Euroopa poolaasta protsessis esile tõstetud valdkondadele, eelkõige sinna, kus selliste statistikaplatvormidega nagu sotsiaalvaldkonna tulemustabel oli tuvastatud investeerimispuudujääke. Tarvis on kohandada poliitiliste eesmärkide elluviimise ajakava (üldiselt ühtekuuluvuspoliitika seitsmeaastane periood võrrelduna riigipõhiste soovituste lühema, ühe- või pooleteiseaastase perioodiga).

2.4.4. Konkreetse liikmesriigi jaoks võiks need kindlaks määrata peamisi makromajandus-, fiskaal- ja struktuurinäitajaid sisaldava tulemustabeli abil, mis avaldatakse kord aastas novembrikuus, kui algab uus Euroopa poolaasta tsükkel, ning eelkõige rakendades hiljem riigipõhiste soovituste aruanneteks muundatavate riiklike reformikavade menetlust.

⁽⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa kodanike kuulamine kestliku tuleviku nimel (Sibiu ja sealte edasi)“, ELT C 228, 5.7.2019, lk 37.

⁽⁹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi tulevik: eelised kodanikele ja Euroopa väärtuste austamine“, ELT C 228, 5.7.2019, lk 57.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Ühtekuuluvuspoliitika tulevik“, ELT C 228, 5.7.2019, lk 50.

⁽¹¹⁾ Mitmeaastane finantsraamistik 2021–2027, COM(2018)321 final ja Mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 lisa.

⁽¹²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Mitmeaastane finantsraamistik pärast 2020. aastat“, ELT C 440, 6.12.2018, lk 106.

2.4.5. Uut mitmeaastast finantsraamistikku 2021–2027 käsitlev ettepanek peab tuginema ka suuremale paindlikkusele ja valdkondlikule keskendamisele. Seepärast võiks kohandada ühtekuuluvuspoliitika vahendeid paindlikult konkreetse liikmesriigi tegelike vajadustega.

2.4.6. Vastastikune seotus on vastandliku toimega, mis võib aga tähendada, et Euroopa poolaasta tulemusi saab kasutada nii heade tulemuste stimuleerimise vahendina kui ka selgelt eristatud ja proportsionaalse karistuste⁽¹³⁾ määramise vahendina kehvade tulemuste korral⁽¹⁴⁾. Heade Euroopa poolaasta tulemuste saavutajaid, kes järgivad järjepidevalt makromajanduslikku distsipliini ja reageerivad vastutustundlikult riigipõhiste soovitustele, võiks innustada teatavate boonustega, eraldades rahalisi lisavahendeid ühtekuuluvuspoliitika fondidest (Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfond). Samas ulatuses võiks vähendada kehvade tulemuste saajate ja riigipõhiste soovituste eirajate finantsbaasi⁽¹⁵⁾.

2.4.7. Uue mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 ettepanekus käsitletakse suurel määral ka mitmete mitmeaastase finantsraamistiku peatükkide ja programmide koostoimet. Euroopa poolaastas määratakse kindlaks iga liikmesriigi seisukohast kõige hädavajalikumad reformid. Ühe ettepaneku alusel kehtestatakse isegi uus reformide tugiprogramm. Praktikaks oleks ühtekuuluvuspoliitika vahendite ja reformide tugiprogrammide⁽¹⁶⁾ jaoks tingimata vaja võtta kasutusele ühtne haldamise süsteem, mida oleks kõige parem teha konkreetse ühtekuuluvuspoliitika rakenduskava tasandil. Viimasel juhul loodaks koostoimeks optimaalsed tingimused⁽¹⁷⁾.

2.4.7.1. Sama kehtib ka InvestEU programmi kohta (see tugineb osaliselt ka liikmesriikide vabatahtlikule ühtekuuluvusvaldkonna rahaliste vahendite eraldamisele sellele tsentraliseeritud rahastamisvahendile).

2.4.8. Mitmeaastases finantsraamistikus 2021–2027 võib tekkida strateegiline vajakajäämine, sest strateegia „Euroopa 2020“ asemele ei kehtestata uut strateegiat. Oluline on küsimus, kas aruteludokumentidega Euroopa jätkusuutliku tuleviku kohta soovitakse tegelikult seda funktsiooni täita. Hiljuti oli sellel oluline roll järgmiste riigipõhiste ühtekuuluvuspoliitika investeerimisprioriteetide (veebruari 2019 avaldatud riigiaruanded)⁽¹⁸⁾ ja investeerimisvajaduste (mais 2019 avaldatud kevadprognoos)⁽¹⁹⁾ kindlaksmääramisel.

2.4.8.1. Praegu on Euroopa poolaasta protsessis ja teistes poliitikavahendites ELi strateegia põhieesmärkide seas peamised edukuse mõõtepunktid, mis toimivad uue, 2030. aasta strateegia lähtepunktina.

2.4.9. Kui uue, 2030. aasta strateegia koostamine hilineb, võiks ülemineku perioodiks soovitada võtta kasutusele tava koostada selliste meetmete raames, millel Euroopa poolaasta põhineb, keskpika kestusega (kuni pikaajaline) strateegia (näiteks 2020. aastal avaldatav kokkuvõtte strateegiast, mis kehtib alates 2021. aastast, ja seejärel iga kahe või kolme aasta järel avaldatavad teatavad ajakohastatud tegelike näitajate ja tulemuste aruanded).

2.4.10. Komitee kaalub seepärast uut strateegilist lähenemisviisi, mille tulemuseks oleks ühtekuuluvuspoliitika, milles keskendutaks rangelt eluliste (näitajapõhiste ja tulemustele suunatud) prioriteetidele, mis on valdkondlikult keskendatud, hästi tasakaalustatud ja integreeritud, usaldusväärsed (analüüsipõhised), professionaalselt rakendatud ja käsitlevad kõigi asjaomaste sidusrühmade omavastutust.

2.5. Euroopa poolaasta roll sotsiaalse ühtekuuluvuse saavutamisel

2.5.1. Sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamine ja Euroopa kodanike usalduse taastamine on kaks elementi, mis käivad käsikäes.

2.5.2. Euroopa sotsiaalõiguste samm annab olulise panuse mõlemasse elementi ning sellega toetatakse ja juhendatakse muu hulgas liikmesriike, kes viivad ellu reforme eesmärgiga luua jätkusuutlikke, kvaliteetseid ja suurt lisaväärtust andvaid töökohti.

2.5.3. Sellega seoses tuleks sotsiaalvaldkonna tulemustabelit ja selle näitajaid kasutada peamise vahendina mitte ainult selleks, et mõõta piirkonna või liikmesriigi tulemusi Euroopa sotsiaalõiguste sambaga hõlmatud valdkondades, vaid ka selleks, et teha kindlaks võimalikud investeerimislüngad ja suunata ESF+ vahendeid võimalikult tõhusalt.

⁽¹³⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Euroopa kodanike kuulamine kestliku tuleviku nimel (Sibiu ja sealt edasi)“, ELT C 228, 5.7.2019, lk 37, punkt 11.4

⁽¹⁴⁾ „Ühissätete määрус aastateks 2021–2027“, COM(2018)375 final.

⁽¹⁵⁾ „The legal nature of Country Specific Recommendations“ (riigipõhiste soovituste õiguslik olemus), Euroopa Parlament, juuni 2017.

⁽¹⁶⁾ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse reformide tugiprogramm, COM(2018) 391 final.

⁽¹⁷⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Reformide tugiprogramm“, ELT C 62, 15.2.2019, lk 121.

⁽¹⁸⁾ „Euroopa poolaasta 2019: teatis riigiaruannete kohta“, COM(2019) 150 final.

⁽¹⁹⁾ Euroopa majandusprognoos. Kevad 2019.

2.5.4. Statistilisi andmeid tuleks kasutada selleks, et teha kindlaks igas liikmesriigis esinevad investeerimislingad ning suunata investeeringud ja poliitilised soovitused sinna, kus need on sotsiaalse kaasamise seisukohast kõige kasulikumad.

2.5.5. Suurt tähelepanu tuleks pöörata hiljutisele tööle, soolisele võrdõiguslikkusele⁽²⁰⁾ ja võitlusele töötusega, eelkõige noorte ja tööturust enim eraldatud inimeste puhul, nagu puuetega ja erivajadustega inimesed. Erilist tähelepanu tuleks pöörata inimestele, kelle teadmised arvutitest ja digitehnoloogias on kesised või nullilähedased.

2.5.6. Sotsiaalõiguste sammast tuleks kasutada vahendina, millega mõõta liikmesriikidele antud soovitusi. Samba 20 põhimõtet tuleks kasutada tähisena, et hinnata riikide edusamme sotsiaalõiguste sambaga seotud kohustuste integreerimisel oma majanduspoliitikasse.

2.5.7. Tekkida võib küsimus, kuidas Euroopa poolaasta rakendamise käigus Euroopa sotsiaalõiguste samba poole pöörduda, et protsessi tugevdada ja edendada, mitte üle koormata.

2.5.8. Positiivne vastus, mida ikka ja jälle antakse, on see, et on vaja selgesti kindlaks määratud strateegiat, milles eespool nimetatud poliitikavaldkonnad oleksid ühendatud horisontaalselt ja valdkonnaülelalt. See Euroopa jätkusuutlikku tulevikku käsitlev uus terviklik Euroopa strateegia võimaldaks tagada rakendamise poolaasta tugeva kooskõlastusmehhanismi abil.

2.6. **Mitmekesisuses tuleb tagada kord**

2.6.1. Ühissätete määruse⁽²¹⁾ lisas on esitatud Euroopa eri poliitikavaldkondade terviklik kogum. Arvestades, et peale nende on veel seitseteist kestliku arengu eesmärki, näib nende kooskõlastamine peaaegu võimatu. Lisaks on Euroopa sotsiaalõiguste sambal kaksikümmend eesmärki. Olukorra selgitamiseks ja lihtsustamiseks keskendutakse regionaalarengus ja ühtekuuluvuspoliitikas pärast 2020. aastat kindlalt viiele järgmisele investeerimisprioriteedile:

- arukam Euroopa tänu innovatsioonile, digiüleminekule, majanduse ümberkorraldamisele ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate toetamisele;
- keskkonnahoidlikum ja süsihappegaasivaba Euroopa, täites Pariisi kliimakokkulepet ja investeerides energiasüsteemi ümberkujundamisse, taastuvatesse energiaallikatesse ja kliimamuutuste vastu võitlemisse;
- strateegiliste transpordi- ja digivõrkudega paremini ühendatud Euroopa;
- sotsiaalsem Euroopa, viies ellu Euroopa sotsiaalõiguste sammast ja toetades kvaliteetseid töökohti, haridust, oskusi (komitee arvates on eriti olulised kutseõpe ja elukestev õpe), sotsiaalset kaasamist ja võrdset tervishoiuteenuste kättesaadavust;
- kodanikele lähedasem Euroopa, toetades kohapeal juhitavaid arengustrateegiaid ja kestlikku linnaarengut kogu ELis (komitee rõhutaks äärealade ja linnade mõõdet).

2.6.2. Uue, 2030. aasta Euroopa tervikliku strateegiaga tehtava töö keerukusele viitamiseks on aruteludokumentis kirjeldatud järgmisi ELi kestliku arengu visiooni põhiteemasid:

- inimeste elatustaset parandav kestlik areng (komitee rõhutab siinkohal töötingimuste tähtsust): Euroopa konkurentsieelised;
- EL ja lahendamist vajavad ülemaailmsed probleemid;
- Euroopa kestliku arengu saavutamine aastaks 2030;
- EL kestliku arengu ülemaailmse teerajajana;
- tulevikustsenaariumid⁽²²⁾.

⁽²⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamused „Sooline võrdõiguslikkus Euroopa tööturgudel“, ELT C 110, 22.3.2019, lk 26 ja „Soolise võrdõiguslikkuse teemad“, punkt 1.4, ELT C 240, 16.7.2019, lk 3.

⁽²¹⁾ Ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi+, Ühtekuuluvusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integreerimisfondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisade rahastamisvahendi suhtes kohaldatavad finantseeskirjad, COM (2018) 375 final.

⁽²²⁾ Aruteludokument „Euroopa kestliku arengu saavutamine aastaks 2030“, COM (2019) 22 final.

2.7. Juhtimise kooskõlastamise uuendamise vajadus

2.7.1. Komisjoni uue koosseisuga kaasnevat eelseisvat olulist võimalust ära kasutades on uue värske hooga kestlikule arengule suunatud terviklik 2020. aasta järgne strateegia tõepoolest tegutsemise vahend, tuginedes Euroopa poolaasta protsessile ja komisjoni uuele juhtimisstruktuurile.

2.7.2. Praegust üha enam ilmnevat puudulikku demokraatiat ja rakendamist silmas pidades on üha rohkem sidusrühmi väljendanud Euroopa 2030. aasta strateegiaga seoses pakilist vajadust suurema osalusdemokraatia, paremate tööstussuhete (parem töötajate osalus) ja kõigi majandussektorite demokraatia järele ning strateegia eesmärkide tõhusa tulemusliku täitmise järele. Uuendatud pikaajalisel strateegial võiks olla põhiroll Euroopa majanduse juhtimise rakendamisel, mis on suunatud suurema konkurent-sivõime ja hoogsama arengu poole, eeldusel et seda Euroopa poolaasta alusel korralduslikult kooskõlastatakse.

2.7.3. Seda on võimalik saavutada üksnes juhul, kui võetakse otsustavaid, hoolikalt kavandatud meetmeid, millega kindlustatakse organiseeritud kodanikuühiskonna aktiivne osalemine kõnealuses protsessis. Seepärast võiks asutada komitee koosseisu kuuluva ühtse kontaktpunkti laadse teabekeskuse, ⁽²³⁾ teabevahetusplatvormi või teatud virtuaalse ja füüsilise pädevuskeskuse, suurendamata seejuures haldus- või finantskoormust. Selle roll oleks keskenduda Euroopa 2030. aasta strateegia rakendamisega seotud muredega tegelemisele (nt nõrk riiklik omavastutus, segased institutsioonilised raamistikud ja sotsiaalõiguste samba alaväärtustamine). Tõhusa kooskõlastamise ja ratsionaliseerimise tagamiseks tuleks seonduvaid ülesandeid, menetlusi ja ametitvahelise koostöö juhtimist koor-dineerida üleeuroopalisel ja riiklikul tasandil.

2.7.4. Ühtse kontaktpunkti mudelit saaks nõuetekohaselt kasutada igas valdkonnas, kus tagatakse ühtne juurdepääsupunkt kui alus teabe jagamise ja konsulteerimise terviklikule platvormile, mis kergendaks edasist poliitikakujundamist ja otsustamist. Komitee ülesannete nõuandva laadi, tema riiklike majandus- ja sotsiaalõukogude hästi toimiva võrgustiku ja institutsioonidevaheliste suhete tõttu võiks ühtse kontaktpunkti mudel olla ainulaadne vahend konsultatsioonide korraldamiseks ja ELi 2030. aasta strateegia raken-damise hõlbustamiseks. Sellesse võiks olla kaasatud väga lai valik kodanikuühiskonna sidusrühmi, kes koguksid ja jagaksid teavet ELi 2030. aasta strateegia prioriteetsete eesmärkide saavutamise kohta piirkondlikul/riiklikul, samuti üleeuroopalisel tasandil.

2.7.5. Komitee ühtse kontaktpunktina tegutsev teabekeskus võiks tegeleda rakendamise ja puuduliku demokraatia probleem-idega, mis on seotud ELi toimimisega. ECO sektsiooni koosseis Euroopa poolaasta rühma moodustamine oli esimene samm sellise uut tüüpi teabekeskuse asutamise suunas, mille eesmärk on tagada komitee parem nähtavus institutsioonilisel maastikul.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

⁽²³⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Edusammud strateegia „Euroopa 2020“ rakendamisel ja kuidas saavutada 2020. aastaks selle eesmärgid“, ELT C 251, 31.7.2015, lk 19.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Avalike tööturuasutuste uus roll Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel“

(omaalgatuslik arvamus)

(2019/C 353/08)

Raportöör: **Vladimíra DRBALOVÁ**

Täiskogu otsus	20.2.2019
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	8.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	156/7/10

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunnustab Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustiku panust avalike tööturuasutuste ajakohastamise ja tugevdamise ning nõuab koostööd oma 2020. aasta järgse ajakohastatud strateegia ja Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete vahel.

1.2. Komitee on teinud kindlaks teatavad valdkonnad, kus on tarvis rohkem jõupingutusi, tuginedes partnerlusele kõikide sidusrühmade, sotsiaalpartnerite, kodanikuühiskonna organisatsioonide, ettevõtete ja erasektori tööturuasutustega, et teha kooskõlastatud jõupingutus eesmärgiga integreerida töötajad paremini tööturule.

1.3. Avalike tööturuasutuste innovatiivset rolli riikliku tööhõive- ja tööturupoliitika rakendamisel ning ettevõtjatele tulusamate teenuste tagamisel tuleb toetada riiklikul tasandil nõuetekohaselt piisava suutlikkuse, kvalifitseeritud töötajate, ühiskonna digiteerimiseks sobivate IT- ja tehniliste seadmetega ning rahalise abiga.

1.4. Komitee nõuab süsteemsemat ja struktureeritud koostööd avalike tööturuasutuste ja teiste sotsiaal- ja tööhõivevaldkonna teenusepakkujate vahel, et kõrvaldada mitmesugused probleemid, millega töötajad tööturule siseneda püüdes silmitsi seisavad (terviseprobleemid, eluase, transport). Avalike tööturuasutuste ajakohastamine on keeruline protsess ning puudulik koordineerimine, programmide koostamine, kavandamine ja ülesannete jagamine riiklikul ja/või piirkondlikul tasandil viib killustumiseni. Sotsiaalpartnerite aktiivne ja korrapärane osalemine avalike tööturuasutuste tegevuses on hädavajalik, et teha kindlaks kohalikud töövõimalused ja aidata vähendada oskuste mittevastavust tööturu vajadustele.

1.5. Komitee nõuab suuremat koostööd avalike tööturuasutuste teenuste ja sotsiaalse taristu ja sotsiaalkindlustussüsteemide vahel, et parandada töötutele töö otsimisel antavat abi ja hoida ära töötajate karistamine tööturule sisenemisel.

1.6. Komitee taotleb suuremat finantstuge liikmesriikidele ja loodab, et uue mitmeaastase finantsraamistikuga 2021–2027 raames hiljuti loodud Euroopa Sotsiaalfond+ muudetakse tõeliseks ELi vahendiks, et investeerida inimestesse ja rakendada Euroopa sotsiaalõiguste sammast.

1.7. Komitee arvates tuleks teha suuremaid jõupingutusi, et jälgida, hinnata ja võrrelda avalike tööturuasutuste teenuseid, hindamaks nende teenuste tõhusust tööturule sisenevate töötajate abistamisel. Ühised standardid ja suunised Euroopa tasandil parandaksid avalike tööturuasutuste tõhusust. Selliseid olemasolevaid andmeallikaid, nagu tööjõu-uuring, tuleks kasutada rohkem ning ametid, nagu Eurofound, võivad sellisele jälgimisele kaasa aidata.

1.8. Komitee kutsub üles vaatama läbi avalike tööturuasutuste tööprogrammide tulemuste mõõtmise kehtiva korra, tagamaks, et teenused toovad kasu kõigile inimestele, eriti neile, kellel on palju probleeme.

2. Sissejuhatus

2.1. Euroopa sotsiaalõiguste sammas loodi pärast institutsioonide (Euroopa Parlament, nõukogu ja komisjon) ühise teadaande esitamist 17. novembril 2017 Göteborgis toimunud ELi sotsiaaltippkohtumisel. Euroopa sotsiaalõiguste sammas peaks tooma kaasa suurema keskendumise tööhõivele ja sotsiaalaspektidele ning aitama muuta Euroopa sotsiaalmudel 21. sajandi katsumustele sobivaks ja soodustada liikmesriikide üksteisele lähenemist.

2.2. Euroopa sotsiaalõiguste samba kaksikümend kesket põhimõtet on jaotatud kolme järgmisse põhirühma: **võrdsed võimalused ja juurdepääs tööturule, õiglased töötingimused ning sotsiaalkaitse ja sotsiaalne kaasatus**. Euroopa põhiprobleem on sotsiaal-, õigus- ja majanduskeskkonna kiireid muutusi arvesse võttes põhimõtete tegelik juurutamine ja rakendamine.

2.3. Euroopa majandus kasvab 2019. aasta majanduskasvu analüüsi kohaselt kuuendat aastat järjest. Järjepidev kasv on taastanud investeringuid, suurendanud tarbijanõudlust, parandanud riigirahanduse olukorda ja loonud jätkuvalt töökohti, kuigi riigiti erinevas tempos. Need arengud on aidanud oluliselt parandada tööturgude ja sotsiaalingimusi. 2018. aasta teises kvartalis kerkis 20–64aastaste inimeste tööhõive määr 73,2 %ni. Töötuse määr langes 6,8 %ni. Samuti vähenevad pikaajaline töötus ja noorte töötus. Küll aga on komitee sõnul suuri erinevusi liikmesriikide vahel, kus majandus ja tööhõive ei kasva samal tasemel. Eritähelepanu tuleb pöörata loodud töökohtade kvaliteedi parandamisele, eelkõige eesmärgiga vähendada sotsiaalset ebavõrdsust.

2.4. Tänu paranenud tingimustele tööturul on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus elavate inimeste arv, mis 2017. aastal oli 113 miljonit, teatavates riikides esimest korda väiksem kui enne kriisi. Mitmes liikmesriigis on siiski suur palgavaesus ja see kasvab veelgi. Vaesuse oht on probleem eelkõige laste, puudega inimeste, rändetaustaga inimeste ja töötute jaoks.

2.5. Ühises tööhõivearuandes on märgitud, et aktiivne tööturupoliitika ja avalikud tööturuasutused on õigesti toimivate ja kaasavate tööturgude tagamiseks esmatähtsad. Aktiivse tööturupoliitikaga parandatakse oskuste vastavusse viimist tööturu vajadustega ja suurendatakse töötajate võimalusi leida uus töökoht.

3. Avalikud tööturuasutused ja töö tulevik

3.1. Tööturud ja ühiskond arenevad kiiresti ning üleilmastumine, digipööre, muutuv töökorraldus, samuti ühiskondlikud ja demograafilised muutused tekitavad uusi võimalusi ja uusi probleeme. Sellised probleemid nagu püsiv ebavõrdsus, pikaajaline töötus ja noorte töötus või põlvkondadevaheline solidaarsus on liikmesriikides suuremal või vähemal määral sageli sarnased. Käimasolevat tehnoloogilist revolutsiooni iseloomustab eelkõige kiirem muutumistempo.

3.2. Tööjõud ei ole olnud kunagi nii mitmekesine ja haritud. 21. sajandi töötav elanikkond on väga erinev ja töötajate suhtumine töösse on muutumas. Juhul kui ja millal iganes töötajad soovivad tööl rohkem vabadust ja valikuvabadust ning otsivad töökohti, kus nende töötingimused on individuaalsed, tuleks töötingimused selges õigusraamistikus ja/või kollektiivlepingus selgeks teha. Inimestel peaks olema võimalik täielikult ära kasutada oma potentsiaali, rakendades oma kvalifikatsiooni, oskusi ja pädevusi, ning saada kvaliteetne ja produktiivne töökoht koos piisava sotsiaalkaitsega.

3.3. Oluline osa on **Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustikul**, mis loodi 17. juunil 2014 ja mille töö kestab 31. detsembrini 2020. 2018. aastal alustati avalike tööturuasutuste võrgustikku käsitleva otsuse hindamist, et vaadati läbi selle kohasus, tõhusus, tulemuslikkus, sidusus ja ELi lisaväärtus. Komitee kiitis arvamuses avalike tööturuasutuste kohta ⁽¹⁾ heaks komisjoni ettepaneku luua Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustik.

(¹) ELT C 67, 6.3.2014, lk 116.

3.4. Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustiku 2020. aasta ja hilisemas strateegias käsitletakse hiljutist arengut tööturgudel, sh tärkavat platvormimajandust, uusi töövorme, tööjõupuudust, tööjõu liikuvust, mitmekülgsemat avalike tööturuasutuste kliendibaasi ning vajadust kasutada uusi digitehnoloogiaid ja kasutada ära rikkamaid andmeallikaid.

3.5. Riikide tasandil ja Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustiku koordineerimisel on võetud juba palju positiivseid meetmeid. Mõnede riikide avalikud tööturuasutused on **rakendanud** tulemuslikult **ELi noortegarantiid**, aidates noortel, eelkõige mitteõppivatel ja mittetöötavatel noortel, siirduda kiiremini tööturule või tagasi õppima. Riikide avalikud tööturuasutused on rakendanud ka ELi algatustega hõlmatud meetmeid, et **integreerida paremini pikaajalisi töötuid**, kasutades tõhusamat registreerimist ja integreeritud töölepinguid. Lisaks on nad alates 2015. aastast tegelenud pagulaste ja varjupaigataotlejate tööturule integreerimisega.

3.6. Ent komitee kogemustest ilmneb, et avalike tööturuasutuste tulemuslikkus ja võime töötada muutlikes oludes, lahendada uusi probleeme töömaailmas ja integreerida inimesi edukalt üleminekuetapis tööturgudele on liikmesriigiti erinev. Paljudel juhtudel ja mõningates liikmesriikides alahinnatakse nende isiklikku, tehnilist ja rahalist suutlikkust.

3.7. Tõhusamalt tuleks edendada konkreetset töönõustajate kutsekategoriat ning luua ettevõtjate ja töötajate tulemuslikuks sobitamiseks nõuetekohaselt ühendatud andmebaasid. Mõnes riigis täiendavad või asendavad avalike tööturuasutuste teenuseid erasektori tööhõivebürood ja töönõustajad. Oluline on koostöö ettevõtetega, samuti sotsiaalpartnerite aktiivne osalemine ka kohalikul tasandil, et kaardistada töövõimalusi riiklikul ja territoriaalsel tasandil. Avalike tööturuasutuste teenuste edukust tuleks mõõta ka tööandjate vaatenurgast.

4. Avalikud tööturuasutused Euroopa sotsiaalõiguste samba vaates

4.1. Euroopa sotsiaalõiguste samba väljakuulutamisest alates peaksid avalikud tööturuasutused ja ELi avalike tööturuasutuste võrgustik olema innovatiivsemad Euroopa sotsiaalõiguste samba eesmärgi toetamisel ja samba kesksete põhimõtete rakendamisel.

4.2. ELi avalike tööturuasutuste võrgustik rääkis 2017. aastal ametlikult kaasa Euroopa Komisjoni korraldatud konsultatsioonis Euroopa sotsiaalõiguste samba teemal. Võrgustik koostas 2018. aastal dokumendi tulevikutöö kohta. Võrgustik sai sellega tegeledes kaaluda, kuidas võiks avalike tööturuasutuste 2020. aasta strateegiat kohandada, et see oleks endiselt eesmärgipärane, kuna avalikud tööturuasutused soovivad vastata kiiresti muutuva tööturu uutele katsumustele ja saada tõelisteks karjäärinõustamisasutusteks. Avalikud tööturuasutused on ajakohastamas oma struktuuri, et osutada klientidele teenuseid vilunult, kiiresti ja vastutustundlikult, aidates muuta tööturg jätkusuutlikumaks ja kaasavamaks.

5. Avalike tööturuasutuste uus roll Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vaatenurgast

5.1. Komitee kiidab heaks **ELi avalike tööturuasutuste võrgustiku 2019. aasta tööprogrammis** sätestatud prioriteetidid ning **nõuab Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete ja võrgustiku võrdlus- ja vastastikuse õppe vahendite suuremat koostõimet**. See võib aidata parandada nii avalike tööturuasutuste integreerimist kui ka Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamist.

5.2. Komitee tööturu vaatlusrühm korraldas 2018. aasta novembris **konverentsi, kus käsitleti avalikke tööturuasutusi Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisel**. Esitatud näited kinnitasid vajadust avalike ja erasektori tööturuasutuste vastastikuse täiendavuse järele ning ilmestasid avalike tööturuasutuste ja sotsiaalpartnerite hea koostöö konkreetset kasulikkust. Selgus, et avaliku tööturuasutuse ennetav tegevus, ettevõtete jaoks ühtse kontaktpunkti loomine ning avalike tööturuasutuste ja ettevõtete ühised koolituskursused on olulised, et pakkuda inimestele jätkusuutlikke töökohti.

5.2.1. Komitee innustab otsima paremat vastust töönõudlusele ja -pakkumistele, rohkemaid stiimuleid nii tööandjatele kui ka töötajatele (nt võimaldades töötajatel säilitada töötusega seotud sotsiaaltoetused, kui nad saavad miinimumpalka) ning tööhõive paindlikkuse, stabiilsete lepingute ja töökohakindluse õiglast tasakaalu. Euroopas ei kasutata veel kaugeltki ära kogu olemasoleva tööjõu potentsiaali. Euroopa peaks toetama jätkusuutlikke ettevõtteid, võimaldades neil luua kvaliteetsemaid ja produktiivsemaid töökohti.

5.2.2. Komitee tuleb oma arvamuses (?) meelde, et juurdepääs sotsiaalkaitse süsteemidele on õiglasema ühiskonna põhitegur ning tootliku, terve ja aktiivse tööjõu põhieeldus. EL peaks parandama viisi, kuidas toetada liikmesriike praeguse avatud koordineerimise meetodiga, et võrrelda edusamme **liikmesriikide tööhõivepoliitika ja sotsiaalkaitse ning -hoolekande süsteemide reformimisel ja tulemuste parandamisel**. Tagada tuleb avalike tööturuasutuste ja sotsiaalkindlustussüsteemide ning sotsiaalse taristu parem koostöö, et parandada töötutele töö otsimisel antavat abi ja hoida ära töötajate karistamine tööturule sisenemisel.

5.2.3. **Liikuvus:** komitee jaoks on töötajate vaba liikumine mittediskrimineerimise ja võrdse kohtlemise alusel ning liikuvuse allesjäänud tõkete kõrvaldamine jätkuvalt üks ELi prioriteete. Komitee nõuab **arvamuses Euroopa tööturuasutuste võrgustiku kohta**, (?) et see peaks olema tõeline vahend, mille abil ühitada **tihedas koostöös riikide avalike tööturuasutustega** nõudlus ja pakumine Euroopa tööturul. Töötajate liikuvus kogu ELi piires nõuab jätkuvaid jõupingutusi ajakohastada sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise süsteemi ja muuta see kõikide liikmesriikide jaoks õiglasemaks. Eelkõige piiriüleste töötajate töötushüvitiste suhtes tuleks kohaldada pädeva liikmesriigi määramiseks põhimõtet *lex loci laboris*, välja arvatud juhul, kui liikmesriigid on omavahel teistiti kokku leppinud.

5.2.4. **Tööturu vajadustele vastavad oskused: Euroopa sotsiaalõiguste samba esimeses põhimõttes** on hariduse sotsiaalse mõõtmise kohta sätestatud, et igal inimesel on õigus kvaliteetsele ja kaasavale haridusele, koolitusele ja **elukestvatele õppele**. Lisaks ohustab tulevikus majanduskasvu suurenev tööjõupuudus kogu Euroopas. Tugevdada tuleb **avalike tööturuasutuste ja sotsiaalpartnerite, ettevõtete, piirkondlike asutuste, tööhõive ja -oskuste nõuandekogude ja teiste asjaomaste struktuuride tihedamat koostööd ja tagada eri osalejate ühine vastutus, et kõrvaldada piirkondlikud erinevused ning pakkuda töötajatele ja töökohale kaotamise ohus inimestele sobivat kutse-suunatust, kutsealast ümberõpet, ümberkvalifitseerumist ja uue ameti õppimise võimalust**. See peaks hõlmama füüsilisest isikust ettevõtjate aktiveerimist.

5.2.5. **Koostöö sotsiaalpartneritega:** ELi sotsiaalpoliitikat kavandades tuleb anda enam võimalusi sotsiaalpartneritele, austades täiel määral nende sõltumatust. Sotsiaalpartnerid saavad tööturu põhiosalejatena koostöös riikide avalike tööturuasutustega aidata olulisel määral inimesi tööturule ja ühelt töökohalt teisele siirdumisel ning teha kindlaks kohaliku tasandi töötingimused, toetades töötajaid töö otsimisel ja abistades ettevõtjaid tööjõu otsimise toimingute käigus ning aidates noortel ja täiskasvanutel valida sobivaimad oskuste täiendamise meetmed (Luksemburgi riiklik tööturuasutus (ADEM)).

5.2.6. **Kodanikuühiskond:** komitee esindab mitmesuguseid kodanikuühiskonna organisatsioone, kes esitavad palju arvamusi, milles juba käsitletakse mõnda Euroopa sotsiaalõiguste sambaga hõlmatud põhimõtet. Kodanikuühiskonna organisatsioonide lisaväärtus on see, et nad näevad kohapealset olukorda lähemalt ja tunnevad eri rühmade – rändajate, puuetega inimeste, noorte, naiste – vajadusi ja õigusi ning suudavad aidata tulemuslikult kaasa avalike tööturuasutuste suunatumale tegutsemisele (sellesse konteksti sobitaks näiteks töönõustajate roll Itaalias).

5.2.7. **Koostöö erasektori tööturuasutustega:** kogemustest ilmneb, et avaliku ja erasektori asutuste võrdne kaasamine ja integreerimine võib tõhustada ja soodustada tõeliselt kaasava ja jätkusuutliku tööturu väljakujunemist. Seda lisaväärtust tuleb toetada. Tööturu arengut on alati keeruline ennustada. Tööturu vajadused muutuvad väga kiiresti. Usaldusväärsed andmed on väga olulised. Kuid komitee nõutavatele kaasavatele tööturgudele tuleb kaasata kõik inimesed.

6. Püsivad puudused avalike tööturuasutuste suunatud abis

6.1. Komitee kiidab heaks, et põhilised sihtrühmad on hõlmatud nii Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustike töökavadega kui ka riikide avalike tööturuasutuste töökavadega. Komitee rõhutab siiski, et vajakajäämisi veel on ning et avalikud tööturuasutused peavad oma igapäevatoos **mitmekesisuse ja mittediskrimineerimise põhimõtet hoolikamalt järgima**. Jõupingutusi tuleb jätkata või suurendada eelkõige allpool nimetatud valdkondades.

6.1.1. **Noored:** komitee kiidab heaks asjaolu, et noortegarantii rakendamiseks on eraldatud kaks korda rohkem rahalist abi. Avalikud tööturuasutused peaksid investeerima pikaajalisse lähenemiseviisi noortele töötajatele teenuste pakkimisel, sealhulgas IKT ja veebipõhiste vahendite parem kasutamine, et tugevdada kõige haavatavamate noorte rühmade teenuseid. **Avalikud tööturuasutused peaksid tõhustama pakkuva noortele pakutavat individuaalset abi, tegema koostööd nende perekondadega ja andma neile tööturu olukorra kohta õiget teavet**.

(?) ELT C 440, 6.12.2018, lk 135.

(?) ELT C 424, 26.11.2014, lk 27.

6.1.2. **Täiskasvanud:** Euroopa vananev elanikkond, **pikaealisuse suurenemine ühiskonnas, vajadus soodustada põlvkondadevahelist koostööd**, tööturu üha kiirem muutumine, uued töövormid ning digitehnoloogiate imbumine igapäevaelu kõikidesse aspektidesse toovad endaga kaasa kasvava nõudluse uute oskuste ning kõrgema tasemega oskuste, **teadmiste ja pädevuste** järele. See muudab veelgi pakilisemaks vajaduse pakkuda täiend- või ümberõpet kõikidele neile inimestele, kes ei ole omandanud põhioskusi või kes ei ole saanud kvalifikatsiooni, mis tagaks nende tööalase konkurentsivõime **ja kodanikuaktiivsuse**.

6.1.3. **Naised:** komitee kiidab heaks töö- ja eraelu tasakaalustamist käsitleva direktiivi, ⁽⁴⁾ millega aidatakse lapsevanematel ja hooldajatel, eelkõige naistel, korraldada paremini oma töö- ja igapäevaseid kohustusi. Selleks tuleks sotsiaaltaristusse – nt lastehoiu- ja eakate hoolduse asutused – lisada vajalikud investeeringud. See hõlmab ka riikide avalike tööturuasutuste tõhusat abi naiste tööturule integreerimisel, võttes nõuetekohaselt arvesse töö- ja eraelu tasakaalustamist käsitlevat lähenemisviisi.

6.1.4. **Puuetega inimesed:** puuetega inimesed moodustavad ligikaudu kuuendiku kogu ELi tööealisest elanikkonnast, kuid nende tööhõivemäär on võrdlemisi madal. See oli komitee 2017. aastal korraldatud arutelu põhisõnum. Ennekõike seisavad puuetega naised ja tüdrukud ⁽⁵⁾ jätkuvalt oma soo ja puude tõttu silmitsi mitmese ja valdkonnaülese diskrimineerimisega. Muu hulgas on nad liiga sageli kõrvale jäetud kaasavast haridusest ja koolitusest, tööhõivest, juurdepääsust vaesuse vähendamise kavadele, sobivast eluasemest ning osalemisest poliitilises ja avalikus elus. Nad vajavad avalikelt tööturuasutustelt eriabi ja individuaalset lähenemisviisi.

6.1.5. **Ränne: tööturgude heades tulemustes on tähtis roll seaduslikul rändel.** Komitee rõhutas oma arvamuses ⁽⁶⁾ sidusa rändepoliitika ja hästi kujundatud regulatiivse raamistiku tähtsust, märkides, et rändeta on Euroopa majandus- ja sotsiaalmudel ohus. Jätkuvalt on oluline Euroopas viibimise õigusega pagulaste tööturule integreerimine, kaasamine õpingutesse ja ühiskonda laiemalt. **Paljude riikide avalikud tööturuasutused on juba käivitanud arvukalt algatusi, et nimetatule kaasa aidata.**

6.1.6. **Romade vähemus:** komitee tegeleb aktiivselt küsimustega, mis on seotud roma kogukonna elu- ja töötingimustega, keskendudes romade paremale integratsioonile ⁽⁷⁾. Komitee arvates on koostoime Euroopa sotsiaalõiguste samba *võrdse juurdepääsu põhimõtte* järgimise ja tulevaste, romade edukamaks integreerimiseks võetavate meetmete vahel. Avalike tööturuasutuste prioriteet peaks olema eelkõige roma naiste abistamine.

6.1.7. **Tööturult eemale jäänud inimesed** ei ole avalike tööturuasutuste tavapärase sihtrühm, kuigi suur osa tööturult eemale jäänud inimestest soovib töötada. Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustik avaldas uuringu teemal „Avalike tööturuasutuste roll tööturult eemale jäänud inimeste teavitamisel“, milles esitatakse ülevaade tööturult eemale jäänud inimeste teavitamise meetmetest, pöörates erilist tähelepanu avalike tööturuasutuste rollile. Komitee kutsus komisjoni ja liikmesriike üles elanikkonna selle osa uuesti tööturule toomise poliitikat ümber kujundama.

7. Riikide avalike tööturuasutuste mitmekülgne toetamine

7.1. Euroopa 2019. aasta tööhõivesuunistes (7. suunis) innustatakse liikmesriike parandama oma aktiivse tööturupoliitika tulemuslikkust. Liikmesriikide eesmärk peaks olema avalike tööturuasutuste tulemuslikum tegevus, et tagada töötajatele nende toetamiseks õigeaegsed ja nende vajadustele kohandatud teenused, toetades tööturu nõudlust ja rakendades tulemuspõhist juhtimist.

7.2. Avalikel tööturuasutustel on Euroopa sotsiaalõiguste samba tulemuslikule rakendamisele kaasaaitamiseks vaja tugevamat tuge ja õigeid tingimusi.

7.2.1. **Piisavalt inimressursse.** Avalike tööturuasutuste mitmekülgsete teenuste (koondatud töötajate otsimine ja valik, nõustamine ja abistamine sissetulekutoetuse ja õppepraktika taotlemisel) osutamiseks on vaja erioskustega, koolitatud töötajaid, kes töötavad jätkuvalt tingimustes ja teevad koostööd töönõustajate ja erasektori tööhõiveasutustega.

7.2.2. **Tehnoloogia arenguga tuleb kaasas käia.** Majanduse ja ühiskonna digiteerimisega luuakse uusi vahendeid, mis aitavad õige kasutamise korral avalikel tööturuasutustel oma ülesandeid täita, sh avalike tööturuasutuste töötajate koolitamisel, samuti ettevõtjate ja töötajate tulemuslikuks sobitamiseks ette nähtud andmebaaside tegelikul ühendamisel; neil mõlemal on omakorda oma osa uuest digiajastust tulenevate oskuste ja ülesannete arengus.

⁽⁴⁾ ELT C 129, 11.4.2018, lk 44.

⁽⁵⁾ ELT C 367, 10.10.2018, lk 20.

⁽⁶⁾ ELT C 110, 22.3.2019, lk 1.

⁽⁷⁾ ELT C 27, 3.2.2009, lk 88.

7.3. Euroopa Komisjon võttis 2. mail 2018 vastu ettepaneku mitmeaastase finantsraamistiku kohta aastateks 2021–2027. Ettepanek kajastab praegust sotsiaalset ja majanduslikku konteksti ning sellega antakse selge vastus Euroopa avalikkuse üleskutsel luua sotsiaalsem Euroopa ja investeerida Euroopa Liidus rohkem inimestesse. Euroopa Sotsiaalfond+ on ELi põhivahend inimestesse investeerimiseks ja Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamiseks. Avalikke tööturuasutusi rahastatakse Euroopa Sotsiaalfond Plussi tööhõive ja sotsiaalse innovatsiooni haru kaudu.

7.4. Avalike tööturuasutuste uued kohustused eelkõige aktiivse tööhõivepoliitika valdkonnas peavad tuginema sobivale suutlikkusele ja finantstoele.

7.5. Komitee nõuab süsteemsemat ja struktureeritud koostööd avalike tööturuasutuste ja teiste sotsiaal- ja tööhõivevaldkonna teenusepakkujate vahel, et kõrvaldada mitmesugused probleemid, millega töötajad tööturule siseneda püüdes silmitsi seisavad (tervisprobleemid, eluase, transport). Avalike tööturuasutuste ajakohastamine on keeruline protsess ning puudulik koordineerimine, programmide koostamine, kavandamine ja ülesannete jagamine riiklikul ja/või piirkondlikul tasandil viib killustumiseni.

7.6. Komitee arvates tuleks teha suuremaid jõupingutusi, et jälgida, hinnata ja võrrelda avalike tööturuasutuste teenuseid, hindamaks nende teenuste tõhusust tööturule sisenevate töötajate abistamisel. Ühised standardid ja suunised Euroopa tasandil parandaksid avalike tööturuasutuste tõhusust ja liikmesriikide koostööd. Selliseid olemasolevaid andmeallikaid, nagu tööjõu-uuring, tuleks kasutada rohkem ning ametid, nagu Eurofound, võivad sellisele jälgimisele kaasa aidata.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Luca JAHIER

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa teemade õpetamine – koolidele mõeldud töövahendi väljatöötamine“**(omalgatuslik arvamus)**

(2019/C 353/09)

Raportöör: **Gerhard RIEMER**

Täiskogu otsus	20.2.2019
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 Omaalgatuslik arvamus
Vastutav organ	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon (SOC)
Vastuvõtmine sektsioonis	8.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	191/4/6

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Komitee tõlgendab 2015. aasta **Pariisi deklaratsiooni** ⁽¹⁾ ja **nõukogu 2018. aasta soovitusi** ⁽²⁾ selge liikmesriikidelt saadud volitusena, mida toetab ka **Euroopa Parlamendi 2016. aasta resolutsioon**, ⁽³⁾ et Euroopa Liidu teemade õpetamine ja õppimine tuleb kindlalt seada poliitilisse päevakorda. See on uus lähtepunkt edendamaks nii õpetamise Euroopa mõõdet kui ka haridustöötajatele vajaliku toe pakkumist.

1.2. Komitee leiab, et **haridussektoris** ilmneb mõnetine **teabe puudujääk** keskmise õppuri arusaamas **ELi rollist** ja mõjust Euroopa kodanike igapäevaelule. Vaatamata valimisaktiivsuse kasvule 42,61 %-lt (2014) 50,95 %-le (2019), osutavad viimaste Euroopa Parlamendi valimiste tulemused püsivale ja tungivale vajadusele teavitada ja koolitada inimesi Euroopa Liidu teemadel juba varasest east alates.

1.3. Komitee nõuab **uue hoo andmist ELi teemadel harimise meetmetele**. Ta soovib kasutada võimalust, mida pakub Euroopa Parlamendi ja Euroopa Komisjoni koosseisu uuendamine, eelkõige aga uus hariduse, kultuuri, noorte ja spordi volinik. Komitee on veendunud, et eritähelpanu pööramist noorte harimisele ELi teemadel tuleb pidada Euroopa kodakondsuse järkjärgulisel arendamisel vältimatuks, sest seda on vaja tugeva Euroopa Liidu ülesehitamiseks.

1.4. Komitee püüab **kahe uue arvamusega keskenduda võimalikult suurel määral Euroopa Liidu teemal harimisele (SOC/612) ⁽⁴⁾ ja Euroopa teemade õpetamisele koolides**. Oluline on mõelda uuesti sellele, kuidas parandada inimeste ja ELi suhet ja ka inimeste teadmisi EList, selle tegevustest, eesmärkidest ja väärtustest. Selle saavutamiseks tuleks teha täiendavaid jõupingutusi, et inimesi paremini EList teavitada eriti koolihariduse omandamise käigus ning ka kutse- ja kõrghariduse omandamise ajal ja elukestva õppe raames.

⁽¹⁾ Pariisi deklaratsioon, 17.3.2015.

⁽²⁾ Nõukogu soovitus (2018), ST/9010/2018/INIT.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi resolutsioon (2016) 2015/2138 (INI).

⁽⁴⁾ ELT C 228, 5.7.2019, lk 68.

1.5. **ELi tasandil ja liikmesriikides on võetud palju meetmeid** selle olukorra parandamiseks ning iga riigi ja ELi tasandil on erinevaid suurepäraseid materjale ja töövahendeid, mis võiksid uutele algatustele suuna näitamisel inspiratsiooniallikaks olla. Siiski on vaja rohkem selgust ja üldist teavet selle kohta, millised vahendid on saadaval, ning paremat ligipääsu neile. Euroopa Komisjoni 2013. aasta uuringu tulemused⁽⁵⁾ kinnitavad, et liikmesriikides on selge poliitiline tahe parandada sellise teabe kvaliteeti, kuid selle saavutamiseks kulub veel aega.

1.6. Komitee peab vajalikuks **viia läbi uus kriitiline uuring** selle kohta, milline on liikmesriikide tegelik olukord ELi teemade õpetamisel koolides, õpetajakoolitusel ja täiendkoolitusel. Kasulik oleks analüüsida nii olemasolevaid algatusi ja kehtivat õppekava, eeskätt põhi- ja keskkooli puhul, kui ka kodanikuühiskonna organisatsioonide ja sotsiaalpartnerite jõupingutusi. Uuring võiks tugineda 2013. aasta uuringule „Learning Europe at School“.

1.7. Lisaks oleks äärmiselt kasulik ja vajalik koostada **loend õpetamis- ja õppematerjalidest ja vahenditest**, mis on saadud asjakohaste ELi rahastatud projektide tulemusel. Koolides võiks õpetamiseks ja õppimiseks kasutada platvormi, kuhu on koondatud kõik need vahendid keele, vanuserühma ja teema kaupa liigitatuna, võttes aluseks näiteks veebisaidi „Mida Euroopa minu heaks teeb“.

1.8. Komitee leiab, et **õppekava tuleks vaadelda laiemalt**, nii et see hõlmaks klassivälise tegevuse, tunnistades väärtuslikku haridusalast tegevust, mis toetab õppimist väljaspool kooli ja mille käigus tutvustatakse noortele ja elanikkonnale Euroopa Liitu õigest perspektiivist.

1.9. Komitee peab vajalikuks töötada iga kooli (õppur ja õpetaja) jaoks välja **väikese töövahendi (põhipaketi)**, mis aitaks paremini harida inimesi ELi teemadel. Niisuguse töövahendi sisu võib olla erinev ja tuleks kohandada riiklikule ja piirkondlikule kontekstile, kuid ka erivajadustega isikutele.

1.10. Et edendada veelgi poliitilist toetust ELi teemasid käsitleva hariduse parandamisele, võiks Euroopa tasandil luua **kõrgetasemelise Euroopa teemade õpetamise eksperdirühma**, kuhu kuuluksid liikmesriikide esindajad ja tuntud eksperdid. See rühm võib esitada poliitilisi ettepanekuid ja soovitusi haridusministrite aruteluks, mis võiks pädida nõukogu järeldustega.

1.11. **Õpetajatel on tulevikuarhitektide väga oluline roll**. Nad peavad paremini mõistma ELi ja selle pädevusi, et õpetada Euroopa teemasid igas vanuses õpilastele. Paljude õpetajate teadmised EList on puudulikud ja mõned neist ei ole piisavalt kogenud või kindlad, et õpetada seda teemat klassiruumides. Seepärast palub komitee võtta õpetajakoolitus ELi ja liikmesriikide tasandil uuesti tähelepanu alla ning toetada õpetajaid olemasolevate materjalide kasutamisel ja uute digitehnoloogiate pakutavate võimaluste täielikul ärakasutamisel.

1.12. **Komitee usub visiooni**, et koolisüsteemi lõpetavatel noortel oleksid põhiteadmised EList – **nn ELi teemade kirjaoskus**. Komitee teab, et ELis alg-, põhi- ja keskkoolis käiva ligikaudu 72 miljoni õpilase õpetamine on küll üsna keeruline, kuid siiski hea võimalus ja väärib kindlasti pühendumist. See hõlmab nende jaoks võimalust külastada Euroopa institutsioone. Ka õpetajatel peaks olema see võimalus, et saada konkreetseid kogemusi, osaleda aruteludes eri organisatsioonide ja institutsioonidega (näiteks Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee) ning naasta koju paremate teadmistega Euroopast, selle rollist, väärtustest ja korraldusest.

2. Uus võimalus – uus algatus õigel ajal

2.1. Komitee soovib kasutada võimalust, mida pakub Euroopa Parlamendi ja Euroopa Komisjoni koosseisu uuendamine, eelkõige aga uus hariduse, kultuuri, noorte ja spordi volinik, et juhtida tähelepanu konkreetselt Euroopa teemade õpetamisele koolides.

2.2. Varasemates arvamustes on komitee rõhutanud, kui oluline on õpetada Euroopa ajalugu, väärtusi, demokraatiat ja saavutusi ning ELi tähtsust, sest see pakub võimalust suurendada EList arusaamist kodanike hulgas. Formaalarhitektuurisüsteem mõjutab suurel määral noorte kodanike maailmataju ja seepärast on see otsustav nende arusaama kujundamisel EList.

2.3. Käesolevas arvamuses jätkatakse arvamuses SOC/612⁽⁶⁾ käsitletud teemadega ja sellega soovitakse toetada, tugevdada ja tõhustada meetmeid ELi teema õpetamiseks. Siinkohal soovib komitee panna rohkem rõhku Euroopale ja ELile teemade õpetusele üldiselt, aga eelkõige Euroopa teemade õpetamisele koolides.

⁽⁵⁾ „Learning Europe at School“, Euroopa Komisjoni uuring, 2013.

⁽⁶⁾ ELT C 228, 5.7.2019, lk 68.

2.4. Euroopa ja ELi tulevikkude kujundavad ja arendavad meie noored – praegu klassiruumides istuvad õpilased, keda mõjutavad nende ümbrus, pered ja sõbrad. Seepärast on oluline meie noorte aktiivne kaasamine ELi teemadesse ning koolides ELi teemalise teabe edastamise ning samuti kriitiliste ja konstruktiivsete arutelude toimumise tagamine.

2.5. Liikmesriikide tasandil ei ole elanikel piisavalt teavet ELi, selle toimimise ja tegevuse kohta. See hõlmab ELi institutsioonide rolli ja mõju, mida ELi poliitika avaldab Euroopa kodanike elule. Inimeste harimine Euroopa teemadel võiks toimuda konkreetse mooduli või õppeaine vormis või integreerituna teistesse õppeainetesse, kui nii on parem, andes riiklikele haridusametitele ja koolidele vabaduse kõigil haridustasemetel.

2.6. Koolide ja õpetajate roll ning see, millises ulatuses ja viisil harivad õpetajad õpilasi ELi teemadel, on seega aina olulisem, eeskätt võttes arvesse mõnes liikmesriigis suurenevat euroskeptsismi.

2.7. Suund on sinnapoole, et ühiskond ootab koolis antavalt formaalhariduselt üha rohkem. Selle hariduse raames peaks vähemalt põhi- ja keskkooli tasemel püüdma tagada õpilastele oskused ja pädevused, mida nad vajavad kriitiliseks mõtlemiseks, teabe tõlgendamiseks ja analüüsimiseks ning oma arvamuste kujundamiseks; see ei peaks olema faktipõhine õppimine. See hõlmab teadliku arvamuse kujundamist ELi teemadel. Koolid ei saa teha kõike, seega aitaks just mitmesuguste formaalse, mitteformaalse ja informaalsete hariduse struktuuride vaheline parem koordineerimine kaasa Euroopa projekti edule. Samuti tuleb märkida, et mida varem noored puutuvad kokku Euroopa eri aspektidega ning saavad Euroopa pakutavast maigu suhu, seda rohkem tunnevad nad end eurooplaseks.

2.8. Samal ajal tekitab see teatavaid ootusi õpetajate suhtes, kelle kohustused üha laienevad. Seepärast on oluline toetada õpetajaid ka edaspidi, tehes neile ELi teemade õpetamisel kättesaadavaks praktilised töövahendid, mis hõlmavad laia valikut eri teemasid käsitlevaid, eri vanusele sobivaid ja kõikides ELi keeltes olemasolevaid kasutusvalmis materjale, ning milles võetakse arvesse konkreetset olukorda liikmesriikides.

3. ELi ja liikmesriikide vastutus

3.1. Ei ole kahtlustki, et põhivastutus hariduse ja koolituse eest lasub liikmesriikidel. Kuid võttes arvesse Euroopa Liidu täiendavat rolli, võiks liit osaleda jõulisemalt konkreetsete meetmete ja tegevuste soovitamisel, et suurendada üldisi teadmisi ELi teemades. Komitee leiab, et käes on tegude aeg.

3.2. ELi juhtide poolt 2015. aasta märtsis allkirjastatud Pariisi deklaratsiooni⁽⁷⁾ alusel tõlgendab komitee nõukogu 2018. aasta soovitusi⁽⁸⁾ liikmesriikidelt saadud selge volitusena seada Euroopa Liidu teemade õpetamine ja õppimine kindlalt poliitilisse päevakorda. See on uus lähtepunkt edendamaks nii Euroopa teemade õpetamist kui ka haridustöötajatele vajaliku toe pakkumist.

3.3. EL on viimastel aastatel tegelenud väga jõuliselt hariduse ja koolitusega, kuid lisaks hakati hiljuti tegelema Euroopat käsitleva õppega koolides.

3.3.1. Aastatel 2011–2013 rakendas komisjon Euroopa Parlamendi taotlusel algatust „ELi käsitlev õpe koolides“. Sellele järgnes 2016. aastal Euroopa Parlamendi resolutsioon ELi käsitleva õppe kohta koolides,⁽⁹⁾ milles rõhutatult toonitati asjaomase teema olulisust ning esitati ELi ja liikmesriikide tasandi jaoks konkreetset soovitusi, mis väärivad komitee arvates endiselt toetust ning millest tuleks uute algatuste puhul lähtuda. Komitee tunnustab ja toetab Euroopa Parlamendi ja komisjoni algatusi ning loodab väga, et komitee käesolev algatus annab värske ja tugeva tõuke uuteks edasiminekuteks.

3.3.2. Elukestva õppe võtmepädevuste Euroopa raamistikku⁽¹⁰⁾ ajakohastati 2018. aastal ning selles määratletakse pädevused, mida kõikidel Euroopa kodanikel on vaja isiklikuks eneseteostuseks ja arenguks, töölase konkurentsivõimeks, sotsiaalseks kaasatuseks ja kodanikuaktiivsuseks. Uuendatud raamistik sisaldab kultuuriteadlikkuse ja kultuurilise eneseväljenduse pädevuse peatükki. See hõlmab teadmiste arendamist kohalikest, riiklike, piirkondade, Euroopa ja maailma kultuuridest ja väljendusviisidest, sealhulgas nende keeltest, kultuuripärandist ja traditsioonidest, ning kultuurisaavutustest, samuti arusaamist sellest, kuidas need väljendusviisid võivad mõjutada nii üksikisikuid kui ka inimeste mõtteviise. Sellest võiks saada inspiratsiooni koolide õppekavade ning mitteformaalse ja informaalsete õppeprogrammide ajakohastamiseks, et harida inimesi ELi teemal.

⁽⁷⁾ Pariisi deklaratsioon, 17.3.2015.

⁽⁸⁾ Nõukogu soovitus (2018), ST/9010/2018/INIT.

⁽⁹⁾ Euroopa Parlamendi resolutsioon 2015/2138 (INI).

⁽¹⁰⁾ Nõukogu soovitus (2018/C 189/01).

3.3.3. Äärmiselt edukas Erasmuse programm peaks jätkuma, et pakkuda ka edaspidi võimalust ELi tundma õppida. Viimase 32 aasta jooksul on Erasmuse programmist saanud kasu üle 10 miljoni inimese ⁽¹¹⁾. Komisjoni ettepaneku kohaselt kahekordistuks uue Erasmuse programmi (2021–2027) eelarve varasemaga võrreldes, st vähem kui 15 miljardilt eurolt 30 miljardile eurole, ning selles kavandatakse toetada meetmeid ELi teemade õpetamiseks ja selgitamiseks. Peaks olema ka võimalus toetada näiteks Jean Monnet' algatuste raames õppe- ja koolitusmeetmeid muudiski valdkondades peale kõrghariduse.

3.3.4. On veel teisigi olulisi ja edukaid, noortele mõeldud ELi programme. DiscoverEU ⁽¹²⁾ annab noortele võimaluse kogu Euroopas tasuta rongiga reisida, et avastada mitte ainult Euroopa lummavaid maastikke ja kohtuda sarnase mõtlemisega reisijatega, vaid ka sell-eks, et suurendada nende iseseisvust ja enesekindlust ning avastada oma ELi identiteeti. Veel üks algatus on Euroopa solidaarsuskorpus, ⁽¹³⁾ mis annab noortele võimaluse tegutseda oma koduriigis või välismaal vabatahtlikuna või osaleda projektis. Sellest saavad kasu kogukonnad ja inimesed kogu Euroopas.

3.4. Liikmesriikidel on hariduses keskne roll. Euroopa Komisjoni 2013. aasta uuringust ⁽¹⁴⁾ selgub, et liikmesriikides on selge poliitiline tahe parandada sellekohast teavet, kuid selle saavutamiseks kulub veel aega. Uuringus tehakse kindlaks, mis aitab arendada õpilaste arusaamist EList, ning esitatakse soovitusi komisjonile ning mitmete asjaomastele partneritele, eriti õpetajatele. Mõni liikmesriik on lisanud oma õppekavadesse ja õpetajakoolituse programmidesse ELi teemasid. Kuid on väga vähe tõendeid selle kohta, et Euroopa kohta õpetatav on kavandatud progresseeruva viisil, et juhtida õpilased elementaarsemalt komplekssema arusaamiseni. Lisaks ei ole muude põhifaktidega võrreldes pööratud piisavalt tähelepanu ELi institutsioonide toimimisele ja otsustamisprotsessidele, mis on kodanike osaluse seisukohalt määrava tähtsusega. Kõnealune oluline uuring põhineb lisaks enam kui kümne aasta tagustel andmetel.

3.5. Kõikides liikmesriikides esineb meetmeid, mis lähevad kaugemale Euroopa teemade õpetamist käsitlevatest riiklikest nõuetest. Koolid, vabaihendused, sihtasutused või koolide ja õpetajatega töötavad ülikoolid juba püüavad parandada koolides Euroopa teemade õpetamise viise. Kõikjal ELis on teadlikke ja pühendunud organisatsioone, mis tegelevad selle teemaga kohapeal. Paljusid algatusi rahastab EL, kuid mitte kõiki. Nende meetmete olemasolu näitab, et on nõudlus ja vajadus edasise arengu järele Euroopaga seotud teemade õppimise toetamisel.

3.6. Palju on käimasolevaid algatusi nii teabe- kui ka kodanikuühiskonna programmide, sh sotsiaalpartnerite algatuste kohta, kuid komisjoni 2013. aasta uuringust ⁽¹⁵⁾ selgub, et teabe- ja kooliprogrammid peaksid olema paremini struktureeritud.

3.7. Komitee oma algatus „Sinu Euroopa, Sinu arvamus!“ ⁽¹⁶⁾ on samuti märkimist vääriv hea tava näide.

4. Poliitilised ettepanekud ja stiimulid rakendamiseks

4.1. EL, eriti aga ametisse asuv komisjon ning uus hariduse, kultuuri, noorte ja spordi volinik peaksid mõtlema, kuidas anda koos liikmesriikidega uus hoog tõhusale üldisele arutelule Euroopa teemade õpetamise üle koolides.

4.2. Läbi tuleks viia uus uuring koolides pakutava ELi teemasid käsitleva hariduse tegeliku olukorra kohta liikmesriikides, et täiendada ja ajakohastada olemasolevaid meetmeid ning pakkuda rohkem andmeid ja tõendus põhiseid poliitilisi suuniseid. See uuring peaks olema alus uutele algatustele, mille eesmärk on koguda näiteid, võrrelda heade tavade näiteid, neid arutada ja tutvustada tulemusi.

4.3. Lisaks uuele uuringule peaks komisjon koostama tervikliku loendi kõikidest õpetamis- ja õppematerjalidest ja vahenditest, mis on saadud alates 2010. aastast kõige asjakohasemate ELi rahastatud projektide tulemusel ning käsitlevad koolides ELi teemade õpetamisega seotud teemasid (nt Jean Monnet' algatuste kaudu rahastatud projektid koos igaihe kokkuvõtliku kirjeldusega).

4.4. Komitee nõuab liikmesriikidelt uue kõrgetasemelise Euroopa teemade õpetamise eksperdirühma loomist Euroopa tasandil, et veelgi parandada poliitilist toetust ELi teemade edendamisele hariduses. Vabatahtlikkuse alusel võiks uurida, kas on ühiseid viise ja vahendeid inimestele Euroopa integratsiooni kohta põhifaktide ja teabe õpetamiseks. Lisaks võiks eksperdirühm esitada soovitusi haridusministeeriumi aruteluks, millest lähtuvalt võiks nõukogu koostada oma järeldused.

⁽¹¹⁾ Euroopa Komisjon, „Investing in people“, mai 2018.

⁽¹²⁾ https://europa.eu/youth/discovereu_et

⁽¹³⁾ COM(2018) 440 final.

⁽¹⁴⁾ „Learning Europe at School“, Euroopa Komisjoni uuring, 2013.

⁽¹⁵⁾ Ibid.

⁽¹⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, Sinu Euroopa, Sinu arvamus!.

4.5. Sisse tuleks viia ka **ELi päev liikmesriikide koolides** (vabatahtlikkuse alusel). See uus algatus annaks võimaluse keskendunult arutada ELiga seotud teemasid tõhusal, positiivsel ja tulevikku vaataval viisil kõigis Euroopa klassiruumides ning neid töövahendeid kasutada ja rakendada.

4.6. Soosivalt tuleks suhtuda kodanikuühiskonna, aga ka sotsiaalpartnerite korraldatud algatustesse ja programmidesse Euroopa teemade õppeks. Nad peaksid osalema koolides toimuvate temaatiliste arutelude heade tavade paketi arutamisel, rakendamisel, ettevalmistamisel ja/või valimisel, kuid ka aruteludes ELi tähtsuse ja edasise rolli üle⁽¹⁷⁾. Juba on käimas mitmeid suurepäraseid programme. Kuid nende mõju võiks olla palju suurem, kui lisada need koolide õppekavade ja tegevuste laiemasse tegevuskavasse.

5. Koolidele mõeldud töövahendi väljatöötamine

5.1. Juba praegu on võimalik mitmest allikast leida arvukalt materjale ELiga seotud teemade õpetamiseks. Eeskätt ELi tasandil on olemas väga suur hulk materjale ja töövahendeid. Neid ei ole aga alati lihtne leida, eriti kui ei olda teadlikud nende olemasolust. Seepärast ei tuleks keskenduda mitte uute õpetamisvahendite loomisele, vaid pigem olemasolevate kohandamisele, parandamisele ja neist teavitamisele (nt õpinurk). Selleks võib luua ühtse veebiplatvormi, kuhu kogutakse kõigist eri allikatest pärinevad õpetamisvahendid.

Seal saaksid õpetajad valida materjalid vastavalt teemale ja vanuserühmale, võttes aluseks näiteks veebisaidi „Mida Euroopa minu jaoks teeb“⁽¹⁸⁾, mille Euroopa Parlament lõi enne 2019. aasta valimisi.

5.2. Lisaks õpetajatele mõjutavad ka vanemad ja teised täiskasvanud märkimisväärselt seda, kuidas noored tajuvad ELi. Töövahendiga, mis on mõeldud ELiga seotud teemade õpetamiseks formaalharidussüsteemis, peaksid seega kaasnema elukestva õppe võimalused täiskasvanutele. Võttes arvesse praegusi probleeme väärtetabega, peaks see õpe hõlmama inimeste teavitamist sellest, kust leida ELi kohta usaldusväärset teavet.

5.3. Töövahendi väljatöötamine on ühine kohustus, peamine vastutus lasub aga liikmesriikidel. Euroopa küsimustega seotud teemad tuleks välja töötada esmajoones ELi tasandil ning liikmesriikide küsimustega seotud teemad riiklikul tasandil. Raamatud, videod, CDd või rakendused sisaldaksid lisaks ELi mõõtmele ka riiklikku mõõdet. Kuidas ja mil määral õppematerjale kasutatakse, peavad otsustama liikmesriigid ning see on iga õpetaja ja kooli vastutusala.

5.4. Ilmtingimata on vaja paremini ja tõhusamalt kasutada olemasolevaid materjale, eriti olemasolevaid veebilehti, nagu ELi suurepärase õpinurk,⁽¹⁹⁾ kus materjalid on väga hästi esitatud.

See sisaldab populaarseid teemasid põhi- ja keskkoolidele ning vanuserühmade järgi liigitatud materjale, viktoriine ja palju spetsiifilisi töövahendeid, alates tegevusraamatutest, teabelehtedest, mängudest ja õppekomplektidest kuni videoteni. Eraldi vanuserühmad on kuni 9aastastele aga ka üle 15aastastele. Õpilased leiavad sealt mängu, viktoriine ja tegevusraamatuid, mis aitavad neil tutvuda ELiga kõitval viisil. Ka õpetajatele on ELi õpinurgas kõigi vanuserühmade jaoks õppematerjale, et aidata õpilastel õppida ELi ja selle toimimise kohta. Sealt võib leida ka inspiratsiooni tunni ülesehituseks ja avastada suhtlemisvõimalusi muude koolide ja õpetajatega kõikjal ELis. Koos liikmesriikidega on vaja paremini edastada teavet selle kasutamise kohta.

5.5. ELi tasandil on ligipääs tohutult paljudele materjalidele ja töövahenditele. Nende kasutamine sõltub mitmesugustest kriteeriumitest: kooliaste, õppeaine, haridussüsteem ja konkreetse liikmesriigi hariduspoliitika olemus. Siiski soovib komitee töötada iga kooli jaoks ELis välja põhipaketi (väikese töövahendi), keskendudes üksnes teemadele ning kasutades seda uueks intensiivseks teavitustegevuseks. Koostöös liikmesriikide haridusministeeriumitega tuleks pakett ja konkreetse riigi kohta käivad materjalid teha asjaomastele koolidele kättesaadavaks. Selleks tuleks samuti teha koostööd asjasse puutuvate ELi institutsioonide ja muu hulgas ka sotsiaalpartnerite organisatsioonidega.

Pakett peaks olema internetis kättesaadav nii kooli veebisaidil kui ka piirkondlike ja ELi kontaktpunktide kaudu ning sisaldama näiteks järgmist:

— kergesti loetav kompaktno kompleks, mis sisaldab vihikut ning brošüüri õpetajatele ja õpilastele;⁽²⁰⁾

⁽¹⁷⁾ „The Future Evolution of Civil Society in EU by 2030“.

⁽¹⁸⁾ <https://what-europe-does-for-me.eu/>

⁽¹⁹⁾ Õpinurk.

⁽²⁰⁾ Austria näide: väike ja lühike brošüür, mis on õpetajatele ja õpilastele erinev, esitades kõik Euroopa ja liikmesriikide veebisaitide lingid koos teema lühikirjeldusega.

- iga riigi kohta loodud lühike video või film, mille on teinud asjaomase riigi inimesed;
- valik ELi tasandil pakutavaid materjale, mis on suunatud ELi teemade õpetamisele koolides. Need peaksid olema suunatud konkreetselt eri kooliastmetele (eel-, põhi- ja keskkoolid, kolmanda taseme õppeasutused) ning sisaldama peamisi veebilinke, sealhulgas viidet õpinurgale;
- liikmesriigi materjal hea tava konkreetsete näidetega.

5.6. Tuleks püüda selle poole, et igal õpilasel, kes läbib koolisüsteemi, on olemas põhiteadmised EList – nn ELi kirjaoskus. Komitee teab, et on üpris keeruline jõuda ligikaudu 72 miljoni õpilaseni, kes käivad ELis alg-, põhi- ja keskkoolis, ning neid õpetada. Samuti peaks õpilastel olema võimalus külastada Euroopa institutsioone ja saada ülevaade ELis ja selle ajaloost (Euroopa Ajaloo Maja). Ka õpetajatel peaks olema see võimalus tihedalt suhelda ELi institutsioonidega, et saada konkreetseid kogemusi, osaleda aruteludes eri organisatsioonide ja institutsioonidega (näiteks Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee) ning naasta koju paremate teadmistega Euroopast, selle rollist, väärtustest ja korraldusest.

5.7. ELi kirjaoskuse toetuseks on vaja eri tasemetele ettenähtud töövahendit.

- Põhikooli tasandil peaksid õpilased tutvuma teiste ELi liikmesriikide kultuuri ja traditsioonidega, näiteks nende keelte, toidu, muusika, tähtpäevade, geograafia ja rahvarõivaste ja -tantsude kaudu.
- Vanemas kooliastmes tuleks õpilastele tutvustada rohkem konkreetseid fakte ELi kohta ning hakata kujundama kodanikuvastutuse tunnet. Töövahend peaks hõlmama teemasid, nagu ELi ajalugu, ELi põhilised saavutused (nt panus rahusse), ELi institutsioonid, ELi poliitika, Euroopa Parlamendi valimised, meediapädevus ja kriitiline suhtumine uudislugudesse ning kodanikuaktiivsus.
- Kolmanda taseme hariduse puhul peaks töövahend pakkuma põhjalikumalt teavet näiteks ELi poliitika, poliitiliste struktuuride, majanduse, tööturu, sotsiaalpoliitika küsimuste, liikuvuse ja õiguste ning sotsiaalpartnerite kohta. See võib sisaldada ka vahendeid, mis on kohandatud konkreetsete elukutsete esindajatele, nagu ajakirjanikud või kohalikud/piirkondlikud poliitikud.

5.8. Õpetajate oluline ja otsustav roll

5.8.1. Õpetajatel on tulevikuarhitektide väga oluline roll. Ülimalt oluline on konkreetne programm õpetajatele, milles võetakse arvesse liikmesriikide konkreetset olukorda ja vajadusi. Praegu on paljude õpetajate teadmised EList puudulikud ja nad ei ole endas piisavalt kindlad, et õpetada seda teemat klassiruumides.

5.8.2. Õpetajad peavad Euroopat paremini tundma, et olla valmis edastama õpilastele Euroopa kohta teadmisi juba noorest east peale. Üks õpetajahariduse eesmärke peaks olema see, et õpetajad mõistaksid paremini integratsiooni institutsioonilist protsessi ning suudaksid uute didaktiliste meetodite parema kasutamise abil selle õpilastele arusaadavamaks teha. Nad peavad tegelema ka haridusvaldkonna uute didaktiliste kontseptsioonidega.

5.8.3. Komitee peab kiiduväärseks uuendatud ja tsentraliseeritud platvormi õpinurk, ⁽²¹⁾ mis käivitati hiljuti Europa.eu serveris. Õpinurk on peamiselt suunatud põhi- ja keskkooliõpilastele, nende õpetajatele ja vanematele ning sinna on kogutud Euroopa Komisjoni ja muude institutsioonide koostatud mängud, viktoriinid, õppematerjalid, mis keskenduvad ELile ja selle kasule Euroopa elanike jaoks. **eTwinning** on suurim õpetajate võrgustik maailmas. Üle **680000 õpetaja** on end registreerinud eTwinningu süsteemis, mis võimaldab neil luua ühisprojekte, parandada enda ja õpilaste pädevusi ning on ülioluline Euroopasse kuulumise tunde arendamisel. Õpetajad peaksid sellest vahendist rohkem teadma.

5.8.4. Komitee leiab, et teatavaid ELi rahalist toetust saavaid institutsioone, eriti Euroopa Ülikool-Instituuti ja Euroopa Kolledžit, peaks saama kasutada Euroopa küsimusi käsitleva koolituse pakkujana kõigile õpetajate koolitajatele ELis. Erasmus+ õpilased ⁽²²⁾ ja Jean Monnet' teadlased peaksid samuti täitma koolides olulist rolli, tegutsedes ELi saadikutena.

⁽²¹⁾ Õpinurk.

⁽²²⁾ ELT C 228, 5.7.2019, lk 68.

5.8.5. Komitee peab ka oluliseks, et Euroopa Komisjon on loonud õpetajate testimispaneeli, mis koosneb Euroopa Komisjoni esinduste valitud ühest põhi- ja ühest keskkooliõpetajast igast liikmesriigist. Paneel annab nõu Euroopa Komisjoni talituste väljatöötatava õppematerjali sisu ja stiili osas. See võib tulla suureks kasuks, aidates tagada pakutava vastavust hetkesuundumustele ja -vajadustele.

5.8.6. Lisaks Euroopa teemade õpetamisele haridussektoris on oluline, et teave oleks kättesaadav ka üldsusele, näiteks avalikes raamatukogudes ja muudes avalikes kohtades.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tööstussektori seisukoht kliima- ja energiapoliitika kooskõlast“**(omaalgatuslik arvamus)**

(2019/C 353/10)

Raportöör: **Aurel Laurențiu PLOSCEANU**Kaasraportöör: **Enrico GIBELLIERI**

Täiskogu otsus	24.1.2019
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav tööorgan	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine seksioonis	3.6.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	148/3/3

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa ressursi- ja energiamahukad tööstusharud on ELi tööstuse väärtusahelate jaoks strateegilise tähtsusega. ELi kliimamuutuste leevendamise poliitika nõuab neilt põhjalike muutuste ja suurte investeeringute elluviimist, et saavutada kliimanetraalsus enne 2050. aastat.

1.2. Kehtiva heitkogustega kauplemise süsteemi eesmärk on stimuleerida seda investeerimist, kehtestades kasvuhoonegaaside heitele hinna. Seeläbi tekivad aga vastuolulised nõuded: 1) kliimaeesmärkide saavutamiseks on vaja kõrgemaid hindu, aga 2) ressursi- ja energiamahukate tööstusharude väline konkurentsivõime nõuab, et nad lähtuksid väliskonkurentide madalatest või olematutest hindadest.

1.3. Komitee tunneb praeguses olukorras, kus ülemaailmsel turgudel on erinevad kasvuhoonegaaside heite hinnad, muret ressursi- ja energiamahukates tööstusharudes kasvuhoonegaaside heite ülekandumise või investeeringute lekke ning sellest tuleneva töökohtade kadumise pärast (tootmine või investeerimine toimub seal, kus heitkogustega kauplemise süsteemi ei kohaldata).

1.4. Ühes varasemas arvamuses⁽¹⁾ nõudis komitee üleilmse heitkogustega kauplemise süsteemi loomist, et luua ressursi- ja energiamahukate tööstusharude vahel võrdsed rahvusvahelise konkurentsi tingimused. See lootus ei ole aga seni vilja kandnud.

1.5. Komitee leiab, et oluline on viia tööstus- ja energiapoliitika kooskõlla kliimapoliitikaga, et mobiliseerida ulatuslikke investeeringuid, mille on muutnud vajalikuks üleminek süsinikdioksiidivabale majandusmudelile ressursi- ja energiamahukate tööstusharudes. See üleminek peaks olema õiglane, nii et sotsiaalpartnereid kaasatakse aktiivselt selle määramisse ja rakendamisse.

(1) ELT C 71, 24.2.2016, lk 57, punkt 1.9.

1.6. ELi ja liikmesriikide investeeringud peaksid mõjutama teadus- ja arendustegevust, innovatsiooni ning madala süsinikdioksiidiheitega või süsinikdioksiidivabade tehnoloogiate kasutuselevõtmist ressursi- ja energiamahukates tööstusharudes, sh suuremat elektrienergia tootmist, mida nad vajavad, ning valdkonna töötajate harimist ja koolitamist. Järgmises mitmeaastases finantsraamistikus (2021–2027) tuleks seega suurendada komisjoni ettepanekus selleks ette nähtud InvestEU programmi rahastamist ja ka muude sellega seotud investeerimisprogrammide rahastamist.

1.7. Komitee kavatab panustada arutellu pikaajalise tööstusstrateegia teemal, mida nõuab Euroopa Ülemkogu,⁽²⁾ uurides mitmesugustest avalikus sfääris praegu olemasolevatest poliitikalavõimlustest ühe võimaluse tehnilist ja õiguslikku teostatavust: kasvuhoonegaaside heite siseturu hinna jaoks piiridel rakendatavate meetmete võtmine, mis põhineb tööstuskaupades sisalduvate metallide, põhikemikaalide ja algmaterjalide kasvuhoonegaaside sisaldusel. Komitee märgib, et ta viitas juba 2014. aastal oma arvamuses „Turupõhised vahendid ressursitõhusa ja vähese CO₂-heitega majanduse saavutamiseks ELis“⁽³⁾ vajadusele sellist mehhanismi uurida ja võimalusel see kasutusele võtta, aga ei komisjon ega nõukogu ei reageerinud sellele piisavalt.

1.8. Komitee soovib komisjonil süveneda enam seda teemat ja teisi poliitikalavõimalusi käsitlevatesse aruteludesse, nagu reformitud heitkogustega kauplemise süsteem; imporditavate kaupadega seotud süsinikdioksiidiheite maksustamise korrigeerimine; ⁽⁴⁾ CO₂-mahukusega kohandatud käibemaksumäär, ⁽⁵⁾ ning võrrelda neid järgmise alusel:

- mõju kasvuhoonegaaside heite ülekandumisele ja investeeringute lekkele tulevases olukorras, kus ELis on saada kõrgema hinnaga ja vähem saastekvoote;
- õiguskindlus WTO eeskirjadega vastavuse suhtes;
- kaubanduspartnerite poolne aktsepteerimine;
- tehniline teostatavus, eelkõige seoses rahvusvaheliselt heakskiidetud arvepidamis- ja mõõtmisstandardite ning usaldusväärsete ja tunnustatud andmebaaside olemasoluga.

1.9. Komitee soovib komisjonil korraldada ka varakult konsultatsioone ELi peamiste kaubanduspartneritega, et katsetada nende seisukohti esitatud valikuvõimaluste kohta.

2. Üldised märkused

2.1. *Kliimapoliitika kohaldamise probleem ressursi- ja energiamahukates tööstusharudes*

Kliimapoliitika puutub paratamatult kokku raskusega.

2.1.1. Ühest küljest on selle poliitika eesmärk vähendada ulatuslikult kasvuhoonegaaside heidet (nii fossiilkütuste põletamisest kui ka tööstusprotsessidest tulenevat). ELi eesmärk on saavutada CO₂-neutraalsus 2050. aastaks, nagu komisjon nõuab oma teatises „Puhas planeet kõigi jaoks“. Selle heitkoguste vähendamise tulemusel peaks globaalne soojenemine jääma tublisti alla 2 °C ja loodetavasti alla 1,5 °C, võimaldades toimida põllumajandusel, mis suudab toita kogu inimkonna. Turumajanduses on väga tõhus vahend kasvuhoonegaaside heitele hinna kehtestamine. Sel viisil saavad ettevõtjad investeerida tasuvalt heiteid vähendavatesse seadmetesse või protsessidesse (sh süsinikdioksiidi sidumine ja talletamine/kasutamine) või säästa raha, vähendades materjalide kasutamist (nt kasutades vastupidavamaid tooteid), või valida materjalide ostmisel need, mis toodavad vähem kasvuhoonegaaside heidet (nt ümbertöödeldud materjalid). Selleks, et see meetod oleks tõhus, peab kasvuhoonegaaside heite hind olema kõrge ja piisavalt prognoositav, et vallandada investeeringuid või muutusi käitumises.

2.1.2. Teisest küljest on energiakuludel suur osa ressursi- ja energiamahukate tööstusharude kogukuludes: 25 % terase, 22–29 % alumiiniumi, ⁽⁶⁾ 25–32 % klaasi ⁽⁷⁾ puhul.

⁽²⁾ Euroopa Ülemkogu 22. märtsi 2019. aasta järeldused, EUCO 1/19.

⁽³⁾ ELT C 226, 16.7.2014, lk 1.

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi 16. detsembri 2015. aasta resolutsioon Euroopa jätkusuutliku mitteväärismetallide tööstuse väljaarendamise kohta (2014/2211(INI)).

⁽⁵⁾ A. Gerbeti „CO₂ in goods and European industrial competitiveness“, Editoriale Delfino (2014) ja A. Gerbeti „A Symphony for energy: CO₂ in goods“, Editoriale Delfino (2015).

⁽⁶⁾ A. Marcu, W. Stoefs, „Study on composition and drivers of energy prices and costs in selected energy-intensive industries“. Euroopa Poliitikauuringute Keskus, 2016, kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/20355>

⁽⁷⁾ C. Egenhofer, L. Schrefler, „Study on composition and drivers of energy prices and costs in energy-intensive industries. The case of the flat glass industry“, CEPS, 2014, kättesaadav aadressil <https://www.ceps.eu/system/files/Glass.pdf>

2.1.3. Kui energiakulu suureneb, sest ELis on määratud kasvuhoonegaaside heitele kõrge hind võrreldes hindadega mujal, ning kui ressursi- ja energiamahukates tööstusharudes tehakse ulatuslikke ja varajasi investeeringuid vähesaastavatesse ja saastevabadesse tehnoloogiatesse ja selleks vajalikku elektritootmist, transporti ja hoiustamisvõimsusesse, ⁽⁸⁾ millega kaasnevad suured amortisatsioonikulud, siis ohustatakse ELi-põhiste ressursi- ja energiamahukate tööstusharude välist konkurentsivõimet. Vaatamata nende jõupingutustele energiatõhususe suurendamiseks, toodavad nad lõpuks kõrgema hinnaga tooteid kui nende väliskonkurendid. Nendel väga standarditud toodetega turgudel viib kõrgem hind turuosa ja asjaomaste töökohtade kaotuseni. Kui see juhtub, kantakse kasvuhoonegaaside heide lihtsalt ELi tootjatele üle mujal asuvatele tootjatele (kes on tihti vähem energiatõhusad), mis (parimal juhul) ei avalda mõju ülemaailmsele kasvuhoonegaaside heitele. Seda nähtust nimetatakse kasvuhoonegaaside heite ülekandumiseks. Ülemaailmsel konkurentsimaastikul, kus kasvuhoonegaaside heite hind on null, tähendab see vajadust kehtestada süsinikdioksiidile võimalikult madal hind – võib-olla isegi null.

Selle nähtusega kaasneb nn investeeringute leke. Isegi kui kasvuhoonegaaside heite hind ELis on madal, takistab selle arenguga seotud ebakindlus juba nüüd investeeringuid ressursi- ja energiamahukate tööstusharude tööstusobjektide hooldamise ja uuendamise, mis toob kaasa järjekordse ja väga muret tekitava konkurentsivõime kaotuse ELi tootjate hulgas. ELi-põhiste ressursi- ja energiamahukate tööstusharude jaoks suureneks investeeringute leke oluliselt, kui kasvuhoonegaaside heite hinnad oleksid lisaks volatiilsusele ka kõrged.

2.1.4. Heitkogustega kauplemise süsteemi abil püüab EL praegu kehtestada kasvuhoonegaaside heite hindu. Enamasti ei ole see olnud tõhus: kasvuhoonegaaside heite hind on aastaid olnud väga madal (hoolimata selle hiljutisest tõusust), aga samal ajal piisavalt volatiilne, et põhjustada investeeringute leket. Lisaks sellele on süsteem keeruline ja eranditrohke. Selle ebatõhususe ja keerukuse üks struktuurne põhjus võib olla see, et heitkogustega kauplemise süsteem ei suutnud lahendada eespool nimetatud probleeme kasvuhoonegaaside heite kõrgeid ja madalaid hindu käsitlevate vastanduvate nõuete vahel.

Seetõttu oleks vaja see probleem lahendada ja viia Euroopa Ülemkogu nõutud pikaajalise tööstusstrateegia raames kooskõlla vastuolus olevad poliitikaeesmärgid: 1) kliimamuutuste leevendamine ja 2) Euroopa ressursi- ja energiamahukate tööstusharude väline konkurentsivõime, arvestades ühtlasi kõigi muude poliitikaeesmärkidega, nagu vaba ja õiglane kaubandus.

2.2. Piiril võetavad meetmed kui võimalik abinõu

2.2.1. ELi institutsioonid eelistavad selle dilemma lahendamiseks varianti luua üleilmne heitkogustega kauplemise süsteem, millega kehtestatakse kasvuhoonegaaside heidetele kogu maailmas sama hind. See lootus ei ole aga vilja kandnud. Hiljutised geopoliitilised arengusuundumused ühepoolsuse suunas annavad vähe lootust, et sellise ülemaailmse kokkuleppeni jõutakse õigel ajal.

Euroopa Komisjoni kehtestatud sätted (heitkogustega kauplemise süsteemi kaudu saadud tulu taaskasutamine tööstuses, innovatsiooni toetamine, tasuta eraldatavad saastekvoodid, luba liikmesriikidel kaudseid kulusid kompenseerida jne) ei pruugi anda piisavalt kaitsemeetmeid kasvuhoonegaaside heite ülekandumise või investeeringute lekke vastu olukordades, kus kliimapolitiika on asümmeetriline ja ELi kliimaeesmärgid suurenevad. Seetõttu on mitmed hääled nõudnud võimaliku abinõuna alternatiivseid lähenemisviise, et viia kliimaeesmärgid kooskõlla ressursi- ja energiamahukate tööstusharude välise konkurentsivõimega. Need lähenemisviisid on seotud piiridel rakendatavate meetmete mõistega, mille on määratlenud Maailma Kaubandusorganisatsioon (WTO). Käesoleva arvamuse eesmärk on uurida sellise valikuvõimaluse tehnilist ja õiguslikku teostatavust konkreetse ettepaneku kaudu.

2.3. WTO õiguspõhimõtted: piiridel rakendatavad riiklike tarbimismaksude meetmed ei tohi diskrimineerida välisettevõtjaid.

2.3.1. Piiridel rakendatavate meetmete põhimõte on järgmine: kui jurisdiktsioonis määratakse riiklik tarbimismaks, on olemas oht, et kohalikud tootjad (kelle suhtes seda maksu kohaldatakse) on ebasoodsas konkurentsiolukorras võrreldes nende väliskonkurentidega (kelle suhtes seda ei kohaldata), seda nii siseturul (kus konkureerivad kohalikud tootjad ja importijad) kui ka eksporditurgudel. Selle jurisdiktsiooni ametiasutustel on lubatud taastada aus konkurents 1) imporditud kaupadele maksu kehtestamise ja 2) eksporditud kaupadelt võetud maksu tagastamise kaudu.

⁽⁸⁾ T. Wynsi uuringu kohaselt („Industrial Value Chain: A Bridge towards a Carbon Neutral Europe“, VUB-IES, 2018, kättesaadav aadressil <https://www.ies.be/node/4758>), milles kaardistatakse 11 Euroopa ressursi- ja energiamahukat tööstusharu, nõuaks madala CO₂-heidetega tehnoloogia ulatuslik kasutuselevõtt 2 980–4430 TWh lisaelektrienergia aastaks.

2.3.2. Kui teatavad tingimused on täidetud, on tootega seotud piiridel rakendatavad meetmed WTO kohaselt seaduslikud, ilma et tehtaks etteheiteid seoses proteksionismiga, seda kohanduste ⁽⁹⁾ 1970. aasta läbivaatamise kohaselt (piiridel rakendatavate meetmete töörihma aruanne). Kõnealustes tingimustes sätestatakse, et need ei tohiks diskrimineerida välisettevõtjaid (üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppe artiklid II-2a, III-2 ja VI-4) ⁽¹⁰⁾, mis tähendab asjaomasel juhul seda, et imporditud kaupade puhul tuleks maksta maksu, mis ei ole kõrgem kui kohalike tootjate makstav maks ja eksporditud kaupade puhul tuleks maksta tagasi mitte rohkem maksu, kui juba makstakse kohalikul turul.

2.4. *Ettenähtud mehhanismid: läbipaistev arvepidamissüsteem eksportijatele; importijad maksavad ainult algmaterjalide kasvuhooonegaaside heite sisalduse eest*

2.4.1. Mehhanismid, mis on ette nähtud piiridel rakendatavate meetmete üldise idee kohandamiseks kasvuhooonegaaside heite kontekstis, on järgmised:

- selleks, et määrata kindlaks eksportijatele tagasi makstav summa, jälgib läbipaistev arvepidamissüsteem igas tööstuskaubas sisalduvat kasvuhooonegaaside heidet ning esitab arvetes sisalduva lisareana selle kogu väärtusahelale;
- importijad maksavad tööstustoote valmistamisel kasutatud algmaterjalides sisalduva kasvuhooonegaaside heite eest, aga mitte nende töötlemisel või vormimisel või nende logistilisel liigutamisel tekkiva kasvuhooonegaaside heite eest. See on väga hea lähene-misviis, sest rohkem kui 90 % tööstuskauba kasvuhooonegaaside heitest sisalduvad algmaterjalides. See annab vaieldamatuid tõendeid tolliasutusele maksubaasi kindlaks määramiseks (iga materjali laad ja kaal). See annab ka väikese eelise importijatele, nii et nad ei saa väita, et neid diskrimineeritakse;

Neid mehhanisme esitletakse ja selgitatakse üksikasjalikumalt allpool.

2.5. *Eksporditud kaupades sisalduva kasvuhooonegaaside heite hinna tagasimaksmine on arvepidamise küsimus*

2.5.1. Süsteem oleks järgmine. Kui ressursi- ja energiamahukas tööstusharu on pidanud maksma oma kasvuhooonegaaside heite eest (kas saastekvootide kujul, mis on ostetud turul CO₂-ekvivalendina, mille ühe kilogrammi hind on muutuv, või süsinikdioksiidi maksu kujul fikseeritud hinnaga), peab ta selle makse (ja aluseks olevat kasvuhooonegaaside heite kogust) tooma esile oma arvepidamissüsteemis, ning edastama selle arvetega klientidele (sh oma seadmetes sisalduvate kasvuhooonegaaside heite mahu amortisatsioon). Nii kasutatakse uuesti olemasolevat, üksikasjalikku kasvuhooonegaaside arvepidamissüsteemi, mis arendati ELis heitkogustega kauplemise süsteemi jaoks tasuta eraldatavate saastekvootide arvutamiseks ja mis toob ilmselget kasu. Viimase enam kui 50 aasta jooksul saadud käibemaksualased kogemused peaksid andma teavet sellise kulude edastamise korra tehnilise teostatavuse kohta.

2.5.2. Veel ei ole määratud kindlaks, millises tarneahela osas makse arvele lisatakse. Kui see edastatakse lõpptarbijale, oleksid tagajärjed järgmised:

- lähendatakse kavandatud kord sellistele tarbimismaksudele (nt käibemaks või aktsiis), mille puhul on WTO sõnaselgelt nõustunud piiridel rakendatavate meetmete õiguspärasusega, ning suurendatakse seega õiguskindlust;
- välditakse vahendavate ettevõtete karistamist;
- motiveeritaks tarbijaid tegema kliimahoidlikumaid valikuid.

2.5.3. Kui ettevõtja ekspordib kaupa, milles sisalduvad kasvuhooonegaaside heite kulud, peab ta oma arvepidamissüsteemis välja arvestama eksporditud kauba kasvuhooonegaaside heite sisalduse ja laskma selle riigil tagasi maksta (müües turul asjaomased saastekvoodid edasi või makstes süsinikdioksiidi maksu tagasi) tootes sisalduva kasvuhooonegaaside heite mahu eest.

2.5.4. Kui heitkogustega kauplemise süsteemi kvooter aldatakse tasuta parimatele ELi tootjatele edasi, tehtaks tagasimakse heitkogustega kauplemise süsteemi kvoodi keskmise hinna alusel, lähtudes ELi majandusest ning võttes aluseks turu hetkehinna ja ELi tootjatele tasuta eraldatavate kvootide osakaalu.

⁽⁹⁾ Üldine tolli- ja kaubanduskokkulepe, „Report by the Working Party on Border Trade Adjustments“ (Piiridel rakendatavate meetmete töörihma aruanne), 1970, kättesaadav aadressil: https://www.wto.org/gatt_docs/English/SULPDF/90840088.pdf, eelkõige lõiked 4, 11 ja 14.

⁽¹⁰⁾ Kättesaadav aadressil https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/gatt1994_e.htm

2.5.5. Selle arvepidamissüsteemi abil saab tõestada, et eksportijale makstakse tagasi täpne kulu kõigi kasvuhoonegaaside heidete eest, mis on lisatud tootesse kogu tarneahela jooksul. Eksportijale ei anta põhjendamatu eelist ja seega on süsteem kooskõlas WTO nõuetega. Selle süsteemi ausust on lihtsam tõestada juhtumipõhiselt, kui kasvuhoonegaaside heite hind on fikseeritud (nagu süsinikdioksiidi maksu puhul). Kui kasvuhoonegaaside heite hind on muutuv, nagu heitkogustega kauplemise süsteemi turul, kehtib aga see ausus vaid üldjoontes, jagunedes edukalt ja edutult spekulatsioonide vahel ning suure ja madala tulemuslikkusega ELi tootjate vahel, kes saavad tasuta eraldatavaid saastekvoote kasutada erinevalt.

2.6. *Imporditud kaupade parandusmeede võib põhineda nendes sisalduvate põhimetallide, -kemikaalide või algmaterjalide kasvuhoonegaaside heite sisaldusel*

2.6.1. Tööstuskauba kasvuhoonegaaside heite sisaldus esineb põhiliselt tema materjalides.

Tööstuskauba kasvuhoonegaaside heite sisalduse saab jagada kolmeks peamiseks komponendiks, millest igaüks vastab erinevatele väärtuse lisamise kategooriatele:

- otseselt või kaudselt toote osaks olevate põhimetallide, -kemikaalide ja algmaterjalide (st teras, etüleen, benseen, ammoniaak, soolhape, klaas, puit jne) kasvuhoonegaaside heite sisaldus;
- põhimetalle, -kemikaale või algmaterjale muutmise ja vormivate tööstustegevuste (nt polümeriseerimine, vormimine, töötlemine, lõikamine jne) kasvuhoonegaaside heite sisaldus;
- mitmesuguste väärtust lisavate etappide vahelise asukohasisese ja asukohtadevahelise transportimise kasvuhoonegaaside heite sisaldus.

Suurem osa tööstustoote kasvuhoonegaaside heite sisaldusest tuleneb selles sisalduvatest põhimetallidest, -kemikaalidest ja algmaterjalidest (eelkõige kui tegu ei ole ümbertöödeldud materjalidega). Masintöödeldud terase tükk, mille puhul kasutatakse energiat 2,8 kWh, ⁽¹¹⁾ samal ajal kui materjal sisaldab energiat ⁽¹²⁾ on 117 kWh, st 40 korda suurem, on hea näide nende komponentide vahelise suhtelise kaalu ulatusest. Väetiste, plasti, elastomeeride, lahustite, määrdeainete ja tekstiilkiudude puhul moodustavad lõpptoote kasvuhoonegaaside sisaldusest väga domineeriva osa põhikemikaalid, millest need toodeti. Need on võimalik kindlaks määrata keemilise valemi põhjal. See tähendab, et tööstustoote kasvuhoonegaaside heite kogusisaldust on võimalik ligikaudu hinnata tootes sisalduvate põhimetallide, -kemikaalide ja algmaterjalide kasvuhoonegaaside heite sisaldust arvesse võttes ⁽¹³⁾.

2.6.2. *Imporditud kaubale kohaldatava parandusmeetme arvutamine*

2.6.2.1. Selleks, et piiridel rakendatavate meetmete haldamise eest vastutavad tolliasutused töötaksid tõhusalt ja õiguskindlusega nii enda kui ka heas usus tegutseva imporditava ettevõtja jaoks, tuleb nii maksubaas kui ka maksumäär kehtestada nii, et oleks vähe ruumi tõlgendamiseks või kohtuvaidluseks.

Kasvuhoonegaaside heite hindade kaalumisel on maksumäär kas nõue osta saastekvoote imporditud kaubas sisalduva kasvuhoonegaaside heite mahu ulatuses heitkogustega kauplemise süsteemi kvoodi hinnaga, mis vastab eksportijatele tehtavale tagasimaksele (turupõhise süsteemi puhul), või süsinikdioksiidi maksumäärale (fikseeritud määra süsteemi alusel).

2.6.2.2. Maksubaas peab olema kontrollitav imporditud kauba enda analüüsimise teel, mis on kõige vähem vaidlustatav tõend. Kõnealusel juhul oleks ideaalne maksubaas imporditud kauba kasvuhoonegaaside heite kogusisaldus.

Tööstustoote kasvuhoonegaaside heite kogusisalduse kindlaks määramine on keeruline, sest kõik selle väärtuseahelas tehtavad, väärtust lisavad tegevused on keerukad ja paljud ei jäta tootele ühtegi jälge.

Välja pakutud variant on kasutada eespool kirjeldatud lihtsat, aga töötavat umbkaudset lähenemisviisi: imporditud kauba kasvuhoonegaaside heite kogusisaldust hinnatakse ligikaudu selles sisalduvate põhimetallide, -kemikaalide või algmaterjalide kasvuhoonegaaside heite sisalduse kaudu, piirdudes materjalidega, mis moodustavad rohkem kui nt 1 % kogumassist. Mikroelektronika, mis oma väikestest massist olenemata tekitab suurel hulgal kasvuhoonegaaside heidet, lisatakse arvutusse.

⁽¹¹⁾ Yohei Odaa jt „Energy Consumption Reduction by Machining Process Improvement“, kolmas CIRPi konverents, 2012, kättesaadav aadressil <http://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/17172.pdf>

⁽¹²⁾ Inventory of Carbon and Energy (IEC), kättesaadav aadressil: <http://www.circularecology.com/embodied-energy-and-carbon-footprint-database.html>

⁽¹³⁾ Need heitkogused on üldiselt positiivsed, kuid võivad olla negatiivsed säästvalt kasvanud biopõhiste materjalide (nt puit) puhul.

Kaubas esinevate materjalide kasvuhoonegaaside heite kogusisaldus arvutatakse järgmiselt: kaubas märkimisväärses koguses leiduva igat liiki põhimetalli, põhikemikaali või algmaterjali mass korrutatakse selle metalli, põhikemikaali või algmaterjali kasvuhoonegaaside heitemahukusega (st kasvuhoonegaaside heide, mis leidub selle metalli, põhikemikaali või algmaterjali igas kilogrammis).

Iga riigi tasemel on määratud kindlaks enamiku põhimetallide, -kemikaalide ja algmaterjalide keskmine kasvuhoonegaaside heitemahukus. Sellekohased andmed on olemas mitmesugustes avalikult kättesaadavates andmebaasides (loetletud nt kasvuhoonegaaside protokollis) ⁽¹⁴⁾, mis põhinevad hästi väljatöötatud olelusringi hindamise meetoditel, sh Hiina jaoks.

2.6.2.3. Selleks, et ergutada ja tasustada kasvuhoonegaaside heitemahukuse vähendamist üksikutes rajatistes ja andmete levitamist, pakutakse välja järgmine positiivse mõjuringi mehhanism.

— Kui tootja on võimeline usaldusväärselt tõendama oma tegelikku kasvuhoonegaaside heitemahukust, kehtib see väärtus tema toodetele, mida imporditakse ELi. Kui aga selliseid usaldusväärseid andmeid ei esitata, kasutatakse päritoluriigi keskmist kasvuhoonegaaside heitemahukust, mis arvutatakse järelejäänud toodangu ja ülejäänud kasvuhoonegaaside heitemahukuse alusel, arvates esmalt maha need tootjad, kes on esitanud usaldusväärseid andmeid.

— Seetõttu võtavad esmalt arvepidamissüsteemist osa riigi kliimasõbralikud tootjad (et mitte neid karistada nende suhtes riiklikku keskmist määra kohaldades). Selle tõttu väheneb pärast nende „puhaste“ tootjate arvutusest välja jätmist riiklik keskmine aja jooksul, ajendades rohkem tootjaid esitama usaldusväärseid andmeid.

2.6.2.4. EL võiks lisaks pakkuda tehnilist tuge välismaistele ettevõtjatele, et nad saaksid võtta kasutusele usaldusväärsed kasvuhoonegaaside arvepidamissüsteemid ning seega jätkata oma praegust sõbralikku suhtumist kaubanduspartneritesse.

2.6.2.5. Ennetamaks seda, et vastutustundetud osalejad omistavad ühe rajatise madala kasvuhoonegaaside heitemahukuse teises rajatises toodetule, tuleks arendada ja kasutada nt plokiahelal põhinevat jälgitavuse süsteemi.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

⁽¹⁴⁾ Täielik nimekiri andmebaasidest, mis sisaldavad andmeid mitmesuguste materjalide ja protsesside kasvuhoonegaaside heite kohta on kättesaadaval aadressil: <http://www.ghgprotocol.org/life-cycle-databases>

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Lühikeste ja alternatiivsete toidutarneahelate edendamine ELis: agroökoloogia roll“**(omalgatuslik arvamus)**

(2019/C 353/11)

Raportöör: **Geneviève SAVIGNY**

Täiskogu otsus	24.1.2019
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	28.6.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	135/7/21

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee rõhutab käesolevas arvamuses, et lühikesed tarneahelad ja agroökoloogia on Euroopa põllumajanduse uued väljavaated. Kuigi need uuenduslikud põhimõtted on vastuolus toidusüsteemide üleilmastumisega, on neid enam kui 50 aastat kujundatud, paljudes riiklikes ja Euroopa uurimisprogrammides uuritud, nende arendamist on toetatud avaliku ja erasektori vahenditega ning nad meelitavad nendesse süsteemidesse üha rohkem põllumajandustootjaid. Seega on agroökoloogia ja lühikesed tarneahelad näidanud oma suutlikkust ja asjakohasust toiduprobleemide lahendamisel. Järgmise kümne aasta jooksul (aastani 2030) võivad need olla jätkusuutlike toidusüsteemide poliitika ja kestliku arengu eesmärkide saavutamise oluline samm.

1.2. Kogu Euroopas arenevad uuenduslikud süsteemid, mis tarbijaid ja tootjaid üksteisele lähendavad, nagu kogukonna toetatud põllumajanduse süsteemid ja muud nn toidukorvi mudelid. Paljud sellised tootjad tegelevad mahepõllumajandusega või kasutavad keskkonnasäästlike meetodite muid ametlikult tunnustamata vorme. Sageli osalevad kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused, kes juurutavad toidu kohaliku haldamise süsteeme, mis ühendavad eri osalejaid ja soodustavad kohalike toodete kasutamist tootlustamisteenusel osutamisel. Müük lühikeses tarneahelas on väikestruktuuride jaoks reaalne võimalus suurendada põllumajandusettevõtete lisaväärtust ja kasumlikkust. Selline ümberpaigutamine loob töökohti ja muudab aktiivseks kohaliku elu, milles selles valdkonnas tegevad põllumajandustootjad jõuliselt osalevad. Tarbijate jaoks on see värskete ja kvaliteetsete toodete allikas, mis on rikas ajaloo ja inimsuhete poolest, ning see on viis, kuidas tekitada huvi toidu ja toodete väärtuse ning nende kohta teadmiste omandamise vastu.

1.3. Selline tootmis- ja turustamisviis ei sobi kõikidele põllumajandusettevõtetele tootmisviisi, geograafilise asukoha või selle tõttu, et puudub linnaelanikkond, kes suudab ära tarbida näiteks kogu veini või oliiviõli, mis täiel määral põllumajanduslikus piirkonnas toodetakse. Ka ei asenda see vajadust mujal toodetud toidu järele. Pikemates tarneahelates on tarbijate valiku hõlbustamise ja hindamise aluseks Euroopa kvaliteedimärgise süsteemid (kaitstud geograafiline tähis, kaitstud päritolunimetus, garanteeritud traditsiooniline toode).

1.4. Selles kontekstis märgib komitee, et agroökoloogia on kujunenud uueks toidu- ja põllumajandusparadigmaks. Teadus, tehnika ja sotsiaalne liikumine – agroökoloogia puudutab toidusüsteemi tervikuna ja selle eesmärk on tuua tootja oma keskkonnale lähemale, säilitades või isegi taastades agro-öko-sotsiaalsüsteemi keerukust ja rikkust. ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni edendatav ning paljude uuringute ja konverentside teemaks olev agroökoloogia areneb Euroopas jõudsalt, sealhulgas institutsioonilisel tasandil riiklike põllumajandusarengu programmide raames.

1.5. Komitee on seisukohal, et agroökoloogia on Euroopa põllumajanduse tulevik, mille poole peab püüdlema ja mille areng sõltub loomuldasal loodusvarade säilitamisest. Sellistest edukatest mudelitest nagu mahepõllumajandus (välja arvatud teatavad n-ö tööstusliku mahepõllumajanduse tuletised), permakultuur ja muud traditsioonilised põllumajandussüsteemid inspireeritud meetmeid üleminekul sisendite vähendamisele, pinnase taaselustamisele, mitmekesiste põllukultuuride kasvatamisele ja elurikkuse kaitsele tuleb julgustada ja väärtustada.

1.6. Komitee soovib, et agroökoloogia projekt viiakse ellu ELi tasandil ja et see tugineks struktureeritud tegevuskavale, milles kasutatakse erinevaid hoobasid kohalikul, piirkondlikul ja Euroopa tasandil. Selle tegevuse raamistiku võib anda komitee edendatav terviklik toidupoliitika. Olulised meetmed hõlmavad järgmist:

- rahaliste vahendite kättesaadavaks tegemine individuaalsete või kollektiivsete seadmete (ühise põllumajanduspoliitika teine samm) paigaldamiseks;
- toidualaste õigusaktide kohaldamine väiketootjatele sobival viisil, paindlikkusega väiketootjate, samuti märgistamisnõuete jms osas;
- töötlemise, otseturustamise ja agroökoloogiaga seotud asjakohaste haridus- ja nõustamisteenuste loomine või tugevdamine;
- põllumajandustootjate vahetusvõrgustike edendamine;
- teadustegevuse suunamine agroökoloogia ja lühikestes tarneahelates osalevate tootjate vajadustele.
- Territoriaalsel tasandil tuleb kehtestada kohandatud konkurentsieeskirjad, et hõlbustada lühikeste ja kohalike tarneahelate põhise tootlustusteenuse pakkumist.

2. Sissejuhatus

2.1. Komitee kahes arvamuses ⁽¹⁾ rõhutati vajadust töötada ELis välja terviklik toidupoliitika, mis põhineb mitmel sambal, sealhulgas lühemate toidutarneahelate väljatöötamisel.

2.2. Kohalikul ja piirkondlikul tasandil tehakse alternatiivsete toidusüsteemide ja lühikeste toidutarneahelate toetamiseks üha rohkem algatusi. Terviklik toidupoliitika peaks tuginema ühisele juhtimisele kõigil tasanditel – kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja Euroopa tasandil, ning seda stimuleerima ja arendama. Selline lähenemisviis võimaldaks luua neile algatustele soodsa keskkonna, olenemata nende mahust, ja see on vajalik kestliku arengu eesmärkide täitmiseks Euroopas.

2.3. Selles kontekstis kerkib agroökoloogia esile kui uus põllumajandus- ja toiduparadigma, mis kaasneb nende uute toiduainete tarnimise ja tootmise tavadega.

2.4. Käesoleva arvamuse eesmärk on jälgida tootjate ja tarbijate üksteisele lähenemist lühemates tarneahelates ja agroökoloogia arengut, et teha kindlaks tingimused ja vahendid toidusüsteemi suunamiseks kestliku arengu eesmärkide täieliku täitmise poole.

3. Lühikeste tarneahelate areng

3.1. Euroopa Liit määratleb maaelu arengu poliitikas (määrus (EL) nr 1305/2013) lühikese tarneahela järgmiselt: „tarneahel, mis hõlmab piiratud arvu ettevõtjaid, kes kohustuvad tegema koostööd, arendama kohalikku majandust ning tihedaid geograafilisi ja sotsiaalseid suhteid tootjate, töötlejate ja tarbijate vahel“ ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamused „Jätkusuutlikumad toidusüsteemid“ (ELT C 303, 19.8.2016, lk 64) ja „Kodanikuühiskonna panus tervikliku ELi toidupoliitika väljatöötamisse“ (ELT C 129, 11.4.2018, lk 18).

⁽²⁾ Määrus (EL) nr 1305/2013.

3.2. Toiduainete turustamises on alates 1990. aastate lõpust toimunud põhjalikud muutused. Parem toidualane haridus ning halbade põllumajandus- ja agrotööstustavade seotud järjestikused tervishoiukriisid on toonud kaasa selle, et üha suuremal hulgal tarbijatel on uued kvaliteedikriteeriumid, mis on seotud tervise ja kestliku arenguga ⁽³⁾. Põllumajandusturgude liberaliseerimine, hindade suur volatiilsus, sageli omahinnast madalamal tasemel, ja põllumajandustegevusest saadavad väikesed sissetulekud, pidades samas silmas tarbijate kasvavat muret tervisliku ja kvaliteetse toidu pärast, on pannud mõningaid põllumajandustootjaid oma tootmis- ja turustamismudeleid edasi arendama. Mitmekesisemaks muutumist on märgata kogu tarneahelas tootmisest tarbimiseni. Ilmuvad uued põllumajandustooted, tootjatel tuleb ise uusi turge leida või leiutada uusi viise lühikestes tarneahelates müümiseks, et inimekapitali tehtavad ja rahalised investeeringud mitmekesistamiseks oleksid tasuvad, samuti arenevad tavad kestlikkuse poole, mida tõukab tagant tootjate ja tarbijate vastastikune lähenemine. Aastal 2015 tõi Euroopa Parlamendi uuringuteenistus esile, et 15 % põllumajandustootjatest müüs poole oma toodangust lühikestes tarneahelates, ning Eurobaromeetri 2016. aasta uuringust nähtub, et neli ELi kodanikku viiest leiab, et põllumajandustootja rolli tugevdamine põllumajandusliku toidu ahelas on oluline. Lühikesed tarneahelad leiavad Euroopas järjest enam toetuspinda, kuid see toimub riikide vahel ebavõrdsetl.

3.3. Samuti on väga arvukalt otsenüügi vorme. Lisaks traditsioonilistele vormidele põllumajanduslikus majapidamises või väljaspool seda arenevad ka uued algatused. Üks viimase 20 aasta kõige dünaamilisemaid innovatsioonisektoreid on kohalikud ja solidaarsed partnerlused, mis seovad tarbijaid ja tootjaid lepingupõhiselt n-õ toidukorvide tarnimiseks, mis hõlmab eelkõige mahepõllumajandustooted ning mille on kokku koondanud ja välja arendanud rahvusvaheline organisatsioon Urgenci. Ka on mitmes riigis tehtud kollektiivseid algatusi, mis muudavad sektorit dünaamilisemaks laatade või kohalike ürituste korraldamise kaudu, näiteks võrgustik Campagna amica Itaalias. Väga oluline on ühistusektori panus. See on sektor, mis köidab noori ning uusi elanikke, kes on sageli entusiastlikud.

3.4. Lühikeste toidutarneahelate väga positiivset mõju toonitati eelpool nimetatud arvamuses, ⁽⁴⁾ eelkõige seoses toodete värskeuse ning organoleptiliste omaduste ja toiteväärtusega. Pärast enam kui 30 aastat kestnud üleilmastunud toidusüsteemi arengut paistab olevat tunnustatud ja jagatud seisukoht, et tootjate ja tarbijate tihedamad sidemed ja kohalikud süsteemid avaldavad palju kasulikku mõju. Lühikesed tarneahelad parandavad väikepõllumajandusettevõtete lisaväärtust ja kasumlikkust, võimaldavad müüa kindlaksmääratud tooteid, mille taga on oma lugu, mida rääkida tarbijatele, kes on valmis rohkem maksma, ning elavdavad maapiirkondi ja loovad sotsiaalseid sidemeid. Toidutootmise ja turustamisahelate kvaliteedi parandamine muudab tarbijad toidu väärtuse ja raiskamise suhtes vastutustundlikumaks, aidates seeläbi vähendada toidutootmise mõju kliimamuutustele.

3.4.1. Selline turustusviis avaldab positiivset mõju tervele kogukonnale (luuakse töökohti, mida ei saa mujale üle viia, hoitakse lisaväärtus piirkonnas, suureneb atraktiivsus turistide või kohalike elanike silmis). Seda laiemat välismõju tuleb piirkondade lühikeste ja dünaamiliste tarneahelate arengu toetamisel arvesse võtta.

3.4.2. Lühikeste tarneahelate algatusi on arvukalt ning need põhinevad jätkuvalt struktureeritud sotsiaalsetel, korralduslikel ja territoriaalsetel uuendustel. Paljudes uuringutes rõhutatakse territoriaalset mõõdet ja kollektiivset identiteeti nende jätkusuutlikkuse ja püsivuse võtmeteguritena. Seega on eelkõige oluline pakkuda vahendeid kohalikul juhtimisel põhinevate ning osalejaid endid esindavate territoriaalsete toidusüsteemide loomiseks ⁽⁵⁾.

3.5. Internetist on saanud lühikeste tarneahelate jaoks uus avastus- ja innovatsioonivaldkond. Seda on viimase kümnekonna aasta jooksul hakatud laialdaselt kasutama ka lühikeste toidutarneahelate puhul. Kuna see pakub klassikalisest taluturust laiemat turgu, võimaldab see kaubavahetust parandada ja hõlbustada. Viimase viie aasta jooksul on tekkinud hulgaliselt veebipõhiseid tellimisplatvormi. Need toiduainetega kauplemise kohad võimaldavad luua tootjate ja tarbijate vahel otseste suhte, seda eelkõige toodete puhul, mis on olemas ainult kohapeal. Need võivad võimaldada tootjatel, aga ka tarbijatel omavahel koonduda, et grupiviisilisel osta/müüa, hõlbustades seeläbi lühikeste toidutarneahelate logistikat. Digiüleminek puudutab ka toodete valmistamist ja töötlemist.

4. Agroökoloogia – põllumajanduse uus käsitlusviis

4.1. Roomas 2018. aastal korraldatud teisel agroökoloogia rahvusvahelisel sümposiumil pakkus ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon välja järgmise määratluse: „Agroökoloogia seisneb ökoloogiliste kontseptsioonide ja põhimõtete rakendamises viisil, mis võimaldab optimeerida taimede, loomade, inimeste ja keskkonna vastastõimet, unustamata seejuures sotsiaalseid aspekte, mida tuleb selleks, et toidusüsteem oleks kestlik ja õiglane, arvesse võtta. Luues koostõimet, saab agroökoloogia mitte ainult aidata kaasa toidutootmisele, toiduga kindlustatusele ja piisavale toitumusele, vaid võimaldab ühtlasi taastada ökosüsteemi tervenuseid ja elurikkust, mis on säästva põllumajanduse seisukohast keskse tähtsusega“ ⁽⁶⁾.

⁽³⁾ Codron, J.-M., Sirieix, L., Reardon, T., „Social and Environmental Attributes of Food Products: Signaling and Consumer Perception, With European Illustrations“, *Agriculture and Human Values*, vol. 23, nr 3, 2006, lk 283–297.

⁽⁴⁾ Vt joonealune märkus 1.

⁽⁵⁾ Le Velly, R., „Dynamiques des systèmes alimentaires alternatifs“, *Systèmes agroalimentaires en transition*, Édition Quae, 2017, lk 149–158.

⁽⁶⁾ <http://www.fao.org/about/meetings/second-international-agroecology-symposium/en/>

4.2. Agroökoloogia tugineb kolmele peamisele mõõtmele. Esimene on agroökoloogia, mis tekkis alates 1920. aastatest mitme teadusharu (füüsika, keemia, ökoloogia, ruumiline planeerimine) kogumina, milles käsitletakse põllumajandust agro-ökosüsteemide keerukate vastasmõjusüsteemide kaudu. Teine mõõde on agroökoloogia kui teatavad kestlikud põllumajandustavad, millega optimeeritakse ja stabiliseeritakse saaki. Agroökoloogia kolmas mõõde on selle esinemine sotsiaalse liikumisena, mis püüab saavutada toiduga isevarustamist ning põllumajanduse uusi mitmeotstarbelisi rolle ⁽⁷⁾. Agroökoloogia on arenenud ka toiduprobleemide parema lahendamise poole, mida tõendavad sellised dokumendid nagu „Redesigning the food system“ (Hill, 1985) ja Steve Gliessmani „Agroökoloogia, jätkusuutlike toidusüsteemide ökoloogia“.

4.3. Agroökoloogia toetub ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni määratletud ja kindlaks tehtud kümnele põhimõttele, mille eesmärk on „aidata riikidel oma toidu- ja põllumajandussüsteeme ümber kujundada, laiendada säästvat põllumajandust ning saavutada nälja kaotamise eesmärk ja mitu muud kestliku arengu eesmärki:

- **mitmekesisus, koostoime, tõhusus, vastupanuvõime, ringlussevõtt, koosloomine ja teadmiste vahetamine** (kirjeldab agroökoloogiliste süsteemide, alustavade ja uuenduslike lähenemisviiside ühiseid omadusi);
- **inim- ja sotsiaalsed väärtused, toidukultuur ja -traditsioonid** (kontekstipõhised omadused);
- **ring- ja solidaarsusmajandus, vastutustundlik valitsemine** (võimaldav keskkond).

Agroökoloogia kümme elementi on omavahel seotud ja üksteisest sõltuvad ⁽⁸⁾.

4.4. Nende kümne põhimõtte alusel saavad paljud põllumajandustootjad end määratleda agroökoloogia alla: mahepõllumajandus, kus kasutatakse samu põhimõtteid standarditud raamistikus (ELi määrus mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise kohta) ⁽⁹⁾, biodünaamiline ja integreeritud põllumajandus, agrometsandus, kus kombineeritakse kultuure ja puukultuuride kasvatamist, või permakultuur. Neil kõigil on ühine alus, mis seisneb keerukas ja süsteemses lähenemisviisis põllumajandusele alates toiduainete tootmisest kuni nende tarbimiseni. Rõhutada tuleb muldade kvaliteedi ja elujõulisuse säilitamise kesksel rollil nendes põllumajandusvormides.

Agroökoloogia tähistab põllumajanduses paradigma muutust, eesmärgiga võidelda kliimamuutuste vastu, taastada elus ökosüsteemid ja kaitsta vett, mulda ja kõiki ressursse, millest põllumajanduslik tootmine sõltub. Soodustada tuleks kõiki põllumajandustootjate kohustusi, mille eesmärk on ökosüsteemi tavade ja seoste läbivaatamine, et vähendada negatiivset ja suurendada positiivset välismõju. Keemiliste sisendite vähendamine, suurema mitmekesisuse kasutuselevõtt külvikordades, keskkonda säästev põllumajandus ja elurikuse säilitamine on sammud, mille astumist tuleb julgustada, et kujundada kõik Euroopa põllumajandusettevõtted ümber agroökoloogiliseks.

4.5. Ladina-Ameerikas 1970.–1980. aastatel sellistest organisatsioonidest nagu Via Campesina välja kujunenud sotsiaalne liikumine pani alguse selle toidusüsteemikäsitluse hüppelisele rahvusvahelisele arengule nimetatud kolmes mõõtmes (teaduslik, tehniline ja sotsiaalne). Selle liikumisega liitus ka Euroopa. ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon korraldas 2014. aasta septembris Roomas esimese sümposiumi „Agroökoloogia toiduga kindlustatuse ja piisava toitumuse jaoks“, millele järgnes mitu piirkondlikku seminarit, sealhulgas 2016. aasta novembris Budapestis toimunud Euroopa seminar. ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon kutsub üles agroökoloogiat arendama, et saavutada kestliku arengu ja Pariisi kokkuleppe eesmärgid. Järgmine üritus toimub Euroopas 2019. aasta lõpus. Euroopa teadusuuringute programm „Horisont 2020“ hõlmas mitut agroökoloogia, mahepõllumajanduse ja lühikeste tarneahelatega seotud teemat ning Euroopa innovatsioonipartnerlus põllumajanduses (EIP-Agri), mis uuris samuti neid teemasid põllumajandusarengu kontekstis, korraldab järgmise agroökoloogiat käsitleva põllumajandusinnovatsiooni tippkohtumise Prantsusmaal 2019. aasta juunis.

4.6. Agroökoloogia on järk-järgult institutsionaliseerunud, seda eriti Prantsusmaal ⁽¹⁰⁾. Lisades selle Prantsuse maaelu seadustikku ning andes sellele õiguslikud ja rahalised vahendid, on Prantsusmaa teinud agroökoloogiast oma põllumajandusarengu keskpunkti ⁽¹¹⁾. Rahalised vahendid ja mitme Prantsuse eriprogrammi suunitlus on loonud ja toetanud hulgaliselt dünaamilisi projekte, kus põllumajandustootjate ühendused võtavad suuna säästlikuma põllumajandusarengu ja põllumajandusliku tootmise poole ⁽¹²⁾.

⁽⁷⁾ <https://pubs.iied.org/14629IIED/?c=foodag>.

⁽⁸⁾ (<http://www.fao.org/3/i9037en/i9037en.pdf>).

⁽⁹⁾ Nõukogu 28. juuni 2007. aasta määrus (EÜ) nr 834/2007, mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise ja määruse (EMÜ) nr 2092/91 kehtetuks tunnistamise kohta.

⁽¹⁰⁾ S. Belloni tööd.

⁽¹¹⁾ Prantsuse maaelu ja merekalapüügi seadustiku (*code rural et de la pêche maritime*) artikkel 1, mida on muudetud 13. oktoobri 2014. aasta seadusega põllumajanduse tuleviku kohta.

⁽¹²⁾ EIP Agroecology Europe: <http://www.agroecology-europe.org/>

4.6.1. Agroökoloogias saavutatavate positiivsete tulemuste seas, mida rõhutatakse akadeemilistes töödes ning mida vahendavad arenguasutused, võib täheldada järgmisi:

- põllumajandustootjatele: muldade viljakuse kasv, tootmiskulude vähenemine, suurem otsustusautonoomia, põllumajandussüsteemide ilmastikutingimustele vastupanuvõimelisemaks muutumine ja kutseala taasväärtustamine;
- tarbijatele: toidu ja vee tervisealane ja toitevääruslik kvaliteet, elurikkuse ja maastike säilimine ning kindlustunne põllumajandustavade suhtes (kariloomad või põllukultuurid) ⁽¹³⁾.

4.6.2. Neid tulemusi tugevdab agroökoloogiliste projektidega loodav kollektiivne mõde, mis kaasab põllumajandustootjad nende kontekstis ettepanekuid tegeva ja innovatiivse jõuna, kes soovib paremini toime tulla ning vähendada oma tootmiskulusid. Internetiplatvormid ⁽¹⁴⁾ võimaldada saada kasu koostatud tehnilistest ja teaduslikest uuringutest ning selle ülemineku läbi teinud põllumajandustootjate tunnistustest, unustamata kollektiivsete koolituste ja kogukondliku aja mõju.

4.6.3. Tulevaste põllumajandustootjate koolitus riiklikes põllumajanduskoolides peab hõlmama eesmärki aidata kaasa agroökoloogia arengule. Sellel teemal on olemas järjest rohkem pedagoogilist materjali ⁽¹⁵⁾ ning õpilased on üha enam valmis oma tulevases kutsealas elus agroökoloogilist üleminekut ja tootmist eelistama ⁽¹⁶⁾. Prantsuse agroökoloogilise ülemineku programm näeb ette õpilaste toitumise parandamise, kasutades põllumajanduskoolide sööklate menüüdes kohalikku toodangut, mis suurendab õpilaste teadlikkust toiduteemade kohta.

4.6.4. Selleks et toetada üleminekut piirkondade tasandil, lõi Prantsuse valitsus piirkondlikud toiduprojektid, kus vabalt moodustatud kogukonnad kavandavad tegevusi, mis on vajalikud kohaliku toidusüsteemi parandamiseks. Näib, et hoolimata ebapiisavatest vahenditest äratavad programmid huvi ning tulemused on julgustavad.

4.7. **Lühikesed tarneahelad ja agroökoloogia – seotud üleminekud**

4.7.1. Agroökoloogiat iseloomustab eeskätt vastastikku täiendavate toodete mitmekesisus põllumajandusettevõtete tasandil. Olgu tegemist loomakasvatussaaduste või põllukultuuridest saadud toodetega, oluline on luua uusi turge ning neid kinnistada. Nii paistavad lühikesed tarneahelad olevat sellele üleminekuprobleemile asjakohaseks lahenduseks.

4.7.2. Viimasena tasub rõhutada, et agroökoloogia ja lühikeste tarneahelate ühendamine Euroopa, riiklikul ja kohalikul tasandil viib praegusel ajal toiduvaldkonna kohaliku juhtimise tärgamiseni, mis hõlmab uusi viise osalejate kaasamiseks. Need menetlused linnade taasühendamiseks nende lähedal asuvate toidutootmispiirkondadega on töös juba paljudes kohtades: Itaalias Milanos, Prantsusmaal Montpellier's, Belgias Gentis, Brüsselis ja Liège'is ning Kanadas Torontos.

5. **Agroökoloogia ja lühikeste tarneahelate arendamine jätkusuutlike toidusüsteemide jaoks**

5.1. **Panus kvaliteetsesse toitu**

5.1.1. 2012. aastal rõhutati Coventry ülikooli kaasjuhitavas lühikesi tarneahelaid ja kohalikke toidusüsteeme käsitlevas Euroopa teadusuuringute programmis, milles osalesid põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraat ning tervise ja toiduohutuse peadirektoraat, et sellised aspektid nagu kvaliteet, jälgitavus ja läbipaistvus peavad olema ostu-müügitehingu keskmes. Seega peab EL andma tootjatele ja tarbijatele vahendid selle kolmiku loomiseks ja stabiliseerimiseks olenemata lühikese tarneahela vormist. Tuleb märkida, et suurem osa lühikestes tarneahelates müüdavatest toodetest pärineb mahepõllumajandusest või on toodetud sertifitseerimata meetoditel ilma sünteetiliste sisenditeta, olenevalt riigist. See asjaolu paistab olevat agroökoloogia ja lühikeste tarneahelate lähendamise võti. Tegelikult võivad agroökoloogia põhimõtted ja raamistik luua piisavalt olulise ja stabiilse usaldusraamistiku, ilma et see peaks tingimata kuuluma märgistatud põllumajandussüsteemi selleks, et pakkuda tarbijale kvaliteeti, jälgitavust ja läbipaistvust, mis on vajalikud lühikeste tarneahelate arendamiseks ja jätkusuutlikkuseks. Tarbijate ja teiste tootjate korrapärased põllumajandusettevõtete külastused on tõhus n-õ osalustagatis, et suurendada läbipaistvust, kontekstipõhiste näitajate väljatöötamist ja agroökoloogiliste tavade järgimist ⁽¹⁷⁾.

⁽¹³⁾ Claveirol, C., „La transition agroécologique: défis et enjeux“, *Prantsusmaa majandus-, sotsiaal- ja keskkonnanõukogu (CESE) arvamused*, 2016.

⁽¹⁴⁾ <https://rd-agri.fr/>

⁽¹⁵⁾ <https://pollen.chlorofil.fr/?s=agroecologie>.

⁽¹⁶⁾ http://www.bergerie-nationale.educagri.fr/fileadmin/webmestre-fichiers/formation/articles_presse/Plan_EPA1-bilan-Fevrier_2019.pdf.

⁽¹⁷⁾ <http://www.cocreate.brussels/-CosyFood->.

5.1.2. Mis puudutab üksikisiku tasandit, siis näitavad kõige värskemad uuringud, et lühikesed tarneahelad parandavad tuntavalt inimeste tervist. Ühelt poolt pööravad nad rohkem tähelepanu sellele, mida nad söövad ja kuidas toitu toodetakse. Teisest poolt on need süsteemid väga mõjusad sotsiaalse õppimise kohad, sealhulgas tervisliku toitumise harjumuste seisukohast.

5.2. Juurdepääsetavus ja toiduga kindlustatus

5.2.1. Praegu osutavad paljud Euroopa teadusprojektid ⁽¹⁸⁾ ⁽¹⁹⁾ sellele, et lühikesed tarneahelad kalduvad olema struktureeritud ja organiseeritud selliselt, et liikuda nišiturult tegelike toidutarbimisharjumuste juurde. See on eelkõige saanud võimalikuks tänu paljude ELi tasandi osalejate võrgustike loomisele ELi eri rahastamisprogrammidest toetatavate projektide kaudu. See kasv on siiski piiratud, kuna tagasihoidlikumate võimalustega majapidamistel on raskusi teatavatele toodetele juurdepääsuga. Tuleks jätkata komitee varasemates arvamustes tehtud tööd küsimuse kohta, millised on asjakohased meetmed nende toidutoodete juurdepääsetavaks muutmiseks. Prantsusmaal on mitu selle küsimusega tegelevat teadusprojekti kavandamise lõpusirgel (RMT Alimentation, ⁽²⁰⁾ projekt Casdar ACCESSIBLE ⁽²¹⁾ või piirkondlikud toiduprojektid) ⁽²²⁾.

5.2.2. Agroökoloogiale ja lühikestele tarneahelatele võib tulevases programmis „Euroopa Horisont“ pühendada põllumajandusvaldkonna Euroopa innovatsioonipartnerluse EIP-AGRI ning teadusuuringute peadirektoraadi pakutavad teadus- ja innovatsioonivahendid. Tulevase ühise põllumajanduspoliitika raames tuleks kasutada keskkonnasäästlikumaks muutmise programme (ökokavad), et toetada põllumajandustootjaid agroökoloogia meetodite järkjärgulisel kasutuselevõtul ning süsteemide arendamisel lühikeste tarneahelate suunas. Sama kehtib ka teise samba meetmete kohta, nagu põllumajanduse keskkonna- ja kliimameetmed ning nende rakendamiseks vajalikud investeeringutoetus, samuti töötlemise ja turustamise vahendid. LEADERi programmide abil tuleb välja töötada koolitus- ja kohandatud nõustamisvahendid ning kohaliku tegevuse elavdamine. Piirkondlikke algatusi võib muu hulgas toetada ühtekuuluvusfondidest.

5.2.3. Välja tuleb töötada asjakohased eeskirjad, et võimaldada ka lühikestel tarneahelatel osaleda riigihangetes, mida praegu piiravad konkurentsieeskirjad. Samuti on vaja kehtestada lühikestele tarneahelatele kohandatud eeskirjad. Määrus (EÜ) nr 852/2004 toiduainete hügieeni kohta ⁽²³⁾ annab paindlikkuse võimalused HACCP meetodi (ohuanalüüs ja kriitilised kontrollpunktid) kohaldamisel väiketootjate suhtes, mida tuleb kasutada kõikides ELi riikides. Sama kehtib toodete märgistamise eeskirjade kohta. Töödeldud toidu päritolu märgistamisel (nt restoranis või toitlustamisteenuse puhul) võib olla toetav roll: kui toiduaine päritolu on muudetud läbipaistvaks, on tõenäolisem, et tarbija teeb valiku toote või toidu kasuks, mis on valmistatud lähedal, isegi kui see maksab veidi rohkem. Maapiirkondades on 4G võrguga (telefon ja internet) kaetus oluline, et hõlbustada digiülemineku kaudu juurdepääsu tarbijatele ja nende ühenduse võtmist.

5.2.4. Tihti on kuulda muret seoses agroökoloogia ja lühikeste tarneahelate suutlikkusega toita ära maailm ja 2050. aastaks eeldatavasti 10 miljardi inimese suurune elanikkond. Paljude uurimisasutuste tööd on selles küsimuses selgel seisukohal: rahvusvahelisel tasandil on agroökoloogia arendamine ning ressursside koondamine nii põllumajanduses kui väljaspool seda ühtaegu hädavajalik kui ka võimalik, võttes arvesse majanduslikke, keskkonnavaliseid ja sotsiaalseid vajadusi. Euroopas osutavad kestliku arengu ja rahvusvaheliste suhete uurimise instituudi IDDRI (Institut du développement durable et des relations internationales) hiljutised tööd, et aastaks 2050 on võimalik kogu Euroopa elanikkond ära toita tänu järkjärgulisele agroökoloogilisele üleminekule, mis hõlmab loomakasvatust, põllukultuure ja puid, eesmärgiga saavutada CO₂-heite nulltase.

5.3. Agroökoloogia poole

5.3.1. Agroökoloogilise projekti elluviimine ELi tasandil peab toetuma struktureeritud tegevuskavale, kasutades erinevaid meetmeid avaliku ja erasektori erinevates tegevussuundades, mis hõlmavad suurt hulka teemasid: koolitus, põllumajanduse areng, toetuste ümbersuunamine, eeskirjade kohandamine, sektorite piirkondadesse viimine, geneetiline valik, ülemeremaad ja rahvusvaheline tegevus ⁽²⁴⁾. Seega peaks EL töötama toetusvõimalustega, mis võimaldaksid agroökoloogial ja lühikestel tarneahelatel kõrvuti areneda ja kooskõla luua, et tagada nende ühine kestlikkus. On oluline, et see meede oleks piisavalt ambitsioonikas selleks, et paljud põllumajandusettevõtted saaksid pikaajaliselt niisuguses üleminekus osaleda. Ajalisuse mõiste on oluline, kuna see jätab ühelt poolt osalejatele aega üleminekuga ühineda, kuid võimaldab ühtlasi osalejatel olla kindel, et süsteemile, mille rakendamine on tegelikult keeruline, minnakse üle täielikult.

⁽¹⁸⁾ https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agri-eip/files/eip-agri_brochure_short_food_supply_chains_2019_en_web.pdf.

⁽¹⁹⁾ <http://www.shortfoodchain.eu/news/>

⁽²⁰⁾ www.rmt-alimentation-locale.org/

⁽²¹⁾ <http://www.civam.org/images/M%C3%A9lanie/AcceCible/PRESENTATION-Accessible.pdf>.

⁽²²⁾ <http://rnpat.fr/les-projets-alimentaires-territoriaux-pat/>

⁽²³⁾ Määrus (EÜ) nr 852/2004.

⁽²⁴⁾ Claveiro, C., „La transition agroécologique: défis et enjeux“, Prantsusmaa majandus-, sotsiaal- ja keskkonnanõukogu (CESE) arvamused, 2016.

5.3.2. Programmi raamistik võiks olla üldine toidupoliitika, mida komitee juba aastaid edendab ja mida juhiks Euroopa toidunõukogu, kus komiteel võiks olla korraldav roll, ning mida koordineeriks peadirektoraatide tasandil Euroopa Komisjoni asepresident. Jätkusuutlike toidusüsteemide rahvusvahelise eksperdirühma IPES-Food tööde alusel on esitatud Euroopa Liidu tasandil ühist toidupoliitikat käsitlev ettepanek ⁽²⁵⁾.

5.3.3. Agroökoloogia Euroopa tasandil väljaarendamisel võib olla inspiratsiooniallikaks ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni töö. Selles aspektis on eriti kasulikud Euroopa ja Kesk-Aasia jätkusuutlike põllumajandus- ja toidusüsteemide piirkondliku sümposiumi soovitused. Maailma toiduga kindlustatuse komitee 2016. aastal vastu võetud juhendis „Väikepõllumajandustootjate ja turgude vaheliste seoste loomine“ soovitatakse riikidel toetada kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks territoriaalseid turge (kohalikud, piirkondlikud, riiklikud).

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

⁽²⁵⁾ IPES-Food, *Towards a Common Food Policy for the European Union*, Brüssel, IPES Food, 2017.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamused teemal „Põllumajandustootja elukutse ja raskused kasumi teenimisel“**(omalgatuslik arvamus)**

(2019/C 353/12)

Raportöör: **Arnold PUECH D'ALISSAC (FR-I)**

Täiskogu otsus	20.2.2019
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	28.6.2019
Vastuvõtmine täiskogus	18.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	188/0/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Põllumajandusettevõtete kasumlikkus ja majanduslik elujõulisus on tõsine probleem ELis, kus põllumajandustootja sissetulek moodustab keskmiselt ainult 46,5 % sissetulekust muudes majandussektorites. ELi põllumajandussektoril on väikesele kasumlikkusele vaatamata oluline roll, kuna see on maapiirkondade majanduse tõukejõud ja sektoris toodetud toit on kvaliteetne, vastates maailma rangeimatele standarditele. Keskkonnasäästlikkust ei ole võimalik saavutada ilma põllumajandusliku tegevuse puhul samavõrra oluliste majanduslike, äriliste, keskkonnavalaste ja sotsiaalsete elementideta.

1.2. ELi põllumajandussektor kindlustab tarbijad toiduga, vaatamata üha suuremale survele, mida avaldavad kliimamuutused ja ühiskonna nõudmised keskkonnasäästlikkusele. Lisaks aitab Euroopa põllumajandussektori tegevus kaasa sellele, et EL püsib rahvusvahelistel turgudel konkurentsivõimelise ja dünaamilisena ning et ELi väliskaubandus on ülejäägis. Samuti on ELi põllumajandussektor üks suuremaid töökohtade pakkujaid. Kogu ELis töötab põllumajandussektoris enam kui 40 miljonit inimest. Asjaomastes piirkondades on põllumajandus sageli ainus majandussektor, mis loob majanduskasvu ja töökohti.

1.3. ELis on vaja õiglast, läbipaistvat, hästi toimivat ja võrdsete võimalustega toiduainete tarneahelat, mis on hea põllumajandustootjatele ja kõikidele sidusrühmadele, sh töötajatele, jaemüüjatele ning esmajoones tarbijatele. Riigi tasandil tuleks kaaluda ümberpööratud turuläbirääkimiste lähenemisviisi, et luua väärtusahelad eesmärgiga tagada põllumajandustootjatele kahekordse miinimumpalga suurune kuusissetulek.

1.4. ELi põllumajandussektor tagab positiivsed avalikud teenused ja välismõju, mida turul ei tunnustata. Toiduga kindlustatuse ja samal ajal rangeimate tootmisstandardite järgimise eesmärk on täidetud. Siiski ilmnevad üha uued probleemid, nt kliimamuutused, järsemad hinnakõikumised, samuti madalama standardiga tootmissüsteemide kõlvatu konkurents, ebaausad kaubandustavad, maapiirkondade rahvastikukadu ja põllumajandustootjate vananemine, mis panevad ELi põllumajandustootjad ülemaailmsel turul keerulisse olukorda.

1.5. Uued tehnoloogiad koos kaasava teadus- ja innovatsioonitegevusega on üks võimalus ELi põllumajandussektori konkurentsivõime säilitamiseks ja selleks, et ELi põllumajandustootjad saaksid jätkusuutlikkuse probleemi otse ja tulemuslikult lahendada.

1.6. Elukestvat õpet ja oskuste arendamist on vaja selleks, et anda ELi põllumajandustootjate käsutusse õiged vahendid ning kasutada põllumajandusettevõtetes paremini uue tehnoloogia võimalusi ja innovatiivseid lahendusi.

1.7. ELi põllumajandustootjad on võtnud mitmeid meetmeid eesmärgiga aidata enam kaasa võitlusele kliimamuutustega, sest nad märkavad nende mõju üha rohkem, kogevad koristusaegade muutumist, varajasi või hiliseid öökülmi, tulekahjusid, üleujutusi ja põua perioode. Lisaks ei tohiks keskkonnameetmed kahjustada toiduohutust ja neid võttes tuleks arvestada, et põllumajandustootjad väärivad õiglast tasu kestlikkus- ja leevendusmeetmetega sageli kaasneva täiendava töö eest.

1.8. Tugev EL soovib täita lisaks Lissaboni lepingu eesmärkidele ka ülemaailmsed eesmärgid, nt Pariisi kliimakokkuleppe eesmärgid ja ÜRO kestliku arengu eesmärgid. Ambitsioonikate kohustuste täitmist tuleb toetada kindla eelarve ja tõhusa poliitikaga, mis tagaks põllumajandus- ja maapiirkondade tuleviku, arengu ja jõukuse. Euroopa põllumajandustootjatel ja -ühistutel on vaja järgmiseks perioodiks tugevat ühise põllumajanduspoliitika eelarvet.

2. Sissejuhatus

2.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee koostab arvamuse eesmärgiga rõhutada Euroopa põllumajandustootjate tähtsat rolli ja nende panust ELi majandusse. Nad aitavad kaasa ülemaailmsele toiduga kindlustatusele ja hoiavad maapiirkonnad elujõulistena. Seda panust ei hinnata sageli vääriliselt, mis võtab noortelt julguse vanemate talu üle võtta ja vähendab sektori atraktiivsust uute ettevõtjate jaoks.

3. Põllumajandustootjate roll ELis

3.1. Panus toiduga kindlustatusse, tervisliku ja toitva toiduga varustamisse ning kogu ELi majandusse

3.1.1. Toidu ja biomassi üha kasvava nõudluse taustal on ELi põllumajandustootjad, nende ühistud ja nende ettevõtted pühendunud Euroopa kodanikele ja kogu maailma tarbijatele ohutu ja kvaliteetse toidu tootmisele, töötlemisele ja turustamisele. Nad kindlustavad tarbijad toiduga, vaatamata üha suuremale survele, mida avaldavad kliimamuutused ja ühiskonna nõudmised keskkonnasäästlikkusele. Lisaks aitab Euroopa põllumajandussektori tegevus kaasa sellele, et EL püsib rahvusvahelistel turgudel konkurentsivõimelise ja dünaamilisena. EUROSTATi andmetel ⁽¹⁾ moodustas põllumajandussektori osa 2017. aastal 1,2 % ELi SKPst ja selle loodud (kogu)lisandväärtus oli 188,5 miljardit eurot. Samuti aitab põllumajandussektor kaasa ELi väliskaubanduse ülejäägile, sest kõnealusel aastal eksporditi põllumajandustooteid 137 miljardi euro eest.

3.2. Tööhõive maapiirkondades ja vähem soodsates piirkondades

3.2.1. ELi toidutarneahel on ELi suurimaid majandussektoreid, luues ja säilitades majanduskasvu ja tööhõivet ning andes tööd ligikaudu 40 miljonile inimesele. Ligikaudu 10 miljonit inimest töötab vahetult põllumajandusettevõtetes ja -ühistutes. Teatavates piirkondades leidub töökohti ainult põllumajanduses.

3.3. Põllumajandustootjad traditsiooniliste maastike säilitajate ja maa haldajatena

3.3.1. ELi põllumajandustootjad, põllumajandusettevõtted ja -ühistud kasutavad ligikaudu 173 miljonit hektarit maad, mis moodustab ligikaudu 39 % ELi kogupindalast. Põllumajandustootjad ja nende pereliikmed hoiavad maapiirkondade maastikke ja elurikust, tuues ühiskonnale palju kasu. Nad harivad väsimatult maad ja maastikke ning nende tegevus aitab kaasa äärmuslikest ilmaoludest tingitud suurskatastroofide mõju leevendamisele. Peale selle on paljud põllumajandustootjad metsaomanikud ja nende panus metsade säästvasse majandamisse on märkimisväärne. Lisaks aitavad põllumajandustootjad säilitada ja taastada maapiirkondade traditsioonilisi maastikke, tagades kultuuripärandi kaitse ja ka positiivse koostoime ELi turismisektoriga. Ent põllumajanduses seni tehtud jõupingutused ei varja siiski asjaolu, et Euroopa ja maailma bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide, sealhulgas mesilaste, putukate ja lindude kaitse saavutamiseks on vaja palju rohkem jõupingutusi ja meetmeid. See on osaliselt vastuolus kasumi teenimise vajadusega, mistõttu peab EL põllumajandussektorit suure keskkonnapanuse eest kindlasti premeerima täiendavate vahendite eraldamisega ühisele põllumajanduspoliitikale.

⁽¹⁾ Eurostat, Agriculture, forestry and fishery statistics 2018.

4. Muutused põllumajandustootjate elukutses

4.1. Ühiskonna suurenevad nõudmised tervislikule toitumisele, toidu päritolule ja kvaliteedile, keskkonnamõjule ning loomade heaolule

4.1.1. Tarbijate käsutuses on suur hulk teavet toodete kohta, mida nad iga päev tarbivad. Nad pööravad ka üha suuremat tähelepanu toidu päritolule ja kvaliteedile ning selle keskkonnamõjule. Muud olulised tarbijate valiku mõjutajad on loomade heaolu hea tava järgimine ja kaugus toidu tootmise kohast, sh toiduahelate lühendamine.

4.1.2. Tarbija ootustele vastamiseks on ELi põllumajandustootjad hakanud võtma meetmeid, et veelgi parandada loomade heaolu ja vähendada põllumajandustootmise negatiivset mõju keskkonnale ja mulla kvaliteedile, tootes samal ajal kvaliteetseid tooteid. ELi põllumajandustootjad, keda abistavad ametiasutused ja teadlaskond, investeerivad uue tarbimismustriga kohanemisse oma energiat ja ressursse.

4.2. Tehnoloogia ja innovatsiooni roll põllumajanduses

4.2.1. ELi põllumajandussektor on tehnoloogilise ja digitaalse revolutsiooni esirinnas, olles võtnud kasutusele paljud uuendused geneetikavaldkonnas, automatiseeritud sõidukid, robotid, droonid, satelliitfotod, kaugseire, suurandmed jne. Lisaks on põllumajandustootjad alati omaks võtnud, arendanud ja kasutusele võtnud uuenduslikke põllumajandusettevõtete ärimudeleid ja maaviljelustavasid, sh uue tehnika ja tootmismetodid, mis on suurendanud saagikust ja kohandanud põllumajandusliku tootmise tavasid paremini muutuvatele oludele.

4.2.2. Seega aitavad uued tehnoloogiad ELi põllumajandustootjatel tagada toiduga kindlustatuse, järgides samas maailma rangeimaid standardeid ja täites tarbijate ootuseid. ELi põllumajandustootjad saavad niimoodi uusi tehnoloogiaid kasutades keskkonnaprobleeme otse ja tulemuslikult lahendada. Näiteks saab taimekaitsevahendite kasutamist vähendada, kui kasutada koos erinevaid tehnoloogiaid, millest põllumajandustootjatel on abi tootmise igas aspektis. Muu hulgas saavad uued aretusmeetodid kõige mõjusamalt vähendada taimekaitsevahendite kasutamist ja suurendada taimede loomade vastupanuvõimet kahjuritele, seentele ja välispatogeenidele.

4.2.3. Tehnoloogia on seotud nii tootmisega kui ka jälgitavuse, toiduohutuse, loomade heaolu ja kliimamuutuste leevendamise meetmetega, mis aitavad ELi põllumajandussektoril püsida maailma ühe kõige arenenuma ja ohutumana.

4.2.4. ELi põllumajandustootjate juurdepääs rahastamisvõimalustele on ülitähtis selleks, et nad saaksid võtta kasutusele uuenduslikke tehnoloogilisi lahendusi. Seda arvestades tuleb subsidiaarsus ühise põllumajanduspoliitika teise samba raames uues ühises põllumajanduspoliitikas säilitada ja seda edendada. Oluline on mõista, et ELi põllumajandustootjad võtavad uusimad väljaarendatud tehnoloogiad oma ettevõtetes kasutusele ainult juhul, kui laenusamine on lihtne.

5. Probleemid

5.1. Kliimamuutused

5.1.1. ELi põllumajandustootjad aitavad olulisel määral kaasa kliimamuutustega võitlemisele, sest nad märkavad nende mõju üha rohkem, kogevad koristusaegade muutumist, varajasi või hiliseid öökülmi, tulekahjusid, üleujutusi ja põuaperioode. Kliimamuutustega tulemusliku kohanemise meetmed on seetõttu põllumajandusettevõtete pikaajalise elujõulisuse jaoks elulise tähtsusega. Samas vähendavad põllumajandustootjad heitkoguseid nii põllumajandusettevõtetes kui ka mujal säästva majandamise tavade rakendamise, uute tehnoloogiate kasutuselevõtu, samuti põllukultuuride, õlgede, sõnniku ja muude taastuvate energiaallikatena kasutatavate jääkide tõhusama kasutamise, päikeseenergia ning tuuleenergiast ja ka muudest allikatest pärit elektri abil. Põllukultuuridest ja loomakasvatustajadest saadavaid tooteid võib kasutada ka ringmajanduse põhimõtteid järgides põllumajandusettevõttes kohapeal biokütuste ja taastuvate tööstuslike materjalide tootmiseks. Sellega aidatakse vähendada muude sektorite heitkoguseid ja ELi sõltuvust fossiilkütuste tarnetest.

5.1.2. Oluline on tähele panna, et Pariisi kokkuleppes ja ka kestliku arengu eesmärkides seati ELi põllumajandussektorile olulised eesmärgid, mis tuleb täita ajavahemikul 2030–2050. Euroopa põllumajandustootjad on nimetatud ülesannete täitmiseks valmis, kui neil on õiged tööriistad. Tööriistakast peab sisaldama positiivset ja hõlpsasti kasutatavat poliitikaraamistikku, uusi tehnoloogiaid ja veemajandusstrateegiaid (st veehoidlad ja niisutus) ning kindlat ühise põllumajanduspoliitika eelarvet põllumajandustootjate lisapingutuste püsivaks toetamiseks. Kui põllumajandustootjatel jääb puudu üks eespool nimetatud tööriistadest, ohustaks see toiduga kindlustatust ja kahjustaks ELis toodetava toidu kvaliteeti.

5.2. *Sissetulekud põllumajandussektoris*

5.2.1. Indeksina väljendatav sissetulek põllumajanduses⁽²⁾ aasta tööühiku kohta (ATÜ) oli ELi 28 liikmesriigis 2017. aastal 10,9 % suurem kui 2016. aastal. Seda tuleks siiski võrrelda muude majandussektoritega, kus keskmine sissetulek on palju suurem. Tegelikult moodustas põllumajandustootja ettevõtlustulu töötava pereliikme kohta 2017. aastal ainult 46,5 % kõikide majandussektorite keskmisest palgast.

5.2.2. Niisugune olukord mõjutab tugevalt sektori arengut ja selle üldist atraktiivsust välisosalejate, investorite ja pankadest partnerite jaoks, takistab koostoime loomist muude majandussektoritega ja suurendab maapiirkondades põlvkonnvahetuse probleemi.

5.3. *Hindade kõikumine ja uute turgude tekkimine*

5.3.1. Enamiku toodete tegelik (deflateeritud) hind oli 2017. aastal kõrgem kui 2016. aastal: piima keskmine hind tõusis 17,1 %, sigade hind 8,3 %, teravilja hind 3,0 %, kariloomade hind 2,2 % ja ka linnuliha kallines (1,0 %). Seevastu jätkas lammaste ja kitsede tegelik hind 2017. aastal alanemist (-1,4 %). Enamiku kaupade puhul kaasnes positiivne suundumus 2003. aastal alanud majanduskasvuga. Kuid 2008. aastal toimus äkiline hinnalangus, pannes rahvusvahelisel turul hinnad kõikumisi, mis tekitas probleeme ELi väikestele ja keskmise suurusega põllumajandustootjatele, samuti hiljuti põllumajandussektorisse investeerinutele.

5.3.2. ELi põllumajandussektor on väga eripalgeline ja reageeris seetõttu 2008. aasta hinnavapustusele erinevalt. Paljud väikesed ja keskmise suurusega põllumajandustootjad olid sunnitud tuginema oma majandustegevuse jätkamiseks ainult ÜPP otsetoetustele, kuid sellest ei piisanud ettevõtete majandusliku elujõulisuse tagamiseks.

ELi põllumajandustoodete ekspordi peamine kaubanduspartner on Ameerika Ühendriigid (2017. aastal 16 % põllumajandustoodete koguekspordist, netoväärtusega 33,3 miljardit eurot). ELi põllumajandussektori ekspordi kontsentreerumine ühele kindlale turule muudab sektori haavatavaks kolmandate poolte poliitilistele otsustele, mis võivad põhjustada tõsiseid hinnakõikumisi (nt ekspordikeeldude või kõrgete tollimaksude kehtestamine).

ELi ühtne turg on maailma kõige avatum ja juurdepääsetavam turg, jättes ELi põllumajandustootjad silmitsi probleemiga, et konkureerida tuleb imporditud põllumajandustoodetega, mille puhul on järgitud teistsuguseid standardeid. Kuid kolmandatest riikidest pärit toidukaupade jälgitavus ei ole veel täiuslik ja võivad ilmnedu vastuolud imporditud toidukaupade kvaliteedi ja märgistuse vahel (nt uute aretusmeetodite abil välja töötatud toidukaubad, taimekaitsevahendite kasutamine, loomade heaolu standardite järgimine). Imporditud tooted on ELi turul väga konkurentsivõimelised, kuna on toodetud teistsuguseid standardeid järgides, tekitades pingeid ELi põllumajandustootjatele, kes juba järgivad maailma rangeimaid tootmisstandardeid.

5.4. *Maapiirkondade rahvastikukadu ja põlvkonnvahetus*

5.4.1. Euroopa Komisjoni andmetel on ELi 10,5 miljoni põllumajandusettevõtte kümnest juhust seitse (71,5 %) meessoost ja enamik (57,9 %) on 55aastased või vanemad. Ainult ligikaudu kümnendik (10,6 %) põllumajandusettevõtete juhtidest on alla 40aastased noored põllumajandustootjad ja naissoost põllumajandustootjate hulgas on nimetatud osakaal veelgi väiksem (8,6 %).

5.4.2. Põllumajandustootjad, metsaomanikud, põllumajandusettevõtted ja põllumajandusühendid on ELi maapiirkondade majanduse selgroog. Põllumajandustootjate vananemisega kaasneb üldine maapiirkondade rahvastikukadu (ehk maapiirkondade tühjene mine), millel on otsesed tagajärjed piirkondade majanduse ja kogukonna struktuurile. Lisaks võtab põllumajandustootmise keskine kasumlikkus ja maa keeruline kättesaadavus noortelt julguse vanemate talu üle võtta.

6. *Võimalused*

6.1. *Digiüleminek ja täppispõllumajandus*

6.1.1. Põllumajandus on jõudnud digitaalselt tõhustatud põllumajandustootmise ajastusse, mil igal põllumajandustootmise etapil andmeid registreeriv seade saab edastada teavet kogumiseks, töötlemiseks ja analüüsimiseks. Suurandmete kasutamine võiks aidata põllumajandustootjatel jõuda tulevikku ja saavutada ambitsioonikad eesmärgid.

⁽²⁾ Eurostat, Agriculture, forestry and fishery statistics 2018.

6.1.2. Põllumajandusettevõttes saadakse mitmesuguseid andmeid, mida võib liigitada eri kategooriatesse, nagu maaviljelusandmed, finantsandmed, nõuetele vastavuse andmed, meteoroloogilised andmed, keskkonnaandmed, masinate andmed, töötajate andmed. Nende andmekogude allikad on üha võimsamad ja kulutõhusamad, nagu masinad, droonid, GPS, kaugseireseadmed, satelliidid, nutitelefonid, ning neid täiendavad teenuseosutajad, nõuandvad asutused ja riigiasutused. Lisaks koguvad muud väärtusahela partnerid, nt töötajad ja jaemüüjad, supermarketid, hüpermarketid ja reklaamiagentuurid, tohtul hulgal andmeid turgude kohta, millel põllumajandustootjad oma tooteid müüvad.

6.1.3. Andmete kogumine ja kasutamine ei ole põllumajanduses midagi uut, seda on tehtud põlluharimise algusest peale. Kuid tänu eksponentsiaalselt kasvavale andmete hulgal ja mahule on tekkinud uus võimalus arendada andmetepõhist põllumajandussektorit. Uudne on ka nii põllumajandusettevõtte tasandil reaajas saadava teabe kui ka andmete kogumiseks, talletamiseks, kasutamiseks, haldamiseks, jagamiseks, töötlemiseks ja edastamiseks kasutatava tehnoloogia kvaliteet.

6.1.4. Et põllumajandustootjad jätkaksid uute tehnoloogiate kasutusele võtmist, on väga tähtis nii andmete omandiõigus kui ka õigus määrata, kes andmetele juurde pääsevad ja kes neid kasutada tohivad. Praegu ei ole andmete omandiõigus selgesti määratletud üheski ühises raamistikus. Seetõttu töötati ELi põllumajandussektoris välja lepingu alusel põllumajandusandmete jagamise käitumisjuhise, ⁽³⁾ milles täpsustatakse andmete looja õigus saada tema tegevuse käigus loodud andmete kasutamise eest hüvitist.

6.1.5. Digiüleminekul ja täppispõllumajandusel on oluline roll ELi põllumajandussektori tuleviku kujundamisel. Need mõjutavad ka tööturгу ja põllumajanduses vajalikke oskusi ning muudavad põllumajandustootjate rolli ja põllumajandusühistute ärimudeleid.

6.2. **Kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise meetmed**

6.2.1. ELi põllumajandussektoris on võetud viimastel kümnenditel keskkonnasäästlikkuse parandamiseks suur hulk meetmeid. Ühise põllumajanduspoliitikaga on kehtestatud ranged ja raskelt täidetavad keskkonnameetmed ning säästva majandamise tavad, millega muudetakse põllumajandustootjate põllutöö viise, kombineerides kvaliteeti edukalt kestlikkusega.

6.2.2. Põllumajandusel ja metsandusel on kliimamuutuste leevendamisel eriline roll, sest need on ainsad majandussektorid, mille tegevusega eemaldatakse fotosünteesi abil atmosfäärist kasvuhoonegaase. Seda sektori saavutust ei tunnustata, arvutata ega arvestata asjakohaselt ikka veel täiel määral. Poliitikakujundajad peaksid lisaks püüdma paremini hinnata seda, kuidas metsade, samuti üheaastaste põllukultuuride ja püsikultuuride kasvatamine võiks mõjutada kasvuhoonegaaside heitkoguseid.

6.2.3. Praegu sooviksid põllumajandustootjad, et nende jõupingutusi kliimamuutustega võitlemisel tunnustaksid nii ühiskond kui ka poliitikakujundajad. Just poliitikakujundajad peaksid saama aru, et keskkonnameetmed ei tohi kahjustada toiduohutust, ja pidama silmas seda, et põllumajandustootjad väärivad õiglast tasu kestlikkus- ja leevendusmeetmetega sageli kaasneva täiendava töö eest.

6.3. **Läbipaistvam turg kogu toiduainete tarneahelas**

6.3.1. Euroopa Komisjoni 2017. aasta märtsis avaldatud teabelehe kohaselt on toidutarneahelas antava lisaväärtuse jaotus järgmine: ligikaudu 25 % põllumajandustootjale, 25 % toidu töötlejale ning 50 % toidu jaemüügi ja tootlustusteenuste osutajale.

6.3.2. Praegu tuleb rangelt järgida Euroopa ebaausate kaubandustavade direktiivi. Põllumajandusliku toidutarneahela ettevõtjate seas valitsevad pidevalt suured erinevused põllumajandustootjate ning põllumajandustoodete ja toiduainete töötajate läbirääkimispositsioonide osas. Sellele tasakaalustamatusele aitavad oluliselt kaasa suured kaubandusorganisatsioonid (supermarketid, hüpermarketid, kogu Euroopas tegutsevad suured toidu- ja töötlemistööstuse kojad).

6.3.3. Töötlemise ja jaemüügi etapid on suurendanud oma summaarset toiduainete tarneahelas antavat lisaväärtust samas taktis tarbijate nõudluse suurenemisega esmatarbekaupade järele. Samas on põllumajanduses antav lisaväärtus alates 2014. aastast vähenenud (2016. aastal 4 % väiksem). Selle on tinginud suuremad sisendikulud, mille põhjus on konkurentsi nappidele ressurssidele, samuti põllumajandustootjate piiratud võimalused anda põhitootle lisaväärtust või saada selle eest tasu.

⁽³⁾ COPA-Cogeca – EU Code of conduct on agricultural data sharing by contractual agreement.

6.3.4. Lisaks on Oxfam oma hiljutises (2018. aasta) uuringus „Ripe for change“ osutanud ebavõrdsusele toiduainete tarneahelas, tuginedes muu hulgas näidetele Ühendkuningriigist, Madalmaadest ja Saksamaalt. Lõpptarbija hindade jaotust põhjalikumalt analüüsid leiti Ühendkuningriigile keskendunud uuringus, et 2015. aastal läks enam kui pool (52,8 %) hinnast suurtele kauplustele, 38,5 % läks hulгимüüjatele ja toiduainete tootjatele ning ainult 5,7 % hinnast läks väikestele põllumajandustootjatele ja töötajatele. Ülejäänud 3 % hinnast läks sisendikulude katteks.

6.3.5. Arvestades nimetatud asjaolusid, võttes arvesse jaemüügisektori suurt kontsentreeritust ja hästi toimiva siseturu kaitsmise äärmisest olulisust, oli hea lähtepunkt ELi raamõigusakt, mis sisaldab ebaausate kaubandustavade keeldu, sh kontrolli- ja järelevalveme-hhanisme koos hoiatavate karistustega. Ülioluline on jätkata turu läbipaistvamaks muutmise püüdlust, millega tagatakse põllumajandustootjatele õiglane osa väärtusest. Lisaks rakendatakse 2020. aasta juulis uut lähetatud töötajate määrust, mis peab aitama kaasa põllumajandustootjate õiglasemale ja läbipaistvamale majandustegevusele riigi tasandi.

6.3.6. Riigi tasandil tuleks kaaluda ümberpööratud turuläbirääkimiste lähenemisviisi, et luua väärtusahelad eesmärgiga tagada põllumajandustootjatele kahekordse miinimumpalga suurune kuusissetulek.

7. Lahendused

7.1. Põllumajanduslike pereettevõtete süsteem, mida Euroopa tarbijad tõeliselt väärtustavad, vajab häid poliitikameetmeid, õiglast ja arukat reguleerimist ning tugevaid ja tõhusaid õigusakte, mis aitaksid leevendada äärmuslike hinnakõikumiste ohtu ja üha suuremaid erinevusi tarneahela jõudude vahelkorras. Põllumajandusturgude töökond on samm õiges suunas, kuid seda tuleb veelgi tugevdada.

7.2. **Põllumajandustootjate vajadustele kohandatud teadusuuringud ja innovatsioon, mitut osalist hõlmav lähenemisviis ning sidusrühmade vahetu osalemine**

7.2.1. Teadusuuringute praktilisel rakendamisel on sidusrühmade osalemine otsustav tegur. Põllumajandustootjate huvide seadmine innovatsioonitegevuse keskmesse mitte ainult ei kiirenda selle mõju avaldumist oluliselt, vaid tagab ka teadusuuringute ja innovatsioonitegevuse tulemuste rakendatavuse. Lisaks on selle abil kergem veenduda, et teadusuuringuteks eraldatud rahalised vahendid kulutatakse mõistlikult.

7.2.2. Põllumajandustootjad, põllumajandusettevõtted, metsaomanikud ja nende ühistud võivad ka valitsusprogrammide kaudu olla innovatsiooni ja majanduskasvu tõukejõuks. Seetõttu tuleks edendada ja ergutada nende osalemist põllumajanduse, toidu, metsamajanduse ja vesiviljeluse valdkonna teadusuuringutes ja innovatsioonitegevuses päris algusest peale. Nende osalemisega projektide kõikides etappides tagatakse teadusuuringute ja innovatsioonitegevuse suurem nõudluspõhisus ning aidatakse ka kaasa praeguse lõhe ületamisele teadlaste ja praktika vahel, et jõuda rakendatavate lahendusteni. Lõpptulemus peaks olema ELi põllumajandustootjate ja taimekasvatavate konkurentsivõime suurenemine.

7.3. **Tiipsete ja kvaliteet (mahetootmine, geograafilised tähised, tootemargikujundus ja lühike toiduainete tarneahel)**

7.3.1. Suure lisaväärtusega tooted, nt geograafilise tähisega ja mahetooted, on paljude ettevõtjate, eelkõige põllumajandustootjate hea sissetulekuallikas. Konkreetset toiduainete tarneahelad pakuvad isegi rohkem huvi, kui neis ei ole vahendajaid. Sel juhul muutuvad lühikesed tarneahelad väga tasuvaks sissetulekuallikaks põllumajandustootjatele ja tootmispiirkonnas elavale maakogukonnale.

7.3.2. Täpsemalt on ELi lühikesed tarneahelad alternatiiv tavapärastele pikematele toiduainete tarneahelatele, kus väikestel põllumajandustootjatel või ühistutel on sageli nõrk läbirääkimispositsioon ja tarbijal on võimatu jälgida, kas toit on pärit tuntud tootjalt või kohalikust piirkonnast. Selline toidutarneahelate süsteem pakub suurt huvi, sest vastab nii põllumajandustootjate kui ka tarbijate paljudele vajadustele ja võimalustele. Eri liiki lühikeste toiduainete tarneahelate (st üksikisikute korraldatav otsemüük ja/või ühiselt korraldatav otsemüük, partnerlused – kogukonna toetatud põllumajandus) arendamine on üks ühise põllumajanduspoliitika lähenemisviise Euroopa konkurentsivõime parandamiseks. Lühikesed toiduainete tarneahelad võivad olla muutuste tõukejõuks või eeskujuks, kuidas suurendada läbipaistvust, usaldust, võrdsust ja kasvu toidutarneahelas.

7.3.3. Piisav toiduga varustus tagab ELi kodanikele teatava sotsiaalse stabiilsuse nende elus, arvestades iseäranis, et maailma teatud osades napib toitu, mis on Euroopasse või muudesse riikidesse suunduva majandusliku rände üks põhjuseid.

7.4. **Haridus ja uute oskuste omandamine primaarsektori arenguks (lühidalt)**

7.4.1. EUROSTATi andmetel on enamikul ELi põllumajandusettevõtete juhtidel üksnes praktilised kogemused. 2016. aastal oli selliseid juhte 68,3 % (kümnest seitse). Vähem kui kümnendik (9,1 %) põllumajandusettevõtete juhtidest on saanud täieliku põllumajandusliku väljaõppe ja ülejäänud 22,6 % on saanud põllumajandusliku baasväljaõppe.

7.4.2. Primaarsektoris on haridus uute tehnoloogiate kasutamise parandamiseks ja ajakohastamise edendamiseks ülioluline.

7.4.3. See on elulise tähtsusega praegu, mil digioskused muutuvad nüüdisaegse põllumajandusettevõtte juhtimise oluliseks koostisosaks. Digioskusi on vaja paljudes valdkondades ja põllumajandus ei ole erand. Põllumajanduses vajatakse üha rohkem inimesi, kellel on IKT- ja digioskused, kuid eelkõige maapiirkondade majandustegevuses on selgesti tuntav oskuste nappus.

7.4.4. Et põllumajandustootjate kogukond saaks tehnoloogilise ja digipöörde võimalusi täielikult kasutada, on vaja parandada põllumajandusettevõtete töötajate digioskusi.

7.4.5. Seda saab teha põllumajandusettevõtte tasandil ja ka tootjate ühendustes ja ühistutes, samuti ELi haridus- ja koolitussüsteemis, kus tuleb pakkuda elukestva õppe programme uute oskuste omandamiseks.

Brüssel, 18. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Transport, energia ja üldhuviteenused kui ELi jätkusuutliku majanduskasvu tegurid tänu digipöördele“

(omalgatuslik arvamus)

(2019/C 353/13)

Raportöör: **Alberto MAZZOLA**

Kaasraportöör: **Evangelia KEKELEKI**

Täiskogu otsus	24.1.2019
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	3.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	183/13/19

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (edaspidi „komitee“) leiab, et usaldusväärsed Euroopa transpordi-, energia- ja üldhuviteenuste süsteemid on peamised eeltingimused täielikult lõimunud kontinendi saavutamiseks, mis täidab jätkusuutliku ja konkurentsivõimelise majanduskasvu saavutamiseks vajalikke globaalseid ülesandeid ajakohases, digitaliseeritud ja arukas keskkonnas, mis tuleb toime majanduskasvu, heaolu, töövõimaluste, vaesuse, ebavõrdsuse, kliima, rahu ja õiglusega seotud probleemidega, nagu on nõutud ÜRO kestliku arengu eesmärkides. Komitee hinnangul peab ELi kodanike kui ettevõtjate, tootjate, töötajate, tarbijate, tootvate tarbijate, investorite ja lõppkasutajate aktiivne osalemine ja kaasamine olema poliitikavalikute ja -meetmete keskmes.

1.2. Komitee on kindlalt veendunud, et ELi ühtse turu väljakujundamine on jätkuvalt ELi digitaalse majanduskasvu hoogutamise kõige tähtsam eeltingimus. Komitee palub Euroopa Komisjonil tõhustada ja kontrollida nii ettevõtjaid kui ka tarbijaid käsitlevate heakskiidetud õigusaktide rakendamise õiguspära ning **nõuab, et komisjon vaataks läbi ühtse turu valge raamatu**, et kavandada strateegia ühtse turu lõplikuks väljakujundamiseks 2025. aastaks. Selle tulemuseks peavad olema tugevamad ettevõtted, töötajate ja tarbijate laiendatud kaitse ning uus, täielikult ühendatud ja koostalitlusvõimeline arukas Euroopa transpordi-, energia- ja üldhuviteenuste taristu.

1.3. Komitee soovib luua **konkurentsi ja innovatsiooni edendava õiguskeskkonna**, mida kodanikud ja ettevõtjad usaldavad ning mis suurendab teadlikkust kodanikele, tarbijatele, ettevõtjatele ja töötajatele pakutavate transpordi-, energia- ja üldhuviteenuste valdkonnas kohaldatava digitehnoloogia, sealhulgas kõiki neid rolle koondava nn e-isiku hüvedest. Komitee soovib võtta andmete omamise kontseptsiooni asemel kasutusele füüsiliste ja juriidiliste isikute andmeõiguse mõiste. Tarbijate andmete kaitse tagamiseks peaksid ühendatud seadmete toodetavad andmed olema tarbijate kontrolli all.

1.4. **Andmete vaba liikumine on määrava tähtsusega.** Seepärast palub komitee tungivalt tõhusaid lahendusi probleemide kõrvaldamiseks, mis on seotud andmetele juurdepääsu, andmete koostalitlusvõime ja nende edastamisega, tagades samas andmete piisava kaitse ja privaatsuse, ausa konkurentsi ja tarbijatele laiema valiku. Mis puudutab andmevahetust ja kulude hüvitamist, siis tuleb avaliku ja erasektori ettevõtete suhtes kohaldada samu tingimusi.

1.5. Komitee palub komisjonil ja liikmesriikidel eraldada piisavalt vahendeid ja pädevusi, et tulemuslikult jälgida ja jõustada kehtivaid õigusakte. Lisaks palub komitee liikmesriikidel võtta kiiresti vastu komisjoni ettepanek **ELi kollektiivse õiguskaitse mehhanismi** kohta. Tuleb tagada, et tegeletakse ainult põhjendatud juhtumitega, vältides nii ülemääraseid kohtuvaidlusi.

1.6. Komitee on selgel seisukohal küsimuses, millises ulatuses on eetiliselt vastuvõetav kanda valikute tegemine üle **tehisintellektil põhinevatele süsteemidele**: kõik automatiseeritud süsteemid, sõltumata nende keerukusest, peavad tegutsema põhimõttel, et inimene kontrollib masinat.

1.7. **Komitee palub komisjonil avaldada isikuandmete kaitse üldmääruse kohta suunised ja selgitused**, mis tagaksid määruse ühetaolise jõustamise ja kõrgel tasemel andme- ja tarbijakaitse, sealhulgas andmesideühendusega ja automatiseeritud autode puhul, ning vaadata läbi tootevastutus- ja kindlustuseeskirjad, et kohandada neid olukorraga, kus aina rohkem otsuseid langetab tarkvara. Küberturvalisus on ülimalt tähtis turvalise ja heakskiidetud ülemineku tagamiseks.

1.8. Komitee kutsub **komisjoni üles töötama välja riiklike tervishoiusüsteemide asjakohase raamistiku, et jagada ELi institutsioonide ja ettevõtjate tehtava teadustöö ja innovatsiooni eesmärgil ELi kodanike terviseandmeid kooskõlas isikuandmete kaitse üldmäärusega**, st pidades rangelt kinni eraelu kaitse ja anonüümsuse eeskirjadest.

1.9. Kuna **5G** muudab mobiilside- ja internetitehnoloogia **üldotstarbeliseks tehnoloogiaks**, mis aitab oluliselt kaasa „tööstuse muundumise protsessile, mis paneb majandusstruktuuri seestpoolt lakkamatult pöördeliselt muutuma, hävitades lakkamatult vana ja luues uut“, **nõuab komitee, et ELi institutsioonid ja liikmesriigid kujundaksid välja digitaalse ühtse turu, sealhulgas arendaksid välja võimekuse, et lõimida ja kasutada 5G-teenuseid eesmärgiga kaitsta ja suurendada nende Euroopa tööstusharude konkurentsivõimet**, kus EL on maailmas juhtival kohal, näiteks transpordisektor, auto-, energia-, kemikaali- ja ravim- tööstus, tootmine, sh väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad (VKEd), ja finantssektor.

1.10. Komitee palub komisjonil rangelt jälgida 5G kasutuselevõtmisel ja tegelikul kasutamisel tehtavaid edusamme ning kutsub liikmesriike üles protsessi kiirendama. Komitee soovib võtta vastu **ELi poliitika, milles nõutakse, et igal riigil oleks vähemalt kaks pakkujat, kellest vähemalt üks on ELi ettevõtja**.

1.11. Selleks et oleks võimalik hinnata elektromagnetkiirguse võimalikke riske inimtervisele ja keskkonnale, kutsub komitee komisjoni üles viima läbi uuring, et teha kindlaks 5G kiirguse bioloogiline mõju.

1.12. Komitee märgib, et Euroopa energia- ja transpordisüsteemide digitaliseerimine eeldab uusi oskusi kõigi tasandi töötajatel, ning rõhutab vajadust tugevdada haridus- ja koolitusteenuste osutajate ja tööstuse vahelisi sidemeid, mis aitaksid edendada **suuri mehhanisme, millega suurendada digitaalset kirjaoskust ning elukestvat digivõimekust** ja -õpet. Neid valdkondi peab toetama Euroopa Sotsiaalfond. Haridust ja koolitust tuleb pakkuda ka kodanikele ja tarbijatele, et nad ei jääks digitaalselt turult kõrvale juurdepääsu puudumise tõttu elektroonilise side võrgule või digitaalse kirjaoskamatus tõttu. Komitee hinnangul on vajalik parandada teadlikkuse suurendamise kampaaniate abil küberhügieeni ka üksikisikute ja ettevõtjate seas ⁽¹⁾.

1.13. Heiteta ja vähese heitega liikuvusele ülemineku korraldamiseks **toetab komitee järgmist: tehnoloogianeutraalne lõimimine ja süsteemne lähenemisviis**; vähese heitega ja heiteta sõidukid ja taristu; järkjärguline pikaajaline üleminek alternatiivsete ja CO₂-heiteta kütuste kasutamisele; töhustamine nagu nt ühtse Euroopa taeva raames, kasutades maksimaalselt ära digitehnoloogia võimalusi, nagu Euroopa raudteeliikluse juhtimissüsteemi (ERTMS) puhul, ning arukas hinnakujundus ja veelgi rohkem mitmeliigilist integratsiooni ning üleminek kestlikumatele transpordiliikidele; **võimestatud kodanikud, kes tänu aina paremale ühenduvusele teevad valiku liikuvuse kui teenuse kasuks**.

(¹) ELT C 227, 28.6.2018, lk 86.

- 1.14. Komitee hinnangul peaks energiaspektori panust CO₂-heite vähendamisse suunama mitme meetme kaudu:
- peamiste kujunemisjärgus tehnoloogia kasutuselevõtmise edendamine kliimanetraalse ja ressursitõhusa ringmajanduse nimel;
 - **keskendumine arukatele võrkudele**, et lõimida ja optimeerida eri taastuvate energiaallikate kasutamist;
 - puhta tehnoloogia kasutamine energia tootmises, salvestamises, ülekandmises, jaotamises ja tarbimises, tarbimiskaja, energiatõhusus, hooned ja mikrotootmine;
 - eristrateegia energiamahukatele tööstusharudele;
 - usaldusväärsem heitkogustega kauplemise süsteem;
 - jõulisemad vahendid struktuuride ja võrkude turvalisuse ja küberturvalisuse tagamiseks.
- 1.15. Komitee märgib, et
- Euroopa suured ühendatud energia-, transpordi- ja kommunikatsioonitaristud on ühtse turu elutähtsad sõlmed ja on vajalikud selleks, et EL jätkaks juhtival kohal globaalses arengus ja konkurents;is;
 - transpordialane prioriteet arendada välja üleeuroopaline transpordivõrk eeldab 2030. aastaks ligikaudu **500 miljardi euro** suurust investeeringut ainuüksi põhivõrku;
 - Euroopa turuosaliste 5G-investeeringud peaksid järgmise viie aasta jooksul olema hinnanguliselt **60–100 miljardit eurot** aastas; maapiirkondade ühenduvusse tuleks investeerida 127 miljardit eurot;
 - kasvuhoonegaaside heiteta majanduse saavutamiseks on vaja täiendavalt investeerida umbes 175–290 miljardit eurot aastas, energiasektorisse kokku **520–575 miljardit eurot** ja ligikaudu **850–900 miljardit eurot** transpordisektorisse.
- 1.16. Selliste mahukate investeeringute rahastamiseks, mis moodustab ligikaudu 9–10 % ELi SKPst (enamasti erasektoris ja enamasti täiendavad), **soovib komitee edendada investeerimist soodustavat keskkonda, sh „investeeringute kuldreegli“ rakendamist** ja uusi finantskavu, kasutades selleks ühtekuuluvusvahendeid, EIPd, Euroopa ühendamise rahastust ja InvestEU programmi, programmi „Euroopa horisont“ ning avaliku ja erasektori ühiseid algatusi. Komitee loodab, et avaliku ja erasektori investorid suudavad katta need investeeringud, ja soovib sel eesmärgil lihtsustada haldusmenetlusi, suurendada vahendeid ja rahastamist, võtta arvesse negatiivset ja positiivset välismõju ning edendada investeerimist soodustavat keskkonda. Oluline samm on käimasolev töö, et luua ELi taksonoomia rahastamise keskkonnasäästlikumaks muutmiseks.
- 1.17. Siiski on komitee sügavalt veendunud, et erainvestorid nõustuksid sellise tohutu finantskohustusega ja ELi maksumaksja sellise suure avaliku sektori investeeringuga ainult **poliitilise ja sotsiaalse kompromissina**, mis põhineb ühisel süsteemsel nägemusel ja kontrollitavate vahe-eesmärkide selgel täitmisel lühikeses ja keskmise pikkusega ajaplaanis.
- ## 2. Valdkonnaülesed probleemid
- 2.1. Kestliku arengu eesmärgid on üleskutse kõikidele riikidele saavutada kõigi jaoks parem ja kestlikum tulevik. Eesmärgid puudutavad täitmist vajavaid globaalseid probleeme, kaasa arvatud neid, mis on seotud majanduskasvu, heaolu, vaesuse, ebavõrdsuse, kliima, töövõimaluste, rahu ja õiglusega. Samuti kujutavad need endast tungivat üleskutset suunata maailm säästvamale teele. Digiüleminek ja kestliku arengu eesmärgid on teineteisega tihedalt seotud, aidates kaasa nende eesmärkide saavutamisele toetades tööstust, innovatsiooni, taristut ja ühiskonda tervikuna. On selgeid tõendeid, mis näitavad digiülemineku ja mitmesuguste kestliku arengu eesmärkide saavutamise vahelist positiivset seost.
- 2.2. Komitee leiab, et Euroopa peaks olema avatud digiplatvormidel põhinevate uute ärimudelite arendamisele ja kasutuselevõtule, tingimusel et tagatud on läbipaistvus ja sotsiaalsed klauslid.
- 2.3. Kuigi digitehnoloogia on kättesaadav aina suuremale hulgale inimestele, püsib digilõhe visalt, sest osal inimestel puudub juurdepääs digitehnoloogiale ja osa inimesi suudab kasutada digiülemineku mõju oskuslikumalt oma elujärje parandamiseks.

2.4. Euroopa majanduse digiüleminek nõuab uusi oskusi kõigil tasanditel. Paljudes liikmesriikides puuduvad sidemed haridusteenuste osutajate ja tööstuse vahel, samas tuleb siin käsitletud suundumusi arvestades koostööd just suurendada, et ennetada oskuste puudujääki ja oskuste mittevastavust tööturu vajadustele. Pidev koolitus, täiendõpe ja elukestev õpe on otsustava tähtsusega tegurid töötajate kohanemisel muutuvate töökohtadega ja nende kutsealase arengu edendamisel. Haridus ja koolitus, ka teadusprojektide kaudu, on oluline viis annete toetamiseks ja kõrge tasemel oskuste edendamiseks, et EL säilitaks oma konkurentsivõime.

2.5. Komitee leiab lisaks, et EL ja liikmesriigid peavad toetama töötajaid, kellel on oht kaotada töökoht nii digiülemineku kui ka puhtale energiale ülemineku tagajärjel. Selleks kutsub komitee komisjoni, Euroopa Parlamenti ja Euroopa Liidu Nõukogu üles tagama, et Euroopa Sotsiaalfond ja Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fond oleksid nende probleemide lahendamiseks nõuetekohaselt kavandatud ja rahastatud.

2.6. Andmete vaba liikumine on määrava tähtsusega. Seepärast palub komitee tungivalt tõhusaid lahendusi probleemide kõrvaldamiseks, mis on seotud andmetele juurdepääsu, andmete koostalitlusvõime ja nende edastamisega, tagades samas andmete piisava kaitse ja privaatsuse. Mis puudutab andmevahetust ja kulude hüvitamist, siis tuleb avaliku ja erasektori ettevõtete suhtes kohaldada samu tingimusi.

2.7. Komitee palub komisjonil tagada andmetele juurdepääsu valdkonnas aus konkurents ja valikuvõimalused tarbijatele. Autotööstuses on ülimalt oluline tagada õiglane juurdepääs sõidukisestele andmetele, et tarbijal oleks juurdepääs konkurentsivõimelistele, mugavatele ja uuenduslikele liikuvusteenustele. Komitee soovib komisjonil avaldada suunised isikuandmete kaitse üldmääruse ja andmekaitse eeskirjade kohaldamise kohta ühendatud ja automatiseeritud autodele. Sarnaseid probleeme võib tekkida ka ühistranspordi valdkonnas seoses liikuvuse kui teenuse (*Mobility-as-a-Service*) kontseptsiooniga.

2.8. Komitee palub komisjonil vaadata läbi tootevastutus- ja kindlustuseeskirjad, et kohendada neid olukorraga, kus aina rohkem otsuseid langetab tarkvara. Turvalisuse ja ohutuse põhimõtteid tuleks kavandatud ja vaikumisi süstemaatiliselt kohaldada, et suurendada usaldust nende tehnoloogiate kasutuselevõtmise vastu.

2.9. Küberturvalisus on ülimalt tähtis turvalise ülemineku tagamiseks. ELi tasandi elulistes sektorites kindlaks tehtud probleemid tuleb täielikult lahendada, edendades selleks Euroopa Liidu Küberturvalisuse Ameti rolli, et vähendada nõrkade lülide ohtu aina rohkem ühendatud Euroopa võrgus. Komitee peab sellega seoses eelkõige tervitatavaks Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustiku (ENTSO-E) tööd.

2.10. Andurid ja järk-järgult kasutusele võetavad nutiarvestid toodavad suure hulga andmeid. Asjakohased sidusrühmad peavad andmeid töötlema ja tegema need kättesaadavaks turvalisel ja läbipaistval viisil, järgides seejuures isikuvabadusi. Komitee rõhutab, et kuigi arukas tehnoloogia loob tähelepanuväärseid võimalusi, paneb see siiski proovile paljud tarbijakaitse valdkonnas väljakujunenud põhimõtted, nagu andmekaitse, vastutus ja ohutus, ning jõupingutused energiasüstuvõimetuse kaotamiseks. Andmete puhul peavad reguleerivad asutused leidma lähenemisviisi, mis tagab, et tarbijatel on alati juurdepääs oma andmetele ja kontroll nende üle, ning mis soodustab konkurentsi ja aitab luua uuenduslikke teenuseid.

2.11. Peatselt kujundab tehisintellekt kõik sektorid ümber ja sellega seoses tekib mitmeid uusi väljakutseid. Näiteks on vaja garantiid automatiseeritud otsustusprotsessi läbipaistvuse ja tarbijate diskrimineerimise ennetamise osas.

2.12. Tarbijatel peab lisaks olema juurdepääs lihtsatele ja standardsetele toodetele, eriti neil tarbijatel, kes ei oma eksperditeadmisi, eakatele tarbijatele ja kõikidele haavatavas olukorras olevatele inimestele.

3. Transport

3.1. ELi ühtsel turul jääb transpordisektori arvele 6,3 % ELi SKPst ja sektor annab ELis otseselt tööd ligikaudu 13 miljonile inimesele, moodustades 7 % ELi kogu tööhõivest, k.a 2,3 miljonit inimest autotööstuses.

3.1.1. Transport aitab saavutada paljusid kestliku arengu eesmärke. See aitab oluliselt kaasa kestliku arengu eesmärkide saavutamisele majandusarengu, tööstus-, VKEde, kaubandus- ja investeerimisvaldkonnas. Samal ajal on transpordivaldkonnas seoses kestliku arengu eesmärkide ja Pariisi kokkuleppe eesmärkidega ⁽²⁾ ka probleeme.

3.1.2. Transpordipoliitika kujundamisel tuleb keskenduda kõigile konkreetset kasu toova õiglase ja täielikult digitaliseeritud ühtse turu väljakujundamisele. Praegu on see veel ebaühtlane, ka rahvusvahelise konkurentsi valdkonnas. Transpordisektoril on samuti täita tähtis ülesanne ühtse turu toimimise peamise toetajana.

(2) ELT C 367, 10.10.2018, lk 9.

3.1.3. ELi maanteetranspordi sektoris ei ole veel leitud õiget tasakaalu liberaliseerimise ja autojuhtide suhtes kohaldatavate sotsiaalklauslite vahel hoolimata hiljutistest kavandatud muudatustest maanteeõigusaktides ⁽³⁾. Suurimateks probleemideks maanteetranspordis peetakse praegu õigusnormide jõustamise puudulikkust ja autojuhtide puudust ligikaudu 20 % ulatuses.

3.1.4. ELi raudteekaubavedu, mis liberaliseeriti 2007. aastal, ei ole veel koostalitlev, olgugi et 50 % liiklusest on rahvusvaheline. Reisijate rahulolu tuleks suurendada. ELi digitaalse raudtee strateegia keskmeks peaks olema Euroopa raudteeliikluse juhtimissüsteemi (ERTMS) kasutuselevõtt, et oleks võimalik selle eeliseid praktikas kasutada (nt tehniline ja toimingute ühtlustamine, suurenenud võrguutlikkus, suurem usaldusväärsus, vähenenud hoolduskulud, automaatne rongide käitamine jne).

3.1.5. Lennundusturg toimib tõhusamalt. Liberaliseerimisest alates on piletihinnad langenud kümme korda ja marsruutide arv suurenenud seitse korda, kuid taristu- ja teenusekulud on kahekordistunud. Lennundustöötajate erinevatest tööhõivevormidest tingituna on selles vallas hulgaliselt probleeme ja ebakindlusi, mis mõnikord tulenevad rakendatavate õigusaktide rikkumisest või neist kõrvalehoidmisest. Suuremat tõhusust silmas pidades tuleks ühtse Euroopa taeva algatus täielikult rakendada, mille tulemuseks oleks rohkem otseleende, lühem reisiaeg ja umbes 10 % vähem CO₂-heiteid. Nõukogu peaks lõpetama selle blokeerimise. Komitee nõuab, et nõukogu võtaks kiiresti vastu läbivaadatud lennureisijate õigusi käsitleva määruse, kuna kohtuvaidluste märkimisväärseks vähendamiseks on vaja määrust põhjalikult täpsustada.

3.1.6. Hiljuti vastu võetud sadamateenuste määrusega loodi sadamatele ja nende sidusrühmadele viimaks tugev ja paindlik õigusraamistik ning kehtestati sadamatele üldine grupierand.

3.2. CO₂-heite vähendamine ja heiteta transport

3.2.1. Transport sõltub energiavajaduse osas endiselt 94 % ulatuses naftast. Maanteetransport moodustab sellest ligikaudu 73 %. Transport on ainus ELi tööstusharu, mille CO₂-heide on alates 1990. aastast suurenenud.

3.2.2. Komisjon esitas 2018. aastal oma visiooni kliimanetraalse tuleviku kohta aastal 2050. Heite märkimisväärse vähendamise saavutamine eeldab integreeritud süsteemset käsitlust. See hõlmab edendamist järgmistes valdkondades: i) sõidukite üldine tõhusus, vähese heitega ja heiteta sõidukid ning taristu; ii) transpordi järkjärguline üleminek alternatiivsetele ja CO₂-heiteta kütustele 2050. aastal; iii) transpordisüsteemi tõhususe suurendamine – kasutades võimalikult suures ulatuses ära digitehnoloogiat ja arukat hinnakujundust ning soodustades veelgi mitmeliigilise transpordi integreerimist ja üleminekut kestlikumatele transpordiliikidele, andes piisavalt vahendeid ühistranspordivõrgu kasutuselevõtmiseks ja laiendamiseks nii maa- kui ka linnapiirkondades. Keskkonnasäästlikumale majandusele üleminek on aga keeruline ja valuline samm ⁽⁴⁾.

3.2.3. Et vähendada transpordisektoris 2050. aastaks CO₂-heidet 100 % võrra, tuleb igal aastal investeerida 800 miljardit eurot, mis peaks tulema valdavalt erasektorist ⁽⁵⁾. Selliste investeeringute toetamiseks on vaja jätkusuutliku rahanduse tugevat õigusraamistikku.

3.2.4. Seoses tehnoloogianeutraalse lähenemisviisiga soovib komitee rõhutada, et muud mootoritehnoloogiad peale elektri, nagu vesinik või täielikult mittefossiilsed vedelkütused, näiteks HVO100, pakuvad samuti suurt puhta liikuvuse potentsiaali ⁽⁶⁾. Üleminek ühistranspordi kasutamisele on ka aktiivne kliimakaitsemeede. Elektriakude tootmine saab olema oluline energiasõltumatu tegur.

3.2.5. Komitee nõustub, et Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni (IMO) eesmärgi täitmist laevandussektoris tuleks käsitleda sektori tähtsaima prioriteedina ja 2023. aastat kui murrangulist etappi, millal võetakse heite vähendamise meetmed ning määratletakse tulevikus kasutatavate kütustega seotud võimalused.

3.2.6. Puhta ja alternatiivkütuse taristusse investeerimine on kõigi transpordiliikide jaoks ajamahukas ja kulukas ning sellega peaks kaasnema vastavad taristu kasutamise stiimulid, tagades esmalt kogu tarbijatele vajaliku teabe edastamise avatud platvormide kaudu.

⁽³⁾ ELT C 81, 2.3.2018, lk 195.

⁽⁴⁾ ESPAS, „Challenges and choices for Europe“, aprill 2019.

⁽⁵⁾ COM(2018) 773 final.

⁽⁶⁾ ELT C 345, 13.10.2017, lk 52, ELT C 262, 25.7.2018, lk 75.

3.3. **Liiklussurmade puudumine, automatiseeritud juhtimine, liikuvusteenus**

3.3.1. ELi teedel aset leidnud kõigist liiklusõnnetustest on 95 % seotud inimlike eksimustega. ELi teedel 2017. aastal toimunud liiklusõnnetustes hukkus üle 25300 inimese ja sai vigastada 1,2 miljonit inimest. Õnnetusjuhtumite kogukulu on aastas 120 miljardit eurot.

3.3.2. **Digitaliseerimine** ja automatiseerimine kujundavad tõenäoliselt maismaatranspordi tehnoloogia revolutsiooniliselt ümber. Komitee märgib, et selle uue tehnoloogia abil on võimalik nii suurendada transpordituru tõhusust kui ka esitada analüütilisi andmeid, mis aitavad kontrollida ja jõustada kehtivaid õigusakte ning kaitsta inim- ja sotsiaalseid õigusi.

3.3.3. Digitaliseerimine on samuti keskse tähtsusega uute turumudelite väljatöötamiseks, sealhulgas erinevat liiki platvormid ja **jagamismajandus**, mida ei ole veel kaugeltki välja kujundatud ning mis ei hõlma tõenäoliselt maapiirkondi, kus ühistransport ei ole kättesaadav. Komitee kutsub komisjoni üles tagama ühiste transpordivahendite ohutuse, alustades elektrilistest motorolleritest.

3.3.4. **Automatiseeritud juhtimisega** peaks olema võimalik vähendada surmaga lõppevaid õnnetusi märkimisväärselt või neid isegi täielikult vältida. Komitee usub, et juhita autod lubatakse teedele alles siis, kui need pakuvad samaväärset ohutust nagu teised reisijateveo süsteemid, näiteks rongid või suured lennukid. Komitee märgib kahte probleemset valdkonda, mis võivad saada avalikkuse poolehoidu saavutamisel takistuseks: 1) lisakulud ja 2) auto juhtimise kasvav keerukus (?) ning 3) mitmeliigiliseks liiklemiseks (automatiseeritud ja käsijuhtimine) kuluv pikk aeg, mille puhul võib õnnetusjuhtumite arv tõusta ja tee läbilaskevõime väheneda, 4) turvalisuse ja küberturvalisusega seotud küsimused ja 5) õiguslik ebakindlus seoses vastutusega õnnetuste korral.

3.3.5. Komitee leiab, et liiklussurmade puudumisega seoses võib analüüsis esile tuua järgmised aspektid: on esmatähtis jätkata liikluseeskirja ja asjakohaseid karistusi käsitlevate riiklike nõuete ühtlustamist; uute nn ohutute sõidukite taskukohasus tarbijatele ja ettevõtetele; üksnes inimene kui selline võib langetada n-ö eetilisi valikuid, masinad peavad inimest toetama ja mitte teda asendama; kindlustusettevõtete vähendatud kindlustusmaksed, et soodustada ohutumate sõidukite ostmist; mistahes uus sõidukite andmetele juurdepääsu reguleeriv eeskiri peab järgima „ohutus ennekõike“ põhimõtet.

3.3.6. Eri transpordiliikide, sh ühistranspordi, ühendatud ja automatiseeritud liikuvusvõimalused on tähtis innovatsiooni valdkond, kus EL on võimeline võtma maailmas juhtpositsiooni. Seda saab välja töötada üksnes avaliku ja erasektori koostöö ja investeringute kaudu.

3.3.7. Liikuvusteenus (Mobility-as-a-Service, MaaS) tähendab isiklike transpordivahendite asemel ühistranspordi ja teenusena tarbitava liikuvusvõimaluste kasutamist⁽⁸⁾. Liikuvusteenuse põhikontseptsioon on pakkuda reisijatele nende reisivajadustest lähtuvad liikuvusvõimalusi. Liikuvusteenuse puhul käsitletakse kogu transpordisüsteemi ühtse tervikuna. Tellitav liikuvus võib aidata parandada ka nende kodanike juurdepääsu liikuvusele, kes elavad kõrvalistes piirkondades või kellel on liikuvusega seotud raskusi (näiteks eakad ja/või puudega inimesed).

3.4. **Investeeringud**

3.4.1. Komitee mõonab, et paljudes ELi piirkondades ei ole transporditaristu võrk toimiv. Eeldusel, et nõudlus transporditeenuste järele kasvab järjepidevalt, on vaja tähelepanuväärseid avaliku ja erasektori investeeringuid transporditaristu väljaehitamiseks ja parandamiseks.

3.4.2. Üldprioriteet peab olema optimeeritud geograafilise katvusega **üleeuroopalise transpordivõrgu väljakujundamine** õigeks ajaks: üleeuroopaline põhivõrk 2030. aastaks ja kogu võrk 2050. aastaks või varem. Ainuüksi põhivõrgu loomisse tuleb investeerida ligikaudu 500 miljardit eurot, arvestamata vastupidavuse tagamist ja olemasoleva taristu ajakohastamist. Neid investeeringuid ei ole võimalik rahastada Euroopa ühendamise rahastu toetustest või ELi vahenditest ja liikmesriikide vahenditest tõenäoliselt ei piisa. Ilmselt tekib suurte viivituste oht.

⁽⁷⁾ ELT C 440, 6.12.2018, lk 191.

⁽⁸⁾ ELT C 345, 13.10.2017, lk 52.

3.4.3. Toetused mängivad jätkuvalt olulist rolli ELi transpordisektori investeerimispoliitikas, eriti juhtudel, kus turuinvesteerin-guid on raskem ellu viia. Tähtsad lisavahendid on aga ka muude rahastamisallikatega, näiteks Euroopa Investeerimis-panga või erasek-tori laenudega kombineeritud toetused ning avaliku ja erasektori investorite kaasamine, näiteks avaliku ja erasektori partnerluste kaudu.

3.4.4. „Komitee kutsub üles investeerima digitaalse transpordi aluseks olevasse tehnoloogiasse ja taristusse, eelkõige automaatset-esse liikluse korraldamise ja reguleerimise süsteemidesse SESAR, ERTMS ja C-ITS. Lisaks tuleb 5G ühendused teha kättesaadavaks TEN-T põhivõrkudes. Need ettevõtmised peaksid olema prioriteetsed ELi rahastamisvahendite, näiteks Euroopa ühendamise rahastu, InvestEU ja programmi „Euroopa horisont“ jaoks“⁽⁹⁾.

3.4.5. „Samuti leiab komitee, et paindlikul, õiglasel, läbipaistval ja mittediskrimineerival **teemaksu süsteemil**, mis on kooskõlas „kasutaja maksab“ ja „saastaja maksab“ põhimõtetega, oleks positiivne mõju, kui tulusid kasutatakse sihipäraselt“⁽¹⁰⁾.

4. Energia

4.1. Ühtne energiaturg

4.1.1. ELi energiasektori käive oli 2016. aastal 1,881 miljardit eurot ja selles töötas vahetult umbes 1 630 000 inimest.

4.1.2. Kõigil ELi kodanikel peaks olema juurdepääs turvalisele, säästvale ja taskukohasele energiale. See on energialiidu peamine eesmärk. Komitee väljendab pettumust selle üle, et ELis erinevad energiahinnad märkimisväärselt, mis viitab **ühtse energiaturu** suurele probleemile. Komitee loodab, et ELi energialiidu ja digitaalse ühtse turu rajamisega hinnad ühtlustuvad, välja arvatud maksu-komponent.

EL peab tingimata energiasektori kodanikekselt digitaliseerima, sest nii on võimalik keskenduda energia tarbijatele ja tootvatele tar-bijatele ning aidata kaasa energiaturgude uudele ülesehitamisele.

4.2. Digitaliseerimine ja uus tehnoloogia

4.2.1. Energiatehnoloogia strateegilise kavaga seoses loob digitaliseerimine uusi võimalusi tarnijatele, sest optimeerib nende väärtuslikke ressursse, võimaldab kasutada erinevatest ja jaotatud allikatest saadud taastuvenergiat ja vähendab tegevuskulusid. Samal ajal peaks see olema kõigile kasulik, vähendades üldsuse ja ettevõtjate energiaarveid energiatõhususe ja paindlikes nõudlusmehhanismides osalemise kaudu. Komitee kutsub komisjoni üles hindama saavutatud tulemusi ja võtma vajaduse korral täiendavaid meetmeid.

4.3. Arukas energiavõrk ja taastuvad energiaallikad

4.3.1. Teatavate taastuvenergialiikidega seotud kulud on hinnanguliselt juba ligilähedased jooksvatele turuhindadele.

4.3.2. Hajutatud energialahendused ja arukas kontroll muutuvad odavamaks. Selle kujunemisejärgus süsteemi tähtis osa on arukad võrgud, mis aitavad tänu digitaliseerimisele ühendada võrguga uusi energiasüsteeme. Tulevikus ei arendata arukaid energiasüs-teeme eraldi, vaid nendega ühendatakse digitaalselt ja füüsiliselt eri liiki energia- ja transpordivõrke, mis suurendab võimalusi. Esimene energiavaldkond, mida see tõenäoliselt mõjutab, on elektrisektor, sest digitaliseerimine suurendab ühendatust soojus- ja jahutussüs-teemidega, eriti hoone- ja liikuvussektoris, edendades sidusrühmade osalemist kohalikes, piirkondlikes ja ELi väärtusahelates, kaasates kohalikud kogukonnad ja tootvad tarbijad energiakogukondade tegevusse ja energiategingutesse ning edendades Euroopa innovat-siooni ja ettevõtteid.

4.3.3. Programmist „Horisont 2020“ on rahastatud mitut jaotusvõrgu, ülekandevõrkude, hajutatud salvestamise, suuremahulise säilitamise, taastuvate energiaallikate ning soojus- ja jahutussüsteemi näidisprojekti, mis hõlmavad tarbijale suunatud tehnoloogiat, võrgutehnoloogiat, turu tugiteenuseid, energia salvestamist, hüdroelektrijaamu, akusid, tuuleturbiine, fotogalvaaniliselt saadud päike-seenergiat, muud päikeseenergiat, soojusenergiat, biogaasi ja mikrotootmist. Komitee pooldab innovatsioonifondi loomist, sest selle kaudu toetatakse rohkem näidisprojekte.

⁽⁹⁾ ELT C 345, 13.10.2017, lk 52.

⁽¹⁰⁾ ELT C 81, 2.3.2018, lk 195.

4.3.4. Komitee nõuab, et EL võtaks meetmed energiaostuvõimetuse kaotamise suunas. Vaja on konkreetseid meetmeid, et edendada hoonete põhjalikku renoveerimist, ja energiaostuvõimetute või energiaostuvõimetuse ohus kodanike jaoks tuleks paigaldada päikesepaneelid kõikjale, kus seda hinnatakse kasulikuks. EL peaks meeles pidama, et vaesed ei saa selliseid abinõusid endale lubada.

4.3.5. Komitee kiidab üleminekujärgus söekaevanduspiirkondade platvormi tööd. Puhtale energiale üleminek mõjutab tõepoolest teatavaid piirkondi teistest rohkem, eriti neid, kuhu on koondunud fossiilkütuste kaevandamine ning elektri- ja energiamahukas tootmine. Seepärast tuleb söekaevandus- ja CO₂-mahukate piirkondade ja sektorite struktuurseid muutusi hoolega jälgida ja tõhusalt hallata, tagades õiglase ja sotsiaalselt vastuvõetava ülemineku, milles ei jäeta ühtki töötajat ega piirkonda.

4.3.6. Euroopas on energiamahukates tööstusharudes otsesed töökohti üle 6 miljoni ja need tööstusharud on mitme väärtusahela, sealhulgas puhta energia süsteemide alus. Energiamahukate tööstusharude tekitatavad heitkogused moodustavad 60–80 % tööstusheitest. Energiamahukate sektorite CO₂-heite vähendamiseks kaasnevad ülesanded on tohutud ja eeldavad nii tehnoloogilisi kui ka muid uuendusi (näiteks uusi ärimudeleid).

4.4. **Investeeringud energeetikasse**

4.4.1. ELi energiaturu tugevus, puhtale energiale ülemineku edendamine ja süsteemi turvalisus sõltuvad asjakohastest, lõpuni arendatud ja kulutõhusatest Euroopa ülekandevõrkudest.

4.4.2. Innovatsioon, näiteks elektrienergiast toodetud gaasi ja vesiniku sisestamine gaasivõrku, võib anda häid tulemusi ja muutada majanduslikult tasuvaks, kui seda tõhusalt toetatakse.

4.4.3. Ajavahemikus 2031–2050 tuleks CO₂-heite täielikuks kaotamiseks⁽¹⁾ investeerida energiasektorisse 547 miljardit eurot aastas (2,8 % SKPst) võrreldes lähteolukorraga, kus investeeritakse 377 miljardit eurot (1,9 % SKPst). Isegi arenenud majandusega riikide jaoks on need summad tähelepanuväärsed.

5. **Üldhuviteenused**

5.1. Strateegiline põhisuund on keskenduda üldhuviteenuste – kui ELi jätkusuutliku majanduskasvu tegurite – osutamisele inimesele. Euroopa sotsiaalõiguste samba 20. ja viimane põhimõte puudutab juurdepääsu esmatähtsatele teenustele ja sätestab, et igaühel on õigus saada juurdepääs kvaliteetsetele esmatähtsatele teenustele, sealhulgas vesi, kanalisatsioon, energia, transport, finantsteenused ja digitaalne kommunikatsioon. Selleks on vaja konkreetseid kestliku arengu ja ühtekuuluvuse meetmeid.

5.2. **Kodanikud ja ettevõtjad nõuavad avatumat, läbipaistvamat, vastutustundlikumat ja tõhusamat** valitsemistava. Pilvandmetöötluslahendustega saavutatav mastaabisääst ja paindlikkus aitavad võtta kasutusele e-valitsuse, e-tervishoiu, e-hanked ja e-arved, mis võimaldavad avalike teenuste osutajatel jagada teavet ning hõlbustada suhtlust kodanike ja ettevõtjatega.

5.3. On oht, et üldhuviteenuste täieliku digitaliseerituse korral jäetakse kõrvale vanemad ja digitaalostusteta inimesed. Seetõttu tuleks nende teenuste jaoks säilitada mõned tavapärased teeninduspunktid.

5.4. Komitee soovib, et Euroopa poolaasta hõlmaks sätteid, mis käsitlevad üldhuviteenuste osutamise vastutust ja läbipaistvust liikmesriikides, samuti teenuste kättesaadavust ja nõuetekohast toimimist.

5.5. Paljudel kodanikel Euroopa Liidus on erineval määral tõsiseid majanduslikke raskusi ligipääsuga sellistele põhilistele teenustele nagu eluase, energia, elektrooniline side, transport, vesi, tervishoid ja sotsiaalteenused.

5.6. Juurdepääsu puudumine üldhuviteenustele võib sõltuda mitmest tegurist – majanduslikest, geograafilistest, sotsiaalsetest (ebavõrdne kohtlemine), füüsilistest (tulenevalt puudest) – või sobimatusest vajaduste ja/või tehnilise progressiga (kokkusobimatus/ebapiisav kvaliteedi ja/või turvalisuse tase) Digitaal tehnoloogia võib aidata osadest neist raskustest üle saada.

⁽¹⁾ COM(2018) 773 final.

5.7. Tervishoiuteenuste puhul võib digiteerimine parandada haiguste ennetamist, diagnoosimist ja ravi. Sellised vahendid nagu e-tervisekaart võivad anda tarbijatele pideva juurdepääsu oma haigusloole ja ravimireseptidele. Mobiilsed terviserakendused ja veebipõhised meditsiinilised konsultatsioonid võivad patsientidele ja tarbijatele pakkuda suurepäraselt nende püüdlustes säilitada oma tervis ja ennetada haigusi, eriti nende jaoks, kes elavad kõrvalistes piirkondades. Siiski hõlmavad digitaalsete tervisetoodete ja -teenuste kasutegurid ka tõsiseid ohtusid patsientide eraelu puutumatusel, nende ohutusele ja turvalisusele, kuna isiklike terviseandmete ja tervishoiuasutustes säilitatavate andmete lekkimine võib muutuda sagedasemaks. EL peaks välja töötama tervikliku õigusraamistiku, et tagada ühtlustatud lähenemisviis.

5.8. Võttes arvesse digitaalsete tervishoiuteenuste ja -toodete üha suuremat kasutamist, muu hulgas ka piiriülese keskkonnas, on oluline ühtlustada selliste teenuste ja toodete puhul kogu ELis kohaldatav lähenemisviis. Tuleb kehtestada seadusandlikud meetmed, nagu tugev turujärelevalve ja õiguskaitse, ning tõhusad õiguskaitsevahendid digitaalsete tervisetoodete ja -teenuste jaoks, et aidata kaasa ELi tarbijate tõhusale kaitsele.

5.9. Komitee kutsub komisjoni üles töötama välja asjakohase raamistiku riiklikele tervishoiusüsteemidele, et kooskõlas isikuandmete kaitse üldmäärusega, st rangelt järgides eraelu puutumatus ja anonüümsust, jagada ELi kodanike terviseandmeid riiklike tervishoiusüsteemide vahel ELi asutuste ja ettevõtete teadus- ja innovatsioonieesmärkidel.

5.10. Üldhuviteenuste puhul peaksid teenuseosutajad pakkuma teenuseid digitaalselt, säilitades samas muud kanalid nende jaoks, kellel oma valiku või paratamatuse tõttu ei ole internetiühendust.

5.11. Üldhuviteenused on ühistranspordis üliolulised elukvaliteedi parandamiseks ja ELi põhieesmärkide täitmiseks. Avaliku sektori asutustel on üldhuviteenuste pakkumiseks, tellimiseks ja korraldamiseks vaja ulatuslikku kaalutusõigust.

6. 5G

6.1. 5G-võrgu kasutuselevõtt ühtsel turul

6.1.1. Avaliku sektori asutused on teinud algust meetmetega, millega hõlbustada 5G-võrgu kasutuselevõttu ühtsel turul, muu hulgas on alustatud 5G sagedusala kindlaksmääramisega. Eelolevatel kuudel peaksid ELi mobiilsideoperaatorid valmistuma reaalingimustes katsete läbiviimiseks, sest esimesed 5G-nutitelefonid ja terminalid tuuakse eeldatavasti turule 2019. aasta esimesel poolel. Paraku on 2018. aasta detsembri alguseks ainult kaksteist liikmesriiki lõpule viinud või algatanud vähemalt ühe sagedusalade konkursi.

6.1.2. Kõik maailma riigid konkureerivad omavahel, et olla maailmas esimeste 5G-võrgu kasutuselevõtjate hulgas. Konkurentsiosaleb ka EL. Viis suurimat taristupakkujat on kaks ELi ja kaks Hiina ettevõtjat ning üks Korea ettevõtja. 5G-seadmete ja -kiibistike esimeste tootjate hulgas ei ole ühtki suurt ELi ettevõtjat.

6.1.3. Komitee hoiatab, et nende ELi tööstusharude konkurentsivõime, kus EL on maailmas juhtival kohal – näiteks transpordisektor, auto-, energia-, kemikaali- ja ravimitööstus, tootev tööstus, sh VKEd, ja finantssektor –, sõltub suutlikkusest lõimida ja kasutada 5G-teenuseid.

6.1.4. Komitee on teadlik, et teadlased hoiatavad 5G-ga kaasneva elektromagnetkiirguse võimalike ohtude eest inimestele ja keskkonnale, eelkõige hoiatatakse suure andmemahutudega ja suure läbitungimisvõimega raadiosignaalide eest hoonetes ja muudes suletud ruumides. Komitee kutsub komisjoni üles viima läbi uuringu, mille raames hinnatakse 5G kiirguse bioloogilist mõju ja ohtu, et 5G hakkab häirima teisi sagedusvahemikke.

6.2. Vajalikud 5G-investeeringud

6.2.1. ELi turuosaliste 5G-investeeringud on järgmise viie aasta jooksul hinnanguliselt 60–100 miljardit eurot aastas. Sellega tagatakse kõigile ELi sotsiaal-majandusliku keskkonna edendajatele gigabitühenduvus. Maapiirkondade ühenduvuse parandamise tuleb investeerida täiendavalt 127 miljardit eurot.

6.2.2. 5G-võrgus ühendatakse mobiilside- ja internetitehnoloogia üldotstarbelise tehnoloogia staatusesse, mis avaldab mõju paljude tööstusharude tootlikkusele ja majandustegevusele, haldab suuremat hulka seadmeid ja suuremaid andmemahte, laiendab oluliselt asjade interneti kasutajaskonda ning arendab välja hädavajalikud teenused.

7. Konkreetsed märkused

7.1. Lisaks palub komitee ELi institutsioonidel võtta põhjalikult arvesse järgmisi teemasid, millega komitee on juba tegelenud ja millega jätkab tööd ka tulevikus, sest need on käesoleva arvamuse kontekstis olulised:

- kõigi väliskulude sisestamine positiivsete ja negatiivsete stiimulite kaudu ⁽¹²⁾;
- energia maksustamise direktiiv seoses CO₂, lämmastikoksiidide (NOx) ja vääveloksiididega (SOx) ⁽¹³⁾;
- hajaenergeetika lahenduste süsteem ⁽¹⁴⁾;
- heitkogustega kauplemise süsteemi turu stabiilsus järgmisel kauplemisperioodil (2021. aastal) ja süsteemi 2020. aasta järgsed meetmed ⁽¹⁵⁾;
- võrgu teabevahetuse digiplatvorm elektrivoogude juhtimiseks ⁽¹⁶⁾;
- energia suurandmete haldus ⁽¹⁷⁾;
- kivisöe kasutamisest loobumisega seotud sotsiaalsed ja majanduslikud probleemid ⁽¹⁸⁾;
- odavamad ja hõlpsamini paigaldatavad väikesed moodulreaktorid (50–300 MW); vajalikud ELi standardid ⁽¹⁹⁾;
- kontinente ühendavad pikamaa-kõrgpingevõrgud: Euroopa-Aasia võrgu väljavaated ⁽²⁰⁾;
- energiavarustuskindlus ja investeeringute kaitse ⁽²¹⁾;
- energiatõhusus ⁽²²⁾;
- toodete eelsertimine ⁽²³⁾;
- pilvandmetöötuluse eeskirjad ⁽²⁴⁾;
- ELi tootmisplatvormid ⁽²⁵⁾;

⁽¹²⁾ ELT C 190, 5.6.2019, lk 24; ELT C 110, 22.3.2019, lk 33.

⁽¹³⁾ ELT C 228, 5.7.2019, lk 37.

⁽¹⁴⁾ ELT C 34, 2.2.2017, lk 44.

⁽¹⁵⁾ ELT C 424, 26.11.2014, lk 46; ELT C 288, 31.8.2017, lk 75.

⁽¹⁶⁾ ELT C 34, 2.2.2017, lk 44; ELT C 345, 13.10.2017, lk 52; ELT C 262, 25.7.2018, lk 86.

⁽¹⁷⁾ Final study on The ethics of Big Data: Balancing economic benefits and ethical questions of Big Data in EU policy context (Lõppuuring „Suurandmete eetika: tasakaalu leidmine suurandmete majandusliku kasu ja eetiliste küsimuste vahel ELi poliitika kontekstis“); ELT C 242, 23.7.2015, lk 61.

⁽¹⁸⁾ ELT C 303, 19.8.2016, lk 1.

⁽¹⁹⁾ ELT C 237, 6.7.2018, lk 38; ELT C 341, 21.11.2013, lk 92; ELT C 110, 22.3.2019, lk 141.

⁽²⁰⁾ ELT C 228, 5.7.2019, lk 95; ELT C 143, 22.5.2012, lk 125.

⁽²¹⁾ ELT C 143, 22.5.2012, lk 125; ELT C 271, 19.9.2013, lk 153; ELT C 424, 26.11.2014, lk 64; ELT C 264, 20.7.2016, lk 117.

⁽²²⁾ ELT C 191, 29.6.2012, lk 142.

⁽²³⁾ ELT C 228, 5.7.2019, lk 74; ELT C 75, 10.3.2017, lk 40; ELT C 81, 2.3.2018, lk 176.

⁽²⁴⁾ ELT C 487, 28.12.2016, lk 86.

⁽²⁵⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tööstuse muutuste nõuandekomisjoni teabearuanne „Järkjärgulise innovatsiooni edendamine suure töötleva tööstuse mahuga piirkondades“; ELT C 332, 8.10.2015, lk 36; ELT C 299, 4.10.2012, lk 12

- telekommunikatsiooni- ja andmevõrk ⁽²⁶⁾;
- andmevoog peab olema turvaline ja usaldusväärne ⁽²⁷⁾;
- andmete omanine ja andmeõigus ⁽²⁸⁾;
- andmete säilitamine ELis ⁽²⁹⁾

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

⁽²⁶⁾ ELT C 125, 21.4.2017, lk 74.

⁽²⁷⁾ ELT C 440, 6.12.2018, lk 8; ELT C 227, 28.6.2018, lk 86.

⁽²⁸⁾ ELT C 288, 31.8.2017, lk 107; ELT C 81, 2.3.2018, lk 209; ELT C 237, 6.7.2018, lk 32.

⁽²⁹⁾ ELT C 345, 13.10.2017, lk 52; ELT C 227, 28.6.2018, lk 11.

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

EMSK TÄISKOGU 545. ISTUNGJÄRK, 17.7.2019–18.7.2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule ja nõukogule „Tõhusama ja demokraatlikuma otsustusprotsessi poole ELi maksupoliitikas““

(COM(2019) 8 final)

(2019/C 353/14)

Raportöör: **Juan MENDOZA CASTRO**

Raportöör: **Krister ANDERSSON**

Raportöör: **Mihai IVAȘCU**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 18.2.2019
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	2.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	171/17/18

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab komisjoni eesmärki alustada vajaliku aruteluga, arvestades maksuküsimustes kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamise teema tundlikkust.

1.2. Komitee on varem teistes arvamustes juba märkinud, et toetab ühehäälsuse nõude muutmist ja on avatud kvalifitseeritud hääleteenamuse lähenemisviisile.

1.3. Samas leiab komitee, et kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamise edukaks rakendamiseks peavad olema täidetud teatud tingimused.

1.4. Ühehäälsuse reegel võib maksustamise valdkonnas näida üha enam õiguslikult problemaatilise ja majanduslikult kahjuliku poliitilise anakronismina.

1.5. Maksukonkurents põhjustab sageli kasvavat survet riigieelarvele; lisaks sellele avaldavad pingelised riigieelarved survet konkurentsivõimele.

- 1.6. Tulevikus, kui kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamine kasutusele võetakse, oleks Euroopa Parlamendil maksuküsimustes tähtis roll.
- 1.7. Ühehäälsus maksustamise valdkonnas on mõjutanud teisi ELi üldisemaid poliitikaprioriteete.
- 1.8. Järkjärguline üleminek kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamisele aitaks saavutada keskkonnaeesmärke tõhusamalt ajal, mil kliimamuutuste vastane võitlus on pakilisem küsimus kui kunagi varem.
- 1.9. Kui kavandatud äriühingu tulumaksu ühtne konsolideeritud maksubaas (CCCTB), mida on arutatud viimased 20 aastat, asjakohaselt kujundada ja kasutusele võtta, hõlmab see märkimisväärset kasu ettevõtjatele ja kodanikele. Hädasti on vaja ELi käibemaksu reformi koos asjakohase kooskõlastamisega ELi ja liikmesriikide tasandil, sest praegu lähevad killustatud süsteemi tõttu kaotsi suured tulud.
- 1.10. Komitee on samuti seisukohal, et maksupoliitika üldiselt ja eelkõige maksupettuste vastu võitlemine peab jääma tulevase Euroopa Komisjoni prioriteetseks poliitikavaldkonnaks. Komitee on seisukohal, et parimaid tulemusi võitluses piiriülese maksupettusega on paremini võimalik saavutada Euroopa tasandil, ja tunneb heameelt maksualast koostööd mittetegevate jurisdiktsioonide ELi loetelu esmakordse avaldamise üle.
- 1.11. Teisalt on komitee teadlik, et maksupoliitika on alati olnud tihedalt seotud liikmesriikide suveräänsusega, sest see on nende jaoks äärmiselt oluline.
- 1.12. Põhimõtteliselt peaks ELil olema ülemaailmse tähtsusega küsimustes jõuline seisukoht. Komitee mõistab, et mõne ELi liikmesriigi jaoks oli maksukonkurents minevikus finantsprobleemide lahendamise tegur. Hiljutine maksustamise vältimise vastaste meetmete vastuvõtmine on näidanud, et liikmesriigid on valmis suurendama läbipaistvat ja õiglast maksukonkurentsi.
- 1.13. Seoses sellega tõstab komitee esile – ja kiidab – ELi tasandil tehtud edusamme agressiivse maksuplaneerimise ja maksudest kõrvalehoidumise vastu võitlemisel ning käibemaksusüsteemi parandamisel. Samal ajal sooviks komitee näha edusamme muudes valdkondades.
- 1.14. Pärast põhjalikku majanduslikku, sotsiaalset ja eelarveanalüüsi peab mis tahes uus eeskiri olema eesmärgipärane ja kõigil liikmesriikidel peab olema alati piisavalt võimalusi osaleda otsustusprotsessis. Lõppeesmärk peaks olema kujundada soodus tulemus nii ELi tasandil kui ka iga liikmesriigi tasandil.
- 1.15. Pärast otsuse tegemist tuleks neli kavandatud sammu järk-järgult ellu rakendada ja igatühe ellurakendamise järel peaks Euroopa Komisjon viima läbi hindamise.
- 1.16. Komitee rõhutab vajadust laiema protsessi järele, et liikuda võimaluse korral tõhusama kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamise poole, mis võtab aega ja peab olema kooskõlas teiste poliitiliste algatustega. Seoses sellega märgib komitee, et vaja on järgmist:

— piisavalt tugev ELi eelarve,

— paremini kooskõlastatud majanduspoliitika,

— põhjalik analüütiline töö hindamiseks, mil määral on praegused maksumeetmed olnud ebapiisavad.

2. Komisjoni dokumendi põhisisu

2.1. Liikmesriigid võivad võtta ELi tasandil vastu meetmeid ja direktiive, mille eesmärk on kehtestada ühised riiklikud maksueeskirjad kaudsete maksude, nagu käibemaks, või otseste maksude, nagu äriühingu tulumaks, valdkonnas. Siiski on komisjoni väitel nende küsimuste puhul praeguses ELi seadusandlikus protsessis puudusi, sest enne meetmete võtmist on nõutav kõigi liikmesriikide ühehäälselt kokkulepe. Ühehäälsust ei pruugita saavutada või see võib viia ebapiisava poliitikani.

2.2. Maksude valdkonna seadusandlike ettepanekuid reguleeritakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklitega 113 ja 115. Mõlema artikliga nähakse ette seadusandlik erimenetlus, mille kaudu nõukogu hääletab ühehäälselt maksuküsimuste üle ja Euroopa Parlamendiga üksnes konsulteeritakse.

2.3. Aluslepingud sisaldavad ka vajalikke sätteid, millega muudetakse otsustamisprotsess nõukogus teatavatel tingimustel ühehäälselt hääletusest kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamiseks.

2.4. Euroopa Liidu lepingu artikli 48 lõike 7 nn sillaklausel võimaldab liikmesriikidel minna muidu ühehäälsust nõudvates valdkondades üle kvalifitseeritud hääleteenamusele või seadusandlikult erimenetlusele seadusandlikule tavamenetlusele.

2.5. Komisjoni eesmärk on avada oma teatisega arutelu selle üle, kuidas reformida otsuste langetamist ELi maksupoliitikas. Pooldatakse **neljasammulist järkjärgulist üleminekut** kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamisele seadusandliku tavamenetluse raames ELi jagatud maksupoliitika teatavates valdkondades.

2.5.1. **Esimese sammuna** peaksid liikmesriigid kokku leppima kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamises meetmete puhul, mis parandavad koostööd ja vastastikust abi maksupettuste ja maksudest kõrvalehoidumise valdkonnas, ning ELi ettevõtjatele mõeldud haldusalgatuste puhul (nt ühtlustatud aruandluskohustus).

2.5.2. **Teise sammuna** tuleks kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamine kehtestada kasuliku vahendina, et edendada meetmeid valdkondades, kus maksustamine toetab muid poliitilisi eesmärke, nt kliimamuutuste vastu võitlemine, keskkonna kaitsmine või rahvatervise parandamine.

2.5.3. **Kolmanda sammuna** aitaks kvalifitseeritud hääleteenamuse kasutamine ajakohastada ELi juba ühtlustatud eeskirju (nt käibemaksu ja aktsiisi valdkonnas).

2.5.4. **Neljas samm** võimaldaks minna üle kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamisele oluliste maksualaste projektide puhul, nagu äriühingu tulumaksu ühtne konsolideeritud maksubaas (CCCTB) ja digitaalmajanduse maksustamise uus süsteem.

2.6. Teatistes tehakse ettepanek, et liikmesriigid jõuaksid kiiresti kokkuleppele esimese ja teise sammu juurutamises ning kaaluksid kolmanda ja neljanda sammu juurutamist 2025. aasta lõpuks.

2.7. Komisjon väidab, et lahendab sellega järgmised maksupoliitika praeguse otsustusprotsessiga seotud probleemid:

2.7.1. ühehääle kokkuleppe vajadus raskendab igasuguse kompromissi saavutamist, sest kokkuleppe nurjamiseks piisab ainult ühe liikmesriigi vastuseisust. Liikmesriigid ei pea nõukogus sageli lahenduste leidmiseks tõsiseid läbirääkimisi, kuna nad teavad, et saavad lihtsalt vetostada iga tulemuse, mis neile ei meeldi;

2.7.2. isegi kui maksustamise valdkonnas jõutakse ühehäälele kokkuleppele, saavutatakse see sageli vähimal võimalikul tasemel, mis piirab seega ettevõtjatele ja tarbijatele avalduvat positiivset mõju või muudab rakendamise tülikamaks;

2.7.3. mõned liikmesriigid võivad kasutada olulisi maksuettepanekuid kauplemisvahendina, et saavutada muid nõudmisi hoopis teistes küsimustes, või avaldada komisjonile survet seadusandlike ettepanekute tegemiseks muudes valdkondades;

2.7.4. ühehäälselt vastu võetud otsuseid saab tühistada või muuta ainult ühehäälselt. See võib muuta liikmesriigid liialt ettevaatlikuks, piirates ambitsioone ja nõrgestades lõpptulemust.

2.8. Euroopa Parlamendile ELi maksupoliitikaalaste algatuste lõplikus kujundamises võrdse kaalu andmine võimaldaks tal anda ELi maksupoliitika kujundamises täiemahulise panuse.

2.9. ELile ei antaks uut pädevust, samuti ei vähendataks liikmesriikide pädevust. Komisjon väidab ka, et see ei mõjutaks liikmesriikide õigusi kehtestada üksikisiku või äriühingu tulumaksu määrasid, mida nad peavad sobivaks.

2.10. Komisjoni hinnangul on maksupoliitikas ELi tasandil meetmete võtmata jätmise kulud suured. Lõpliku käibemaksukorra, äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi, finantstehingute maksu ja digiteenuste maksu aeglase edusammude hinnanguline kulu on nende nelja valdkonna peale kokku ligikaudu 292 miljardit eurot (!).

(!) COM(2019) 8 final, lk 4.

3. Üldised ja konkreetsed märkused

3.1. Komitee toetab komisjoni eesmärki alustada vajaliku aruteluga, arvestades maksuküsimustes kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamise teema tundlikkust. 21. sajandil peab edukas maksupoliitika võimaldama ELil lahendada tulevikus tekkida võivad ja tekkivaid majandus- ja finantsprobleeme. Ühehäälsuse nõue oli maksustamise küsimustes mõttekas 1950. aastatel, kui liikmesriike oli kuus; seevastu võib see praegu näida üha enam õiguslikult problemaatilise ja majanduslikult kahjuliku poliitilise anakronismina.

3.2. Komitee on teistes varasemates arvamustes märkinud, et pooldab ühehäälsuse nõude muutmist ja on avatud kvalifitseeritud hääleteenamuse lähenemisviisile ⁽²⁾. Komitee esitab käesoleva arvamuse, võttes arvesse seda tausta ja komitee rolli Euroopa projekti edendada sooviva organina.

3.3. Samas leiab komitee, et kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamise edukaks rakendamiseks peavad praeguses olukorras olema täidetud teatavad laiemat konteksti arvesse võtvad tingimused.

3.4. Komitee on seisukohal, et kui otsus on tehtud, tuleks neli kavandatud sammu järkjärgult ellu rakendada ja Euroopa Komisjon peaks pärast igatüüpi ellurakendamist teostama põhjaliku ja tervikliku hindamise.

3.5. Ühehäälsus maksustamise valdkonnas on mõjutanud teisi ELi üldisemaid poliitikaprioriteete. Maksustamine on väga oluline ka paljude ELi kõige ambitsioonikamate projektide jaoks, sealhulgas näiteks majandus- ja rahaliit, kapitaliturgude liit, digitaalne ühtne turg, 2030. aasta kliima- ja energiaraamistik ning ringmajandus. Teine näide on komisjoni ettepanek energia maksustamise direktiivi läbivaatamise kohta.

3.6. Järkjärguline üleminek kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamisele aitaks saavutada keskkonnaeesmärke tõhusamalt ajal, mil kliimamuutuste vastane võitlus on pakilisem küsimus kui kunagi varem. Eurostati andmed näitavad, et keskmiselt saavad ELi riigid keskkonnamaksudest ainult umbes 6 % oma maksutuludest. Väga suur osa sellest on energia- ja transpordiga seotud maksud, kõige väiksem tulu tuleb saaste- või ressursikasutuse maksudest (vähem kui 0,1 %) ⁽³⁾.

3.7. Viimase 20 aasta kestel arutlusel olnud kavandatud äriühingu tulumaksu ühtne konsolideeritud maksubaas (CCCTB), kui see asjakohaselt kujundada ja kasutusele võtta, hõlmab märkimisväärset kasu ettevõtjatele ja kodanikele. ELi üleselt kauplevate suuremate ettevõtete jaoks (ja nende ettevõtete jaoks, kes selle variandi kasuks otsustavad) vähenevad nõuete täitmisega seotud kulud ja keerukus. Äriühingu tulumaksu ühtne konsolideeritud maksubaas võib täita olulist osa agressiivse maksuplaneerimise vastases võitluses ja aidata taastada kodanike usaldust maksusüsteemi vastu ⁽⁴⁾.

3.8. Komitee toetab ELi käibemaksu reformi. Kuna selles küsimuses puudub kokkulepe, jääb igal aastal maksustamise vältimise ja maksudest kõrvalehoidumise ning liikmesriikide poolse kehva maksude kogumise tõttu kogumata 147 miljardit eurot käibemaksu. Praegune süsteem on väga killustatud ja keeruline ning vähendab ja moonutab seetõttu kaubandust ja investeringuid, luues ettevõtjatele tarbetu ja suure halduskoormuse ning kaubandustõkkesid ⁽⁵⁾. Käibemaksupettuste tõttu jääb riikide eelarvetes praegu saamata umbes 50 miljardit eurot aastas.

3.9. Ühtsel turul tekkinud lahnev maksupoliitika avaldab negatiivset mõju. Killustumine nõrgendab ühtse turu ühtsust ja tekitab suuremaid kulusid maksubaasidele, nagu tööjõud, sissetulek ja tarbimine. Põhimõtteliselt maksavad liikmesriikide üksmeele puudumise eest töötajad ja tarbijad üle kogu Euroopa. Lisaks on erinevad maksusüsteemid takistuseks VKEdele, kes püüavad kaubelda ühtsel turul.

3.10. Komitee on teadlik, et maksupoliitika on alati olnud tihedalt seotud liikmesriikide suveräänsusega, sest see on neist mõne jaoks äärmiselt oluline.

⁽²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus, ELT C 230, 14.7.2015, lk 24; Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus, ELT C 434, 15.12.2017, lk 18; Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus, ELT C 271, 19.9.2013, lk 23; Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus, ELT C 332, 8.10.2015, lk 8.

⁽³⁾ Euractiv – Time to get rid of EU's unanimity rule on green fiscal matters.

⁽⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus, ELT C 434, 15.12.2017, lk 58.

⁽⁵⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus, ELT C 237, 6.7.2018, lk 40.

3.11. OECD **maksubaasi kahanemise ja kasumi ümberpaigutamise** projektis ⁽⁶⁾ tuvastati, et enne mis tahes pettusevastaste meetmete võtmist oli selle ulatus 100–240 miljardit USA dollarit ⁽⁷⁾. Euroopa Parlamendi uuringuteenistuse arvutuste kohaselt jäävad ELi puhul vastavad arvud vahemikku 50–70 miljardit eurot ⁽⁸⁾. See moodustab 0,35 % ELi SKPst.

3.12. Maksupoliitiliste meetmete puhul on **Euroopa Parlamendi poliitiline roll maksuküsimustes** praegu ainult nõuandev. Kui ühehäälsuselt mindaks üle kvalifitseeritud häälteenamusega hääletamisele, võiks Euroopa Parlament etendada maksuküsimustes tähtsat rolli.

3.13. **Komisjon kavatab algatada arutelu selle üle, kuidas kõige paremini reformida ELile maksustamise valdkonnas eelnevalt antud pädevuse teostamist.** Ettepanek on minna järkjärguliselt üle kvalifitseeritud häälteenamuse täielikule rakendamisele konkreetsetes poliitikavaldkondades, mis on kõigi liikmesriikide jaoks eriti huvipakkuvad. Komisjon ei püüa teatisega luua ELile uusi pädevusvaldkondi. Samuti ei ole teatise eesmärk minna ELis üle tühtlustatud üksikisiku ja äriühingu tulumaksumäärade süsteemile.

3.14. **Maksukonkurentsi**ga kaasneb sageli suurenev surve riigieelarvele. Kui see juhtub, ei süvenda see mitte ainult laialt levinud tasakaalustamatust jaotamisel, vaid nõrgestab ka nõudlust ja on seetõttu kahjulik majanduse arengule. Eurokriiside kontekstis on eelarvepiirangute tõttu kehtestatud range kokkuhoiupoliitika.

3.15. **Konkurentsivõime ja finantsstabiilsus.** Lisaks avaldavad pingelised riigieelarved sageli survet konkurentile, sest puudub võimalus rahastada tulevasi investeeringuid näiteks taristusse, digiüleminekusse või teadus- ja arendustegevusse. Ka eelarve stabiilsus ja finantsturu stabiilsus on vastastikuselt sõltuvuses.

3.16. **Maksustamise vältimise vastased meetmed.** Komitee on veendunud, et Euroopa Liidul on ülemaailmse tähtsusega küsimustes eluliselt tähtis roll. Kuigi varem on mõned liikmesriigid kasutanud maksukonkurentsi mõne sisemise finantsprobleemi lahendamiseks, näitas maksustamise vältimise vastaste meetmete hiljutine vastuvõtmine avatust ja tahet edendada läbipaistvat ja õiglast maksukonkurentsi.

3.17. **ELi eelarvepoliitika.** Komitee kindla veendumuse kohaselt põhineb Euroopa projekt tingimusel, et kõigil liikmesriikidel peab alati olema piisavalt võimalusi osaleda otsustusprotsessis. Peamine eesmärk on luua nii ELile kui ka igale liikmesriigile soodne keskkond.

3.18. **Maksuplaneerimine ja maksudest kõrvalehoidumine**

3.18.1. **Komitee tõstab esile – ja kiidab – ELi tasandil tehtud edusamme agressiivse maksuplaneerimise ja maksudest kõrvalehoidumise vastu võitlemisel ning käibemaksusüsteemi parandamisel.** Praeguse komisjoni tegevusaial on maksuvaldkonnas vastu võetud umbes 14 ettepanekut, mida on rohkem kui eelnenud 20 aasta jooksul ⁽⁹⁾. Läbipaistvuseeskirju on tugevdatud, et suurendada oluliselt teabe jagamist liikmesriikide vahel kodanike ja suurettevõtjate piiriüleste maksuasjade kohta. Käibemaksu kogumist on parandatud kaupade ja teenuste müügi uute eeskirjadega ning käibemaksupettuste vastu võitlemise uute piiriüleste koostöövahenditega ⁽¹⁰⁾.

3.18.2. **Edusammude puudumine mõnes valdkonnas.** Komitee peab märkima, et äriühingute maksustamise reformimisel ei ole peamiselt poliitilise tahte puudumise tõttu nõukogus Euroopa tasandil suurt edu saavutatud. Samuti on ühehäälselt hääletamise süsteemi tõttu blokeeritud digiteenuste maksustamist ja maksustamise vältimist käsitlevad olulised ettepanekud.

⁽⁶⁾ <https://www.oecd.org/tax/beps/>

⁽⁷⁾ <http://www.oecd.org/ctp/oecd-presents-outputs-of-oecd-g20-beps-project-for-discussion-at-g20-finance-ministers-meeting.htm>

⁽⁸⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-160_en.htm

⁽⁹⁾ Volinik Moscovici 13. veebruari 2019. aasta Twitteri postitus.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamused: ELT C 237, 6.7.2018, lk 40; ELT C 283, 10.8.2018, lk 35.

3.18.3. **Komitee on seisukohal, et maksupoliitika üldiselt ja maksupettuste vastu võitlemine peab jääma tulevase komisjoni prioriteetseks poliitikavaldkonnaks.** Arvestades arvukaid maksuparadiisi skandaale (LuxLeaks, Panama dokumendid, paradiisipaberid jne) ning viidates viimastele hinnangutele maksudest kõrvalehoidumise kohta ELis, mis osutavad umbes 825 miljardile eurole aastas, ⁽¹¹⁾ palub komitee pingelisemat ajakava.

3.18.4. **Parimaid tulemusi võitluses piiriülese maksupettusega on võimalik saavutada Euroopa tasandil.** Komitee suhtub kriitiliselt asjaollu, et nõukogu on blokeerinud seda küsimust käsitlevad olulised seadusandlikud ettepanekud. Hiljutise Eurobaromeetri uuringu kohaselt arvab kolm neljandikku ELi kodanikest, et võitlus maksualaste kuritarvituste vastu peaks olema Euroopa prioriteet ⁽¹²⁾.

3.18.5. **Koostööd mittetegevad jurisdiktsioonid.** Komitee tunneb heameelt maksualast koostööd mittetegevate jurisdiktsioonide ELi loetelu esmakordse avaldamise üle 2017. aasta detsembris ja selle pärastise läbivaatamise üle ⁽¹³⁾. Komitee toetab täielikult komisjoni kasutusele võetud musta nimekirja ja halli nimekirja meetodit ⁽¹⁴⁾. Panama dokumentide ja paradiisipaberite skandaalide valguses on komitee liikmesriike juba kutsunud üles kõrvaldama agressiivset maksuplaneerimist võimaldavad lüngad ⁽¹⁵⁾. Koostööd mittetegevad jurisdiktsioonid on oht, mis ähvardab ELi siseturgu ⁽¹⁶⁾.

3.19. **Komitee rõhutab vajadust laiema protsessi järele,** et liikuda võimaluse korral kvalifitseeritud hääleteenamusega hääletamise poole, mis võtab aega ja peaks olema kooskõlas teiste poliitiliste algatustega.

3.19.1. **Piisavalt tugev ELi eelarve** võimaldaks finantsülekandeid šokkide või võrreldavate ebasoodsate tingimuste hüvitamiseks. Sellega seoses rõhutas kõrgetasemeline omavahendite töörühm, mis loodi eesmärgiga uurida, „kuidas saaks ELi eelarve tulude poole muuta lihtsamaks, läbipaistvamaks, õiglasemaks ja demokraatlikult vastutavaks“, Euroopa eelarvepoliitika tähtsust ⁽¹⁷⁾.

3.19.2. Tänu **paremini kooskõlastatud majanduspoliitikale** võiks kaduda vajadus tasakaalustada koordineerimata riiklikke maksueeskirju. ELi majandus toimib tõhusamalt struktuurireformide, sihtotstarbeliste investeeringute, õiglase maksustamise, õiglase kaubanduslepingute, innovatsiooni vallas juhtpositsiooni taastamise ja ühtse turu väljakujundamise kontekstis.

3.19.3. **Samas on väga tähtis ka ühtse turu saavutamine.** Mittediskrimineerimise eeskirjad ja aluslepinguga tagatud neli vabadust peaksid juba kindlustama ühtse turu tingimuste täitmise. Riigiabi valdkonnas toimuv areng ja rikkumisjuhtumite arv on näidanud ka seda, et komisjonil on vahendeid selliste moonutuste kõrvaldamiseks. Vaja oleks põhjalikku analüüsi hindamiseks, mil määral on praegused maksumeetmed olnud ebapiisavad.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

⁽¹¹⁾ Euroopa Parlament – raport finantskuritegude, maksudest kõrvalehoidumise ja maksustamise vältimise kohta.

⁽¹²⁾ Euroopa Parlament – Uudised: võitlus maksupettustega.

⁽¹³⁾ <https://www.consilium.europa.eu/media/31945/st15429en17.pdf>.

⁽¹⁴⁾ <https://www.oxfam.org/en/even-it/full-disclosure-eus-blacklist-tax-havens>.

⁽¹⁵⁾ <https://www.eesc.europa.eu/et/node/56888>.

⁽¹⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus, ELT C 229, 31.7.2012, lk 7.

⁽¹⁷⁾ Euroopa Liidu rahastamine tulevikus (nn Monti aruanne). Detsember 2016.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ja Euroopa Investeerimispannale „Energialiidu olukorda käsitlev neljas aruanne““

(COM(2019) 175 final)

(2019/C 353/15)

Raportöör: **Christophe QUAREZ**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 3.6.2019
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	Transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	3.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	183/2/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võtab teadmiseks energialiidu olukorda käsitleva neljanda aruande, toetab energialiidu eesmärgi ning tunneb heameelt selle üle, et rõhutatakse ELi ühiskonna kaasamist ja tegutseda ajendamist, et ühiskond võtaks täieliku vastutuse energialiidu eest. Komitee kordab oma ettepanekuid pidada organiseeritud kodanikuühiskonnaga ELi, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil tõhusat energiadialoogi. Komitee nõuab tulevaste energialiidu olukorda käsitlevate aruannete ja 2050. aastaks esitatud pikaajalise strateegia tihedamat lõimimist.

1.2. Komitee hämmastab Euroopa Komisjoni kinnitust, et energialiidust on saanud tegelikkus. Energialiidust võib olla saanud tegelikkus ELi poliitiliste otsuste mõistes, ent mitte veel Euroopa kodanike igapäevaelus. Seega kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles nõudma, et liikmesriigid vastutaksid ELi tasandil nende enda poolt vastu võetud otsuste eest. Komitee nõuab ka ulatuslikumat energiasüsteemi ümberkorraldamist ja ambitsioonikamaid kliimameetmeid.

1.3. Komitee väljendab tõepoolest kahetsust, et liikmesriikide valitsuste väljendatavad seisukohad on endiselt vastukäivad, samuti püsivad lahknevused selle vahel, mille poolt riikide valitsused Brüsselis hääletavad ja mida nad oma riigis ellu viivad. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles kasutama veelgi enam oma volitusi, sh õiguslikke volitusi, et liikmesriigid järgiksid ELi energiaõigust, sh 2020. aastaks energia ja kliima valdkonnas täidetavaid eesmärgi. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles analüüsima riikide valitsuste väljendatud lahknevate vaadete põhjuseid ning seda, miks mõned liikmesriigid ei suuda saavutada oma energia- ja kliimameesmärgi.

1.4. Komitee väljendab kahetsust selle üle, et Euroopa Komisjon ei kasutanud piisavalt energialiidu olukorda käsitlevat neljandat aruannet, rõhutamaks, et neli energialiidu prioriteeti ei ole saavutanud selget edu: kodanike keskmesse seadmine, energiatõrjendi vähendamine, liidriroll taastuvenergia kasutamisel ja töökohtade loomine puhta energia valdkonnas.

1.5. Komitee kordab taas, et Euroopa vajab kodanikest lähtuva energiasüsteemi ümberkorraldamise ühiskondlikku lepet, milles lepivad kokku EL, liikmesriigid, piirkonnad, linnad, sotsiaalpartnerid ja organiseeritud kodanikuühiskond ja millega kindlustatakse, et ümberkorraldamisel ei jäeta kedagi tagaplaanile. See oleks energialiidu kuues mõõde ja hõlmaks kõiki sotsiaalseid aspekte, sh kvaliteetsete töökohtade loomist, kutseõpet, tarbijate harimist ja koolitust, sotsiaalkaitset, erikavasid ümberkorralduseks piirkondades, milles kaovad töökohad, tervishoidu ja energiaostuvõimetust. See algatus oleks Euroopa sotsiaalõiguste samba osa.

1.6. Komitee tunneb heameelt kütteostuvõimetuse jälgimiskeskuse loomise üle, mis saab üksnes olla esimene samm Euroopa meetmete kava väljatöötamise poole, et kaotada Euroopas energiaostuvõimetust. Sellega seoses võivad sotsiaalsed tariifid või energiatšekid endast kujutada ainult ajutist leevendust ning need tuleks järk-järgult asendada riiklike toetustega, mis aitavad vaestel eurooplastel vastu võtta struktuurseid lahendusi, nagu hoonete põhjalik moderniseerimine.

1.7. Komitee väljendab kahetsust, et ELi energiasõltuvuse ja selle geopoliitiliste mõjude hindamisele ei ole pööratud piisavalt tähelepanu. Selle raames tuleks jälgida ELi sõltuvuses imporditud energiast (nt nafta, maagaas, kivisüsi ja uraan) toimuvaid arenguid, samuti energiasüsteemi ümberkorraldamisega seotud imporditud kaupu (nt akud, päikesepaneelid) ning välismaiseid investeeringuid ELi strateegilistesse energeetikaga seotud varadesse ja äriühingutesse (nt Ameerika Ühendriikide äriühingud, kes ostavad soojuselektrijaamade väärtusahela olulisi lülisid, Hiina äriühingud, kes ostavad elektrivõrgu-äriühinguid, Venemaa investeeringud teatavate riikide energiasektorisse).

1.8. Arvestades, kui olulised on kliimamuutused kui üks ELi olulisemaid poliitilisi teemasid nii kodanike silmis kui ka erakondade programmides, kutsus komitee Euroopa Komisjoni järgmist koosseisu seadma kliimamuutuste vastast võitlust oma prioriteediks 2019.–2024. aasta eesmärkide hulgas. See prioriteet peaks peegelduma ka Euroopa Komisjoni töökorralduses koos kliimameetmetest vastutava Euroopa Komisjoni esimese asepresidendi ametikoha loomisega.

2. Taustteave ja komitee eelmiste soovitude analüüs

2.1. ELi avalikkus toetab innukalt ja üha enam energialiidu eesmärke ning ambitsioonikamat kliima- ja energiapoliitikat. Hiljutistest Eurobaromeetri uuringutest ⁽¹⁾ ilmneb, et ligikaudu 80 % ELi kodanikest arvab, et kliimamuutused on väga tõsine probleem ning et kliimamuutuste vastu võitlemine ja energia tõhusam kasutamine võib ELi majandust ja töökohtade loomist hoogustada. Toetus muutus märgatavamaks noorteliikumisega #FridaysForFuture (Reeded tuleviku nimel).

2.2. Komitee märgib järjest suurenevat toetust energialiidu eesmärkidele ka Euroopa äriühingonnas nii energiasektoris kui ka väljaspool seda, nagu on näidanud näiteks Eurelectric ja B team.

2.3. Üha enam ekspertide ja teaduslike avastusi kinnitavad, et ELi majandussektor saab kasu üleminekust kliimanetraalsele majandusele. Euroopa Komisjon esitas hiljutised tõendid pikaajalises strateegias, mis avaldati 2018. aasta novembris ⁽²⁾.

2.4. Komitee väljendab siiski kahetsust, et liikmesriikide valitsuste väljendatavad seisukohad on endiselt vastukäivad, samuti püsivad lahknevused selle vahel, mille poolt riikide valitsused Brüsselis hääletavad ja mida nad oma riigis ellu viivad. Komitee kutsus Euroopa Komisjoni üles kasutama veelgi enam oma volitusi, sh õiguslike volitusi, et liikmesriigid järgiksid ELi energiaalaseid õigusakte, sh 2020. aastaks energia ja kliima valdkonnas seatud eesmärke. Komitee kutsus Euroopa Komisjoni üles analüüsima riikide valitsuste väljendatud lahknevate vaadete põhjuseid ning seda, miks mõned liikmesriigid ei suuda saavutada oma energia- ja kliimaeesmärke.

2.5. Komitee kiidab heaks viimastel aastatel käivitatud ja energialiidu olukorra aruandes nimetatud algatused, sh ELi energiasaared, söekaevanduspiirkonnad, akutööstus ja energiaostuvõimetust. Kõik need algatused on olulised, et edendada integreeritud tööstuspoliitikat, millega saab toetada energiasüsteemi sotsiaalselt õiglast ümberkorraldamist, mille abil luuakse kvaliteetseid töökohti, ning neid algatusi tuleks pidada tööstuse võimuluseks tõendada Euroopa suutlikkust töötada praeguste probleemide jaoks välja piisavad lahendused.

⁽¹⁾ Eurobaromeetri eriuuringu 459 aruanne „Kliimamuutused“, märts 2017.

⁽²⁾ COM(2018) 773 final.

2.6. Komitee on väitnud korduvalt, et energialiit peab tagama Euroopa ettevõtjatele stabiilse ja soodsa keskkonna eesmärgiga võimaldada neil investeerida ja töökohti luua ning neid selleks julgustada, pöörates erilist tähelepanu VKEdele. Komitee kiidab seetõttu heaks energialiidu juhtimise määruuse jõustumise ja kutsub organiseeritud kodanikuühiskonda üles tegutsema aktiivsemalt määruuse nõuetekohase rakendamise nimel.

2.7. Samuti kiidab komitee heaks Euroopa Komisjoni 2019. aasta jaanuaris avaldatud energiahindade ja -kulu aruande, milles on teavitatud läbipaistval viisil energiahindade hiljutisest tõusust, mis on suurel määral seotud fossiilkütuste hinna tõusuga, millest tingituna suurenes ELi imporditud fossiilkütuste maksumus 2016.–2017. aastal 26 %, ulatudes kokku 266 miljardi euroni. Komitee kutsub üles suuremale läbipaistvusele fossiilkütuste toetuste ning energiahindade erinevuste osas Euroopa Liidus, mille põhjuseks võivad olla ka erinevused riikide energiasektori maksustamises.

2.8. Komitee palus lisada järgmise energialiidu olukorda käsitleva aruande hindamiskriteeriumide hulka sotsiaalse mõõdme. Seepärast avaldab komitee siirast heameelt Euroopa Komisjoni sotsiaalsete algatuste üle, nagu need, mis on seotud rohke CO₂-heitega piirkondade ja energiaostuvõimetusega, samuti selle üle, et aruandesse energialiidu olukorra kohta on lisatud energialiidu sotsiaalselt mõõdet käsitlev alaajotis.

2.9. Komitee on alati olnud seisukohal, et taskukohase energia kättesaadavus ja füüsiline ligipääsetavus on lahendus energiaostuvõimetuse probleemile. Komitee tunneb seega heameelt kütteostuvõimetuse jälgimiskeskuse loomise üle, mis saab üksnes olla esimene samm Euroopa meetmete kava väljatöötamise poole, et kaotada Euroopas energiaostuvõimetus. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles laiendama jälgimiskeskuse mandaati ja ressursse, et keskus saaks jätkata tegelemist kütteostuvõimetusega kitsamas mõttes ja laiendada oma tegevust jahutusostuvõimetusele ja liikuvusvaesusele.

2.10. Komitee tõdeb, et energiasüsteemi ümberkorraldamiseks ei ole vaja oluliselt suuremaid investeeringuid kui need, mida oleks tarvis praeguse peamiselt imporditud fossiilkütustel põhineva energiasüsteemi säilitamiseks. Peamine ülesanne on kapitali ümbersuunamine suure CO₂-heitega majandust soodustavatel seadmetelt vähese CO₂-heitega majandust toetavatele seadmetele ja taristule.

2.11. Et aidata erainvestoritel kapitali sel viisil ümber suunata, peaksid riigiasutused tagama kõigi majandustegevuste jaoks tõhusad ja etteaimatavad CO₂-hinnad ning vähendama järk-järgult fossiilkütuste toetusi. Võimalikud variandid on näiteks CO₂ miinimumhind heitkogustega kauplemise süsteemis koos energiamaksude ühtlustamisega. Komitee toetab seega kindlalt Euroopa Komisjoni ettepanekut kindlustada, et ELi energiamaksude ühtlustamine saaks otsustada pigem kvalifitseeritud häälteenamusega, mitte ühehäälselt, sest viimane menetlus võimaldab ühe riigi valitsusel takistada Euroopa Liidul edu saavutamast. Lennundus võiks olla esimene ühtlustatav sektor.

3. Märkused energialiidu olukorda käsitleva neljanda aruande ja järelmeetmete kohta

3.1. Tugeva ja demokraatliku juhtimise tagamine Euroopa energiasüsteemi ümberkorraldamiseks

3.1.1. Komitee on seisukohal, et EL ja selle liikmesriigid peavad energiapoliitika kujundamise veelgi demokraatlikumaks muutma. EL ja liikmesriigid saavad kasutada paremini selliseid vahendeid nagu arvamusuuringud ja Euroopa kodanikualgatused ning kindlustada, et organiseeritud kodanikuühiskond oleks järjekindlalt kaasatud. Detsentraliseeritumal energiasüsteemil, milles on suur roll kohalikel energiakogukondadel, võib olla Euroopa energiasüsteemi ümberkorraldamise demokratiseerimisel ja omandi puhul oluline osa.

3.1.2. Et tagada Euroopa ettevõtjatele, eelkõige VKEdele, stabiilne ja soodne ettevõtluskeskkond, peaksid EL ja kõik selle liikmesriigid välja töötama pikaajalised energiakavad, et saavutada CO₂-neutraalsuse eesmärk, milles Pariisi kokkuleppe raames kokku lepitakse. Komitee kutsub seega Euroopa Liitu üles võtma vastu eesmärki muuta ELi majandus 2050. aastaks kliimaneutraalseks. Seejärel tuleks koostada sektoripõhised ja piirkondlikud CO₂-heite vähendamise strateegiad eesmärgiga täpsustada äri- ja kohalikud võimalused ning prognoosida tulevikus tekkivaid ja kaduvaid töökohti, et tagada sujuv üleminek.

3.1.3. Komitee kritiseerib mitme poliitilise lubaduse ebamäärasust. Näiteks avaldab komitee kahetsust, et Euroopa Komisjon ei ole kunagi täpsustanud, mida tähendab komisjoni püüdlus muuta Euroopa liidriks taastuvate energiaallikate kasutamises.

3.1.4. Komitee kiidab heaks algatused, mille eesmärk on aidata rohke CO₂-heitega piirkondadel ja saartel oma energiasüsteem ümber korraldada. Komitee kordab oma nõudmist Euroopa Komisjonile kaasata kõik liikmesriigid ja piirkonnad ning kaardistada koos iga Euroopa piirkonna tugevad ja nõrgad küljed energiasüsteemi ümberkorraldamisel. Tulemusi tuleks võtta arvesse tööstusstrateegiates ning need peaksid aitama prognoosida energiasüsteemi ümberkorraldamisega kaasnevat olukorda töökohtade loomise, kadumise ja muutumise mõistes ⁽³⁾.

3.1.5. Komitee tõdeb, et energialiidu tugevaks ja demokraatlikuks juhtimiseks on Euroopa Keskkonnaametis tarvis luua Euroopa energia teabetalitus, mis suudaks tagada liikmesriikide esitatavate andmete kvaliteedi, luua energialiidu edusammude hindamiseks vajalike andmekogude jaoks ühe kontaktpunkti, töötada koos sidusrühmadega välja oletatavad eri stsenaariumid, tagada avatud lähtekoodiga mudelid, mis võimaldavad eri oletusi katsetada, ning kontrollida eri prognooside järjepidevust. Selle teabetalituse töö tulemused peaksid olema kõigile otsustajatele, ettevõtjatele ja üldsusele vabalt kättesaadavad.

3.2. **Kodanikest lähtuvaks energiasüsteemi ümberkorraldamiseks ette nähtud ühiskondliku leppe ühine koostamine**

3.2.1. Komitee kiidab suure rõõmuga heaks Euroopa Komisjoni kinnituse, et [energiasüsteemi ümberkorralduse] „muutuste sotsiaalset mõju tuleb poliitilises protsessis arvesse võtta algusest peale, mitte alles tagantjärele“. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles järgima seda kinnitust praktikas ja on valmis pakkuma tuge ja erialaseid teadmisi.

3.2.2. Komitee kordab, et Euroopa vajab kodanikest lähtuvaks energiasüsteemi ümberkorraldamiseks ette nähtud ühiskondlikku lepet, millega on nõustunud EL, liikmesriigid, piirkonnad, linnad, sotsiaalpartnerid ja organiseeritud kodanikuühiskond ja millega kindlustatakse, et ümberkorraldamisel ei jäeta kedagi tagaplaanile. See oleks energialiidu kuues mõõde ja hõlmaks kõiki sotsiaalseid aspekte, sh kvaliteetsete töökohtade loomist, kutseõpet, tarbijate harimist ja koolitust, sotsiaalkaitset, erikavasid ümberkorralduseks piirkondades, milles kaovad töökohad, tervishoidu ja energiaostuvõimetust. See algatus oleks Euroopa sotsiaalõiguste samba osa. Selline lepe tugineks riikide kogumustele, nt Prantsusmaa leppele „Pacte pour le pouvoir de vivre“, mis liidab 19 ametiühingut ja vabariikide ühendust.

3.2.2.1. Komitee usub, et Euroopa Liit peab pakkuma asjakohast rahastust, et toetada töötajaid, kellel on oht kaotada kliimanetraalsele majandusele ülemineku tagajärjel töö. Seetõttu palub komitee, toetudes üleminekus olevate söekaevanduspiirkondade platvormi kogumustele, Euroopa Komisjonil, Euroopa Parlamendil ja Euroopa Liidu Nõukogul kindlustada, et Euroopa Sotsiaalfond, piirkondlikud fondid ja Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fond oleksid kliimanetraalsele majandusele ülemineku probleemide lahendamiseks asjakohaselt kujundatud ja rahastatud. See annaks märku Euroopa soovist tagada, et kedagi ei jäeta tagaplaanile.

3.2.3. Komitee sooviks, et energialiitu arendataks sellisel viisil, et tekiks võimalus kaotada Euroopas energiaostuvõimetust ning parandada elukvaliteeti, töökohtade loomist ja sotsiaalset kaasatust. Euroopa kütteostuvõimetuse jälgimiskeskuse järeldustele ja hiljuti välja töötatud Euroopa energiaostuvõimetuse indeksile tuginedes tuleks koostöös sidusrühmadega, sh tarbijaorganisatsioonide ja vaesusevastaste vabariikide ühendustega, nt Euroopa vaesusevastase võrgustikuga, koostada Euroopa energiaostuvõimetuse kaotamise tegevuskava, et avaliku sektori meetmed oleksid rohkem suunatud energiaostuvõimetuse algpõhjaste likvideerimisele. Komitee leidis oma arvamuses „Puhas energia kõikidele eurooplastele“, ⁽⁴⁾ et energiaostuvõimetust sõltub investeringutest ja eelkõige on rahastamine probleemiks haavatavatele kodumajapidamistele, ning rõhutab vajadust minna leevendusmeetmetelt järk-järgult üle ennetusmeetmetele, nagu vanade hoonete renoveerimine netonullenergiahooneteks. Sellega seoses võivad sotsiaalsed tariifid või energiatšekid endast kujutada ainult ajutist leevendust ning need tuleks järk-järgult asendada riiklike toetustega, mis aitavad vaestel eurooplastel vastu võtta struktuurset lahendusi, nagu hoonete põhjalik moderniseerimine.

3.2.3.1. Komitee peab kliimanetraalsele majandusele üleminekut võimaluseks luua Euroopas töökohti. Euroopa Komisjon kinnitab, et rohemajanduses töötab juba neli miljonit eurooplast. Energiasüsteemi ümberkorraldamise kiirendamisega loodaks enam töökohti, eelkõige juhul, kui ümberkorraldamine toimub kohalike energiakogukondade kaudu. Komitee arvates tuleks rohkem pingutada kutsehariduse valdkonnas, et meelitada Euroopa noori, sh töötuid noori, asuma energiasüsteemi ümberkorraldamisega seotud töökohtadele. Komitee palub Euroopa Komisjonil töötada välja Erasmus Pro programm eesmärgiga meelitada rohkem noori kasvavatesse kliimanetraalse majanduse sektoritesse (nt energiatõhusus, energia tootmine taastuvatest allikatest), parandades selliste töökohtade mainet ja töötingimusi.

⁽³⁾ ELT C 367, 10.10.2018, lk 1.

⁽⁴⁾ ELT C 246, 28.7.2017, lk 64.

3.2.4. Komitee on seisukohal, et EL ja kõik selle liikmesriigid peaksid pidama õhusaaste vastu võitlemist oluliseks poliitiliseks prioriteediks. Tugevdada tuleks regulatiivseid meetmeid sõidukitest ja elektrijaamadest pärit õhusaasteainete vähendamiseks ning kehtestada tuleks meetmed fossiilkütuste järkjärguliseks kasutuseks kõrvaldamiseks transpordi ja elektritootmise valdkonnas. Komitee soovib ka, et Euroopa Komisjon esitaks järgmises aruandes üksikasjaliku analüüsi keskkonnasäästlike töökohtade loomist soodustavate ja takistavate tegurite kohta.

3.2.5. Komitee avaldab heameelt, et energialiidu olukorda käsitlevas neljandas aruandes kajastatakse ELi investeerimisvahendite, eelkõige Euroopa ühendamise rahastu kasutamist paremini. Komitee nendib siiski vajadust parandada iduettevõtjate, kodanike, kohalike energiakogukondade ja kogukonnapõhiste projektide võimalusi nende vahendite juurde pääseda (nt finantsplatvormide toetamine, eriti liikmesriikides, kus sellised üksused puuduvad). Komitee soovib energiasüsteemi ümberkorraldamise sotsiaalset mõõdet edasi analüüsida eraldi ettevalmistava arvamuse või teabearuande kaudu.

3.3. **Transport**

Komitee meenutab, et transpordisektori tarbimine moodustab kolmandiku Euroopa energiatarbimisest. ELi heitkogused vähenevad, kuid mitte transpordisektoris. Lisaks sõltub transpordisektor peaaegu täiesti (94 % ulatuses) naftast, millest enamik imporditakse.

3.3.1. Komitee kiidab heaks keskkonnahoidliku liikuvuse paketi, mis on esimene samm keskkonnahoidlikule liikuvusele ülemineku kindlustamisel. Komitee kiidab samuti heaks elektrifitseerimise edendamise, kuid meenutab, et elektrifitseerimisest ei piisa ja et tuleks teha ennenägematuid jõupingutusi energiatõhususe suurendamiseks ja sellise liikumisenõudluse vähendamiseks, mis ei ole hädavajalik, vaid tingitud näiteks ülemäärasest kaugusest kodu ja töökoha vahel.

3.3.2. Komitee oleks oodanud ELi-ülest meedet eesmärgiga vältida olukorda, kus madala sissetulekuga sõidukiomanikel ei ole muud võimalust kui saastavad sõidukid, millega on juurdepääs paljudele linnapiirkondadele piiratud. Võimalikud meetmed saaks võtta linnade tegevuskava raames ning edendades jalgsi käimist, jalgrattaga sõitmist, ühistransporti, olemasolevate sõidukite ajamite väikese kuluga täiendamist või ümberehitamist fossiilkütustelt heitevabadele tehnoloogiatele.

3.3.3. Komitee kiidab heaks, et energialiidu olukorda käsitlevas neljandas aruandes meenutatakse Euroopa akuliidu tähtsust. Komitee toetab seda algatust eesmärgiga kindlustada ELi silmapaistev roll ülemaailmsel turul⁽⁹⁾.

3.4. **Taristu, investeringud ja tööstuse areng energiasüsteemi ümberkorraldamiseks**

3.4.1. Energiasüsteemi ümberkorraldamisel on oluline mõju kõikidele tööstusharudele, eelkõige kommunaalsektorile, energiamahukatele tööstusharudele ja energialahendusi pakkuvatele tööstusharudele. Radikaalseks ümberkujundamiseks on vaja miljardeid eurosid investeringuid. Ettevõtjate jaoks on nii riske, probleeme kui ka võimalusi ning on oluline, et EL aitaks ettevõtetal ja energiaühistel võimalusi ära kasutada, probleeme lahendada ja riske leevendada.

3.4.2. Komitee väljendab kahetsust, et ELi energiasõltuvuse muutumisele ja selle geopoliitilisele mõjule ei ole pööratud piisavalt tähelepanu. Selle raames tuleb jälgida ELi sõltuvuses imporditud energiat (nt nafta, maagaas, kivisüsi ja uraan) toimuvaid arenguid, samuti energiasüsteemi ümberkorraldamisega seotud imporditud kaupu (nt akud, päikesepaneelid) ning välismaiseid investeringuid ELi strateegilistesse energeetikaga seotud varadesse ja äriühingutesse (nt Ameerika Ühendriikide äriühingud, kes ostavad soojuselektrijaamade väärtusahela olulisi lülisid, Hiina äriühingud, kes ostavad elektrivõrgu-äriühinguid, Venemaa investeringud teatavate riikide energiasektorisse).

3.4.3. Komitee arvab, et EL peaks suurendama püüdlusi kõigis puhta energia valdkondades, et tagada Euroopa ettevõtjatele kindel siseturg, kus saab uuendusi rakendada, ning integreeritud tööstusstrateegia puhta energia lahenduste eksportimiseks ülejäänud maailma.

3.4.4. Komitee väljendab kahetsust, et avalikud (riiklikud ja ELi) investeringud energialiidu teadusuuringute ja innovatsiooni prioriteetidesse on peatunud tasemel 5 miljardit eurot aastas, kuigi energiavaldkonna teadusuuringud ja innovatsioon peaksid olema Euroopa konkurentsivõime ja kliima säilitamiseks ülimalt olulised. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskust üles esitama investeringute mahu kohta täiendavaid andmeid, mis on väljendatud nii absoluutarvudes kui ka protsentides ELi sisemajanduse koguproduktist (SKP).

⁽⁹⁾ ELT C 367, 10.10. 2018, lk 1..

3.4.5. Komitee avaldab siirast heameelt Euroopa Innovatsiooninõukogu katseprojekti käivitamise üle ja ettepaneku üle asutada nn teadusuuringute ja innovatsiooni missioonid, millega saab paremini suunata teadusuuringuid ja innovatsiooni projektisse, millega lahendatakse tulemuslikult sotsiaalseid probleeme, hõlmates üleminekut kliimaneutraalsele majandusele. Seda arvesse võttes palub komitee Euroopa Komisjonil, Euroopa Parlamendil ja Euroopa Liidu Nõukogul esitada ettepanek luua erimissioon eesmärgiga muuta 2030. aastaks sada Euroopa linna kliimaneutraalseks. Sellega antaks ELi teadlaste, novaatorite ja ettevõtjate käsutusse tohutud võimalused ühiselt kavandada ja katsetada uuendusi, õppida kogemustest ja olla paremini valmis selleks, et korraldada Euroopas ja mujal maailmas energiasüsteem kiiresti ümber.

4. **Kodanikuühiskonna kaasamine ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee panus**

4.1. Komitee on veendunud, et energialiidust võib olla saanud tegelikkus ELi poliitika mõistes, ent mitte veel Euroopa kodanike igapäevaelus. Komitee kiidab heaks, et ELi poliitika kujundajad on ladunud 2015.–2019. aastal energialiidu vundamenti, ent eelolevatel aastatel ja aastakümnetel on vaja teha veelgi rohkem.

4.2. Euroopa energiasüsteemi ümberkujundamine oleks tõepoolest kiirem, odavam ja demokraatlikum, kui liikumapanev jõud oleks inimesed, kes muutuvad üha aktiivsemateks tarbijateks ja tootvateks tarbijateks, töötajateks, energiasüsteemi ümberkorraldamise ühisrahastajateks ja rahvalt tellijateks. Euroopa Liit peaks püüdma muuta olukorda, kus energiapoliitikat kujundavad isegi riiklikul tasandil väikese ringi otsused, jõudes olukorda, kus tegelikult liikumapanevaks jõuks on kõigi ühine tegutsemine. Kunagi varem ei ole olnud selle saavutamisele nii lähedal, arvestades kliimateadlikkuse suurenemist ELi kodanike, eelkõige Euroopa noorte hulgas.

4.3. Komitee väljendab kahetsust, et kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kodanike paremaks kaasamiseks ei ole sisulisi ettepanekuid. Ehkki energialiidu ringreis oli areng paremuse poole, kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles tegema üha rohkem koostööd otsustajatega ja sidusrühmadega ning kohtuma eelkõige riiklike ja piirkondlike majandus- ja sotsiaalnõukogude ning organiseeritud kodanikuühiskonnaga, et varustada üheskoos kõik eurooplased keskkonnahoidliku energiaga.

4.4. Komitee esitab energialiidu juhtimise määrusega võimaldatud vahendeid meelde tuletades ettepaneku, et tuleks sisse seada alaline kodanike dialoog, mis peaks olema kõikide kliimamuutusi käsitlevate suuremate poliitiliste otsuste ja kõikide ELi õigusaktide ettevalmistamisel kohustuslik element. Selle dialoogi olulised osad peaksid olema läbipaistvus ja aruandekohustus, st dialoogi raames esitatud teave peaks olema avalikkusele kättesaadav ja esitada tuleks selged andmed, kuidas dialoogi käigus väljendatud muresid on arvesse võetud. Sellise dialoogi edu võti on, et seda peetakse kodanikele lähedaseks. Seetõttu ei piisa internetipõhisest dialoogist, mis võib olla kasulik, aga mida peavad täiendama reaalsed kohtumised ja muud vahetud kontaktid üldsusega. Seepärast on tarvis, et dialoog oleks märgatav ja et piisavad finants- ja personaliressursid oleksid kättesaadavad ning et dialoogi juhiksid kindlad inimesed, näiteks asjaomane Euroopa Komisjoni asepresident, volinik või muu olulisel ametikohal olev isik.

4.5. Komitee soovib aktiivselt kaasa aidata energialiidu eesmärkidega seotud ELi tasandi institutsioonide, organiseeritud kodanikuühiskonna ning kohalike ja piirkondlike omavalitsuste ning nende asutuste vahelise koostöö ja koostöö edasiarendamisele. Kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel on tänu sellele, et nad on üldsuse tasandile lähedal ja neil on teadmised iga konkreetse kohaliku konteksti kohta, oluline roll energia valdkonna poliitika tulemuslikul kohandamisel ja rakendamisel. Need asutused toimivad olulise otsustamistasandina sellistes sektorites nagu transport, linnaplaneerimine, hoonestus ja hoolekanne, mistõttu neil on äärmiselt oluline roll kooskõlastatud meetmete tagamisel energiatõhususe ja taastuvate energiaallikate edendamiseks.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Investeeringuspangale akusid käsitleva strateegilise tegevuskava rakendamise kohta: patareide ja akude strateegilise väärtusahela loomine Euroopas“

(COM(2019) 176 final)

(2019/C 353/16)

Raportöör: **Colin LUSTENHOUWER**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 3.6.2019
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	Transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	3.7.2019
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2019
Täiskogu istungjärk nr	545
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	189/1/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Komisjoni esimesest arenguaruandest patareide ja akude strateegilise tegevuskava rakendamise kohta nähtub, et võetud on mitmeid meetmeid, et ELis areneks välja märkimisväärne patarei- ja akutööstus.

1.2. Kuiigi kokkuvõtivate järelduste tegemiseks on veel liiga vara, toetab komitee komisjoni tehtud algatusi ning neid, mida komisjonil on veel plaanis teha eesmärgiga kaotada koostöös liikmesriikide ja Euroopa tööstusega sõltuvus kolmandatest riikidest, eelkõige Aasia riikidest.

1.3. Lähiaastatel tuleb palju ära teha, et viia tehnilised teadmised ELis vajalikule tasemele, tagada vajaminevate toorainete vood kolmandatest riikidest ja EList ning hoolitseda selle eest, et kasutatud akude ja patareide ringlussevõtt toimuks ohutult ja puhtalt.

1.4. Töötajatesse investeerimine on seejuures valitsuse ja äriühingute ühine kohustus.

2. Sissejuhatus

A. 2018. aasta mais avaldas Euroopa Komisjon teatise „Säästev liikuvus Euroopas“⁽¹⁾. Kõnealusel teatises visandati säästva liikuvuse poliitika sellisena, nagu see komisjoni arvates peaks välja nägema – ohutu, ühendatud ja keskkonnahoidlik.

2.1. See poliitika on omakorda osa Jean-Claude Junckeri juhitava komisjoni algatatud „Euroopa energialiidu“ poliitikast. Selle näol on tegu tervikliku integreeritud raamistikuga, mille puhul kliimapoliitika integreeritakse energiapoliitikasse ja mida täiendatakse sihipärase tööstuspoliitikaga, et saavutada nii Pariisi kokkuleppe eesmärgid. Nende eesmärkide esmane siht oli vähendada CO₂-heidet, mis tekib fossiilkütustest energia tootmisel,⁽²⁾ ja piirata Euroopas transporti, mis kasutab sise põlemismootoriga transpordivahendeid (veokid, sõidua autod), mis töötavad samuti fossiilkütustega (bensiin, gaas).

⁽¹⁾ COM(2018) 293 final.

⁽²⁾ Energia tootmise ja tarbimise tulemusena tekib 79 % ELi kasvuhoonegaaside heitest, Euroopa Kontrollikoja 1. aprilli 2019. aasta infodokument „ELi toetus energia salvestamiseks“.

2.2. Algatuse „Säästev liikuvus Euroopas“ raames töötas komisjon välja konkreetse tegevuskava, mis on suunatud patareide ja akude arendamisele ja tootmisele. Selleks avaldas komisjon eelnevalt mainitud teatise eraldiseisva lisana teatise „Strateegiline tegevuskava akude kohta“.

B. Milleks on vaja patareisid ja akusid käsitlevat konkreetset tegevuskava?

2.3. Patareid ja akud on muutunud meie igapäevaelu lahutamatuks osaks. Meie mobiiltelefonis, arvutis või tahvelarvutis, kodumasinates, aga kindlasti ka elektrilistes sõidukites on patareid ja akud nende seadmete laitmatu, ohutu ja eelistatavalt pikaajalise toimimise lahutamatu osa. Samas on patareide ja akude eluiga ikka veel (liiga) piiratud. Nendes tooterühmades keskendub komisjoni poliitika vastavalt tegevuskavas sätestatud peamiselt elektrisõidukite akude väljaarendamisele, aga ka muudele aspektidele, nagu patareide ja akude teistkordsele kasutamisele ja nende ringlussevõtule ⁽³⁾.

2.4. Akusüsteemid sobivad hästi väikesemahuliseks energiasalvestuseks. Samas ei näi need olevat väga sobivad suuremahuliseks energiasalvestuseks, näiteks avamere tuuleparkides toodetud energia jaoks. Selliste suurte energiakoguste salvestamiseks tuleb kasutada teisi energiakandjaid, nagu vesinikku ja ammoniaaki ⁽⁴⁾. Ka selles valdkonnas toetab komisjon programmi „Horisont 2020“ eelarvest erinevaid algatusi, näiteks elektri jõul gaasi tootmise tehnoloogia (power to gas) arendamist ⁽⁵⁾. Sellest lähtuvalt pööratakse suurt tähelepanu tõhusate ja ohutute meetodite tehnoloogilisele arendamisele, mille eesmärk on luua energiasalvesti ja kõrgepingevõrkude vaheline ühendus (power to the grid), et kõrvaldada nn „avamere konverterjaamadega“ kaasnevad kõrged kulud. Sellega saaks samuti ära hoida suurt võrgukadu, mis tekib jätkuvalt avamere tuuleparkide ja maismaa vaheliste merepõhjale või merepõhja pinnasesse paigaldatud kõrgepinge-elektrikaablite kasutamisel. Nii võiks olla ehk võimalik suurendada kestliku avamere energiatootmise tõhusust 10–15 %.

2.5. Praegu lähtutakse sellest, et akude hind moodustab elektriautode hinnast umbes 40–50 %, samas on nüüdseks juba selgunud, et neid kulusid on võimalik vähendada. Elektrilise liikuvuse väga kiire arengu puhul ⁽⁶⁾ muutub korralike, ohutute ja keskkonnasõbralike akude olemasolu veelgi olulisemaks. Komisjon on seisukohal, et Euroopa tööstuse ees avaneb hiiglaslik turg, mille suurus võiks 2025. aastal ulatuda 400 GWh ja 250 miljardi euroniga aastas. Euroopa jaoks peituvad siin võimalused mitte ainult kliimaeesmärkide, vaid ka majanduse ja tööhõive valdkonnas. Euroopa Komisjoni volinik Elżbieta Ewa Bienkowska ütles hiljuti: „Me eeldame jõulise akua- ja patareitööstuse väljakujunemist ELis, mis annab panuse ringmajandusse ja keskkonnahoidlikusse liikuvusse“.

2.6. Aga vaatame olukorda lähemalt: akude ja patareide arendustegevuse ja tootmise valdkonnas on Euroopa Aasia riikidest ja ettevõtetest kaugele maha jäänud. Tervelt 85 % Euroopas kasutatavatest akudest ja patareidest on pärit Hiinast, Jaapanist või Koreast. Euroopa tootang moodustab kesise 3 % maailma kogutoodangust, kusjuures USA osa on umbes 15 %. Kui me soovime kujundada Euroopa liikuvust ümber fossiilkütustel töötavatel mootoritel elektriajamisega sõidukite suunas, siis oleme me täielikult sõltuvad Aasia tootmisvõimsusest.

2.7. Ja nagu see ei oleks juba piisavalt tõsine olukord, lisandub veel asjaolu, et Euroopa riikides kaevandatakse patareide ja akude tootmiseks vajalikke tooraineid (nt liitium, nikkell, mangaan ja koobalt) hetkel piiratud kogustes, kuigi võimalikud varud on siin olemas. Nende Euroopa varude kaevandamine on vajalik, kuigi samas näib praegu, et nendest saab katta üksnes umbes 15–20 % kogunõudlusest. Vajalikud maavarad tulevad Ladina-Ameerikast, Aafrikast ja Aasiast, kuhu Hiina on väidetavalt rajanud suuri kaevandusettevõtteid, et kindlustada endale takistusteta juurdepääs nendele toorainetele ⁽⁷⁾. Lisaks toimub ka Euroopa maavarade rafineerimine ja töötlemine reeglina Hiinas.

2.8. Tooraine kaevandamine ja töötlemine on energiamahukas ja selle käigus tekib märkimisväärset hulgal kaevandusjäätmeid, sealhulgas mõnel juhul ohtlikke jäätmeid.

2.9. Samas seisab Euroopa silmitsi patarei- ja akujäätmete ümbertöötlemise probleemiga. Nende suured kogused tähendavad seda, et meid ootab ees uus, murettekitav jäätmeprobleem, mille üks põhjus on ka selles, et akudes ja patareides sisalduvate materjalide ringlusvõtt on alles lapsekingades. Hetkel võetakse taaskasutusse endiselt kõigest umbes 10 % akudes ja patareides sisalduvatest materjalidest. Seega on olemas märkimisväärne potentsiaal nende materjalide töötlemiseks/taaskasutamiseks.

⁽³⁾ Kuigi peamiselt keskendutakse autodele, ei tohiks unustada, et praegu tehakse tööd ka elektri jõul töötavate laevade (nt väikesed parvlaevad) tootmiseks.

⁽⁴⁾ Vt ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Energia salvestamine: integratsiooni ja energiajulgeoleku tegur“, ELT C 383, 17.11.2015, lk 19.

⁽⁵⁾ Flaamimaal käivitati huvitav projekt, mis kannab nime „WaterstofNet“ (vesinikuvõrk) ja mille näol on tegu tootjate (tuuleenergia ja fotogalvaanika), vesinikutehnoloogia sektori (elektrolüüs ja puhastamine) ning keemia- ja transpordivaldkonna lõppkasutajate klastriga.

⁽⁶⁾ Eeldatakse, et näiteks Norras müüakse käesoleval, 2019. aastal esmakordselt rohkem elektriautosid kui traditsioonilise sise põlemismootoriga autosid. Asjaomase elektrisõidukite rühma puhul on enamuse elektriautode tarnija üks tuntud USA autofirma.

⁽⁷⁾ Hiina valitsus on seadnud eesmärgiks, et alates 2025. aastast peavad kõigist müüidud uutest sõiduautodest 20 % olema elektrisõidukid.

3. 2019. aasta eduaruanne

3.1. 17. oktoobri 2018. aasta arvamuses⁽⁸⁾ avaldas komitee toetust komisjoni ettepanekutele, mis käsitlesid säästlikumat transpordi ning akude ja patareide strateegilist tegevuskava. Seejuures viitas komitee samas sellele, et kava väljatöötamist võivad takistada mitmed tegurid, näiteks toorainesõltuvus kolmandatest riikidest, alternatiivkütuste puudus, juhtimisprobleemid, kasutatud akude ja patareide töötlemine ja kõrvaldamine ning kvalifitseeritud tööjõu vähesus.

3.2. 9. aprillil 2019 avaldas komisjon esimese eduaruande lähtuvalt mais 2018 koostatud dokumendist „Strateegiline tegevuskava akude kohta“. Eduaruandes märgitakse, et väljatöötamisel on mitmed valdkondlikud ja piirkondlikud algatused. Nii näiteks näib Euroopa akuliit innustav platvorm, kus kohtuvad ettevõtjad, poliitikakujundajad ja teadlased, et töötada koordineeritult keeruliste ja ambitsioonikate eesmärkide saavutamise nimel, millega soovitakse tuua EL ja selle tööstus tagasi kiiresti areneva akutehnoloogia eesliinile. Nendele projektidele ette nähtud eelarve on 114 miljonit eurot ning 2020. aastal on kavas avaldada järgmine konkurss, mille eelarve on 132 miljonit eurot. Lisaks eraldatakse selleks suures ulatuses rahalisi vahendeid, mis on ette nähtud ELi regionaalpoliitika rahastamiseks. Ettevõtetus- ja teadussektor näivad olevat huvitatud osalemisest, et täiendada sel moel oma investeeringuid ELi vahenditega ja kiirendada teadus- ja arendustegevuse arengut.

3.3. Alates tegevuskava avaldamisest on käivitatud mitmeid algatusi, kuid paljud neist, sealhulgas piirkondadevahelised algatused, on alles ettevalmistusjärgus. Napilt aasta pärast tegevuskava avaldamist tundub olevat veel liiga vara kokkuvõtete tegemiseks. Küll aga on näha, et kõikjal soovitakse kiiresti lahendusi leida – poliitikud, teadlased ja ettevõtjad mõistavad, et on hilja, loodetavasti mitte liiga hilja. Kaalul on väga palju. Oht, et väga suur osa Euroopa autotööstusest viiakse eelkõige Aasiasse, akuelementide tootmisüksuste lähedastesse piirkondadesse, on vägagi reaalne. See paneb Euroopa asjaomases tööstussektoris ohtu umbes 13 miljoni töötaja töökohad.

4. Edasised sammud

4.1. Alates Junckeri komisjoni ametisse astumisest ja Euroopa energialiidu programmi vastuvõtmisest on käivitatud hulgaliselt meetmeid, pannes sellega kliimapolitiika kontekstis aluse tööstuspoliitikale, mis on andnud täiesti uue näo üleminekule kestlikumale ühiskonnale. Liikmesriikide poolt toetatav komisjoni tööstuspolitiika on omandanud palju suunavama ja algatusvõimelisema iseloomu kui varem. Komitee tunnustab komisjoni uut lähenemisviisi ning kutsub komisjoni, liikmesriike ja Euroopa ärringkondi üles jätkama liikumist hiljuti võetud suunal.

4.2. Selline lähenemisviis on tervitatav ja ka hädavajalik, arvestades Euroopa tööstuse suurt mahajäämust patareide ja akude arendamise ja tootmise valdkonnas. Kuid suunav tööstuspolitiika kätkeb endas ka ohtu, et riik valib algusest peale valed ettevõtted, kellele panustada (nn picking winners). Kiitust väärib ka uus lähenemisviis, mis hõlmab kogu tööstuslikku väärtusahelat (value chain approach). Väärtusahelal põhinev tööstuspolitiika sobib ringmajanduse mõtteviisiga palju paremini kokku kui endine valdkondlik lähenemine. Kõnealune väärtusahelast lähtuv lähenemisviis nõuab samuti teistsugust, sellega sobituvat poliitikat, mis oleks kooskõlas näiteks riigiabi poliitikaga. Nüüd, mil patareide ja akude tootmise valdkond on muudetud ELi tööstuspoliitika prioriteediks, peab ka komisjon suhtuma pehmeltselt ja paindlikult investeeringutoetustesse, mida liikmesriigid neis ahelates ettevõtetele annavad. Rakendades kriteeriume paindlikult, et tagada kvalifitseerumine üleeuroopalist huvi pakkuva tähtsa projektina (IPCEI), on võimalik aidata Euroopa tööstust märkimisväärse hulga avaliku sektori rahaliste vahenditega, mis läheneb mingil määral toetustele, mida Aasia ettevõtted saavad oma valitsustelt. Komitee tervitab seda IPCEI-vahendi uut kasutusviisi.

4.3. Siiski tekib küsimus, kas strateegilises tegevuskavas määratletud, nüüd kasutusele võetava poliitikani ei ole jõutud liiga hilja, et teha tasa hiiglaslik mahajäämus võrreldes Aasia riikide ja ettevõtetelega. Küsimus on ka selles, kas eraldatud rahalised vahendid on piisavad. Radikaalselt väljendatult: „Kas me tegutseme liiga vähe ja liiga hilja?“⁽⁹⁾ Euroopa Kontrollikoda täheldab oma hiljutises märgukirjas järgmist: „On aga oht, et siiani võetud meetmed ei ole ELi puhta energia strateegiliste eesmärkide saavutamiseks piisavad“. Siinkohal tuleb siiski ääremärkusena mainida, et komisjoni roll ja tema kasutuses olevad vahendid on piiratud. Komisjon on võtnud õigustatult mõnevõrra tagasihoidlikuma hoiaku ja näeb oma rolli vahendajana. Nüüd on eeskätt liikmesriikide, Euroopa ettevõtete ja teadusasutuste käes järg haarata juhtohjad. Seetõttu on väga rõõmustav, et Prantsusmaa ja Saksamaa valitsused otsustasid 2019. aasta mai alguses eraldada kumbki 1 miljard eurot, et toetada oma ettevõtete algatusi patareide ja akude tootmise sektori arendamiseks. See on komisjoni algatatud Euroopa akuliidu üks esimesi väga konkreetseid tulemusi, milles teevad koostööd liikmesriigid, komisjon ja ettevõtted.

⁽⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Säästev liikuvus Euroopas“, ELT C 62, 15.2.2019, lk 254.

⁽⁹⁾ Vaata ka Euroopa Kontrollikoja 1. aprilli 2019. aasta infodokument „ELi toetus energia salvestamiseks“.

4.4. Komitee on seisukohal, et patareide ja akude tegevuskava vastuvõtmisest on möödunud veel liiga vähe aega, et oleks võimalik teha lõplikke järeldusi. Komiteel on heameel mitmete sidusrühmade juba algatatud või arengujärgus olevate arvukate meetmete üle. Nende tulemused saavad (peavad saama) nähtavaks järgnevate aastate jooksul. Tehnoloogilised arengud ei seisa paigal ei ELi sees ega sellest väljaspool ning selle dünaamilise protsessi tulemusena ei ole patareide ja akude strateegia ühekordne meede, vaid nõuab ELi poliitikalte struktuurset lähenemisviisi. See tähendab ka seda, et investeeringud tootmisvahenditesse, mida liikmesriigid peavad nüüd tegema, tasuvad end ära alles väga pika aja jooksul (20–30 aastat ei ole selles kontekstis erand).

4.5. Küsimus on ka selles, kas ELil on ülepea võimalik üles ehitada konkurentsivõimeline sektor patareide ja akude arendamiseks ja tootmiseks, kuna selleks vajalikku toorainet ei leidu ELis piisavalt. Kuigi mõnes liikmesriigis on välja töötatud algatused näiteks liitiumi kaevandamiseks (sealhulgas juba suletud kaevanduste taasavamine), näib siiski olevat illusioon väita, et EL saab selles valdkonnas end täielikult ise varustada. Lisaks ei ole Euroopa elanikkond kaevandustest kuigi vaimustuses ja ka siin kehtib paljuski nn NIMBY (Not In My Back Yard – mitte minu koduüel) hoiak. Elanikkonna tähelepanu tuleks enam juhtida toorainete sotsiaalse ja keskkonnateadliku kaevandamise positiivsele mõjule kohalike kogukondade jaoks. Lisaks näib, et nn kohalik isevastutus – st kohaliku elanikkonna osalemine rahaliselt või mõnel muul viisil – võib ennetada kaevandamisele sellise vastuseisu tekkimist, mis takistab lausa sellega alustamist.

4.6. Arvestades tooraine kättesaadavuse olukorda, rõhutab komitee, kui oluline on, et kõik sidusrühmad teeksid rohkem teadus- ja arendustegevuse alaseid jõupingutusi, eesmärgiga töötada välja uut tüüpi patareid ja akud, nagu tahket elektroliiti kasutavad akud, mis vähendaksid oluliselt sõltuvust nimetatud toorainetest.

4.7. Kui realistlik on oodata, et ELis kujuneb välja 10 kuni 20 hiigletootjat, nagu komisjon näib arvavat? Kas kapitaliturude pikaajalised investorid on piisavalt huvitatud vajamineva, ligikaudu 10 miljardi euro investeerimisest? Kuigi komitee hindab kõrgelt tegevuskavas sisalduvaid prioriteete, valmistab siiski pettumust asjaolu, et mitte kusagil ei mainita küsimust, kuidas pääseda ligi kapitalile, mis on vajalik nende hiiglaslike investeeringute tegemiseks. Siin ei piisa kaugeltki üksnes pankadepoolsest rahastamisest. Kapitaliturud ja nende seas eeskätt taristufondid peavad olema valmis investeerima nendesse projektidesse riskikapitali⁽¹⁰⁾. See eeldab pikaajalist poliitikat, piisavat tulu ja riikide valitsuste toetust. Tuleb ennetada olukorda, kus osapooled osutavad üksteisele. Valitsus peaks siin võtma investeerimisprotsessi juhi rolli. Prantsusmaa ja Saksamaa algatused näitavad, et need riigid on sellest teadlikud. Komitee on seisukohal, et hiljuti käivitatud investeerimisplatvorm ja EIT InnoEnergy kui nn juht/katalüsaator võivad samuti osutada väga edukateks investorite ja projektide elluviijate kokku viimisel.

4.8. Samaaegselt tuleb suunatud teavituskampaaniate abil suurendada Euroopa tarbijate teadlikkust sellest, et Euroopas toodetud patareide ja akude (mille tootmisel peetakse kinni inimestele ja keskkonnale olulistest ohutusstandarditest) ostmisel on mitmeid eeliseid nende patareide ja akude ostmise ees, mis on toodetud kolmandates riikides, kus neist standarditest ja väärtustest ei peeta kinni samal määral. Praegusel viisil jätkamine tähendaks keskkonnaprobleemide püsivat ekspordimist.

4.9. Komitee on seega seisukohal, et kasutatud patareides ja akudes sisalduvate materjalide taaskasutamise arendamiseks on vaja rohkem konkreetseid algatusi. See kasulike materjalide eraldamine olmeprügist võib anda olulise panuse vajalikku toorainega varustamisse. Kasulike materjalide eraldamine olmeprügist omab tulevase ringlussevõtu seisukohast suurt potentsiaali, aga seda vaid juhul, kui paranevad majanduslikud stiimulid, kogutavad kogused, taaskasutustehnoloogiad ja – mis kõige olulisem – ringlussevõtu määrad. Komisjoni hiljutisest raportist patareid ja akusid käsitleva direktiivi rakendamise ja mõju kohta nähtub kahjuks, et tavaliste patareide ja akude kogumine ei ole veel soovitud tasemel. Ikka veel ei leia ligi 57 % patareidest ja akudest teed ringlussevõtu punktidesse. Seega on ka õigustatud, nagu komisjon märgib oma lühikeses, aga väga asjakohases raportis, et tal on kavas 2006. aasta direktiivi kohandada, arvestades seejuures ka selliste uute patareide ja akude turule tulekuga, millele on suunatud patareide ja akude tegevuskava. Komitee ootab neid ettepanekuid suure huviga. Komitee märgib siinkohal muu hulgas ka seda, et praegused patareide ja akude ümbertöötlemise käitiseid tuleb taas kaasajastada, pidades silmas lähitulevikus turule saabuvate uut tüüpi patareide ja akude suuri koguseid. Samuti on vaja välja arendada uus tehnoloogia ringlussevõtuks või ümbertöötlemiseks. Komitee on seisukohal, et just selles valdkonnas peaks EL täiel määral toetama suunatud teadus- ja arendustegevust, kuna see toetab parema elukeskkonna loomist ning aitab suurel määral vähendada sõltuvust väljastpoolt ELi pärinevast toorainest.

4.10. Komiteel oleks heameel ka selle üle, kui teostatakse sihipäraseid uuringuid, kuidas taaskasutada kivisöe ja terase või muude kaevandatud metalliliikide tootmise tagajärjel tekkinud aherainepuistangutes leiduvaid materjale. Ei saa välistada, et ka need allikad võivad kaasa aidata toorainevajaduse rahuldamisele. Komitee väljendab heameelt hiljuti avaldatud Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskuse aruande üle, milles käsitletakse kaevandamisjäätmetest ja prügilatest pärinevate kriitilise tähtsusega toorainete taaskasutamist⁽¹¹⁾. Komitee kutsub üles tagama poliitilist kandepinda kriitilise tähtsusega toorainete küsimuse uurimiseks ja analüüsiks, kuna ülemaailmne võitlus tooraine pärast muutub üha karmimaks.

⁽¹⁰⁾ 2. mail 2019 teatas Tesla, et kuigi tema 2019. aasta 1. kvartali majandusnäitajad olid ligi 700 miljoni USA dollariga miinuses, tahab ettevõtte leida kapitaliturult 2 miljardi USA dollari ulatuses investeeringuid uue akutehase rajamiseks ja uut tüüpi elektriautode väljatöötamiseks. USA kapitaliturul on lihtne leida selliseid investeeringuid aktsiate ja/või võlakirjade kujul. Tekib küsimus, kas ELi killustatud kapitaliturg suudab teha sama.

⁽¹¹⁾ „Recovery of critical and other raw materials from mining waste and landfills: State of play on existing practices“, EUR 29744 EN, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019, ISBN 978–92–76–03391–2, doi:10.2760/494020, JRC116131.

4.11. Mil määral aitab õigusraamistik kaasa ELis vajaliku teadus- ja arendustöö edendamisele ja selle tulemusel välja arendatud tehnoloogia rakendamisele? Kas õigusaktid ja eeskirjad ei ole ikka veel patarei- ja akutööstuse jaoks pigem takistus kui stiimul? Komisjonil on loomulik kalduvus keskenduda õigusaktidele ja eeskirjadele. Need on tema käsutuses olevad juhtimisvahendid. Aga võibolla oleks enne õigusliku vahendi kasutusele võtmist parem jälgida ja analüüsida turul toimuvaid arenguid koos ettevõtjate ja sotsiaalpartnerite organisatsioonidega. Selles ebakindlas valdkonnas näib olevat soovitamam poliitiline lähenemisviis esmalt algselt algatada, edendada ja toota ning alles pärast põhjalikku analüüsi reguleerida.

4.12. Komitee kutsub komisjoni üles jätkuvalt hoolitsema selle eest, et pakkumiskutsed tööpoolest lähtuksid enamasti väikestest ELi ettevõtetest, nii et need keskmise suurusega tootjad ei jääks ilma rahalistest vahenditest, kuna nende väikesemahuline teadus- ja arendustegevus ei vasta pakkumiskutsetes ettenähtud projektide suurusele. Komitee hindab samuti kõrgelt, et komisjon on ehitanud pakkumised üles uuel, sidusamal viisil, mis on muutnud need ELi ettevõtetele ligipääsetavamaks.

4.13. Komitee peab oluliseks, et ELi rahalised vahendid oleksid avatud ka Euroopa keskmise suurusega patarei- ja akutootjate projektidele, mis on juba läbinud märkimisväärse tehnoloogilise arengu (tehnoloogilise valmisoleku tase 5 kuni 9). See ettevõtjate rühm, mis on rohkem keskendunud turule jõudmisele kui alusuuringutele, näib ikka veel jäävat liiga kaugemale ELi fondide rahastamisest. Just selle rühma jaoks tuleb võimaldada lihtne ligipääs ELi toetustele, mis on mõeldud töötajate koolitamiseks ja ümberkoolitamiseks.

Brüssel, 17. juuli 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER

ISSN 1977-0898 (elektroniline väljaanne)
ISSN 1725-5171 (paberväljaanne)

Euroopa Liidu Väljaannete Talitus
L-2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

ET